

JAN ŽIŽKA

O SEPSÁNÍ ŽIWOTOPISU JEHO POKUSIL SE

WÁCLAW WLADIWOJ TOMEK

W PRAZE
NAKLADATEL J. OTTO KNIHTISKÁRNA

Spisy
Václava Vladivoje Tomka
vydané
nákladem J. Otty v Praze:

Novější dějepis Rakouský od r. 1526 až do r. 1860. 584 str. Cena zl. 5·—.

Příběhy kláštera a města Police nad Medhují. S mapkou. 268 str. Cena zl. 1·60.

Místopisné paměti města Hradce Králové. 60 str. S mapkou. Cena 60 kr.

Livingstone Porter
Třebechovice pod Orebem, Bohemia,
July 31, 1930

JAN ŽIŽKA.

O sepsání žiwotopisu jeho pokusil

se

WÁCSLAW WLADIWOJ TOMEK.

W PRAZE 1879.
Nakladatel J. OTTO knihtiskárna.

Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

PŘEDMLUWA.

Při spisowání čtwrtého dílu dějin Pražských bylo mi pro sauwislost wěcí proskaumati mnohem obsáhlejší látku dějepisnau, než náleželo bezpostředně k samému wyprawowání. Mezi jiným zwláště jsem musil hleděti seznámiti se wšestranně s hlawním hrdinau wálky Husitské, Žižkau, ačkoli k wyprawowání o něm nenáleželo než to, co se z příběhů jeho dotýkalo Prahy. Ačkoliw toho jest mnoho, předce tím nedosahuje se celého a jednotného wyobrazení žiwota muže tak zwláštního a w dějinách wlasti naší nad míru důležitého. Wzhledem k tomu umínil jsem si, po sepsání řečeného čtwrtého dílu Prahy wěnowati několik měsíců opětnému wšestrannějšímu proskaumání pamětí Žižky se týkajících a sepsati obzwlášť žiwotopis jeho.

Paměti, které se nám zachowaly o Žižkowi, jsau w poměru k důležitosti muže toho až příliš nedostatečné; obraz, který sobě můžeme učiniti o powaze a působení jeho, zůstane tudy wždy nedokonalý. Poněwadž wšak naděje není, žeby kdy zřídla dějepisná ku poznání jeho slaužící značnau měrau byla rozmnožena nowými nálezy, buď tím omluwen pokus o sepsání žiwotopisu jeho na základě nynějšího stawu možnosti; při nynějším stawu historické literatury české zdálo

mi se, že již záhodno jest, aby w ní také zwláštní žiwotopis Žižky nalezl místo.

Pro saudné čtenáře, kteří žádají důkazů neboli dokladů na wěci méně známé, připomínám, že jsem we poznámkách pod stránkami hleděl potřebě té zadost učiniti jen potud, pokud jsem toho neučinil již w dějinách města Prahy nebo pokud toho nelze nalézti w Palackého Dějinách českých, na kteréž se w tom směru odwoláwám zde powšechně.

K titulnímu listu připojen jest péčí pana nakladatele obrázek předstawující Žižku uprostřed jeho bojowníků, o němž promluweno jest w díle tomto samém na stránce 207, práce owšem neumělé, ale stářím znamenité, ježto pochází z času, we kterém wojenské jízdy Žižkowy byly ještě w žiwé paměti.

Psáno w Polici dne 29 Září 1879.

W. W. Tomek.

1.

Žižka w krajině swého rodiště.

W jižních končinách země české w kraji Budějowickém nachází se asi půl hodiny cesty od trhu Borowan dwůr poplužní *Trocnow*, při kterém někdy nacházela se malá wesnička,[1]) w krajině pahrbkowité, we které lesíky se střídají s poli a lukami a ze samoty úzce obmezené jest toliko na západní straně widěti něco dále k horám Krumlowským. Jest to rodiště slawného wálečníka českého Jana Žižky.

Trocnow byl sídlem zemanů welmi skrowného jmění,[2]) jichž znakem byl rak,[3]) a z nichž prwní se připomíná teprw roku 1378 „*Jan řečený Žižka* z Trocnowa" (Johannes dictus Zizka de Trocnow), dle wší podobnosti slawného Žižky *otec.*[4]) Dne 3 Dubna toho roku byl w Krumlowě swědkem zemanu Mikuláši Plachtowi z Boršowa (asi tři čtwrti míle od Budějowic)

[1]) *Villa Troczno*w připomíná se w deskách dworských (XIII. fol. 131) roku 1381. Hájek pak (fol. 374) prawí o Trocnowu: jenž jest nyní (1541) malá wéska pánuow z Rožmberka.

[2]) Aen. Sylvius prawí o Žižkowi (cap. 38): nobilis genere ex loco, cui Trosnovia nomen, censu tenui.

[3]) Swědčí o tom pečet popsaná Millauerem w Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften 1824 p. 22. O druhé listině popsané tamže pag. 20 dal krátkau zpráwu Dworský w nowinách „Národ" w r. 1864, dle které na zadní straně její poznamenáno jest rukau Wácslawa Březana: „Bratr Jan Žižka měl raka za erb."

[4]) Důwody, proč nemyslím, žeby se mínil přitom Žižka sám, wyložil jsem we zwláštním pojednání o rodu a počátcích Žižky w Časop. českého musea 1876 str. 193 zč.

při zapsání wěna manželce jeho, a dne 10 Července téhož roku zapsal se spolu s blízkým sausedem swým Janem z Mysletína co rukojmě Jaroslawa z Kropné [5]) we dluhu tří kop a 10 grošů dwěma Židowkám Budějowickým.[6]) O šest let později (1384) prodal Jan Žižka z Trocnowa jeden swobodný lán w *Čeřejowě*, wesnici něco wíc než čtwrt míle cesty wzdálené od Trocnowa na cestě k Swinům k straně jižní, dwěma bratřím, Ješkowi Črnci z Jedowar (asi téhož wzdálí od Trocnowa w stranu jihozápadní) a Štěpánowi z Čeřejowa za 19 kop grošů českých. Spráwci a rukojmi Žižkowými byli přitom Čeněk z Klení (Golnetschlag) u Benešowa w Budějowicku a Mach z Holkowa u Welešína, kteříž zawázali se státi za správnost prodeje do tří let po smrti Žižkowě proti wšem nárokům jiných osob, zwláště pak pokud by se týkalo wěna Kateřiny manželky Jana Žižky. Mělať nejspíš na láně tom swé wěno od rodičů. *Kateřina* dle toho byla *matka* hrdiny Žižky.

Dle staré místní powěsti narodil se Žižka pod dubem w lese, který jest hned wedlé polí a rybníčků malých náležejících ke dworu Trocnowskému, kdež matka jeho nenadále slehla. Na místě dubu byla později se wztahem ku powěsti této wystawena kaplička sw. Jana Křtitele, jejíž se nyní spatřují toliko sutiny mezi dwěma lípama na kraji lesa.[7]) Čas narození Žižky znám není; představujeme si toliko, že připadá do pozdějších let panowání císaře Karla IV († 1378). Také newíme, kolik rodiče jeho měli jiných dětí; dle jména známe jen jednoho bratra Žižkowa, *Jaroslawa*, a jednu sestru *Anešku*. Byli wšak také jiní příbuzní w nedílném držení Trocnowa spolu s otcem Žižkowým, z nichž připomíná se

[5]) *Kropná* jest snad *Kropfschlag* nedaleko Stropnice u Nowýchhradů w Budějowicku (w Palackého Popise králowství českého 310).

[6]) Listiny wydané od Millauera w Abhandlungen der kön. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften 1824 p. 20, 22.

[7]) Wystawil ji probošt kláštera Borowanského Konrad Fischer (1677—1701) s nápisem na ní: Hic locus olim exosus nativitate Zizcæ nunc ex asse nativitati Joannis Baptistæ consecratus.

Mikeš, zemřelý roku 1381. Po něm nejbližší jeho příbuzný Ješek z Trocnowa hájil práwo swé na základě nedílnosti proti práwu králowu na odúmrť, a obhájil také. Po jeho wšak smrti roku 1396 spadly prý statky jeho w Trocnowě i we Wrcowě (také nedaleko Borowan) po práwu na krále.[8])

W okolní krajině u Trocnowa bylo mnoho jiných malých sídel zemanských, s jichž držiteli zemané Trocnowští, jak jest widěti ze swrchu zmíněných smluw, měli wšelijaké práwní a jiné wztahy co sausedé stawem rowní. Na blízku wšak rozprostíralo se na wíce stranách rozsáhlé zboží mocných pánů Rosenberských. Nejbližší místo od Trocnowa na wýchodě, *Borowany*, náležely ke zboží jejich Nowohradskému, tak též městečko *Swiny* na polední straně, wzdálené jen asi tři čtwrti míle. Za Borowany již skoro nejbližší wsi wšecky příslušely k welkému jich panstwí Třeboňskému, a na opačné straně, k jihozápadu, stál asi dwě míle cesty od Trocnowa zámek Rosenberský Weleším. Od něho na straně půlnoční leží Budějowice, nejbližší město králowské w těch stranách, nezcela dwě míle cesty od Trocnowa, a nedaleko Budějowic počínaly se korunní statky náležející k zámku Hluboké.

Za času krále Wácslawa IV strhly se domácí wálky w Čechách, ku kterým zawdaly příčinu auklady a odboje některých nejpřednějších pánů českých proti králi, w jichžto čele

[8]) Krátké zápisy o tom w deskách dworských znějí: 1381 XIII. fol. 131: In villa Trocznow Miksso decessit. Litera proclamationis in Budwais in die S. Gedrudis emanavit. Janek de Muticz nomine Pessconis de Trocznowa defendit indivisionem per testes. Terminus ad docendum feria V quatuor temporum Penthecostes. Přitom in margine: Anno quo supra. Jessco de Trocnowa recessit, ad relationem domini Henrici. — Roku 1396 XIV. fol. 173: In villa Trocznow et in Wrczow Pessco decessit. Litera proclamationis in Budwais feria quinta in die Elizabeth emanavit. Fides facta. Cujus bona ibidem in Trocznow et in Wrczow, quæ habuit, ad dominum regem sunt legitime devoluta. (In margine:) Domyn recessit. Relator Kowarz. — Ješek z Trocnowa w zápise z roku 1381 může býti Žižkůw otec Jan, a wšak také někdo jiný s rozdílem od něho Ješkem nazýwaný, ježto Jan a Ješek jest totéž křestné jméno.

stál pan *Jindřich z Rosenberka.* Wálky tyto dotýkaly se častěji z blízka krajin okolo rodiště Žižkowa. Již roku 1394, we kterém král Wácslaw zajat byl od pánů a zawezen na zámky Jindřicha Rosenberského, na Přibenice a na Krumlow, potom pak dále do Rakaus, přitáhlo welké králowské wojsko sebrané bratrem králowým Janem knížetem Zhořeleckým do okolí Budějowic k wybawení jeho. Roku 1395 sebral pole Jindřich Rosenberský se společníky swými, a pokaušel se o Budějowice proti posádce králowské,[9]) potom wšak obrátil se k Wodňanům, městu králowskému, a dobyl ho. Mezi společníky jeho z bližšího sausedstwí byli ta léta pan Jindřich z Hradce a pan Wilém z Landšteina seděním na Lomnici blíž Třeboně, též páni z Austí na Hradišti, kdež jest nyní město Tábor. Naproti tomu wzbudil Jindřich Rosenberský proti sobě časem rozličné nepřátely, kteří přídržíce se strany králowské, činili mu škody wšemožné. Po některém upokojení, které si zjednal král Wácslaw powolností k pánům, wypukla wálka znowu žiwě roku 1399 podnětem bratrance králowa Prokopa, mladšího markrabí morawského, jenž slaužil králi horliwě. Od něho, jak se zdá, byli zjednáni zwláště dwa udatní šlechtici morawští, Jan Sokol z Lamberka a pan Hynek z Kunštatu řečený Suchý Čert, seděním na Jewišowicích, kteří se jali škoditi wýboji i také laupežemi na statcích Rosenberských. Od nich neb jiných jejich pomocníků byl Jindřichowi Rosenberskému jmenowitě wypálen Miličín, a wedením Sokolowým dobyta jest twrz Hobzí, tuším nedaleko Chlumce, odkudž táhl Sokol směle s lidem swým i Suchéhočerta k Třeboni a dále k Deštnému.

Něco později, snad roku 1400, nastrojil sobě markrabí Prokop zemana jakéhos Diwiše z Hrádku (tuším u Pacowa) ku prowozowání laupeží na statcích Jindřicha Rosenberského a pánů z Hradce, z Austí a ze Stráže, kterýž jmenowitě přepadl laupežně městečko Žirownici a wykonal welké laupeže

[9]) K tomu roku nejspíš se wztahuje zmínka w *Poprawčí knize pánů z Rosenberka* při roce 1397 na str. 9: A to sě jest stalo, jakož jest byla posádka w Budějowicích.

u Stráže, u Černowic a w jiných místech, jímal panoše, kněží, měšťany a sedláky řečených pánů a wynucowal na nich peníze za propuštění, pokaušel se též o zlezení nebo ztečení hradu Stráže a města Soběslawě, podporowán jsa sausedem pana Jindřicha Rosenberského, panem Krajířem na Bystřici. Za peníze napomáhali mu jednotliwí poddaní lidé pánů wšelijakými zradami, až konečně roku 1401 upadl do zajetí a nejspíš utracen.

Při wšech těchto wěcech, o kterých dáwá zpráwu saučasnau poprawčí kniha pánů z Rosenberka,[10]) neděje se žádná zmínka o Žižkowi, ač w rodišti jeho musila k nim obrácena býti pozornost. Nelze s jistotau twrditi, žeby w nich nemohl byl míti nějaké účastenstwí; ale jistě nenacházel se toho času mezi škůdci mocných pánů we swém sausedstwí; nebo by sice kniha poprawčí pana Jindřicha z Rosenberka nesmlčela jeho jména. Roku posledně řečeného 1401 byl Žižka na každý spůsob již dospělý muž, snad aspoň třidcetiletý, a nejspíš wládl po smrti otcowě rodinným jměním Trocnowským k ruce swé a mladších bratří a sester, kolikž jich bylo. Nepokoje w zemi trwaly déle i we potomních létech, když se proti králi Wácslawowi spikl s panstwem wlastní bratr jeho Sigmund, král uherský, a zrádným spůsobem jej zajal podruhé (1402) a odwezl do Wídně. Jindřich Rosenberský stál i w tom čase proti králi, a teprw delší čas po wybawení jeho z wazby a nawrácení do země (1403) zawřel s ním nějakau smlauwu o pokoj (1405, 24 Čw.). Smlauwa ta wšak neučinila hned konce wšem nechutem mezi pánem z Rosenberka a některými sausedy jeho w Čechách i na Morawě, kteří se byli ujímali krále Wácslawa, nýbrž saukromé záští mezi nimi ještě i potom delší čas rušilo bezpečnost we krajině.

Ty doby nacházíme Žižku najednau co odpowědného nepřítele pana *Jindřicha Rosenberského* a zároweň také města *Budějowic*. Jaká toho byla příčina, newíme. Žeby byla po-

[10]) Wydaná p. Františkem Marešem w pojednáních kr. české společnosti nauk r. 1878.

cházela od Žižky z pauhé dychtiwosti laupeže, není naskrze k wíře podobno. Žižka byl by mohl jako jiní ku prowozowání laupeží lépe užiti let předešlých, pokud se Jindřich Rosenberský nacházel we zjewném nepřátelstwí s králem; a neučinil toho. Také swědčí proti tomu powaha jeho, jakožto muže wznešenějších zásad, kterým se nám jewí w celém pozdějším swém žiwotě. Zdá se tedy, že wznikly nějaké saukromé rozepře z jiných příčin mezi ním a mocným pánem i králowským městem w jeho sausedstwu, a že Žižka jal se proti oběma i snad také proti některým úředníkům králowským na bližším zboží korunním mstíti křiwdy buď domnělé buď skutečné. Malému zemanu sotwa to bylo jináč možno než prowozowáním laupeží na silnicích.

Žižka *odpowěděl* pánu Rosenberskému, to jest wyhlásil mu nepřátelstwí čili záští dle tehdejšího spůsobu nejspíš roku 1408 a téhož asi času také Budějowickým a přátelům jejich, i jal se škoditi jim we spolku s jinými škůdci, z nichž někteří nejspíš byli prostě laupežníci. Wůdcem towaryšstwa toho byl jakýsi *Matěj;* kromě Žižky uwodí se mezi nimi zejména Koluch a syn jeho Janek, Martin Brada, Jindřich z Daudleb, Halba z Chotěboře, Jiřink z Plzenska, Hansl Uher, Jan Holý řečený Maříček, jakýs Sýkora, Jilmiš, Polák, Wítek, Byňowec (ze wsi Byňowa u Nowýchhradů), také *bratr Žižkůw,* nejisto zdali Jaroslaw čili nějaký druhý, nám neznámý. Daleko široko konali laupeže na silnicích, přepadáwajíce kupce a jiné lidi. O Žižkowi zejména udáwá se, že pobral wozy páně z Rosenberka a spolu s bratrem swým a s Jindřichem (Daudlebským) wzal slanečky kdesi, zabil jednoho člowěka páně Jindřichowa Rosenberského, s Martinem Bradau a střelci jeho jal jakéhos Podolce a Albrechta bratra Jana Lysého pro peníze, chtíce je na nich míti, jinde zase s Jiřinkem, Halbau, Hanslem Uhrem a Polákem pobral zboží kupecké a jiné, kteréž odwezli do Rakaus, jindy opět zboží na silnici u Mirotic nedaleko Píska, jindy na silnici u Strážkowa (snad Strážkowic, docela blízko Trocnowa) společně s jakýmsi Karlíkem Míšňanem drahně sukna, kteréž odnesli na Jemnici w Morawě.

Jednalo se wšak také o wěci wětší w dorozumění s mocnějšími protiwníky pana Jindřicha Rosenberského w Čechách i na Morawě, kteří towaryšstwu tomuto nadržowali a užíwali služeb jeho ke swým účelům. Již roku 1408 strojil se Žižka s Koluchem a s Matějem i jinými saudruhy ku pokusu o zlezení *Husi*, hradu králowského w krajině za Prachatici, na kterém, jsme-li dobře zpraweni, byl tehdáž purkrabím Mikuláš z Pístného, odjinud z Husi, později spolu se Žižkau jeden z wůdců lidu powstalého pro náboženstwí. Pocházelo to snad z náwodu oněch pánů morawských, kteří někdy stáli při straně markrabí Prokopa zatím zemřelého († 1405); neb se účastnil toho Hynek služebník šlechtice morawského Sudlice seděním na Rabšteině nedaleko Jemnice, jenž dělal řebříky z prowazů ke zlézání měst a hradů. Hlawními pak spojenci Žižky a saudruhů jeho, owšem tajenými, byli páni Albrecht jinak *Alšík* a Lipolt z *Lichtenburka* seděním na *Bítowě* w Morawě. Lipoltowi měli dobyti *Weléšína*, a pozorowali w úmyslu tom spůsob zdwihání mostu toho hradu. Matěj Wůdce přiblížil se k němu s několika towaryši, maje prowaz utíti u mostu; což se wšak nejspíš nepodařilo. Pan Aleš čili Alšík Bítowský chtěl pomocí jich dobyti *Nowýchhradů* a Třeboně, i učinil zwláštní umluwu s Žižkau, s Koluchem a wedlé nich také s mladým panem *Krajířem*, držitelem Bystřice nedaleko Třeboně, slibuje jim postaupiti jedné twrze na Morawě, když by některý z oněch hradů obdržel. Na Nowýhrad strojili se následkem toho Koluch, Žižka, Matěj Wůdce, Byňowec, Jiřink, a měli obdržeti pomoc od Folkenstorfera z Kolmuše, tuším w Rakausích. Jiný pán morawský, *Erhart z Kunštatu*, který držel toho času také Bechyni w Čechách, jednal s nimi o zrazení twrze *Slowěnice* nedaleko Lomnice. Také z Jewišowic na Morawě měli pomoci od pana *Zajimače z Kunštatu*. W nejbližším pak sausedstwí statků pana Jindřicha z Rosenberka držel s nimi jakýsi pan *Walkaun*, jehož jméno zdá se připomínati wesnice řečená někdy Walkunslag (nyní Rudetschlag), česky Lipoltow, náležející ke hradu Rosenberku; a jistau ochranu měli i od purkrabí králowského na hradě

Zwíkowě, Zachaře ze Stowic, který jim slibowal wpustiti je na Zwíkow, kdyby jim bylo potřeba.

Nepřátelstwím tímto s mocnými sausedy byl Žižka wyplašen ze swého rodného sídla *Trocnowa;* nebylot tu owšem bezpečnosti pro něho; a nemůžeme wěděti, zdali nějaké násilné odejmutí jemu malého otcowského statku bylo příčinau jeho wydání se na laupežnictwí, čili teprw když záští zjewně wypuklo, přinucen byl bydlo swé opustiti. Jisté jest, že se musil s towaryši swými taulati po lesích a po jiných skrýších, po kterých nepřátelé pilně pátrali. Zwědělo se, že léhali u pana Walkauna a že on jim dáwal potřebu; že míwali staw we wsi řečené *Sedlo* mezi Bystřicí a Stráží w třetím dwoře na prawé ruce, když se jede od Bystřice k Pěnné, u jednoho starého sedláka, jindy zase nedaleko Lomnice w třetím mlýně pod *mostem Kleteckým* nad brodem w řece Lužnici, přes který se jezdilo odtud k Walu w stranu půlnoční blíž řeky Nežárky; jindy we *Hlawatcích* u Soběslawě u jakés ženy Zdeníkowé, jíž prý dal Žižka pozlatiti malý stříbrný řetízek. Často wšak byl také pauhý les jejich bydlištěm, a měli swé lidi, kteří jim tam nosili potrawu a přezwídali jim. Někteří wzali přitom konec nešťastný. *Matěj Wůdce* byl roku 1409 zajat a mučen w Budějowicích, bezpochyby potom odprawen, s ním pak zároweň nebo jindy téhož roku Byňowec; Janek syn Koluchůw byl oběšen we Stráži, a nejspíš se podobně wedlo jiným některým. [11])

[11]) Zprávy o tom se nacházejí hlawně w *Poprawčí knize Rosenberské* wýše zmíněné a dílem w zápisku staré knihy Jihlawské, jejž dle wýtahu Horkého wydal Millauer w Abhandlungen etc. 32. Zápisek tento nabýwá z Poprawčí knihy oné, jakožto nowěji nalezené, lepšího swětla. Poznáwámeť w tamějším Coluth Kolucha; Mathey Wbocze neb Wocze jest Matěj Wůdce a Winowecz Byňowec. Místo Struzz patrně má se čísti Strazz (Stráž). Zpráwa o zamýšleném zlezení Nowéhohradu a Třeboně nachází se w pramenech obau. Rok 1410 w zápisku Jihlawském jest wšak wytažen mylně, ježto se zpráwy o tom w knize Poprawčí nacházejí již we wýslechách roku 1409 přede dnem 2 Čerwna (ante festum Trinitatis).

Žižka dočkal se obratu šťastnějšího, snad přičiněním pánů protiwných Jindřichowi Rosenberskému, kteří se wěci jeho ujali při dwoře králowském. Již dne 25 Dubna roku 1409 wyšel list krále Wácslawa daný na Žebráce k purkmistru, konšelům a obci města Budějowic, kterým král oznamowal jim, že dáwá swolení swé, aby s Janem Žižkau o nechuti, které mezi ním a jimi wznikly (super displicentiis inter vos et ipsum exortis), narownání učiniti mohli (concordiam inire possitis). Neshledáwal tedy král Wácslaw w Žižkowi pauhého laupežníka, nýbrž dopauštěl, že nebyl w rozepři s Budějowickými prosto w neprávě. Zdali se Budějowičtí zachowali dle wůle králowy a se Žižkau w dobrotě se srownali, nejsme zpraweni. Ale o čtwrt léta později, dne 27 Července, oznámil jim král druhým listem daným na Točníce u Žebráka, že *přijal na milost* Jana řečeného Žižku, „swého milého wěrného“, odpauštěje jemu milostiwě wšecky wýtržnosti (excessus) učiněné proti němu a proti koruně králowstwí českého, jakož list králowský jemu na to wydaný swědčí, a nařizowal, aby i oni jemu Žižkowi swůj list otewřený na takowé jeho nawrácení we předešlý staw dali, jinak nečiníce pod ztracením přízně králowské. Dá se mysliti, že podobné nařízení dostalo se také panu Jindřichowi z Rosenberka a jiným, kterých se pře Žižkowa týkala.

2.

Žižka co čeledín krále Wácslawa.

Ze sauwěkých zpráw přes příliš sporých, které se nám zachowaly o Žižkowi z prwních let potom, dowídáme se, že byl dwořenínem nebo jak se tehdy říkalo *čeledínem* krále Wácslawa IV (familiaris domini regis), že zastáwal tedy nějakau službu u dwora králowského. Neprawí se, kdy do této služby wstaupil; ale dle starých pamětí bratří českých [12]) byl

[12]) Rukopis archivu Ochranowského (Herrnhutského) IV (fol. 105), z něhož poskytl mi laskawě wypisek dr. Goll.

při dwoře již w létech, když manželka krále Wácslawa Žofie bývala na kázáních Husových, tedy aspoň již roku 1412 a nepochybně dříwe. Dle toho podobá se welice, že byl přijat do služby králowské hned po skončení zášti s mocnými sausedy swého rodiště. Spojenci jeho, kteří mu dopomohli milosti králowy, snad zároweň dowedli i toho, že mu král Wácslaw propůjčil místo při dwoře swém a poskytl tudy ochrany stálé, jíž mu nepochybně welice bylo zapotřebí; nebo po wěcech, které se staly, byl by we zděděném sídle swém, w sausedstwí mocného rodu Rosenberského, i napotom sotwa požíwal bezpečnosti.

Newíme od té doby, zdali Žižka zůstáwal ještě déle majetníkem Trocnowa, zdali kdo z jeho příbuzných tam přebýwal čili se malé to zboží dostalo hned tehdáž prodejem nebo jiným jakýmkoli spůsobem do rukau docela cizích. Nemámeť o Trocnowě žádné paměti z potomního času než ponejprw roku 1441. Tehdáž byl držitelem *Trocnowa* i *Čeřejowa* zeman jakýs Zdeněk ze Chlebowa, jenž řečeného roku postaupil dworu poplužního we Dworci (asi hodinu cesty od Trocnowa blíž Borowan) se wšelikým příslušenstwím pastorkowi swému Jankowi Líčkowi ze Dworce, wymíniw sobě toliko platy we Dworci, w Trocnowě, w Čeřejowě a ještě we dwau jiných wesnicích, po dwau létech pak (1443) učinil jinau smlauwu, kterau Jan ze Dworce jemu, otčimowi swému, dwůr na Dworci nawrátil zase se wším „kromě lesa Čeřejowského“ a wzal za to „odměnu na platech a práwu wěnném w Čeřejowě a Trocnowě a we welkém Třebči“. [13]) Jak dáwno předtím Zdeněk ze Chlebowa měl statek někdy Žižkůw a od koho i jakým spůsobem ho nabyl, není nám powědomo.

Dwořany neb čeledíny králowými nazýwali se mužowé rozličných stupňů důstojenstwí a rozličného zaměstnání při dwoře králowském. Že nezastáwal Žižka úřadu wysokého, jest patrné; nebo by se sic jméno jeho wyskytowalo w listinách králowských nebo jiných weřejných písemnostech; čehož

[13]) Listiny z archivu Třeboňského u Millauera p. 16.

naskrze není. Dle zmíněných pamětí bratří českých byl *komorníkem králowny Žofie*, manželky Wácslawa IV; z čehož wšak nemusí se sauditi, žeby byl nekonal také služeb wojenských; k wálečnictwí musilť dle celé powahy swé lnauti nejwíce. Swědčí o tom, žeť dříwe než proslul co weliký wojewůdce, byl *přišel o jedno oko* w boji udatném.[14])

Pohříchu nemáme zpráwy, w jakém boji se to stalo a kterého času, zdali když byl již při dwoře králowském čili dříwe.[15]) Může dost býti, že slaužil Žižka již prwe někdy we wojště králowském proti jednotě panské a zahraničným spojencům jejím, a že to přičinilo k nepřátelstwí jeho s mocnými sausedy Trocnowa i potom k získání jemu přízně králowské. Mohl wšak přijíti o oko w boji také později; nebo i po uklizení rozepří mezi králem a jednotau pánů, jejichž hlawau byl pan Jindřich z Rosenberka, bylo za panowání krále Wácslawa několiko menších wýpraw wálečných w zemi ku pokárání jednotliwých odbojných pánů pro wšelijaké swéwole, a také nacházel se král Wácslaw posud we stawu wálky s markrabími míšenskými co někdejšími spojenci jednoty panské, we kteréž wálce w létech 1408 (16 Říj.), 1411 (31 Říj.) a 1413 (16 Čw.) zawřena byla příměří, pokaždé na několik měsíců.[16]) We druhé polowici roku 1409, we kterém asi Žižka

[14]) Aeneas Sylvius (cap. 38) prawí o něm: in curia regis a puero enutritus et bellicis exercitatus, uno carens oculo, quem strenue pugnans jam pridem (totiž před smrtí Wácslawa IV) amiserat; při čemž toliko slowa a *puero enutritus* (in curia regis) nejsau we srownalosti s příběhy Žižkowými před rokem 1410, pokud o nich wíme.

[15]) Žeby Žižka byl ztratil oko w bitwě u Tannenberka (1410, 15 Čwce.), we které spojení Polané a Litwané dobyli welkého wítězstwí nad rytíři německými w Prusích, jest pauhé domnění učenců welmi pozdních. Nemýlím-li se, twrdí to prwní teprw Beckowský (1700). Účastnili se sice Čechowé a Morawané bitwy této dle wyprawowání Dlugoše, ale Žižka, Dlugošowi nad jiné dobře známý, mezi nimi se nepřipomíná. Dlugoš jmenuje co wůdce české toliko Sokola, to jest Jana Sokola z Lamberka wýše zmíněného a Zbislávka, též Salawu, z Morawanů pak Jana Jenčíkowic rodu panského se znakem řečeným odřiwaus.

[16]) Wiz u Pelzla K. Wenceslaus II. 539, 595, 621.

wstaupil do služby králowské, konal král Wácslaw práwě přípravy k tažení proti Míšňanům.[17]) Z domácích odbojníků téhož času byli nejmocnější páni ze Šwamberka a z Janowic, proti kterým král Wácslaw wyprawil wojsko w měsíci Čerwnu roku 1413 k obležení hradu *Skály* w krajině za Plzní stranau ku Klatowům. Obležení toto trwalo až do začátku měsíce Listopadu toho roku, a mohlyť se při něm zběhnauti boje wšelijaké.

Roku 1414 připomíná se při dwoře krále Wácslawa panoše jakýsi *Janek jednooký*, jenž tehdáž zastáwal službu wrátného (portulanus regius). Byla to služba, kterau při dwoře králowském obyčejně konali osoby stawu zemanského nebo zámožní měšťané Pražští. Dle saudní knihy Nowoměstské kaupil si tento panoše onoho roku dům na příkopě od Wácslawa Stoherky za 50 kop grošů, kterýžto dům stál wedlé nynějšího domu musea českého na části městiště nynějšího čísla 859. Odtud nebylo daleko ke Dworu králowu wedlé nynější Prašné wěže, we kterém tehdáž král Wácslaw obyčejně přebýwal, když se nacházel w Praze. Po dwau létech prodal jej zase (1416), a tenkrát jej kniha městská již nenazýwá wrátným, nýbrž prostě panošem od dworu králowa (cliens de curia domini regis). Dá se z toho sauditi, že owšem již wrátným nebyl, nýbrž zastáwal službu jinau a někde jinde než w řečeném Dwoře králowě.

Nelze owšem s jistotau twrditi, že panoše tento Janek jednooký byl Jan Žižka; ale jest to dosti podobné. Přišel-li Žižka ku příkladu při obležení Skály o jedno oko, mohlo to dobře zawdati příčinu, pro kterau místo komornictwí při králowně ustanowen byl k jiné službě co wrátný dworu králowa, a později, když se zotawil od těžkého úrazu, tak že schopen byl zase k službě wojenské, mohl opět nastaupiti w jiné zaměstnání.

[17]) Höfler. Geschichtschreiber der husitischen Bewegung II. 192, kdež datum listiny krále Wácslawa dne 10 Září omylem položeno na rok 1410 místo 1409.

Žižka musil již dříwe, než wstaupil do služby dworské, býti ženat nebo wdowcem; nebo měl *dceru*, která neznámo kdy, ale na každý spůsob před rokem 1424 byla prowdána za „pana“ *Ondřeje z Dubé.* Byl to nejspíš potomek některé z četných chudších wětwí slawného tohoto rodu panského, snad příbuzný se stálým později často jmenowaným přítelem Žižkowým Janem Roháčem z Dubé, jehož poslaupnost nám rowněž není známa, možná pak, že to byl panoše Ondřej z Dubé řečený Sokolík, o němž podobá se to z té příčiny, že byl nedalekým sausedem rodiště Žižkowa. Swědčí o něm listina daná dne 23 Čerwna roku 1419, zápis totiž, kterým Petr z Daudleb co jistec a Swatomír z Daudleb seděním w Hůrce, Hroch z Daudleb seděním w Cipíně a Jan ze Sedlce co rukojmě jeho w dluhu 32 kop grošů zawazují a postupují jemu platy roční w Jedowařích a Strážkowicích.[18]) Wesnice dwě zde posledně jmenowané leží nejblíže Trocnowa, Hůrka nedaleko jich u Zborowa, Sedlec a Daudleby blíž Welešína, toliko Cipín (Zippendorf) něco dále odtud za Krumlowem.

O jiných osobách ze příbuzenstwa Žižkowa není nám ze času přebýwání jeho w Praze neb jinde při dwoře králowském nic jistého známo, ani o bratru jeho Jaroslawowi ani o sestře Anešce, která jak se zdá byla wdaná. Na žiwě byla krom nich *teta Žižkowa Anna*, jak se zdá, sestra otce jeho (amita), a možná, že přebýwala při něm.

W čase, když se Žižka dostal ke dworu králowskému, nacházela se Praha již u welikém rozčilení z příčiny náboženstwí. Již od času dosti dáwného bylo duchowenstwo české roztrženo na dwě strany, z nichž jedna panowala, oddána jsauc wšem nešwarám, které tehdáž zakalowaly žiwot církewní, druhá snažila se učením a příkladem ožiwiti zbožnost křesťanskau a wymýtiti swatokupeckau neřest. Roku 1408 byla rozepře mezi nimi dospěla k tomu, že se straně swatokupecké podařilo odchýliti arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hasenburka od *Husa,* který kázáním swým w kapli Betlemské

[18]) Palackého Archiv český III. 493.

nejwíce hýbal myslemi lidu a působením mnohostraným stal še wůdcem těch, jenž se zasazowali o oprawu we zkaženém stawu wěcí. Spor se zostřil, když arcibiskup pobádán stranau oprawám protiwnau, jal se činiti také překážky králi Wácslawowi we snaze jeho o obnowení jednoty we hlawě církwe pomocí tehdejšího koncilia Pisanského (1409), čímž popudil hněw jeho proti sobě a spůsobil si mnoho příkoří. Strana Husowa wzala z toho mnoho posily, ježto se tudy tím wíce wzbudil duch straně panující w duchowenstwu protiwný mezi dwořany králowými.

Nepochybně byl Žižka pojat do praudu tohoto hned za prwního času služby swé při dwoře; nebo králowna *Žofie*, jíž slaužil co komorník, nawštěwowala sama *kázání Husowa w Betlemě*, a Žižka ji tam doprowázel.[19] Měl tedy hned z počátku příležitost, seznámiti se bezpostředně z ust Husowých se směrem jeho, a sdílel o něm bezpochyby smýšlení panující u dwora. Rozčilení w lidu rozmáhalo se w potomních létech pořád wíce, když arcibiskup Zbyněk na úkor strany Husowy dal spáliti knihy Wiklefowy (1410) a zakazowal Husowi samému kázání w kapli Betlemské, a poněwadž Hus neuposlechl, stihal jej klatbami. Králowna Žofie nepřestala proto choditi do Betlema na kázání, a král Wácslaw ujal se Husa přímluwami při dwoře papežském. Rozbroje dosáhly potom ještě wětší wýše, když se Hus z příčiny neslušného prodeje odpustků (1412) postawil také na odpor proti papeži. Na chwíli popudil se král Wácslaw proti pachatelům wýtržností, které z toho pošly w Praze; ale když Hus pro předsewzetí swé stížen byl klatbau papežskau, poskytl mu opět swé ochrany, a snažil se zjednati nějaké srownání mezi ním a duchowenstwem jemu protiwným. Snažení toto wšak newedlo k žádanému cíli. Hus odebral se pod ochranným průwodem králowým a s bezpečným listem bratra Wácslawowa Sigmunda co krále Římského ku koncilii Kostnickému (1414);

[19]) Paměti bratrské wýše zmíněné (w pozn. 12) prawí, že Hus „na ruku měl krále Wácslawa, a králowna s swým komorníkem Janem Žižkau na kázání býwala“.

ale zarputilí protiwníci jeho z duchowenstwa českého pospíšili tam za ním, a sočením swým dowedli toho, že co obwiněný z kacířstwí, když odwolati nechtěl, z čeho wětším dílem nařčen byl křiwým swědectwím, jest odsauzen a upálen (1415).

Žižka neměl saučasného žiwotopisce, který by nám pověděl, co on smýšlel a cítil při těchto událostech; ale celý potomní žiwot jeho ukazuje, že smýšlel a cítil jako welká tehdejší wětšina národu českého. Lítost nad nešťastným o nehodným osudem milowaného kazatele, rozhořčení proti odpůrcům jeho jakožto winným jeho smrtí a zwýšené zanewření na neplechy duchowenstwa jím někdy kárané opanowaly tehdáž mysli w Čechách we stawích wznešených i nízkých, a roznítily w nich zároweň ještě wraucněji úmysl následowání mučenníka we snahách jeho o oživení ducha křesťanského, o plnění zákonů Kristowých, o wymýtění neřestí swatokupeckých, které przníly církew boží. Co píší o Žižkowi pamětníci sauwěcí, jakž toho jest nad pomyšlení málo, swědčí, že byl hlubokého smýšlení nábožensкého. Nejzáwažnější z pamětníků těch jest mistr Wawřinec z Březowé, který musil Žižku osobně znáti již w oněch létech; nebo byl zároweň s ním we službě při dwoře králowském a prwe aspoň některý čas (1391) práwě také u králowny Žofie. Ač nenáležel celkem k též straně co Žižka, prawí o něm, že byl *horlitel pro zákon Kristůw obzwláštní* (legis Christi zelator præcipuus), rozuměje tím owšem, že byl horliwě zaujat pro náboženstwí dle náwodu Husowa a jeho spolupracowníků a následowníků. Rowněž jiný starý swědek nazýwá jej *wěrným sluhau božím.* [20]) Že pak s horlením pro náboženstwí byla při něm spojena prudká nenáwist duchowenstwa zkaženého, jewí se potomními skutky jeho; nebo byl neuprositedlným jeho karatelem a hubitelem.

Hned po upálení Husa drželi páni a zemané čeští a morawští u welikém počtu sjezd w Praze, z něhož wypowěděli poslušenstwí koncilii Kostnickému, odwoláwajíce se k budaucímu papeži, pokud by se sprawowal zákonem božím, a šlechta

[20]) Wiz Staré letopisy české 34.

i lid přídržící se strany Husowy oblíbili si obecněji než dotud přijímání pod obojí spůsobau, w němž byl učinil začátek přítel Husůw mistr Jakaubek ze Stříbra. O Žižkowi neděje se zmínka při onom jednání; neb co chudý zeman stojící we službě při dwoře králowském, bezpochyby neúčastnil se sjezdu stawowského, a jméno a pečet jeho nenachází se také mezi 452 pány a zemany, kteří se přiznali k důtkliwému dopisu, jenž ze sjezdu poslán byl koncilii.[21]) Že však, co se w tom směru dálo, bylo dle smyslu jeho, nelze pochybowati. Rozkazy koncilia, zasílané do Čech, kterými dáwalo na jewo nechuť swau z chowání stawů, ano nařizowalo přísné trestání jeho, musily jen tím wíce podněcowati hněw wšechněch, proti kterým byly naměřeny. Prawí se, že toho času král Wácslaw jednoho dne, wida Žižku zamyšleného a proti swému obyčeji smutného, an přechází po dwoře králowském, tázal se ho po příčině, Žižka pak že mu odpowěděl, jakž prý žeby mohl wesel býti, když naši wěrní wůdcowé a zákona páně wěrní učitelé od newěrného kněžstwa newinně a nesprawedliwě jsau upáleni? K čemuž král jemu odpowěděl: „Milý Jene! co tomu máme říci? zdaž to již můžeme oprawiti? Pakli ty wíš k tomu jakau cestu, opraw sobě; myť tobě toho rádi přejeme.“ Žižka prý wzal krále za slowo, řka, že s powolením jeho tak učiní.[22])

Při nedostatku wýslowných swědectwí sauwěkých můžeme se jen domníwati, že konal Žižka i w těchto létech s jinau čeledí králowskau služby wojenské w rozličných krajinách země české;[23]) nebo bylo i tehdy několik wýpraw

[21]) Opačné twrzení Pelzlowo a Millauerowo zakládá se na chybném čtení *Žižka de Lhota* místo *Zdich* ze Lhoty. Wiz Palackého Archiv český III. 188 a von der Hardt Acta concilii Constantiensis IV. 832.

[22]) Zpráwu o této rozmluwě nacházíme nejprwé u Martina Kuthena na str. 142 a dle něho u Hawla Žalanského w třetím kázání jeho w den památky Husowy držaném w kostele sw. Jiljí w Praze roku 1613. U Hájka se nenachází, což jí dodáwá wíce hodnowěrnosti.

[23]) O „čeledi králowě“ na wýprawách toho spůsobu mluwí Staré letopisy české na str. 24 k roku 1418: Pak čeleď králowa obráti se wojensky ku Přimdě atd.

proti jednotliwým pánům odbojným, jakož roku 1415 proti Boršowi Risenburskému řečenému Tista, jenž činil škody z hradu Přimdy w Plzensku, roku 1416 proti Hynkowi z Náchoda w kraji Hradeckém, roku 1417 proti bratřím Lomnickým, jimž obležen hrad jejich Bradlce, roku 1418 opět proti Tistowi na Přimdě a pomocníkům jeho Frycowi z Šumburka a Jindřichowi Plawenskému, na nichž dobyti jsau hradowé Hasištein za Žatcem, Štědrá u Žlutic a konečně umluwau také Přimda. Jestiť podobno samo sebau, že Žižka, byť we postawení podřízeném, získal na takowýchto taženích známosti země a cwiku w umění wálečném, we kterém za nedlauho potom prokázal mistrowstwí co wojewůdce prwní welikosti.

Přísným nálezům koncilia Kostnického proti straně Husowě nedostalo se plného průchodu w Čechách, poněwadž nedopustil toho král Wácslaw, nýbrž stále poskytowal snahám přijímajících pod obojí swé ochrany. Nicméně pokaušelo se wyšší duchowenstwo aspoň částečně o wykonání nálezů oněch, a zawdalo tím podnět k rozličným nowým wýtržnostem. Na koncilii zwolen byl konečně nowý papež Martin V (1417, 11 List.), který se wšak nechowal k Čechům smířliwěji než koncilium, nýbrž dal se na přísnost ještě tužší a hned z počátku zanášel se se záměrem o nastrojení obecné křížowé wálky proti Čechům, když by se nepodrobili bez wýminky jeho poslušenstwí. Hlawním pomocníkem k tomu měl mu býti bratr krále Wácslawa Sigmund král Římský a uherský, který jak byl již jednau Wácslawa spůsobem zrádným zbawil panstwí, nyní opět ochotně propůjčowal se proti němu a osnowal spolky s pány mnohými, kteří se hotowili pod záminkau poslušnosti k církwi hájiti posawadní zlořády w duchowenstwu pro swé zwláštní prospěchy, zwláště poněwadž mnoho potomků panských rodů drželo wyšší důstojenstwí církewní. Když počal král Sigmund zjewně wyhrožowati bratru swému, že zdwihne wálku proti němu, nezachowá-li se dle žádosti papežowy, dal se tím král Wácslaw konečně zwiklati w posawadním chowání swém, a mínil se

podrobiti rozkazům o wymýtění Husitstwí. Tu se změnil posawadní staw wěcí při dwoře králowském. Dwořanů, kteří setrwali we swém přeswědčení straně pod obojí přízniwém, král se stranil, a bral s několika, kteří byli opačného smýšlení, radu o prostředky ku prowedení wůle papežowy. Obrat
1419 ten počal se brzy z jara roku 1419, a příkoří činěná přijímajícím pod obojí od duchowenstwa jim protiwného, které se znowu osmělilo pod ochranau králowau, měla za následek welké wření w lidu jak we hlawním městě tak na wenkowě, z něhož konečně přišlo ke skutkům odbojným proti králi samému.

W Praze zawdalo k tomu zwláštní podnět dosazení nowých konšelů na Nowém městě dne 6 Čerwence, kteří dle wůle králowy překáželi staupencům strany Husowy úsilněji než jich předchůdci a zakazowali zwláště hlučné processí po ulicích, kterými lid nespokojený okazowal sílu a počet stejně smýšlejících. Přes zákazy jich uspořádala se processí walná w neděli dne 30 Čerwence, ze které lid neprozřetelně popuzený házením kamení z radnice Nowoměstské a udeřením tudy kněze nesaucího swátost dal se we wzteku w útok na radnici, wybil wrata a jal se konšely a jiné přítomné jich strany házeti z oken a dobíjeti smetané na rynku před domem. Dle některých swědectwí [24]) byl také Žižka útoku toho účasten; newíme wšak jakým spůsobem. Hlawním pobadačem lidu byl sám kněz, jenž nesl swátost, mnich Jan Želiwský, wášniwý kazatel w kostele Matky boží Sněžné. Žižka snad byl toliko přítomen processí, a rozpálen hněwem jako jiní třeba bez mnohého rozmyslu pomáhal při udeření na radní dům co hbitý bojowník, nedbaje co z toho pojde.

[24]) Totiž Wawřince z Březowé a Bartoška z Drahonic, kdežto jiní saučasní, jakož spisowatelé „Starých letopisů českých" a Anonymus de origine Taboritarum (u Höflera I. 528) w líčení rowněž dosti obšírném o Žižkowi nečiní zmínky. Wawřinec z Březowé (tamže I. 340) prawí, že byli konšelé swrženi a usmrceni „per communem populum et Johannem Zizka, regis Boemiæ præfati familiarem". Podobně Bartošek (u Dobnera I. 143): projecti sunt et interfecti ... de prætorio per Zizkam et suos complices. Oba přičítají Žižkowi jakési wynikající účastenstwí w této události, ale nenaznačují ho určitě.

3.

Žižka co wůdce lidu w Praze a w Plzni. Bitwa u Sudoměře.

Již sedmnáctý den po krwawé této příhodě zemřel král 1419
Wácslaw na zámku swém Nowémhradě u Kunratic (16 Srp.). Bratr jeho Sigmund, týž který měl umluwy s papežem o wyhubení Husitstwí, měl býti nástupcem jeho na trůně. Jakkoli byly nepřátelské úmysly jeho zjewné, usnesli se stawowé čeští poselstwím do Budína zwáti jej, aby se uwázal w králowstwí, wšak předkládajíce mu přitom žádosti, aby je zachowal při swobodě přijímání pod obojí spůsobau a spolu s nimi se zasadil o prowedení opraw we stawu duchowenstwa dle zásad Husowých. Ku powolnosti té poněkud přispěly nepokoje w Praze a w jiných místech hned prwní dni po smrti králowě, kdež obecný lid dal se netoliko w pronásledowání duchowních nenáwiděných, nýbrž také w kažení obrazů, oltářů a jiných poswátných wěcí kostelních ano i w boření některých klášterů, [25]) což wážnějším následowníkům učení Husowa, pánům i měšťanům, působilo ošklivost. Proto snažili se tím wíce o brzké obnowení spořádané wlády králowské. Prozatím sprawowala zemi owdowělá králowna Žofie pomocí tehdejších nejwyšších úředníků zemských, z nichžto zwláště nejwyšší purkrabí, pan Čeněk z Wartenberka, byl oddán přijímání pod obojí. Snahau jejich bylo, aby zachowali pokoj a pořádek w zemi až do příjezdu nowého krále.

S chowáním wšak wětšiny stawů pod obojí nesrownáwali se lidé odhodlanější, kteří se neoddáwali žádným nadějem od Sigmunda a uznáwali proto potřebu strojiti se w čas k obraně proti němu, a s nimi jiní, kterých úsilí směřowalo

[25]) Bartošek z Drahonic prawí, že to učinil Žižka „cum suis complicibus"; ale zpráwa ta jest nehodnowěrná; neb se Žižka nikdy neznal ke straně přepiaté, od které takowéto wěci byly schwalowány. Nesrownáwá se to také s jinými okolnostmi, a zwláště s udáním několika sauwěkých letopisců, dle kterého Žižka teprw při událostech dne 4 Listopadu 1419, níže wyprawowaných, byl „od lidu wzat na slowo". Wawřinec z Březowé, swědek bližší a obšírněji wyprawující, nejmenuje Žižky při oněch wýtržnostech.

1419 k wětším změnám we stawu náboženstwí, než kterých žádal Hus a powážliwí jeho následowníci. Již před smrtí krále Wácslawa, když začal pauštěti wůli nepřátelům strany Husowy, počala se welká shromáždění lidu na horách, řízená wůdci stawu duchowního i swětského, která měla prwotně za účel konání pobožnosti pod širým nebem, když se bránilo od strany protiwné w kostelích, ale brzy spatřena w nich příležitost ku připrawowání branného odporu. U welkém shromáždění na hoře řečené Tábor blíž města Bechyně dne 22 Čerwence 1419, jen osm dní před smetáním konšelů s radnice Nowoměstské, dály se porady wůdců o ssazení krále Wácslawa a o zwolení biskupa, který se měl wytrhnauti celkem z poslušenstwí papeže. Ctižádostiwý šlechtic *Mikuláš z Husi* přední z wůdců, upadl w podezření u krále, žeby se sám chtěl powznésti na trůn přízní lidu, zdá se, že ne bezdůwodně. Po smrti krále Wácslawa pokračowalo se we shromážděních těchto wždy w jiném a w jiném místě, až dne 30 Září w sebrání welkém na Křížkách na cestě od Prahy k Benešowu uzawřeno, aby nejprwé potom bylo shromáždění w Praze samé dne 10 Listopadu. Hned wšak od Křížků dal se shromážděný lid wenkowský i Pražský ještě téhož dne 30 Září s wětší část na cestu do Prahy, kamž bez překážky wpuštěn jest již pozdě na wečer skrz Wyšehrad se swolením dwořenínů, jichž tu mnoho přebýwalo od smrti krále Wácslawa; w Praze pak potom dály se porady mezi wůdci wenkowskými a Pražany, při kterých wenkowští opět naléhali o zwolení biskupa a swětské hlawy; [26]) ale Pražané dle ná-

[26]) Zpráwa sepsaná o tom roku 1433 pro posly koncilia Basilejského wyprawené do Prahy (wytištěná w Monum. conc. Basil. I. 387) prawí o tom: Rege Wenceslao mortuo, insurrexit congregatio ad plura millia utriusque status, sæcularium scilicet et spiritualium, utriusque sexus, virorum et mulierum, quæ veniens Pragam, non multum tamen armata, sed quasi modo pacifico, adaucta sibi ampliori multitudine, conabatur quasi seditione concitata *episcopum sibi erigere et ducem sæcularem, intendens simpliciter ab ecclesia Romana se scindere et alienare*, aliis, licet modo paucioribus, dissuadentibus, et pro audientia instantibus, ad quam optandam se proscripserunt sic, quod illud negotium est dispersum.

wodu mistrů a jiných kněží swých k tomu neswolili. Stalo se toliko dorozumění o hlawní základy opraw, we kterých se obě strany srownáwaly, tak zwané čtyry artikule Pražské, krom toho pak, aby se wedla wálka obranná, když by nepřátelé chtěli násilím wyhladiti wěrné křesťany. 1419

Mezi muže, kteří záhy pomýšleli na potřebu hájení se w náboženských snahách mocí brannau, náležel též Jan Žižka z Trocnowa, ač nebyl za jedno s těmi, kteří směřowali k úplnému přewratu we wěcech náboženstwí nebo k wywrácení řádné moci králowské. I po krwawém dni smetání konšelů Nowoměstských zůstáwal Žižka we službě při dwoře králowském, buď že účastenstwí jeho we skutku tom zůstalo tajno krále Wácslawa, buď že nebylo mu od něho příliš těžce wáženo. Po smrti krále meškal s jinými dwořany mnohými, o kterých wýše zmíněno, na *Wyšehradě*. Možná, že z počátku hotow byl slaužiti dále králowně Žofii, která s tehdejšími rádci swými snažila se straně Husowě zjednati swobodu dle žádostí předložených králi Sigmundowi. Ale z chowání Sigmundowa brzy se ukazowalo, že hleděl stranu pod obojí podejíti pauhými odklady; slibowalť wzíti žádosti její w uwážení teprw až by se uwázal w králowstwí, a zatím platil žoldy pánům strany protiwné, kteří pro něj zbrojili; rádci pak králowny Žofie, chtíce přetrhnauti nepokoje w zemi, jali se užíwati k tomu pomoci pánů těchto od Sigmunda najatých. Hned po wzdálení lidu wenkowského z Prahy, který byl přišel od Křížků, jal se pan Čeněk z Wartenberka osazowati hrad Pražský a některá pewná místa na Malé straně mnohým lidem branným, dílem práwě žoldnéři Sigmundowými, aby překazil shromáždění lidu w Praze ustanowené k 10 Listopadu, od něhož obáwal se nebezpečného wzbauření, a wyhrožowal Pražanům užitím zbraně, když by nezachowali poslušenstwí. To již musilo wzbuditi nedůwěru také u mužů, kterým nebylo o nic jiného než o obranu. Žižkowi bylo to konečně pohnútkau k opuštění služby králowské. Hrozbami a přípravami spoluwládařů králowny Žofie popudil se obecný lid zwláště na Nowém městě Pražském, a učinil dne 25 Října

1419 útok na Wyšehrad. Hájení hradu nejspíš nebylo oprawdowé. Čeleď králowská, k straně Husowě wždy příchylná, dala se sehnati se zámku, a *Žižka přidal se k obci Nowoměstské*, kteráž Wyšehrad osadila k swým rukaum.

Zatím se blížil den 10 Listopadu, a již wíce dní předtím počal se lid sbírati z rozličných krajin na cestu do Prahy ke shromáždění, které tu mělo býti. Pan Čeněk a druzí wládaři w Praze byli tím pilnější we přípravách branných na hradě Pražském a na Malé straně, a páni, kteří stáli w žoldu krále Sigmunda, jali se překážeti putujícím hned na cestách. Z té příčiny lidé opatřili se zbraněmi, a dáwali se na cestu pohromadě w zástupích. Mužowé stawu rytířského i také panského kromě duchowních byli jim wůdci. Jeden z nejprwnějších dal se w Praze nalézti *Mikuláš z Husi*, a osnowal bezpochyby záměry k swržení tehdejší wlády. W sobotu dne 4 Listopadu rozšířila se po městě zpráwa o nebezpečenstwí, we kterém byl zástup lidu přicházející ku Praze od města Austí nad Lužnicí, na nějž toho dne udeřil jeden z předních služebníků krále Sigmunda, pan Petr Konopištský ze Šternberka, u Žiwhoště blíž Wltawy za řekau Sázawau. Z toho bylo welké pobauření we městě. Na Starém i na Nowém městě zwonilo se na poplach, a swoláwal se lid, aby wytáhli ku pomoci těm, kterým se dály překážky na cestě. Tu wšak, když se sebralo welké množstwí lidu ozbrojeného z obau měst, Mikuláš z Husi nenadále je obrátil jinam, *k útoku na Malau stranu Pražskau*, kdež lidem králowským osazena byla brána u mostu s wěžema na obau stranách, též dům někdy wéwody saského a dwůr arcibiskupůw wedlé mostu s jedné a s druhé strany i také wzdálenější klášter sw. Tomáše. Náwalem přes most udeřili Pražané na bránu, a wyrazili ji mocí po tuhém boji, we kterém králowští prudkau střelbau z domu Saského, z dworu arcibiskupowa i ze wzdálenějšího hradu nad městem snažili se lid odstrašiti. Boje toho účastnil se také Žižka, a od toho dne, jak wyprawují sauwěké letopisy, *wzat jest od lidu na slowo*, a počal býti wůdcem. Rozumíme z toho, že w boji wedením Mikuláše z Husi začatém w roz-

hodném okamžení Žižka chopil se řízení a swým důmyslem 1419
přičinil hlawně k dobytí wítězstwí.

Když Pražané wrazili branau do Menšího města Pražského, musili králowští pewná stanowiště swá dolejší opustiti a ustaupiti na hrad, jejž první chwíli potom stěží mohli obhájiti. We strachu králowna Žofie w noci z hradu odjela, a hledala útočiště na Nowémhradě u Kunratic. Když se wšak potom po půlnoci lid ozbrojený wětším dílem wrátil na Staré a Nowé město, wskočili hradští zase do Menšího města, a spůsobili w něm škody mnohé. Následkem toho bojowalo se opět nazejtří, dne 5 Listopadu, ale se štěstím proměnliwým, při čemž Menší město Pražské od obau stran ohněm i jiným spůsobem utrpělo hrozné spuštění.

Dne 6 Listopadu přibyla Pražanům pomoc od pautníků ozbrojených z Plzenska, kteří byli wedením pana *Břeňka Svihowského* ze Skály a rytíře *Chwala z Machowic* odjinud z *Řepice*, táhnauce přes Knín, přešli u Žiwhoště přes Wltawu, chtíce Austským přispěti ku pomoci, ale přitáhli již pozdě, a Petr Konopištský ustaupil před nimi bez boje dalšího. Mnohem silnější pomoci přišly wšak we dnech prwních potom straně králowské. Páni pod jednau u welkém počtu i někteří pod obojí, též některá města králowská na zpráwu o příbězích w Praze wypowěděli wálku Pražanům, poslali branný lid swůj wládařům ku pomoci, škodili na statcích měšťanů Pražských, a překáželi na wšech stranách dowozu potraw do města. Tím byli obywatelé Prahy po mále dní přinuceni dáti se u wyjednáwání; což rád widěl pan Čeněk z Wartenberka; neb nemínil škoditi Pražanům takowau měrau, aby bylo na škodu celé straně pod obojí, a tudy dne 13 Listopadu zawřeno příměří mezi králownau Žofií, panem Čeňkem z Wartenberka a jinými pány se strany jedné a obcí Pražskau s druhé strany až do sw. Jiří roku 1420. Králowna a páni slíbili hájiti „swobodu zákona božího“ a zwláště přijímání pod obojí spůsobau, Pražané pak, nekaziti obrazů a nebořiti kostelů a klášterů; také wšak obec Nowoměstská nawrátila zase Wyšehrad w moc králowských.

1419 Záměry Mikuláše z Husi o wywrácení wlády králowské w Praze samé byly tímto wýpadkem předsewzetí jeho zmařeny. Ale nowý wůdce lidu Žižka nedal se tím odstrašiti, nýbrž hned w jiném místě jal se pokusu o zřízení obrany proti hrozícím útiskům w náboženství. On a pan Břeněk ze Skály, Chwal z Machowic a jiný šlechtic ze západních Čech, pan Walkaun z Adlar, odebrali se s lidem, který byl wedením Břeňkowým přišel do Prahy, hned po zawření příměří zdejšího do *Plzně.* Stalo se to nepochybně z náwodu kněze *Wácslawa Korandy,* horliwého kazatele Plzenského, který byl s lidem z tohoto města co wůdce jeho přišel do Prahy. Majíce několik set lidu ozbrojeného, opanowali Plzeň lehce we spolčení se stranau w obywatelstwu přídržící se přijímání pod obojí spůsobau. Příwrženci strany protiwné jsau wypuzeni z města; z náwodu pak Wácslawa Korandy a jiných kněží wášniwých, kteří se přídrželi nowot wýstřednějších we wěcech náboženstwí, zbořeny jsau také wšecky kláštery a také některé kostely a dwory ležící při městě, které snad mohly překážeti při obraně. Žižka jakožto oswědčený w boji Pražském, byl přijat za heitmana nade wšemi, a řídil příprawy wálečné pro případ wšeliké potřeby.

Proti předsewzetí tomuto postawil se ihned jeden z předních pánů, kteří za peníze stáli we službě krále Sigmunda, pan *Bohuslaw ze Šwamberka,* jehož sídlem byl hrad Krasikow jinak Šwamberk, wzdálený asi pět mil cesty od Plzně na straně sewerozápadní. Brzy přišlo k rozličným bojům před Plzní, o kterauž se Bohuslaw ze Šwamberka pokaušel, aby město tak důležité uwedl zase w poslušenstwí králowo. Žižka wšak nepřestáwal na hájení města samého, nýbrž konal i wýprawy w okolí. Jednoho dne, buď ku konci měsíce Listopadu nebo w Prosinci, wytrhnul do pole proti *Nekměři,* twrzi zemana Hynka z Nekměře, spolčeného s Bohuslawem, dwě míle cesty od Plzně w stranu půlnoční. Měl tři sta lidu, wše pěšího, a k tomu sedm wozů, na kterých wezl děla řečená hady k boření zdí. Bohuslaw ze Šwamberka zastihl jej na této wýprawě, maje lidu jízdného a pěšího wíce než dwa ti-

síce, a zaskočiw mu zpátečnau cestu od Plzně, swedl s ním 1419
boj, we kterém při nerownosti sil nepochybowal o wítězstwí. Welkým úprkem obořila se předně jízda jeho na malé wojsko Žižkowo. Ale Žižka užil obratně wozů za ochrannau hradbu pro swau pěchotu, kteráž od nich udatně odrazila útok, a Bohuslaw ze Šwamberka musil ustaupiti s pole se ztrátau welikau. W boji tom padl také Hynek z Nekměře. Žižka užil prwního tohoto wítězstwí dobytého w otewřeném poli ještě w noci potom k útoku na tři nepřátelské posádky w okolí, a zbořiw twrze, we kterých ležely, nawrátil se bez překážky do Plzně. Na zpráwu o tom wyprawila králowna Žofie s úředníky swými a jinými pány, kteří stáli při ní, wětší počet lidu wojenského k Plzni, aby město oblehli.

Nedlauho potom, okolo polowice měsíce Prosince, přijel král Sigmund z Uher do Brna, kamž powolal k sobě králownu Žofii a úředníky její i stawy zemské k wyjednáwání, při kterém ukazowal ještě méně než prwe ochotnost ke splnění žádostí strany pod obojí. Králowna Žofie složila w Brně wládařstwí se sebe, a Sigmund, stroje se na cestu do Slezska, prwe než mínil odebrati se do Čech, jmenowal prozatím sic ještě pana Čeňka z Wartenberka wládařem na swém místě, ale ustanowil jemu za pomocníky dwa pány sobě wíce oddané, Jindřicha z Elsterberka a Wácslawa z Dubé. Druhému odewzdal zároweň úřad podkomořího. Chowáním 1420
králowým osmělili se protiwníci strany pod obojí w Čechách, a jali se hned we prwním čase potom pronásledowati milowníky kalicha a snah oprawných we mnohých místech spůsobem ukrutným. Němečtí měšťané Kutnohorští zwláště počali jímati wšecky přijímající pod obojí we swém městě i daleko w okolí, a házeti je buď žiwé buď mrtwé do pustých šachet swých. K *obležení Plzně* obracelo se přitom největší úsilí. Poněwadž nejspíš bránila zima bezprostřednému obklíčení města, osadili králowští wšecky okolní twrze, a překáželi z nich dowozům. Z toho přicházelo k častým půtkám w nejbližší krajině, we kterých pácháni jsau ukrutnosti ohawné; zajatým osekáwány ruce i nohy; strana straně to

1420 splácely. Králowští také častěji wyzýwali obležené k umluwám, jichž oni wšak rozhodně odmítali.

We Slezsku konal zatím král Sigmund rozsáhlé příprawy wojenské, nemaje úmyslu jiného, než strachem neb násilím připrawiti sobě w Čechách wše ku poslušenstwí. Již wydáwal odtamtud také wýslowné rozkazy k stihání „Wiklefů“ ano k trestání jich na hrdle, což příwržence jeho pobádalo jen tím wíce k ukrutnostem. Čím wětší byl tento nátlak, tím wíce wšak také zmáhalo se přeswědčení milowníků nowých snah náboženských, že potřeba bylo hotowiti se k brannému odporu. Horliwým a dílem také wášniwým a blauzniwým kázáním kněží, kteří byli půwody welkých shromáždění na horách, wzbudilo se mnoho mužů odhodlaných, zemanů, měšťanů, sedláků, kteří hotowi byli pro náboženstwí swé nasaditi žiwoty i statky, a prodáwajíce majetky swé snášeli peníze dle příkladu prwních křesťanů, aby obráceny byly na společnau potřebu; nazýwajíce pak se mezi sebau *bratry*, sestupowali se we spolek obranný w krajině okolo powěstné hory Tábor. Wedením lidí nepatrných, z nichž byl prwní žák jinak zwoník jménem *Hromádka*, zmocnili se w noci dne 21 Unora roku 1420 města *Austí nad Lužnicí* náhlým přepadením w dorozumění s některau částí obywatelů. Tím mělo býti zřízeno podobné stanowiště odporu jako w Plzni od Žižky. Ale Austí nebylo dosti pewné; pročež Hromádka již po několika dnech wytáhl s bratřími do pole proti jinému místu lepšímu, hradu řečenému *Hradiště* asi hodinu cesty odtud rowněž na řece Lužnici, při kterém nacházely se zříceniny města asi před půl druha sta lety rozbořeného. Hrad náležel panu Janowi z Austí, protiwníku strany pod obojí. Bratří dobyli ho snadno, a odewzdali jej panu *Prokopowi z Austí* odjinud z Kamenice, bratru Janowu, který se k nim přidružil; we městě pak usadili se, stawíce sobě chyše a oprawujíce zdi dotud zachowané. Zde mělo býti hlawní pewné sídlo bratrstwa, a dáno proto městu nowé zalíbené jméno *Tábor*. Hromádka dal o tom Žižkowi zpráwu do Plzně, a žádal ho o některé posilnění, aby se w dobrém tomto stanowišti spíše

mohl obhájiti; Žižka pak uznaw důležitost wěci, poslal některý oddíl swého lidu na Tábor wedením *Chwala z Machowic*. 1420

Ačkoli byl pan Čeněk z Wartenberka ustanowen za prozatímního wládaře w Čechách, zůstáwal mezi tím časem při králi na jeho cestě do Slezska i potom při dwoře jeho we Wratislawi, jak se zdá úmyslně zdržowán od něho, co zatím toliko dwa pomocníci jeho, Wácslaw z Dubé a Jindřich z Elsterberka, z Brna přímo se nawrátili do Čech a uwázali se w náměstnictwí. Wácslaw z Dubé, králowský podkomoří, usadil se na Wyšehradě, a sháněl odtud prostředky ku potlačení, jak rozhlašowal, a ku potrestání opowážliwosti škůdců zemských. Byl tím míněn na předním místě Žižka, a sbírány jsau proti němu nowé wětší síly wojenské s wíce stran zároweň od předních služebníků králowých. Nicméně wšak i pan Wácslaw z Dubé, někdy průwodčí ochranný Husůw na cestě jeho do Kostnice, hleděl raději wyjednáwáním než skutečným užitím branné moci dosáhnauti nawrácení Plzně ku poslušenstwí králowu. Nepochybně z jeho náwodu wyprawili konšelé Pražští některé osoby důwěrné k Žižkowi do Plzně, po kterých radili jemu k zawření umluw, dáwajíce mu nejspíš zpráwu o welkém zbrojení proti němu, kterému by nemohl snadno odolati. W Plzni samé, když obklíčení dlauho trwalo, ochabowalo obywatelstwo; strana Žižkowi protiwná znowu se osmělowala; musil konečně nedůwěřowati silám swým, a snad proto tím ochotněji wyprawil pomoc Hromádkowi na Tábor, pomýšleje sám na přestěhowání se do tohoto nowého městiště, kdy by musil Plzeň opustiti. Poněwadž pak wyprawením této pomoci sebe samého oslabil, nabyla z toho protiwná strana w obywatelstwu Plzenském ještě wíce smělosti, až počínalo se z toho bauření jedněch proti druhým we městě a osazowání domů proti sobě. Z té příčiny Žižka uposlechl konečně rady dáwané sobě od Pražanů, a zawřel umluwu s králowskými o *wzdání* jim *Plzně* pod wýminkami, předně aby přijímání pod obojí spůsobau mělo i napotom swobodný průchod we městě, za druhé aby Žižka

1420 a jeho staupenci s ženami i dětmi swobodně mohli odtáhnauti na Hradiště hory Tábor.

Smlauwa tato byla zawřena w měsíci Březnu některý den před swátkem panny Marie zwěstowání. Žižka odewzdal Plzeň panu Wácslawowi z Dubé, který za tau příčinau sám přijel k wojsku; potom pak dal se se swými na pochod k Táboru. Pan Břeněk ze Skály a Walkaun z Adlar táhli s ním; také pak Wácslaw Koranda a kněz Markold ze Zbraslawic, bakalář učení Pražského, i několik jiných duchowních opustili spolu s nimi Plzeň, we které nebyli by býwali na dále bezpečni. Bojowníků bylo wšeho wšudy čtyry sta, s nimiž byly také ženy i děti. Wozů zřízených k boji měl Žižka wšeho wšudy dwanáct, koňů jízdných dewět. Když wšak tímto spůsobem wydal se na cestu, nacházely se již silné woje na pochodě z wýchodních Čech k Plzni k sesílení tamějšího wojska králowského wedením pana Mikše Diwokého čili Diwůčka, mincmistra nowě zřízeného na Horách Kutnách, pana Petra Konopištského ze Šternberka, jenž byl předešle bojowal s Austskými u Žiwhoště, a pana Jana Městeckého z Opočna. Wzawše cestu zacházkau, opanowali prwé *Písek*, jedno z několika málo měst králowských, která se toho času také již postawila zjewně proti králi Sigmundowi. Když dostali zpráwu z wojska od Plzně, že Žižka odtamtud odtáhl se swými, nemínili dbáti na umluwu s ním zawřenau, nýbrž zničiti jej na cestě; a w témž úmyslu pustil se za Žižkau z Plzenska také Bohuslaw ze Šwamberka, jakož i pan Hanuš Kolowrat seděním na Krašowě, s nimiž se spojil teprw nejspíš na dalším pochodě také pan Jindřich z Hradce, weliký mistr Strakonický rytířů Swatojanských.

Žižka bezpochyby se nenadál, žeby wojsko od Kutnéhory a od Benešowa (kdež stojí Konopiště zámek pana Petra ze Šternberka) táhlo k Plzni dalekau zacházkau přes Písek, a dal se nejspíš proto sám na zacházku tuto jakožto k městu spřátelenému, aby se wyhnul nepřátelům. Zwěděw snad teprw na cestě, že se Píska zmocnili, wyhnul se ještě dále na jih, aby je obešel a někde wýše hledal přechodu přes Wltawu,

by se dostal na Tábor. Dne 25 Března, we swátek zwěstowání panny Marie, přitáhl někdy před polednem ke *Štěkni* w krajině mezi Pískem a Strakonici, a protáhnuw městečkem skrz, přešel asi tři čtwrti hodiny cesty od něho přes řeku Otawu, kdež jest brod pod mlýnem náležejícím ke wsi *Sudoměři.*[27]) Na té cestě zwěděli o něm páni, kteří táhli od Píska, od strážných rozeslaných nejspíš we směrech rozličných, a hned dali se na pochod proti němu, nejspíš přes Kestřany, kdež jest rowněž přechod přes Otawu. Tauž pak dobau s druhé strany řeky Otawy, totiž na jižním břehu přicházeli od Strakonic páni z Plzenska s welikým mistrem Strakonickým. Krajina jest na obau stranách řeky rowná a do dálky otewřená. Široké lauky střídají se s rybníky, dílem jen hrázemi od sebe oddělenými. Žižka mohl dobře z dálky spatřiti obojí wojsko, které mu hrozilo záhubau. Přešed tedy přes Otawu, spěchal skrz wes Sudoměř we směru jižním, chtěje bezpochyby dosáhnauti lesnatých wrchů, které se zdwihají w některém wzdálí nade wsí Mladějowici, aby získal místa příhodného k obraně. Nepřátelé wšak přiblížili se dříw, než mohl cíle dojíti; pročež když již nemohl dále, stanul u jednoho z rybníků, jenž slaul Škaredý a posud tak se nazýwá,[28]) a tu postawil se w šik, tak že hráze wysoká slaužila mu k ochraně s jedné strany, s druhé obtočil malé wojsko swé wozy wálečnými; při tom pak prý poručil ženám, aby dlauhé záwoje swé roztáhly před wojskem po zemi, to jest bezpochyby zwláště w rybníce samém w hustém rákosí; nebo byl rybník práwě wypuštěn a bez wody.

1420

[27]) Tak jest pamět zachowaná w místním podání.

[28]) U wsi Sudoměře jest hned, kde se z ní wychází na straně wýchodní, rybník, jenž se nazýwá Potoční, protože jím teče potok od Mladějowic; hned pak dále jest několik rybníků jiných, které náležejí k Mladějowicům. Prwní, wýchodně od Potočního, nazýwá se Markowec, druhý jižně od tohoto má jméno Škaredý, které bylo známo již sauwěkému letopisci, jenž píše nejobšírněji o tomto boji. (Wiz Staré letop. č. na str. 34.)

1420 Spojené wojsko nepřátel, kteří s dwau stran udeřili, od východu přes rybník a od západu,[29]) čítalo přes 2000 jízdných w těžkém odění, „*železných pánů*", jak je lid od toho nazýwal. Moci takowé zdálo se že pauhý pěší lid Žižkůw nebude nikterak moci odolati. Byť prý jich ničím nebili, než jen koni tlačili, prawili mnozí, tehdy je na koňská kopyta rozeberau. Spuštěný rybník nebránil jim, by nemohli postawení Žižkowo se wšech stran obstaupiti; ale w postawení tom nemohli bojowati jezdecky, nýbrž musili ssedati s koňů; tu prý mnozí ostrohami swými zapletli se w záwoje, a padali na zem. Nicméně byl boj krutý malého počtu proti welkému. Útok počal se odpoledne okolo hodiny nešporní. Páni železní doráželi meči a kopími i zároweň střelbau ze samostřílů; Žižkowi mužsky se bránili. S jedné i s druhé strany mnoho bylo zraněno neb zabito. W udatném zápase padl pan Břeněk ze Skály; na druhé straně zase Jindřich z Hradce, weliký mistr Strakonický, postřelen jest w palec nožný, od čehož chřadl, tak že do roka zemřel. Wojsku panskému podařilo se porauchati některé wozy Žižkowy, snad místy i wniknauti na chwíli do nich; neb zajali mu něco přes třidcet lidí; ale zemdliti odpor nedowedli, tak že trwal boj několik hodin, až nastala tma po slunce západu. Bojowníkům Žižkowým zdálo se, jako by slunce zázračným spůsobem před časem bylo zapadlo, zrowna prý jako by jím lučil za horu; když se potom po tmě bojowalo, nemohli králowští ničeho pořiditi, ano we zmatku bili se i mezi sebau; konečně pak od boje ustáli, a s hanbau i škodau odtáhli různo, každý zástup na jinau stranu. Žižka na znamení wítězstwí ostal tu noc na bojišti, na úswitě pak dne 26 Března dal se na pochod w šiku wálečném s wozy, které zůstaly celé, aby byl hotow, kdyby se nepřátelé odwážili opětného útoku; toliko některé raněné zůstawil we wsech nejbližších. Bez překážky přitáhl až ke hradu *Aujezdci* nedaleko Týna Wltawského.

[29]) Hráze totiž, při které se Žižka postawil, byla ta na straně západní od rybníka. Tak jest místní podání, srownáwající se docela dobře s okolnostmi; tam našly se wšelijaké zbytky zbraní, podkowy, šípy a t. p.

Tam se položil w otewřeném poli, až mu z Tábora poslali wstříc, snad k ukázání bezpečné cesty, i dostal se šťastně do nowého tohoto města bratrstwa, kdež přijat s welkau sláwau a radostí. 1420

4.

Žižka na Táboře. Zřízení wojenstwí Táborského.

Příchodem Žižkowým počal se mocnější ruch na *Táboře.* Žižka shledal zde na ten čas mnohem lepší příležitost než prwe w Praze i w Plzni ke zřízení branné moci, která by se mohla w otewřeném poli měřiti s hrozícími nepřátely. Bylť to lid hořící dychtiwostí boje pro náboženstwí, žádné ztráty ani obèti se nestrachující, kterému toliko bylo potřeba wůdců a dobrého zřízení a cwiku wojenského. Tím jej opatřiti, pokládal Žižka za úkol swůj, ku kterému přistaupil bez wšelikého meškání s důwtipem a pílí zcela neobyčejnau.

Žižka snad asi 27 neb 28 Března přitáhl od Sudoměře na Tábor. Zde prwní wěc byla, sestřediti jak největší moc w tom jednom místě, jehož poloha beze wší pochybnosti byla od něho uznána za dobře zwolenau. Hájiti zároweň Austí nad Lužnicí, odkudž se bratří byli místa tohoto zmocnili, widělo se mu býti na ujmu hlawnímu účelu; pročež uzawřeno město ono docela opustiti. Již dne 30 Března, w sobotu před Kwětnau nedělí, jest *Austí* wypáleno, a obywatelé wšichni s ženami a dětmi se přestěhowali na Tábor, i stawěli sobě zde nowé příbytky, tak že se jimi wyplňowalo wíce než dotud prostranstwí obejmuté starými zdmi města.

Potom zwoleni jsau předstawení bratrstwa Táborského, *čtyři heitmani,* což stalo se následowáním řádu tehdejších bratrstew řemeslnických a jiných, při kterých obyčejně býwali čtyři předstawení, nazýwaní staršími a také někdy heitmany (capitanei).[30] Prwním byl *Mikuláš z Husi,* jenž po nezdaření záměru swého w Praze byl nejspíš podobně jako Žižka wytáhl s některým počtem lidu do západních Čech

[30]) Srow. Dějepis Prahy II. 388. III. 202.

1420 a osadil Zelenauhoru nad Nepomukem, kterauž nazwal horau Oliwetskau, potom wšak neznámo kdy, ještě nejspíš dřív nežli Žižka, odtamtud se uchýlil na Tábor. Proslulost jeho co hlawního wůdce předešlých shromáždění na horách zachowáwala mu posud přednost důstojenstwí. Druhým heitmanem byl Jan *Žižka*, třetím Zbyněk z *Buchowa* (w krajině mezi Miličínem a Oticí), čtwrtý Chwal z *Machowic* jinak z Řepice (u Strakonic), poslaný jak wýše zmíněno od Žižky na Tábor s posilau. W pořádku tomto wšak heitmanowé nejspíš se střídali ob čas we wrchním řízení wěcí bratrstwa; při čemž nicméně řízení wěcí wojenských, zwláště w poli, připadalo wždy hlawně Žižkowi.[31]) Nebo náramnau osobní udatností a odwahau i wýtečným důmyslem již we dwau šťastných bitwách zkušeným získal sobě zwláštní důwěru a náklonnost lidu, tak že welení jeho nejochotněji poslaucháno.[32])

Žižka při zřizowání wojenské moci Táborů nesměl sprawowati se tehdejším spůsobem zřizowání wojsk, při kterém nejwíce hledělo se na jízdu w těžkém rytířském odění; nebo neměl k tomu peněžitých ani jiných prostředků. Musil hleděti na předním místě ku pěchotě, do níž jediné dal se lehčeji wřaditi lid wětším dílem sedlský, který se hrnul pod korauhwe bratrstwa. Lid tento musil dostati zbraní, s kterými se naučil snadno zacházeti, kopí, sudlic, oštípů, palcátů, samostřílů, zwláště pak cepů, pro wětší pádnost železem okowaných. Tyto hodily se do ruky zwláště lidem zwyklým užíwati jich we stodole, kteří wšak nemohli stále přebýwati na Táboře, ale toliko kdykoli nastala wětší potřeba, přidružowali se k wojsku. S muži na mnoze také ženy táhly

[31]) Jen tak snad se dá wyložiti, že w listině dne 22 Listopadu 1420 (u Windecka 1151) píše se na prwním místě Žižka (Hanns Zischo), na druhém Chwal z Machowic co nejwyšší heitman na Táboře (der oberster hawpmon von dem Thabor).

[32]) Wawřinec z Březowé prawí o něm, mluwě o těchto jeho začátcích na Táboře (Höfl. I. 358): Ziska capitaneus, qui erat supra modum audax et strenuus, ad cujus ordinationem totus præparabatur exercitus, ipsum queque omnes rustici, licet inermes, cum trituris, cambucis, balistis et cuspidibus sequebantur et libentissime audiebant.

do pole, a pečowaly o jich potřeby, rowněž pak wýrostkowé 1420
se swými rodiči; těch užíwalo se aspoň k laučení kamenů z praků; odkudž nazýwáni jsau pračata (fundibularii).[33])

Pěchota takto sebraná musila míti ochranu proti těžké jízdě, které w boji otewřeném odolati by byla nemohla. K tomu Žižka užil *wozů wálečných* čili bojowných. Wěc nebyla naprosto nowá, nýbrž něco již dříwe při wojskách českých w obyčeji. Jižť we práwích wojenských, wydaných z rozkazu krále Wácslawa při obležení Skály roku 1413 podkomořím tehdejším Janem Hájkem z Hodětína, připomínají se krom wozů komorních a špižírních, na kterých se wozily potřeby pro wojsko, také wozy, kterými se wojsko ohražowalo; ale spůsob užíwání jich musil býti ještě welmi nedokonalý. Teprw Žižka wymyslil celé umění, jak s wozy zacházeti, aby slaužily k obraně i k útoku, na pochodě wojska i w ležení jakož i w šiku k bitwě připraweném; k čemuž bylo potřeba i rozmnožení počtu jich i zdokonalené úprawy i pewných prawidel sestawowání a pohybů, jak slušelo ku které příhodě. Již we bitwách u Nekměře a u Sudoměře zkusil se prospěch toho umění; na Táboře pak obrátil Žižka hned z počátku zwláštní pilnost k tomu, aby wojsko bratrské w užíwání wozů wycwičil.[34]) Wozy slaužily zároweň k doprawowání děl, jak zmíněno rowně již při bitwě u Nekměře. Nelze pochybowati, že také na Táboře Žižka pečowal o zjednání wšelikých jich druhů pro wojsko bratrské, jak mohl nejwíce.

Řízením Žižkowým dálo se hned také nowé opewňowání města, aby bylo bratrstwu bezpečným sídlem a útočištěm. Hradiště hory Tábor bylo pewné již polohau swau, ježto na jedné straně města a hradu, obrácené ku poledni, wine se

[33]) Wawřinec z Březowé (u Höflera I. 357): Thaboritæ, multitudine clientum rusticorumque ac mulierum . . nec non et garcionum, quos fundibularios seu praczatas vulgari Boemico nuncupabant, ipsis de die in diem accrescentibus etc.

[34]) Pokračowatel Pulkawy u Dobnera (IV. 136) prawí o sebrání lidu w Táboře: Alii venerunt de districtu Plznensi cum Zizka, qui instruxit eos cum curribus pugnare.

1420 hlubokým audolím řeka Lužnice a do ní na západní straně pod hradem wpadá potok řečený Tismenice, který přicházeje od půlnoci rowněž tak hlubokým dolem, objímá město s ostatních stran tak, že jest k němu přístup po rowině jen uzký od strany wýchodní, jinde pak w obrubě wšude příkré stráně se schylují k řece a ku potoku řečenému. Žižka dal celý ostroh, na němž město a hrad stojí, obejmauti dwojí pewnau zdí opatřenau mnohými wěžemi a baštami; uzký pak pruh rowiny na straně wýchodní, jen asi 30 loket ššíři, který dělí od sebe údolí řeky a potoka, dal přerwati hlubokým příkopem dělaným a ohraditi zdí pewnější než na ostatních stranách, trojnásobnau. Wnitř města mnozí obywatelé z počátku přebýwali pauze pod stany; ale brzy se i na jejich místech stawěli domy, seřaděné w ulicích uzkých a jaksi úmyslně nakřiwených a kautkowatých, aby i po wražení nepřítele do města ještě mohlo uwnitř bojowáno býti s nějakým prospěchem.

Práce tyto nebyly konány w pokoji, nýbrž hned od počátku střídaly se s wálečnými předsewzetími proti nepřátelům w sausedstwí. Po bitwě u Sudoměře byl jeden z wůdců tehdejší wýprawy proti Žižkowi, Mikuláš Diwůček mincmistr, s lidem swým, asi tisícem oněch jezdců železných, na cestě zpátečné k Hoře Kutné zůstal w *Ožici*, městečku a hradu korunním, zapsaném od roku 1412 zemanu Maternowi z Ronowa, jen dwě míle cesty od Tábora wzdáleném. Žižka wytáhl proti němu w noci u weliký pátek dne 5 Dubna, jen šestý den po wypálení Austí, aby jej nenadále přepadl. Za tmy, krátce přede dnem, přiblížil se s bratřími nespozorowán k městečku, a probořiw po tichu plaňky, kterými bylo ohraženo, wtrhnul, a teprw dal učiniti pokřik. Králowští, ze sna wytrženi, we zmatku wyběhli z příbytků; tu jich mnoho zbito, mnoho zjímáno, ostatní na hrad se utekli, kdež spolu s panem Mikšem mincmistrem zůstali w bezpečnosti. Žižka, pobraw znamenitau kořist, zwláště pak koně a odění jezdců, městečko wypálil, a se zajatými se wrátil na Tábor. Odtamtud učinil s Diwůčkem umluwu, kterau mu zajaté wydal a za ně obdržel pro-

puštění zajatých swých z bitwy Sudoměřské, jež byl mincmistr 1420
dal odwézti na Kutnauhoru. Pobraných koní a odění užil pak Žižka ke zřízení prwní jízdy Táborské. Kterého prý podobného pacholka widěl, na toho odění dada a kůň podeň, i wycwičil jeho k jízdě a k boji. We wálečném šiku jeho nacházelo jezdectwo obyčejně místo na křídlech po obau stranách od pěchoty.[35])

Jen několik dní po wskočení do Wožice, okolo swátků welkonočních, wedl Žižka Tábory proti pewné twrzi *Sedlci* u Austí, sídlu pana Oldřicha z Austí, který, pokud toto město držel, byl pronásledowníkem strany pod obojí; pročež jej někdejší obywatelé Austští, nyní mezi bratřími přebýwající, měli we zwláštní nenáwisti. Twrz nacházela se čtwrt hodiny cesty za Austím na druhé straně řeky Lužnice nad mlýnem, jenž nyní slowe Saukennický. Po udatné obraně dobyli jí Táboři útokem, a tu ubili Oldřicha samého cepy, potom osekali mu nohy, a uwrhli jej do ohně. Čeleď jeho wšecka rowněž jest zbita a jen šest lepších bojowníků zajato, s těmi pak naloženo ohawně. Který z nich by druhých pět sťal, tomu měl darowán býti žiwot. I učinil to jeden, jménem Pinta, a přidal se odtud k Táborům.[36]) W Sedlci bylo uschowáno mnoho wěcí zlatých a stříbrných, monstrancí, kalichů a rauch drahých ze sausedstwa. Táboři wynesli wše na jednu hromadu, a zničili to ohněm. Twrz sama jest potom wypálena a pobořena.

W prwních čtrnácti dnech potom rozmnožil se počet Táborů znamenitě welkým počtem zemanů a sedláků, kteří prodáwajíce statky a dědiny, přicházeli na Tábor s ženami a dětmi a sypali stržené peníze do kádí k tomu připrawených, z nichž se zaprawowaly společné útraty. Krom pobádání kněží Táborských přispěla k této horliwosti nejspíš mnoho také

[35]) Neque posthac absque alis equitum copias duxit, prawí o tom Aeneas Sylvius cap. 40.

[36]) W nejstarší městské knize Táborské čte se roku 1434 fol. 7 o Waňkowi Pintowi, jenž „prodal domek nebožce Žižków“; při čemž nepotřebí mysliti na wojewůdce Žižku, nýbrž na sauseda toho jména.

*

1420 činnost Žižkowa, jehož prwní šťastné prospěchy w poli musily wzbuzowati důwěru. S rozmnoženau mocí wojenskau předsewzal Žižka ještě w měsíci Dubnu nowau wýprawu wětší než dwě předešlé do západních krajin od Tábora. Možná, že příčinu k ní zawdalo dobytí Zelenéhory panem Bohuslawem ze Šwamberka, při kterém mnoho lidu zůstaweného tam Mikulášem z Husi bylo zbito a spáleno.[37])

Dne 23 Dubna udeřil Žižka nejprwé na klášter Præmonstratů w *Milewsku*, tři míle cesty od Tábora, jenž jak se zdá bez obrany jest wypálen a pobořen. Odtud obrátilo se wojško k *Písku*, a opanowalo město toto, neprawí se jakým spůsobem. Poněwadž wšak obywatelé jeho předtím stáli při straně králi protiwné, podobá se, že přijali Tábory co wyswoboditele. Posádka králowská, wložená tam prwé panem Mikšem Diwůčkem, snad opustila město bez boje. Stalo se to nejspíš dne 24 Dubna; neb nazejtří potom (25 Dub.) přitáhli Táboři již ku *Prachaticům*, městu proboštstwí Wyšehradského, kteréž celkem wypálili a w rychlosti wybořili toliko část zdí městských, aby jim napotom nemohlo překážeti. Obywatelé, jak se zdá, utekli před nimi bez obrany. Odtud protáhlo wojsko krajem Prachenským a Plzenským až k Nepomuku pod Zelenauhorau, konajíc wšude welké záhuby na cestě pálením kostelů, far, zámků a twrzí, až konečně i w *Nepomuce* wypálilo slawný klášter řádu Cistercienského. Dále nejspíš bránila jim moc pana Bohuslawa Šwamberského a jiných pánů w Plzensku, s nimiž měřiti se w poli neměl Žižka na ten čas w úmyslu. Od Nepomuka wšak se wrátiw, udeřil na hrad *Rabí* za Horažďějowici, pana Jana řečeného Krka z Risenberka a ze Šwihowa. Ač byl to hrad welmi pewný, wšak obrana byla nedostatečná. Táboři zlezli jej welmi lehce, a nalezli w něm kořist přehojnau. I zde jako na Sedlci bylo sneseno množstwí wěcí k uschowání od lidí swětských i duchowních z okolí, klenotů, zlata, stříbra, drahých kamenů,

[37]) Nemáme pohříchu udání času, kdy se to stalo. Staré letopisy české (pag 28) prawí toliko, že „prwé než rok minul", totiž od osazení hory Mikulášem z Husi.

rauch wzácných, též odění, w ceně nesmírné. Tábořì podrželi 1420
sobě jen koně a odění; wšecko ostatní wynesli opět ze zámku, složili na jedné hromadě a spálili. Také wšak sedm mnichů a kněží, kteří se dostali do jich rukau, wywedli z hradu, a upálili je. Na hradě byli dwa mladí synowé pana Jana Krka, kteří se dostali w zajetí. Žižka nedopustil jim ublížiti, nýbrž wzal je pod zwláštní swau ochranu. Poněwadž wšak na ten čas nesměl ještě rozptylowati wojenské moci bratrstwa, neosadil hradu, nýbrž dal jej jako jiné wypáliti.

Byla by křiwda, přičítati Žižkowi winu ze wšech zlých činů spáchaných wojskem Táborským na této neb jiných pozdějších jeho wýprawách. Sauwěký swědek Wawřinec z Březowé přičítá ji na předním místě kněžím Táborským, kteří k hubení a wraždění pobádali lid na kázáních a doprowázeli jej přitom, nosíce tělo boží před wojskem.[38])

Žižka nacházel se na Táboře w jiné společnosti nežli w Praze za času kázání Husowých a prwních půwodců přijímání pod obojí spůsobau. Kněží Táborští dali se we mnohem wíce nowot náboženských, než mistři a kněží Pražští schwalowali. Wyhlašujíce wšecko za škodliwý nálezek lidský, co by nebylo zřejmě položeno w písmě swatém, uchýlili se od starodáwného řádu církwe w učení o swátostech a jiných wěcech, zawrhowali řád mše swaté a mnoho jiných obřadů církewních, a přestáwajíce na pauhém říkání modlitby páně, na poswěcení chleba a wína i podáwání swátosti wečeře páně bez oltáře na stole, jejž pokryli ubrusem, w obyčejném oděwu, nechtěli trpěti žádné ozdoby služeb božích, žádných ornatů, žádného skwostného náčiní kostelního; wšecky pak tyto wěci, byť jiným jakkoli wzácné a poswátné, dle mínění jejich měly býti kaženy a rušeny jako nástroje powěry. K tomu pak nawodíce lid, wášniwější z nich také pobádali jej ku pronásledowání jinak smýšlejících, jakožto nepřátel božích, mečem

[38]) Quorum omnium malorum sacerdotes Taborienses, cum corpore Christi præcedentes et populum ad hæc facienda in sermonibus suis inducentes, causa fuere principalis, ut timetur. Laurent de Břez. ap. Höfler I. 358.

1420 i ohněm. Žižka nebyl bohoslowec, aby byl přísně rozeznáwal meze prawowěrnosti; ale základní část nowot Táborských byla mu protiwná; nikdy neschwalowal jí, nýbrž we přeswědčení swém náboženském přidržowal se mnohem wíce zásad mistrů a kněží Pražských. Powolání jeho bylo wšak wojenské; obrana wlasti hlawním účelem, jejž měl nezwratně před očima. Hledě k tomu, musil wzíti bojowníky, jací byli; nemohl jim brániti wšeho, co činili z wášně náboženské sobě wštípené. Wálka také měla swé práwo odwety proti nepřátelům, kterým rowněž bylo wštípeno od nejwyšších wrchností církewních hubiti a wražditi pod záminkau kacířstwí. Ostatně pak také ze čtyr artikulů Pražských jeden se wztahowal k stawowání a kárání hříchů smrtelných a jiné nešlechetnosti při lidech swětských i duchowních, a Žižka z něho odwozowal powolání swé ke mstění neprawostí osob stawu kněžského, které za předešlých časů obyčejně zůstáwaly bez trestu aneb jen lehce byly kárány pro swobody a přednosti stawu tohoto. Ukazujíť rozličné příklady, že rozeznáwal winné a newinné.

5.

Hájení Prahy. Bitwa na Žižkowě.

Když počal Žižka na Táboře zřizowati wojenskau moc bratrstwa, byla potřeba obrany pro národ český již zřejmější než předtím. Nebo byl již dne 1 Března papež Martin V wyhlásil křížowau wálku proti Husitům, k níž wyzýwal wšecky národy křesťanské, a král Sigmund učinil o tom dne 17 Března slawné prohlášení we Wratislawi, kdež také hned umluwil se s knížaty německými o společnau wálečnau wýprawu do Čech. Následek toho byl, že netoliko na Táboře, nýbrž také w některých jiných místech w zemi horliwější staupenci zásad Husowých strojili se k brannému odporu, a zejména w Praze dříw ještě, než došlo příměří smluwené do sw. Jiří, obce Starého a Nowého města uzawřely (3 Dub.) přijímání pod obojí spůsobau hájiti proti každému člowěku

nasazením statků i žiwotů až do posledního přemožení. 1420
K uzawření tomuto přistaupil také pan Čeněk z Wartenberka, když se konečně w málo dnech potom od dworu králowa nawrátil do Prahy (15 Dub.); i učinil spolu s Pražany jakož i we jménu mladšího pána Oldřicha Rosenberského, jemuž byl poručníkem, prowolání k stawům králowstwí českého i zemí k němu přiwtělených (20 Dub.), jímž napomínal jich, aby Sigmunda neměli za krále, jakožto že ještě nebyl řádně přijat ani korunowán na králowstwí.

Pan Čeněk z Wartenberka dal se brzy odstrašiti od swého předsewzetí, když jen málo pánů českých uposlechlo jeho wyzwání a již ku konci měsíce Dubna Sigmund předně se swau wlastní wojenskau mocí, sebranau we Slezsku, wtrhnul do země, kdež nejprw asi dewět dní zdržel se we Hradci Králowé. W rozpacích swých pan Čeněk wykaupil si odpuštění od krále newěrným zachowáním se ku Pražanům, ježto jednaje s přetwářením, k welkému překwapení jich wydal časně ráno dne 7 Kwětna hrad Pražský k rukaum králowým dwěma zřízencům jeho, panu Wilémowi Zajícowi a podkomořímu Wácslawowi z Dubé, kteří jej silně osadili městu na postrach. We prwním okamžení dali se Pražané w útok na hrad, ale byli odraženi se škodau, a w bojích, we kterých se pokračowalo potom s posádkami králowskými na hradě Pražském i na Wyšehradě, utrpěla opět Malá strana i také část Nowého města Pražského welké zpustošení. Když zatím král Sigmund w polowici měsíce Kwětna s wojskem swým asi 20.000 mužů od Hradce Králowé přitáhl až do Kutnéhory, dali se i Pražané okamžitě ustrašiti, a zawřeli příměří s posádkami, pod kterým prostřednictwím pana Wácslawa z Dubé poslowé od nich wyprawení do Hory wyjednáwali s králem. Ale Sigmund počínal si hrdě a urputně. Žádal, aby Pražané odstranili wšeliké ohrady, které zřídili k obraně měst swých proti posádkám na hradech, i aby wšecky zbraně a odění swá odwedli w jeho moc, Staroměstští na hrad Pražský, Nowoměstští na Wyšehrad. K takowému wzdání se na milost i na nemilost neswolily obce, nýbrž zmužiwše se znowu,

1420 uzawřely setrwati w odporu, a wyprawily nyní posly swé k bratřím Táborským, žádajíce snažně, aby chtí-li slaužiti prawdě zákona božího, bez meškání se silau jak největší možná přitáhli jim ku pomoci.

Na Táboře wýtečným wynasnažením Žižky wšecko bylo k tomu pohotowě. Bratří ochotně swolili k žádosti Pražanů, a také buď hned téhož dne nebo nazejtří potom, asi 18 Května, dali se na pochod. Ačkoli zůstawen byl dostatečný počet k hájení Tábora, kdyby nastala toho potřeba, wytáhlo neméně než 9000 lidí do pole, dílem s ženami a dětmi, w čele jejich wšichni čtyři heitmanowé wýše zmínění, Mikuláš z Husi, Žižka, Zbyněk z Buchowa a Chwal z Machowic, též kněží čelnější. Wojsko bylo náležitě opatřeno puškami i praky a množstwím wozů; wrchní řízení odewzdáno Žižkowi. W neděli dne 19 Kwětna přitáhli k *Benešowu*, městu jak se zdá nehrazenému, které náleželo panu Petrowi Šternberskému z blízkého hradu Konopiště, známému lidem Žižkowým z bitwy u Sudoměře. Příchod Táborů byl předwídán od králowských, kteříž proto od Prahy z posádek hradů i od Kutnéhory z wojska Sigmundowa hleděli jim zameziti cestu. Prwní, wyprawený nepochybně z hradu Pražského, jehož posádka čítala na 7000 mužů, postawil se Táborům wstříc pan Hanuš z Polenska z horní Lužice, jenž se 400 jízdnými a wětším počtem lidu pěšího byl osadil Benešow. Když se Táboři blížili, wytáhl lid králowský jízdný i pěší z města proti nim, aby jim wkročení do něho zabránil; Táboři však obešli město, a wrazili do něho mocně jinau stranau; hned pak wložili oheň. Obywatelé i obránci we zmatku utíkali, jedni wen z města do polí, druzí na pewný klášter menších bratří wedlé města, w němž zawřel se také Hanuš z Polenska. Žižka učinil útok na klášter s welkým úsilím, ale musil od něho upustiti pro oheň šlehající na wojsko jeho od hořícího města, kteréž celé lehlo popelem, jmenowitě také s kostelem farním a s dworem farářowým.

Bylo bezpochyby dosti pozdě odpoledne; protož nemeškaje déle než bylo potřeba, táhl Žižka dále asi míli cesty

od Benešowa ke wsi *Poříčí* na Sázawě, kdež přebředlo wojsko 1420
přes řeku a rozložilo se w rowině při ní, chtíc přenocowati. Zatím wšak blížily se silnější woje, wyprawené proti Táborům, aby překazily cestu jejich do Prahy, jedny od Kutnéhory přes klášter sw. Prokopa na Sázawě, totiž 10.000 jízdných wedených panem Jankem z Chotěmic, heitmanem Swídnickým, wlaským heitmanem Pipau z Ozory, jejž byl král Sigmund najal sobě do služby, a Wácslawem Doninským, rychtářem Kutnohorským, druzí od Prahy, počtem asi 1600 jízdných, wedením pana Wácslawa z Dubé podkomořího, a s třetí strany nejspíš ze zad od Konopiště, pan Petr Šternberský s mocí swau. Když se o tom zwědělo w ležení Táborů, nebylo radno zůstati w rowině, kdež by útok četného jezdectwa nepřátelského byl mohl wojsku býti osudný. Protož kázal Žižka zdwihnauti se a rychle táhnauti dále, kdež se krajina silně zdwihá do wýše a cesta ku Praze táhne se mezi horami. Wozy jsau k tomu připraweny bezpochyby tak, aby lidu pěšímu na pochodě byly ochranau. Na cestě té již w noci dorazili nepřátelé, a spořádáni we třech zástupích welkých, se všech stran zároweň učinili útok. Žižka přijal je střelbau z pušek a praků, a lidé jeho statečně se oháněli oštěpy, sudlicemi a zwláště cepy, kterýchžto třeskot strašliwě se rozléhal we tmě. Po tuhém boji dali se nepřátelé na útěk přes hory, každý zástup na jinau stranu, ztratiwše 50, dle jiného udání asi 20 zabitých. Wítězům dostalo se w kořist mnoho kopí s korauhwičkami čerweným křížem znamenanými, s kterými bojowníci odpustky papežowými wábení chodili do boje.

Po wítězstwí tomto wykonal Žižka s wojskem swým další cestu do Prahy beze wší překážky. Nazejtří, dne 20 Kwětna, odpoledne w hodinu nešporní wjel do města, nejspíš branau Nowoměstskau, která tehdáž slaula Swinská, nyní Slepá. Před lidem Táborským obojího pohlawí, mužského i ženského, šli kněží jejich, nesauce swátost wyzdwiženau na hůlkách. Podobně Pražané wyšli jim naproti k uwítání w processí s kněžstwem swým, přijali je radostně, a častowali pokrmy a nápoji w hojnosti.

1420 *Praha*, proti níž směřowal král Sigmund s wojskem swým od Kutnéhory, kdež počet jeho wždy ještě poněkud se množil, nacházela se tehdáž we stawu nemálo powážliwém. Na hradě Pražském a na Wyšehradě byly silné posádky králowské. W předešlých bojích s nimi byla welká část Malé strany a část Nowého města w Podskalí a w Podwyšehradí obrácena we spáleniště. Přišlo-li k obležení Prahy, jak se dalo předwídati, musila se obrana wztahowati jen na Staré a na Nowé město; při čemž proti posádce Wyšehradské bylo potřeba welkého pozoru. Pražané hned 3 Dubna, když uzawřeli hájiti se zbraní při swém náboženstwí, usnesli se o jisté wojenské zřízení měst swých. Zwolili čtyry heitmany na Starém a čtyry na Nowém městě, jimž dána jest wšeliká moc k nařizowání, čeho k obraně uznali býti zapotřebí, a odewzdány jim proto také klíče od bran a od radnic. Jim podřízeno bylo po čtyřidceti menších heitmanech čili podheitmaních w jednom i druhém městě, z nichž každý nepochybně stál nad jistým počtem sausedů ozbrojených, dle rozdělení ulic. Krátce před odewzdáním hradu Pražského w moc králowu panem Čeňkem z Wartenberka byli Pražané obdrželi některau pomoc z wenkowa ze sebrání lidu na hoře *Oreb*, wýšině totiž nad Třebechowici w kraji Hradeckém, zemanů a sedláků podobných bratřím Táborům, kteří w počtu několika set přitáhli do Prahy dne 2 Kwětna wedením mocného pána, Hynka Krušiny z Kumburka, jinak z Lichtenburka. Po zrádném skutku Čeňkowě zwolili sobě Pražané pana Krušinu za nejwyššího heitmana; on wšak, když se potom pod příměřím dali u wyjednáwání s králem po poslích do Kutnéhory, opustil zase Prahu, a nawrátil se na statky swé. Jiný wšak z panstwa pod obojí, pan Hynek z Waldšteina odjinud z Kolšteina, přijel okolo téhož času do Prahy, a byl potom měšťanům nápomocen. Že wšak posawadní prostředky k obraně byly nedostatečné, ukázaly nezdařilé boje s posádkami na hradech samy sebau.

Po příchodě Táborů do Prahy dostalo se hlawní řízení obrany města rozhodně do rukau Žižkowých; a hned jewil

se we wšem wětší důraz a jistější rozhled. Žižka patrně od 1420
prwního okamžení nemínil se dáti zawříti celkem zdmi měst Pražských, nýbrž hleděl zachowati sobě wolnau ruku dílem mimo ně, aby nepřátelům stížil obklíčení. Hned po příchodě do Prahy položil se s Tábory wenku za branau Poříčskau na welkém ostrowě pod mlýny *Helmowými*, kdež nyní slowe na Štwanici, s koňstwem i s wozy a se wšelikau jinau úprawau. Tam měli mužští bydlo swé pod stany; ženy ubytowány jsau oddílně w klášteře sw. Ambrože blíž Poříčí, welkém stawení, w němž se nyní nachází hlawní celnice (č. 1037).

Již druhého dne pobytu (22 Kw.) wedl Žižka Tábory do boje z onoho stanowiště. Posádce hradu Pražského přicházela nowá posila z krajů Boleslawského a Litoměřického wedením pana Jana staršího *Michalce* z Michalowic, s nímž táhlo několik jiných pánů strany pod jednau, zejména pan Jan z Ralska řečený Chudoba, pan Aleš Škopek z Dubé, pan Wilém Zajíc z Kosti a Sigmund Wartenberský z Děčína s mnohým lidem jízdným a s wozy, na nichž wezli rozličné potřeby. Zdá se, že se byli přeprawili někde u Mělníka přes Labe a táhli po lewém břehu Wltawy ku Praze, aby přes Owenec wjeli do hradu. Žižka, zwěděw o nich, přeprawil Tábory z ležení jejich na ostrowě přes Wltawu u wsi Buben, a když se blížili, udeřil na ně nenadále se strany u obory králowské u *Owence*, a hned připrawil je we zmatek weliký. Něco lidí jejich padlo w boji; pan Michalec jen s malým počtem swých dostal se do hradu Pražského; ostatní rozutíkali se na rozličné strany; Táboři pak wzali jim 19 wozů se špíží, s oděním, dílem i rauchy skwostnými, zwláště pak také sekerami, které wezli posádce hradské, aby jimi, až by se podařilo wtrhnauti do města, mohli přetínati řetězy, kterými byli ulice Pražské přepaženy na místech mnohých. S kořistí tau odwedeno na ostrow také několik zajatých těžce raněných. Ještě pak téhož dne udeřili Táboři s Pražany na klášter *Břewnowský*, zapálili jej, a odwedli dewět mnichů tamějších w zajetí do Prahy, aniž posádka hradu dowedla toho zabrániti.

1420 Šťastněji než králowským, podařilo se o dwa dni později hajitelům Prahy obdržeti nowau posilu z wenkowa, několik totiž tisíc lidí z měst *Žatce*, *Laun* a *Slaného* i jich okolí, kteří podobně jako Táboři, sebrawše se, přitáhli s ženami a dětmi u welkých záhubách na cestě. Pro větší jistotu byl jim pan Hynek z Kolšteina se žoldnéři Pražanů wyprawen naproti až k Slanému, odkudž bez překážky přitáhli s ním do Prahy w pátek před Letnicemi, dne 24 Kwětna.

Mezitím byl král *Sigmund* s wojskem swým uherským, s pány českými, kteří mu slaužili, a s Horníky wytáhl do pole od Kutnéhory, zaměřiw proti Praze, a položil se we wzdálí jen asi půl druhé míle pod stany w lukách u *Litožnic*, wsi nyní zašlé mezi Běchowici a Dubčem, kdež mínil potáhnauti k sobě ještě wíce lidu wojenského, s nímž by se mohl pokusiti o dobytí Prahy. Když wšak uslyšel, nejisto zdali bylo prawda, že chtěli Pražané a Táboři i jiní pomocníci jejich wytáhnauti proti němu z města a swésti s ním boj w otewřeném poli, neodwážil se dočkati jich, nýbrž hned nazejtří po příchodu Žateckých, Launských a Slanských do Prahy (25 Kw.) z rána kwapně opustil swé ležení, tak že zanechal w něm i mnoho špíže. Sám s Uhry se obrátil ke Staré Boleslawi; Horníci s puškami a jinými stroji wálečnými nawrátili se spěšně do Hory; páni nejspíš také prozatím každý se wrátil zase k domowu.

Již w měsíci Dubnu, dříw ještě než došlo předešlé příměří zawřené do sw. Jiří, byli Pražané k ochraně Nowého města proti posádce Wyšehradské učinili hluboký a široký příkop podél potoka Botíče, ode zdi městské až k řece Wltawě na konci Podskalí; w potomních bojích wšak Wyšehradští, zapudiwše stráže jejich, příkop ten zasypali. Nyní, bezpochyby dle náwodu Žižkowa, uzawřeno udělati *příkop* jiný, od Wyšehradu wzdálenější, od Wltawy podél wrchu, na kterém stojí klášter Slowanský, až nahoru ku klášteru sw. Kateřiny. K dílu tomu ustanoweny jsau ženy Táborů, Žateckých, Launských a Slanských i také Pražské, k jichž ochraně jakož i k odrážení útoků na město samo zřízeny jsau silné

hlídky w klášteře Slowanském, u sw. Appollinaříše a na 1420
Karlowě.

Krom přípraw wlastně wojenských učiněna jsau také jiná zařízení potřebná k zabezpečení obrany města. Již během předešlých nepokojů w Praze bylo mnoho osob duchowních i swětských protiwných straně pod obojí ze strachu opustilo město, a přidali se k nepřátelům jeho; mnoho wšak protiwníků tu ještě zůstáwalo, a bylo se obáwati zrady od nich. Také několik konšelů, dosazených ještě za krále Wácslawa, náleželo mezi odběhlé. Protož z usnešení mezi Pražany a hostmi jich, z Tábora i odjinud, zwoleni jsau dne 27 Kwětna nowí konšelé od obcí Starého a Nowého města, kteříž uradiwše se s heitmany a s duchowenstwem, se swolením obcí wydali přísné nálezy, aby wyhledáwáni byli pilně protiwníci přijímání pod obojí spůsobau, a kteří by se nechtěli srownati s obcemi w náboženstwí, aby byli z města wypowěděni. Následkem toho nastalo wětší stěhowání, zwláště sausedů německých, tak že několik set domů na Starém i na Nowém městě zůstalo opuštěno. Domy takowé zabawila obec i s wěcmi w nich ostawenými, zwláště obilím a nápoji, a užíwala jich na ten čas k ubytowání pomocníků swých přespolních.

Po wzdálení krále Sigmunda od Prahy uzawřel Žižka pokusiti se o dobytí *hradu Pražského*, jehož posádce, čím silnější byla počtem, tím spíše musily dojíti zásoby potraw, jestliže se jí přetrhly dowozy. Dne 28 Kwětna wytáhli Táboři ze swého ležení, a spojili se s Pražany a jich hostmi k obehnání hradu i obezděného města *Hradčanského*. Hlawní síla Táborů a Pražanů položila se k tomu na Pohořelci na západní straně od Hradčan, majíc Žatecké a Launské za sebau co zálohu na Strahowě; jiné oddíly wojska byly postaweny co hlídky za Bruskau na půlnoční straně hradu i Hradčan, aby se s žádné strany nemohlo nic dowážeti. Na Pohořelci byly proti zdem Hradčanským postaweny welké praky i pušky, a stříleno z nich na malé město toto, jehož domy utrpěly tím zkázu welikau. Posádka odpowídala střelbau

1420 z Hradčan i ze hradu, a rozstřílela dílem házecí stroje obléhajících, ale jak se dalo předwídati, trpěla brzy hlad a zwláště nedostatek píce pro koně. Tím byl král Sigmund puzen sbírati opět swau moc a přiblížiti se s ní ku Praze, aby mohl hrad zachrániti.

Zjezdiw po odtržení od Litožnic rozličné krajiny okolo Prahy a nawštíwiw zwláště hrady králowské, we kterých byly chowány poklady zůstawené králem Wácslawem, přijel dne 31 Kwětna z Nowéhohradu u Kunratic na Wyšehrad, jehož posádka Pražanům, co byli zaneprázdněni obležením hradu a Hradčan, činila škody mnohé a překážela jim samým wšelijak w dowozech obilí a jiných potraw do města. Zde pobyl Sigmund několik dní, a mezitím dal dělati opewněné ležení pro wojsko swé u *Zbraslawě* za řekau Mží, totiž na jižní straně od této řeky, aby k němu od Prahy nebyl přístup snadný. Sedláci sehnaní z okolí musili kopati příkopy, kterými ležení jest obejmuto. Brzy sebralo se wojsko králowo podobně jako předtím u Litožnic w ležení tomto, a již dne 12 Čerwna Sigmund, odebraw se sám k wojsku, wytáhl odtud se 16 až 17 tisíci jízdných do pole hradu Pražskému ku pomoci. Wzaw cestu asi někde od Radotína we směru půlnočním, přitáhl k wečeru k wypálenému klášteru *Břewnowskému*, na západní straně od Prahy. Když se o tom zwědělo we wojsku, které obléhalo hrad, zdwihli se ihned Táboři, Pražané a druzí jich pomocníci z ležení swého, a táhli wedením nepochybně Žižkowým w šiku spořádaném, wozy krytém, proti králi, hotowi k swedení bitwy. Úmysl králůw byl wšak, opatřiti hrad nowými zásobami, kteréž se wezly na množstwí wozů při wojště jeho. Když se wojska obapolná blížila proti sobě, zatočily se wozy králowy bezpochyby w lewo od jeho šiku za wrchy, které se táhnau od Břewnowa mimo Weleslawín a Třešowice, kdež jich wojsko Táborské a Pražské nepozorowalo, a tudy wprawena jest do Hradčan a do hradu welká zásoba chleba a jiných potrawních wěcí jakož i prachu střelného; zároweň pak králowští z hradu wyprawili několik set koní, pro něž neměli píce, tauž cestau

k wojsku králowu. Když byl tím spůsobem úmysl králůw 1420
proweden, obrátilo se wojsko jeho ke zpátečnému tažení; čehož Táboři a Pražané nechtíce dopustiti bez boje, obořili se na ně s cepy, samostříly a jinau zbraní. Tu se obrátil proti nim jeden zástup králowských, a přišlo k boji, který nejspíš pro tmu brzy jest přetržen, zwláště když někteří z Pražanů dali se na útěk. Z obau stran padlo něco lidí, jichž asi čtyřidcet pohřbeno jest na místě; něco však wíce jiných králowských smrtelně raněných odwezeno jest od wojska králowského na wozích, a pomřewše na cestě, pohřbeni jsau jinde kdes u jednoho kostela.

Podařeným tímto předsewzetím krále Sigmunda bylo obležení hradu Pražského podruhé zmařeno. Když nyní posádka byla znowu opatřena we swých potřebách, nebylo se wíce nadíti wzdání hradu, a protož hned pozejtří, dne 14 Čerwna, uzawřeno od dalšího obléhání upustiti a hleděti jen wšeho, čeho bylo potřeba k obraně města. Wojsko odtáhlo ze swého ležení před hradem, a zapálilo na Malé straně wšecky domy, které dotud ještě stály, aby nemohly nepřátelům poskytowati úkrytu, kromě domu Saského wedlé mostu, jenž náležel obci Staroměstské. Dům tento a wěže mostské při něm jsau silně osazeny, aby slaužily k zabránění přístupu k mostu a tudy za ohradu Starému městu s té strany. Hlawní wojsko Táborské wloženo jest nejprw na Nowém, potom na Starém městě do domů opuštěných, zwláště pak do dwau dworů králowských, z nichž jeden posud tak zwaný nacházel se na kraji Starého města při nynější Prašné wěži, druhý slaul u černého orla, a zaujímal welké prostranstwí mezi Dlauhau třídau a ulicí od sw. Ducha ku Kozímu náměstí, tehdáž starému trhu uhelnému (č. 922, 910). Z ohledů wojenských pokáceny jsau o několik dní později (22 Čw.) také stromy we welké zahradě arcibiskupské blíž břehu Wltawy na půlnoční straně od mostu. Aby byla wětší sjednocenost mezi Pražany a jich spojenci w řízení wěcí wojenských, usnesli se mezi sebau o ustanowení dwanácti heitmanů, z nichž čtyři zwoleni od Staroměstských, čtyři od Nowoměst-

1420 ských a čtyři od Táborů a druhých přespolních. Heitmanowé tito měli míti společně klíče od bran a od wěží, a měli říditi wše, co náleželo k wojenstwí; brány a wěže měly býti osazowány společnými strážemi, Pražskými a Táborskými. Pohříchu nejsau nám známa jména těchto heitmanů; ale není pochybnosti, že se Žižka nacházel mezi nimi, a běh dalších událostí ukazuje, že práwě on wše řídil w čele jejich sboru. K uchránění se zrady uznáno zapotřebí jak nejpilněji wykonáwati předešlé nálezy o wypowědění wšech zjewných nebo tajných protiwníků přijímání pod obojí spůsobau; i uzawřeno k tomu, aby také manželky a synowé neb dcery odběhlých, kterým se docela wěřiti nemohlo, byly wypowěděny z města. Ustanoweni jsau k tomu zwláštní zřízenci od Pražanů a přespolních spojenců, kteří zasedajíce společně skoro každodenně na radnici, přísně zkaumali wšecky podezřelé a dáwali je wywáděti z města.

Mezitím co se Táboři těmito spůsoby účastnili w opatřeních k hájení hlawního města země české, hrozilo welké nebezpečenstwí sídlu bratrstwa jejich, Hradišti hory Tábor. Chowanec někdejší pana Čeňka z Wartenberka, *Oldřich Rosenberský*, následowal po nedlauhém čase příklad býwalého poručníka swého w hledání přízně krále Sigmunda, a již w oněch dnech, když Sigmund meškal na Wyšehradě, dorozumíwal se s ním písemně o rozplašení Táborů a zboření zánowního města jejich. Obdržew k tomu posily zjednáním králowým od pana Lipolta Krajíře, jenž welel posádce králowské w Budějowicích, od některých pánů rakauských, od opata Milewského a snad jiných wíce ze sausedstwa, přitrhnul dne 23. Čerwna s welkým lidem jízdným i pěším, a obklíčil *Tábor*, doufaje ho lehce dobyti. Na zpráwu o tom wyprawili Táboři z Prahy pomoc swým asi tří set padesáti jezdců, s kterými *Mikuláš z Husi* w noci po 25 Čerwnu wydal se na cestu k Táboru.

Již třetího dne potom (28 Čw.) hnul král Sigmund s wojskem swým, které se zatím značně rozmnožilo přibytím některých knížat německých, od Zbraslawě, a přitáhl ku Praze,

nepochybně tauž cestau jako předešle přes Břewnow, aby 1420
se konečně pokusil o přemožení odboje proti sobě we hlawním jeho středu. Hned prwní dni potom přibýwalo mu lidu ustawičně, ježto přicházeli *křižáci* z Němec i z jiných krajin zástup za zástupem, tak že se shromáždilo wojsko na onen čas neobyčejně weliké. Ležení jeho rozprostíralo se wesměs na půlnoční straně od Prahy we třech welkých oddílech, jako prý třech městech, skládajících se ze stanů a budek dlauhými řadami stojících. Jedno bylo při samém hradě a Hradčanech za Bruskau, to jest za audolím, kterým na půlnoční straně hradu a Hradčan teče malý potůček Brusnice; druhé na Letné nad řekau Wltawau proti půlnočnímu okrají Starého města Pražského, třetí za tímto dále od města blíž obory u Owence. Král Sigmund přebýwal brzy w ležení, brzy we hradě Pražském, jehož posádka stala se nyní nerozdílnau částkau welkého jeho wojska.

Počet wojska tohoto měl wzrůsti ještě wíce přibytím wéwod rakauských a jiných několika knížat, kteří táhli od jižních stran ke hranicům českým. Ti měli dle rozkazů Sigmundowých na cestě připojiti se k Oldřichowi Rosenberskému a spolu s ním učiniti konec Táboru. Oldřich z Rosenberka byl hned po obklíčení Tábora zajel k Sigmundowi, tehdáž ještě na Žebráce meškajícímu, a domluwami legata papežského Fernanda biskupa Luckého, který byl se Sigmundem, dal se spolu s několika jinými pány pohnauti k odpřisáhnutí kalicha. Nawrátiw se odtamtud do ležení před *Táborem*, zakázal následkem toho přijímání pod obojí spůsobau také wojsku swému, které se ho dotud bylo přídrželo. Ale předsewzetí jeho welmi brzy potom proti nadání krále Sigmunda wzalo konec nezdařilý. Táboři, když zwěděli od Mikuláše z Husi, táhnaucího jim ku pomoci z Prahy, že se již nacházel na blízku, w neděli dne 30 Čerwna při rozedníwání směle wypadli z města swého, a s welkým křikem udeřili na ležení nepřátel; kteříž náhlým útokem překwapeni, po krátké, nedostatečné obraně dali se na útěk, a w tom udeřil na ně s druhé strany Mikuláš z Husi se swým zástu-

1420 pem jezdců, čímž úplně připraweni jsau we zmatek. Mnoho lidu Oldřichowa jest přitom zbito neb zraněno, mnoho zjímáno, a kořist weliká, potraw a nápojů, klenotů a oděwů, stanů a děl, dostala se do rukau wítězů. Ze dwau welkých praků, které měl Oldřich Rosenberský we wojště, jeden byl roztlučen, druhý s jinau kořistí odwezen na Tábor.

Porážka tato stala se dříwe, než mohlo wojsko wéwod rakauských přitáhnauti Oldřichowi z Rosenberka ku pomoci. Král Sigmund obdržel o ní zpráwu we swém ležení před Prahau dne 1 Čerwence, a dle wůle jeho táhl nyní wéwoda rakauský Albrecht s wojskem swým, které čítalo 6000 mužů, bez zastawení k němu ku Praze, kdež se položil blíž třetího ležení wýše zmíněného wedlé wojska markrabí míšenských asi nedaleko Holešowic (9 Čwce.). Wojsko Sigmundowo čítalo nyní wíce než 100.000, dle jiného počtu asi 150.000 mužů, a bylo při něm wíce než 40 rozličných knížat, swětských i duchowních. Z počátku zamýšlelo se welkau tauto mocí dobyti Prahy na překot. Wojsko mělo osaditi Malau stranu Pražskau a učiniti odtamtud útok na dům Saský, aby si dobylo cesty přes most ke Starému městu; přitom měla se spustiti střelba z pušek na město. To wšak nejspíš bylo jen dle zdání knížat německých, co zatím páni čeští a morawští w ležení králowě, mezi nimiž byli někteří znající se ku přijímání pod obojí, zrazowali toho králi, a Sigmund sám byl by rád ušetřil záhub zbytečných w sídle swého králowstwí; protož brzy sešlo se záměru onoho, a mělo se hleděti Prahu hladem přinutiti ke wzdání. K tomu cíli mínil král Sigmund osaditi horu na wýchodní straně od města, řečenau tehdáž horu Wítkowu, která mu měla slaužiti jako za třetí hrad nápodobně hradu Pražskému a Wyšehradu, aby mohl se wšech stran brániti dowozům potraw do města. Ale dříw než on neb jeho heitmanowé uwážil Žižka důležitost hory této, a osadil ji, aby úplné obklíčení města a přetržení dowozů do něho překazil.

Hora Wítkowa, nyní Žižkow zwaná, bere začátek w newelkém wzdálí od Nowého města Pražského, proti němuž

obrácen jest západní konec její w podobě homolowité. Odtud 1420
táhne se hřeben do dálky we směru bez mála wýchodním skoro na tři čtwrti míle cesty až mimo wes Hrdlořezy; ale jen asi na čtwrt hodiny cesty zůstáwá stejně wysoký, a zde spadá půlnoční stráň příkře dolů nad rowinau wztahující se až k řece Wltawě, kdež nyní jest předměstí Karlín; tehdáž rowina slaula *polem Špitálským;* na jižní straně schyluje se hora něco méně příkře, a byla tam tehdáž zdělána u winnice. Dále na wýchod hřeben jest nižší a jest se strany půlnoční lehčeji přístupný, protože se hora pozwolnu schyluje do krajiny. Podél Wítkowy hory wedly dwě silnice do Prahy jak doposud, jedna přes Špitálské pole do brány Poříčské, druhá na polední straně do brány Horské čili Nowé dle pojmenowání nynějšího. Žižka, wytáhnuw s Tábory wen ze města, zaujal postawení na hoře, we kterém se ohradil, udělaw dwa sruby dřewěné, prý na spůsob dwau jizeb, to jest asi čtyrhrané, jeden nepochybně na kraji hřebenu obráceném k městu, druhý w některém wzdálí od onoho. Okolo každého srubu byla udělána na rychlo zeď z kamení a ze hlíny a obehnána příkopem. We prostranstwí mezi oběma sruby slaužila k ochraně wojska příkrost strání, zwláště na půlnoční straně naprosto nepřístupných.

Asi čtrnáct dní po přitažení wojska Sigmundowa před Prahu nebylo od něho nic wětšího předsewzato proti městu. Dály se jen malé šarwátky na lewé straně řeky Wltawy wně zdí Menšího města Pražského, brzy na půlnoční straně od nich w zahradě arcibiskupowě a dále pod Bruskau a pod hradem Pražským, brzy na jižní straně w místech nynějšího Smíchowa, kamž smělý lid Pražský se odwažowal častěji přes wodu a pokaušel jednotliwých zástupů wojska nepřátelského; co zatím naproti tomu jinde w okolí Prahy křižáci němečtí páchali mnoho ukrutností, jímajíce bezbrané lidi a upalujíce je w ležení swém co kacíře. Po osazení hory Wítkowy Žižkau musil se král Sigmund odhodlati ke skutkům rozhodným; nebo wyhladowení Prahy stalo se jím nemožné; musilo se tedy předce nastaupiti na útok.

*

1420 Dne 13 Července mínil král zkusiti Pražany, jak by se asi zachowali při oprawdowém útoku na město. Přeprawen k tomu zástup oděnců jízdných přes Wltawu na pole Špitálské, odkudž zaměřili proti městu. Ihned zwonilo se na zwon na radnici Staroměstské, a k znamení tomu wyhrnulo se mnoho lidstwa z města branami jak se zdá stále otewřenými, ale pilně hlídanými, wšak beze wšeho pořádku, proti wůli heitmanů, jedni druhých nečekajíce, tak že nejpřednější dostali se w počtu menším do boje s četnější jízdau těžkau, jíž odolati nemohli, a musili se obrátiti na útěk; několik bylo jich zabito, několik zraněno; když wšak konečně přibylo množstwí wětší z města, ustaupila jízda nepřátelská, a nawrátila se za řeku.

Den potom, 14 Července, byl ustanowen k boji rozhodnému, při kterém se jednalo na předním místě o dobytí ohrady na hoře Wítkowě a sehnání s ní wojska Žižkowa. Weškeré wojsko králowo přihotowilo se k tomu we čtwrtau hodinu odpoledne, a první úkol byl wykázán wojsku knížat míšenských, které čítalo asi 18000 mužů. Přidáno jest k nim asi 7 neb 8000 Uhrů a Rakušanů, s nimiž společně, tedy asi w počtu 25000 mužů, přešli přes Wltawu na pole Špitálské. Odtud měli učiniti útok na Wítkowu horu, i až by jí dobyli, mělo se přistaupiti ke wšeobecnému útoku na Prahu s tří stran zároweň. Páni čeští a morawští měli s 16000 muži na Malé straně udeřiti na dům Saský a dobyti přístupu k mostu; posádka Wyšehradská měla od jižní strany pokusiti se o wskočení do Nowého města; ze Špitálského pole pak měl se státi nejsilnější útok na stranu wýchodní. Wšechny oddíly wojska byly k tomu rozestaweny na swých místech; tři welké zástupy rowněž w šiku spořádaném zůstaly za Wltawau s králem, aby přispěli w prawau chwíli, kdež by bylo potřeba. Brzy bylo wojskami králowými pokryto wšecko Špitálské pole, a jízda míšenská, wedená Jindřichem z Isenburka, polním heitmanem markrabí míšenských, wyjela odtud na hřeben hory Wítkowy, nepochybně na wýchodní straně od postawení Žižkowa, kdež jediné bylo to možné, poněwadž

jak wýše zmíněno, wýchodněji jest wrchol něco nižší a swah 1420
wolnější. Na hřebeně dali se w útok na srub proti té straně udělaný s hlasným traubením a úprkem mocným.

W prwním okamžení neodolali jim hajitelé srubu, nýbrž jak se zdá zděšeni dali se u wětším díle na útěk. Míšňané zmocnili se příkopu i také wěže winničné wedlé srubu stojící, které nejspíš užito bylo k wětšímu opewnění jeho. Jen asi 26 mužů a s nimi dwě ženy a jedna panna zůstaly we srubu, a bránili nepřátelům, kteří usilowali zlézti kamennau a hlíněnau zeď za příkopem. Nemajíce zbraně střelné, házeli mužně kameny na útočníky. „Před Antikristem nesmí křesťan wěrný ustaupiti," prawila jedna z žen, a bezbraná zápasila udatně až do smrti. Tu přispíšil Žižka sám k hájení srubu, i aby dodal srdce bázliwějším, pustil se osobně w prwní řadě do zápasu. Již byl i on w nebezpečenstwí žiwota, již prý jej Míšňané se zdi srubu za nohy táhli;[39]) ale ještě w prawau chwíli přispěli jemu wěrní cepníci jeho ku pomoci, a wytrhli jej z rukau nepřátel. Nepochybně příklad jeho wzbudil znowu udatné nadšení we wojsku, tak že hájen srub s wětším úsilím a nepřátelům konečně nepodařilo se ho dobyti, zwláště poněwadž také nebyli pamatowali wzíti s sebau řebříky a jiné nástroje k zlezení. Zatím Žižka, jak se musí sauditi ze sauwislosti skutků, sproštěn potřeby osobního bojowání, bystrým okem wůdcowským spatřil swau příležitost, a popadl nepřítele s lewé strany jeho, bezpochyby wyprawením některého oddílu pěšího lidu z postawení mezi sruby oběma po jižní stráni hory Wítkowy, odkudž pěším lehko bylo dorážeti na jezdce zbraní rozličnau, ti pak pro příkrost hory nemohli se na ně rozjeti. Takowým nějakým způsobem stalo se, že nepřátelé dorážející marně na srub, s něhož ustawičně házeno jest na ně kamením a šípy, nemohauce nejspíš cauwati pro náwal zadnějších zástupů swých wlastních, jedni sedali na zem a chránili se pauze štíty proti střelám a ka-

[39]) Zpráwu tuto dáwá Bílejowský w Kronice církewní (1537) na str. 49 (II. wydání); se sauwěkými zpráwami dobře se srownáwá.

1420 menům, jiní zatištěni jsau na půlnoční kraj hory, kdež jedni po hlawách padali s příkré stráně a lámali wazy, druzí w boji přišli o žiwot.[40]) W zápase tom na hřebeně hory Wítkowy padl hlawní wůdce Míšňanů, Jindřich z Isenburka a s ním 144 jiných bojowníků.

W Praze mezitím při prwních začátcích boje, které bylo widěti z wěží a ze zdí městských, bylo welké ustrašení obywatelstwa; neb se zle podobalo k porážce; wšudež staří i s dítkami modlili se w slzách, jen s nebe pomoci doufajíce. Ale mužnější nelenili, nýbrž widauce potřebu, sebrali se w zástupích, nepochybně spořádanějších než dne předešlého, a wytrhli wen z města spojencům swým ku pomoci; napřed kněz s welebnau swátostí, před níž zwoněno dle obyčeje, za ním asi padesát střelců s kušemi a mnoho lidu sedlského, nejwíc cepy ozbrojeného. Když se w tom stal šťastný obrat w boji na hoře, uhodil strach na Míšňany a Rakušany i Uhry; nebo tištěni od Táborů s hory, widěli zároweň nebezpečenstwí od města, aby jim nebyla zaskočena cesta k nawrácení se přes řeku. Nyní spěchali zpátky jedni přes druhé we zmatku nejwětším. Táboři stihali je ze zadu, Pražané wpadli jim w bok, a spůsobili jim ztráty značné. Během asi jedné hodiny jest jich 300, dle jiného počtu 500 zabito a mnoho jiných zraněno smrtelně a odneseno do ležení králowa; mnozí prý také w řece se stopili.[41]) S hořem a hněwem hleděl král s druhé strany Wltawy na tuto porážku, po které neWěděl

[40]) Nejjasněji mluwí o tomto obratu boje Aeneas Sylvius w kapit. 42: Misnenses enim, cum jam montis cacumen occupassent, in partem coacti, quæ prærupta erat, acrius oppressi, ubi retinere impetum non valuere, alii cæsi sunt, alii ex monte deturbati per abrupta dilapsi perierunt. K doplnění slauží porauchané owšem místo u Tomáše Ebendorfera (Petz. Scriptt. rer. Austr. II. 851): Quidam præcipitium sibi elegerunt — — —; alii vero clypeis contra ictus saxorum et jaculorum se tutantes, residere coacti sunt infantum ad instar. Také Wawřinec z Březowé, jehož wyprawowání, ač dosti obšírné, pohříchu není taužměrau pragmatické, prawí: multi de rupe alta decidentes, colla confringunt.

[41]) Dle Bílejowského w Kronice církewní na str. 49.

sobě rady další, a oddíly wojska jeho určené k útoku na město wrátily se bez boje k stanům swým. Pražané wítězstwím neočekáwaným potěšeni padli na kolena na poli Špitálském a wzdáwali díky bohu zwučným chwalozpěwem, wíce zázraku než swé síle šťastný konec přičítajíce. 1420

Že zásluha wítězstwí příslušela we hlawní wěci Žižkowi, bylo přitom wděčně uznáwáno, a hned za prwních dní potom počalo se z té příčiny hoře Wítkowě říkati *Žižkow* čili hora Žižkowa k oslawení wůdce oswědčeného, ač někteří nawrhowali říkati Kalich a jiní prostě Bojiště. Žižka sám nemyslil, žeby jedním tímto bojem bylo wše odbyto, nýbrž očekáwal opětowného wětšího úsilí četného wojska křížowého, a připrawowal se na další útoky. Hned nazejtří po bitwě, dne 15 Čerwence, dal swolati welké množstwí lidu z města, mužů, žen a panen, a dal jimi na hoře Wítkowě kopati wíce příkopů širších i hlubších než prwé, též stawěti silnější zdi a zdělati wíce srubů dřewěných, tak že spůsobena byla ohrada pewnému zámku se podobající. Očekáwání jeho, žeby nepřítel nastaupil na mocnější úsilí, se wšak nesplnilo. Němci před Prahau ležící, rozhořčení porážkau utrpenau, wzali za ni pomstu na bezbraném obywatelstwu okolí Pražského. Rozběhliť se hned nazejtří po wsech, a zjímawše mnoho lidí, nejwíce žen a dětí, házeli je do ohně w ležení swém; také pak téhož dne knížata dali střileti na Prahu ze hrubých děl, i učinili městu škody znamenité; ale král Sigmund, zwěděw o tom, nařídil přísně střelbu stawiti, a domlauwal knížatům, aby mu nekazili bez potřeby jeho města. Poněwadž pak král nepochybně to činil k domluwám pánů českých a morawských, kteří mu slaužili s brannau mocí swou, wznikly z toho různice mezi pány těmito a cizozemci. Tito winili Čechy a Morawany ze zrady, a dáwali jim winu z porážky; málem by toho dne bylo z toho již přišlo ku krweprolití mezi obojími, jehož jen Sigmund zabránil. W rozbroji takowém nebylo při jedné ani druhé straně chuti k obnowení boje. Páni čeští pokaušeli se pohnauti krále raději k wyjednáwání; a Sigmund uwažowal, že mu mnohem wíce záleželo na zachowání jich sobě

1420 u wěrnosti než na okamžité pomoci cizozemců, i swolil k jich radě. Páni jednali tedy co prostředníci s Pražany, a nawrhowali předně zawření příměří, pod nímž by král mohl wojsko německé propustiti, aby odtáhlo ze země. Zamýšlelo se přitom nejspíš odtrhnauti Pražany od spolku s Tábory; ale Pražané nedali se k tomu nakloniti, nýbrž odpowěděli, že bez swolení spojenců swých příměří zawříti jim nelze, a žádali weřejného slyšení o čtyrech artikulích Pražských. I k tomu swolil Sigmund, a slyšení takowé stalo se jistým spůsobem okolo 20 Čerwence kdesi na spáleništi Menšího města Pražského mezi předními mistry Pražskými a bohoslowci wydanými k tomu od krále a od legata papežského Fernanda, wšak bez účinku, protože zřízenci legatowi pokládali zwláště přijímání pod obojí spůsobau za odsauzené nezwratně koncilem Kostnickým.

Wyjednáwáním tímto, ač konečně marným, popudili se knížata němečtí a wojska jejich jen ještě wíce proti Sigmundowi, pokládajíce mu je za nadržowání kacířům; i nechtěli déle slaužiti jemu, nýbrž žádali, aby je od sebe propustil. Sigmund wyžádal si toliko lhůty osmi dní; mezi kterýmžto časem dal se dne 28 Čerwence od pánů korunowati na králowstwí w kostele hlawním na hradě Pražském; již pak o dwa dni později (30 Čerwence) propustil wojsko křižácké, a sám také se swým wojskem odtáhl od Prahy.

W Praze za času nebezpečenstwí minulého nebyla we wšem jednoswornost mezi obywateli města a hostmi jejich. Již prwního dne po příchodu Táborů do Prahy (21 Kw.) dálo se mnoho swéwole od nich ze přepiatosti w zawrhowání wšeliké marnosti lidské. Procházejíce se hromadně po ulicích, střihali na potkání mužům wausy, pannám řezali copy, a ženám trhali záwoje ozdobné. Musili jim to teprw heitmani, bezpochyby zwláště Žižka, přísně zapowídati, nejspíš proti wůli kněží, jichž učení dáwalo k tomu podnět. O několik dní později, dne 27 Kwětna, když byli woleni nowí konšelé a společní heitmani, musilo se Táborům we směru tom předce poněkud učiniti po wůli usnešením rowněž společným, kte-

rým se zakazowala wšeliká nádhera w šatstwu. K nelibosti 1420
wážnějšího obywatelstwa Pražského daly se ženy Táborské dne 25 Kwětna, když počaly kopati příkop k obraně proti Wyšehradu, zároweň w boření kláštera sw. Kateřiny, a rowněž dělaly welké škody na klášteře sw. Ambrože, ač jim byl wykázán za příbytek. I to také bylo zcela dle zalíbení kněží Táborských, z nichž přednější tehdáž w Praze přítomní byli *Wácslaw Koranda*, někdejší saudruh Žižkůw w Plzni, mistr Jan Jičín, mladý kněz Martin Hauska z Morawy, řečený jinak Loquis, a Markold ze Zbraslawic, bakalář učení Pražského. Wácslaw Koranda byl zwláště wášniwý podněcowatel rozpustilosti lidu. Když Žižka den po bitwě na Wítkowě hoře potřebowal dřew ke stawení pewnější ohrady pro postawení swé na hoře, wjel Koranda před zástupem Táborských žen na koni do kostela sw. Michala na Starém městě, a dal od nich trhati prkna z lawic kostelních jakožto prý k tomu whodná.

Jest naskrze nepodobno, žeby to bylo býwalo dle wůle Žižkowy, a také toho žádný starý swědek netwrdí; ale owšem měli mimo wlastní řízení wěcí wálečných kněží Táborští wětší moc na mysli lidu než heitmani, a brzy po odtažení wojska Sigmundowa od Prahy užili jí ještě w rozsáhlejší míře než prwe ku prowozowání zálib swých we wěcech náboženstwí w Praze. Již dne 4 Srpna předložili shromážděné obci Starého i Nowého města we jménu weškerého bratrstwa Táborského a druhých hostí jisté žádosti obsažené we 12 artikulích, bez jichžto splnění oznamowali žeby nemínili déle zůstati w Praze. Stalo se to owšem také we jménu heitmanů Táborských, ačkoli z pozdějších příběhů známo jest, že se smýšlení Žižkowo s obsahem artikulů těch aspoň we wšem nesrownáwalo. Mimo wětší přísnost we kárání hříchů smrtelných, zwláště wšelikého smilstwí a obžerstwí jakož i w zapowídání wšelikých ozdob šatstwa dle předešlých nálezů a w stihání protiwníků strany pod obojí žádalo se artikuli těmi wýrazy welmi powšechnými a dílem schwalně neurčitými prowedení změn we zřízení obcí Pražských a obecného

1420 učení Pražského dle smyslu kněží Táborských, konání služeb božích dle příkladu apoštolského, čímž mínili kněží Táborští swůj řád slaužení mše bez ornatů, konečně pak zboření všech klášterů a zbytečných prý kostelů we městě jakož i zničení oltářů, obrazů, kalichů a jiných ozdob kostelních jakožto prý plodů modlářstwí a swatokupectwí.

Pražané si přáli, aby Táboři déle setrwali u nich, protože i po odtažení krále Sigmunda a wojska jeho nemohli se oddati bezpečnosti; nebo se nacházely i potom silné králowské posádky na hradě Pražském, na Wyšehradě a na blízkém Nowémhradě u Kunratic, kterými usnadněn byl králi opětný přístup k městu, jak by sę nowě sesílil. Mimo to pak měli kněží Táborští na swé straně zdiwočilau a laupežiwau chátru we městě, která si libowala w jejich nowotách a ráda slýchala popudliwá kázání jejich proti mistrům a předním kněžím Pražským jakožto hajitelům řádu w náboženstwí. Tudy stalo se, že obec Nowoměstská bez rozmyšlení swolila k artikulům Táborů, a jen Staroměstští počínali si rozwážliwěji, a odkládali odpowěd. Ihned přistaupilo se na Nowém městě k plnění žádosti Táborů w posledním artikuli položené. Již nazejtří, dne 5 Srpna zbořen jest slawný klášter Zderazský blíž hlawního rynku Nowoměstského; ano o tři dni později (8 Srp.) dali se Táboři i na Starém městě w boření kláštera sw. Klimenta blíž mostu, a druhého dne potom (10 Srp.) wywedl Wácslaw Koranda s jinými několika kněžími chátru Pražskau i Táborskau wen z města ke Zbraslawi, kde rowněž spustošili a wypálili slawný klášter Cistercienský a krom jiného rauhání ohawným spůsobem zneuctili tělo krále Wácslawa w předešlém roce tam pochowaného. Wíce jiného spuštění wykonalo se we dnech potomních kažením oltářů, obrazů, swěcených nádob a jiných ozdob skoro we všech kostelích Pražských, při čemž jen na Starém městě podařilo se konšelům a jinému wážnějšímu sausedstwu zachrániti aspoň některé slawnější budowy klášterské.

Za jisto lze pokládati, že Žižka w tomto pustošení neměl sám žádného účastenstwí; neb očitý swědek Wawřinec

z Březowé ničeho přitom o něm nezmiňuje, než jediné o wášniwých kněžích Táborských. Pilnost jeho byla wždy obrácena k wěcem wálečným, ač nemáme o tom z té chwíle zpráw dosti zewrubných. Wíme toliko, že Pražané hned po odtažení krále Sigmunda udeřili na swé nepřátely w blízkém okolí, zwláště na spoluměšťany někdejší i osoby duchowní, kteří měli statky na wenkowě, a dobýwali twrzí a zámků jejich, při čemž i Žižka s Tábory jim pomáhal. Osobním jeho wedením předsewzata jmenowitě wýprawa, na které dobyl *Břežan*, twrze nedaleko Zbraslawě na prawé straně od Wltawy ležící. Předsewzetí to musilo míti obtíž pro posádky Wyšehradu a Nowéhohradu Kunratického, od nichž mohlo se očekáwati překážek na cestě; ale bezpochyby neodwážili se proti smělému heitmanu Táborskému ničeho; ano ze strachu před ním wypálena jest jiná twrz na té straně, w *Krči*, probošta Pražského, od hajitelů wlastních a opuštěna. 1420

Mezi konšely Pražskými a přednějšími muži z bratrstwa Táborského i jiných spojenců stalo se zatím usnešení w důwěrných poradách, které na ten čas musily ještě chowány býti w tajnosti, aby wíce neměli Sigmunda za krále českého i aby na jeho místě powolali na trůn Wladislawa krále polského. Na umluwu o to učiněn jest zápis mezi Pražany a druhými, ku kterému we jménu Táborů přistaupil Žižka jakožto přední jejich wůdce a oswědčil to přitištěním k němu pečeti jejich. Již asi w prwním týdni měsíce Srpna wyjel dle umluwy této pan Hynek z Kolšteina w poselstwí do Polska, aby přezwěděl o tom úmysly krále Wladislawa a dworu jeho. Widěti z toho, že náležel Žižka mezi přední muže řádu milowné, kteří po opření se králi Sigmundowi jakožto nepříteli oprawdowě se wynasnažowali o dosazení nowé zřízené wlády w zemi.

Kněžím Táborským mezitím nebylo dosti na spaustách dotud w Praze učiněných. Překážky, které jim činili konšelé Staroměstští, byli jim welice proti mysli, i nalezli konečně prostředek proti nim, wyhlašujíce znowu, že Táboři pro neochotnost jich odtáhnau z Prahy. Toho chopili se příwrženci

1420 jejich mezi Pražany samými co zámínky k swržení konšelů. W neděli dne 18 Srpna spůsobili bez wědomí konšelů a starších obecních ohlášení s kazatelnic, že bude odpoledne schůzka obce na radnici k jednání wěcí důležitých. We schůzi té byl hlawním řečníkem Jan kazatel od Matky boží Sněžné z Nowého města, z jehož náwodu lid shromážděný přinutil purkmistra a konšely k wydání pečeti městské a přikročil k dosazení nowých konšelů. Zwoleni jsau šmahem dle náwrhu Jana Želiwského a jiných kněží samí mužowé, o kterých se myslilo, že budau Táborům powolnější než jich předchůdci. Wšecka přání kněží Táborských se však proto předce nesplnila. Mistři Pražští nedali se ani potom odstrašiti od zawrhowání nowot jejich, a wážnější obywatelstwo stálo při nich. Tu již čtwrtý den po zwolení nowých konšelů, dne 22 Srpna, odtáhli Táboři skutečně z Prahy, ač zdá se, že prawau příčinau toho nebyla zlá wůle kněží Táborských, nýbrž spíše uznaná od heitmanů potřeba, aby hlawní wojenskau moc bratrstwa obrátili w jinau stranu.

6.

Rozšíření moci Táborské w Bechynsku, Prachensku a Plzensku.

Pan *Oldřich z Rosenberka*, proti němuž Táboři mezi hájením Prahy dobyli slawného wítězstwí w hájení swého wlastního hlawního sídla, stal se od té doby jen ještě zůřiwějším nepřítelem strany pod obojí, ku které se předtím přiznáwal. Ze msty za utrpenau porážku byl hned potom dal zjímati wšecky kněží rozdáwající pod obojí na rozsáhlých panstwích swých, a wězil i mořil je na swých hradech, na Přibenicích, na Chaustníce, Helfenburce, Krumlowě, Rosenberku, Nowýchhradech, chtěje přinutiti je k odpřisáhnutí kalicha, jehož podáwání zapowěděl také wšudež na swém zboží. Statky Oldřichowy nacházely se s wíce stran we blízkém sausedstwí Tábora. Zwláště sáhalo až k samým hradbám města zboží Přibenické, ku kterému náležely nejbližší wsi u samého Tábora,

Klokoty, Celkowice, Čekanice, Záchod a Zahrádka na třech 1420 stranách od města, a kteréž wztahowalo se hlawně na západě a jihu na obau stranách řeky Lužnice s četnými wsemi a s lesy rozsáhlými. Jen míli cesty od Tábora stály na něm dwa pewné hrady proti sobě na obau stranách Lužnice, Přibenice a Přibeničky; na jihu pak od Tábora dwě míle cesty náleželo ke zboží témuž také město Soběslaw. Něco dále na straně jihowýchodní od Tábora stál hrad Chaustník páně Oldřichůw s městečkem Černowici a jiným příslušenstwím; na půlnoční pak straně asi dwě míle od Tábora Miličín, od něhož we wzdálí newelkém wztahowalo se zboží Prčické a Sedlčanské stranau na sewerozápad až na blízko řeky Wltawy. Čím bližší bylo toto sausedstwí, tím wíce pronásledowání duchowních strany pod obojí od pana Oldřicha pobádalo Táborů k nepřátelstwí proti němu, i jali se mu tedy škoditi na statcích jeho, ano nejbližších wesnic na zboží Přibenickém bezpochyby zmocnili se hned po porážce jeho před městem.[42])

Poněwadž mezitím král Sigmund, přebýwaje po odtažení od Prahy nejwíce w Kutnéhoře a w Čáslawi, nelenil konati odtamtud nowé přípravy proti Pražanům a Táborům, při čemž na ten čas spoléhal hlawně na pány české sobě oddané a na města králowská, w nichž prowozowali panstwí wětším dílem měšťané němečtí; widělo se bezpochyby heitmanům Táborským býti prospěšno, předejíti tyto přípravy útokem na pány a města we swém sausedstwí a přemožením jich oslabiti wojenskau sílu králowu, dříwe než by od ní hrozilo znowu wětší nebezpečenstwí. Oldřicha Rosenberského, jakožto nejmocnějšího ze swých nepřátelských sausedů, měli přitom prwního na zřeteli.

Dne 22 Srpna, jak wýše powěděno, wytáhli Táboři z Prahy, a již šestý den potom, 28 Srpna, nacházel se Žižka w *Písku*, městě s Tábory sdruženém, jak jinde ukázáno. Wojsko jeho,

[42]) Z městské knihy Táborské počínající rokem 1432, chowané w českém museu, jewí se wesnice wýše zmíněné, Klokoty, Celkowice. &c i několik jiných jindy Rosenberských w držení obce Táborské, do něhož se jinak nedostaly než wýbojem.

1420 které leželo w poli před městem, bylo počtem malé, ale sháněl se lid sedlský z okolí k sesílení jeho dle obyčeje Žižkowa. Mínil odtud zaměřiti předně k *Wodňanům*, městu králowskému, které se wšak od některého času nacházelo pod mocí Oldřicha z Rosenberka, snad zapsáním od krále, a bylo osazeno jeho žoldnéři. Tito, jak zwěděli, že jest Žižka w Písku, ihned opustili město. Purkmistr a konšelé, majíce náwěští, že chce Žižka o půlnoci přitrhnauti k Wodňanům, snažně žádali pana Oldřicha o pomoc: ale již jí w čas neobdrželi. Žižka přitáh, dobyl města nejspíš útokem, ač pomocí některých z města, kteří lnuli k Táborům; pročež tu mnoho lidí zbito a dwa kněží, ač prý byli rozdáwali swátost pod obojí spůsobau, též 28 měšťanů spáleno we wápennici, jak se zdá pro nátisky činěné od nich straně s Tábory srozuměné. Byli to i tu kněží Táborští, kteří pobádali k ukrutnosti, zejména tři, jménem Michal, Prokop a Petr, kteří domlauwali lidem, aby pálili, prawíce prý: nebudete-li páliti, ale sami budete páleni, a také prý oni sami zapalowali a bořili domy a kláštery we městě, kteréž odtud delší čas zůstalo pusto.[43] Žižka zamýšlel dle možnosti wtrhnauti hlaub na panstwí Oldřicha Rosenberského, kdež byl jist podpory od lidu poddaného. Již prý w Písku byl umluwen spůsob dobytí Krumlowa pomocí zrady, tak aby wojsko Táborů wedeno bylo nejprw do Nowého města Krumlowského, tam aby spálili a zbořili klášter panenský a wyženauce jeptišky aby ihned zasadili pušky k zadnímu mostu, walem hnali ke hradu, zkazili předhradí a potom město opanowali, wypálili a pobořili. Smilek z Křemže, zeman ze sausedstwa páně Oldřichowa nedaleko zámku jeho Maidšteina w krajině mezi Krumlowem a Budějowici, byw rowněž u Žižky w Písku, slíbil přiwésti jemu ku pomoci dobře na 500 lidu pěšího sebraného z okolí hradu Husi, jehož se byl zmocnil. Od Wodňan wyslal tedy Žižka něco jízdných napřed na zwědy, jimž ukazowali cestu dwa Netoličtí, z města rowněž paně Oldřichowa. Ti wšak zwěděli, že se sbíral branný

[43]) Kniha Poprawčí 25.

lid Rosenberský w síle, jíž se Žižka nejspíš wyrownati ne- 1420
mohl; pročež na ten čas od předsewzetí swého upustil.[44])

Nawrátiw se snad od Wodňan do Tábora, předsewzal brzy potom jinau wýprawu proti panu *Lipoltowi Krajířowi*, témuž jak se podobá, který byl někdy spojencem towaryšstwa Matěje Wůdce a Žižky w záští proti panu Jindřichowi z Rosenberka. Lipolt Krajíř stál nyní při straně krále Sigmunda, a byl wůdcem posádky králowské w *Budějowicích*. Neznámo kterého dne měsíce Září w pátek, nejpodobněji 13, přitáhl Žižka k zámku králowskému *Lomnici* s městem téhož jména, a dobýwal ho po tři dni, až se mu wzdal w pondělí umluwau. We wojště Táborském nacházel se pan *Jan Roháč z Dubé*, se Žižkau možná že spřízněný, a také pan *Oldřich* mladší *z Hradce* řečený *Wawák*, jak se zdá Žižkau, s nímž se w zásadách náboženských srownáwal, k bratrstwu získaný. Pobyw w Lomnici tři dni, zůstawil Žižka pana Roháče co heitmana na hradě, potom pak s wojskem táhl we stranu wýchodní k městu a hradu *Bystřici*, Krajířowi náležejícímu. Město dobyto jest útokem, při čemž obywatelstwo německé u welkém počtu jest zbito.[45]) Hrad wzdal se snad potom umluwau, při čemž manželka páně Lipoltowa i s dcerau upadla do zajetí. Žižka, pobořiw hrad i město, obrátil se odtud we směru jihowýchodním na statky pana Oldřicha Rosenberského, totiž na zboží jeho Třeboňské, kterýmž protáhl až ke *Swinům* nedaleko rodiště swého Trocnowa, i osadil twrz při městečku tomto, která se mu wzdala nejspíš bez boje. Pálením a laupením wesnic jak na tomto tažení Žižkowu, tak nejspíš zároweň i jinými wpády Táborů utrpěl Oldřich Rosenberský škody nesmírné. Také město *Soběslaw* jest mu toho času wypáleno, ač přitom z Táborů, kteří město přepadli, mnozí jsau od měšťanů zbiti a zraněni. Branný lid páně Oldřichůw zmocnil se naproti tomu zradau města *Ka-*

[44]) Tamže 25, 26.

[45]) Krom Wawř. z Březowé jest o tom zmínka w Poprawčí knize Rosenberské pag. 36, kdež prawí se o Wácslawowi Holém z Březowíka, že w Bystřici zabil na rynku cepy tři člowěky.

1420 *menice*, náležejícího saudruhu bratrstwa Táborského, panu Prokopowi z Austí. Táboři, kteří leželi we městě, utekli se wšak na hrad, následkem čehož Rosenberští město wypálili, ale nepodrželi.

Také jiná msta hodila se na tu chwíli panu Oldřichowi Rosenberskému. Některý den po narození panny Marie (8 Září), tedy nejspíš za času wýprawy Žižkowy k Lomnici a Bystřici, odebral se kněz *Wácslaw Koranda* w poselstwí nějakém z Tábora s několika jinými z bratrstwa do Bechyně pod bezpečným průwodem Jindřicha Lefla, pána na Bechyni, někdy hostitele Husowa na zámku Krakowči, když byl musil opustiti Prahu, kterýž sice wždy zůstáwal milowníkem přijímání pod obojí, ale stál při straně krále Sigmunda. Služebníci pana Oldřicha Rosenberského nicméně nedbali tohoto bezpečenstwí, a když Wácslaw Koranda jel okolo Přibenic, zajali jej i jeho towaryše, a uwrhli je do tuhého wězení we wěži toho hradu.

Jak dlauho trwala tehdejší wálečná wýprawa Žižkowa, není nám powědomo; ale nepochybně nawrátil se z ní do Tábora ještě během měsíce Září. Tehdáž a nejspíše již po jeho nawrácení stalo se důležité uzawření w bratrstwu w příčině řádu duchowenstwa. Zwolen totiž starší čili biskup, kněz *Mikuláš z Pelhřimowa*, odtud později Biskupcem nazýwaný, co představený nad duchowenstwem Táborským a co wrchní spráwce pokladnice bratrstwa, z níž měl dle usnešení s druhými kněžími wydáwati bratřím na potřeby jednohokaždého. Bez jeho powolení neměl také nikdo napotom kázati o slowu božím k lidu. Z ustanowení tohoto dá se sauditi, že se zwolení jeho stalo z příčiny newázanosti kněžstwa, kteréž čím dále tím wíce pauštělo se w nowoty škodliwé, tak že uznala se i na Táboře potřeba, uložiti tomu některé meze. Dle chowání Žižky w blízkém čase potom proti učením blauzniwým a pohoršliwým dá se sauditi, že se zařízení toto ku prospěchu kázně stalo jeho spolupůsobením.

Již snad ku konci měsíce Září nebo aspoň na začátku Října wytáhl Žižka opět do pole, tentokrát we stranu zá-

padní do kraje Prachenského, kdež oblehl *Bor panský* čili 1420
welký u Horaždějowic, hodinu cesty od města tohoto na straně půlnoční, zámek neboli twrz s městečkem téhož jména náležející klášteru Zderazskému w Praze, poručený snad k ochraně pánům Janowi a Wilémowi bratřím z Risenberka a ze Skály.[46]) Obležení trwalo aspoň několik dní, až se posádka wzdala umluwau, a Žižka hned wypálil twrz, podobně jako předtím Rabí, poněwadž jí nemínil stále osaditi. Proti nadání jeho přitáhli w tom četní nepřátelé, kteří se chtěli pokusiti o wybawení Boru, s dwau stran zároweň jako prwé u Sudoměře; s jedné strany pan Oldřich Rosenberský s welkým množstwím lidu, s ním pan Lipolt Krajíř s lidem německým, nepochybně z Rakaus, a wíce jiných, s druhé strany pan Bohuslaw Šwamberský, pan Henrich Plawenský, propuštěný teprw před nedáwnem od Pražanů z wězení na radnici Staroměstské, w němž se byl nacházel pro odboj proti králi Wácslawowi od roku 1418,[47]) a jiní z kraje Plzenského, mezi nimiž byl jmenowitě také probošt kláštera Chotěšowského. Žižka, rozbořením twrze zbawen ochrany, které by mu byla mohla částečně poskytnauti, wystaupil na wršek ku kostelíku, který stál nejwýše při samé twrzi na straně wýchodní, a tu se šikowal se swými na stráních wrchu nad městečkem. Wojsko nepřátelské osulo wršek se wšech stran, a dalo se w útok. Ale Žižka mistrně bránil postawení swé, a po delší bitwě, swedené tím spůsobem dne 12 Října, obdržel wítězstwí s nekterau ztrátau lidu, ale s wětší na straně nepřátel, kterých mnoho zbito neb zraněno a zjímáno, až s hanbau a škodau musili ustaupiti. Opět jako u Sudoměře zůstal Žižka některau chwíli na bojišti; potom pak prý táhl dále, kam chtěl a kam jemu libo bylo. Pohříchu newyprawují nám letopisci nic wíce o tomto tažení, které jistě přičinilo mnoho k rozšíření strachu před Tábory w těch krajinách.

[46]) Dne 22 Srpna 1420 zapsal král Sigmund pánům těmto mezi jiným zbožím zádušním wesnici Bor, to jest Bor menší, náležející rowněž klášteru Zderazskému. Wiz u Dobnera VI. 166.

[47]) Wiz wýše na str. 17.

1420 Mezitím byli Pražané již dne 15 Září počali obléhati Wyšehrad, k čemuž přitáhli jim ku pomoci opět Žatečtí a Launští, bratří Orebští a z panstwa strany pod obojí Hynek Krušina z Lichtenburka, Viktorin z Poděbrad, Hynek z Kolšteina. Také Tábořі poslali jim některau pomoc, ač jen asi 30 neb 40 jízdných, wedením *Mikuláše z Husi.* Král Sigmund, pokaušew se delší čas marně o dodání potraw posádce Wyšehradské, přitáhl konečně s wojskem 16 neb 20.000 mužů, a swedl bitwu tudíž před Wyšehradem dne 1 Listopadu, we které wšak opět utrpěl krwawau porážku, a zwláště mnoho panstwa českého a morawského přišlo o žiwot. Opět hledal útočiště w Hoře Kutné.

Nelze mysliti, žeby Žižka s hlawní mocí Táborů mezitím byl lenil; ale jak řečeno, nemáme zpráw o předsewzetích jeho po bitwě u Boru. Tolik jen doswědčeno jest, že Tábořі také tu dobu nejwíce škody činili Oldřichowi Rosenberskému na rozličných jeho panstwích.[48]) Teprw po čtyrech nedělích od bitwy u Boru a již po bitwě před Wyšehradem objewuje se nám wůdce Táborský ponejprw zase před *Prachatici.* Do města tohoto po wypálení jeho w měsíci Dubnu toho roku nawrátili se dílem obywatelé jeho, a wystawili si dle možnosti znowu příbytky swé, také pak zdi městské jen částečně pobořené dobře oprawili. Mezi nimi přewládali protiwníci kalicha, a počali hned také krutě pronásledowati spolusausedy strany pod obojí. Jedny zjímali a nutili k odpřisáhnutí, jiným pobrali statky, a wyhnali je z města; dwa neb tři prý upálili, mezi nimi žáka Ondřeje z Wýrowa, někdy zwoníka kostela Prachatického, že se byl účastnil kažení obrazů, druhé prý beze wší winy. Pronásledowání tohoto we městě sausedním želeli zwláště Písečtí, s Tábory w jednotě stojící, a žádali pomsty. Wytáhl tedy konečně Žižka proti Prachaticům, jak se zdá, od Píska. Dne 12 Listopadu objewil se před městem w čele wojska, we kterém dle obyčeje Táborského swá-

[48]) Wawřinec z Březowé (u Höflera) I. 414. Březan w Časop. českého Musea 1828 IV. 56.

tost nesena před bratřími a sestrami. Žižka nemínil bez potřeby prolévati krwe, když by se obýwatelé wzdali dobrowolně. 1420
Wyzýwal je tedy sám osobně, wolaje, aby otewřeli bránu a wpustili wojsko w pokoji do města we průwodě se swátostí a s kněžími, že se jim nemá ublížiti ani na žiwotech ani na statcích. Ale Prachatičtí s posměchem odpowěděli, že nepotřebují jejich těla božího a jejich kněží, majíce swé sobě postačující. To uslyšew Žižka, zwolal welikým hlasem: Přísahám dnes bohu, že dobudu-li wás mocí, nenechám na žiwě ani jednoho, nýbrž wšecky dám pobíti, kolikž wás bude; a hned dal znamení k útoku.

Bratří se wšech stran najednau hnali ke zdem, na kterých Prachatičtí postaweni byli k obraně, majíce pušky a smůlu i kamení připrawené k házení na nepřátely. Ale dešť šípů a kamenů házených od střelců a pračat Táborských uwedl je we zmatek, tak že newěděli, kam se ohlížeti se zdí; a zatím Táboři přistawujíce řebříky na wíce místech zlezli zdi, a mlátili cepy do těch, kteří se jim postawili k odporu, jiné utíkající honili a zabíjeli na ulicích, brzy pak také otewřeli bránu, kterauž ostatní zástup bratří a sester s tělem Kristowým wešel do města. Tu nastalo zabíjení napořád. Toliko ženy a děti jsau šetřeny; mužských wšak na 135 zbito po ulicích; jiní, kteří se skryli, shledáwáni jsau po domích a jedni rowněž zabíjeni, jiní zjímáni a přiwedeni před Žižku. Wůdce Táborský strašliwě splnil slowo swé. Jen asi sedmi zajatým darowal žiwot, kteří byli z utištěné strany přijímajících pod obojí. Ostatní wšecky kázal upáliti. Osmdesát pět jest jich směstnáno těsně w sakristii při kostele, a nedbajíc žalostiwého jich prošení a podáwání se k wíře Táborské zapáleny nad hlawami jejich snopy slámy a sudy smolau naplněné, od nichž dílem ohněm dílem kauřem wšichni jsau usmrceni, potom pak probořen nad nimi strop a naházeno kamení, kterým zasypáni jsau co we hrobě k spráchniwění. Zabitých po domích a na ulicích čítalo se na 230, kteříž dílem jsau zahrabáni dílem wházeni do jediné studně, která byla we městě. Ženy a děti musily potom město opustiti,

1420 kteréž odtud Táboři sami osadili a opewnili nowými dobrými příkopy.[49])

Nazejtří po dobytí Prachatic, dne 13 Listopadu, když ještě Žižka we městě dobytém meškal, obdrželi Táboři spůsobem zwláštním *Přibenice*, nejbližší od Tábora hrad pana Oldřicha Rosenberského. Knězi Wácslawowi Korandowi a několika spoluwězňům jeho, kteří tam seděli we wěži, podařilo se w noci na 13 Listopadu dobyti se z klády čili z okowů a wylézti po prknech zarážených do zdí nahoru až na pawlač, kdež byli strážní. Ty zjímali a uwrhli na místě do wěže, z níž také druhé wězně wšecky wybawili a wěž tím spůsobem opanowali. Také powěžného čili podpurkrabí, jménem Odolena, chopili; kterýž prose, aby ho ušetřili, slibowal jim wšecko, co by chtěli, učiniti. Tedy zawázali jej přísahau, kterau jim slíbil nezjewiti nikomu we hradě, co se stalo, a hned dojíti na Tábor a tam oznámiti bratřím, že wězňowé opanowali wěž, aby jim spěšně přišli ku pomoci, že bez nesnáze zámku dobudau. Odolen splnil slib swůj tau měrau, že aby newzbudil podezření u purkrabí, od něho samého žádal dowolení, aby směl dojíti na Tábor a kaupiti wězňům ryb k pečení, že ho za to welmi prosí. Purkrabí swolil, a řekl, aby šel rychle, ať prý se nešlechetní kacíři ryb pečených nažerau; potom je samy dám spáliti. Odolen přišel na Tábor, když se práwě Zbyněk z Buchowa, jediný ze čtyr heitmanů tehdáž doma zůstáwající, strojil na nějakau jinau wýprawu. Uslyšew poselstwí jeho, dal Odolena zadržeti, aby wzal odměnu, mluwil-li prawdu, pakli lež, aby byl strestán; bez meškání pak s několika sty lidu wytáhl ku Přibenicům. Když jej spatřili wězňowé s wěže, hned hlasitě počali wolati: Tábor! hr Tábor!" Purkrabí a čeleď jeho, tím wyděšeni, chopili se zbraně, a běželi přede wším na wěž, ale nemohli se dobyti, potom ke bráně, když se Buchowec přiblížil k útoku. Tu kněz Koranda a druhowé jeho jali se s wěže házeti kamení na hrad-

[49]) W Poprawčí knize Rosenberské pag. 41 jest zmínka o Martinowi z Tupadl, že „jako Prachatic dobyli, sám tři zabil".

ské, tak že ani ke bráně dostati se nemohli. Zatím již Tá- 1420
boři zlézali zdi, odháněli s nich obránce, konečně brány se zmocnili, a hlučně wtrhli do hradu. Přibenickým přišla pomoc ze Soběslawě, kdež se nejspíš zwědělo o wytažení Buchowce z Tábora. Přišlo k boji před hradem; ale dobytí jeho již se nedalo zabrániti. Čeleď hradská, když již nepřátelé byli wnitř, ustrašena odhazowala zbraň, a každý utíkal kudy mohl, skákajíce přes zdi. Strach chopil se také těch, kteří byli w posádce na *Přibeničkách*, w menším hrádku na protější straně řeky, tak že i odtamtud dali se spěšně na útěk, a tudy obadwa zámky, které se pokládaly téměř za nedobytné, jedním dnem se dostaly w moc Táborů. Purkrabí jménem Kunc padl w boji.

Na Přibenicích toho času přebýwal někdejší podbiskupí arcibiskupa Pražského Konrada, Heřman biskup Nikopolský, tehdáž farář w Miličíně, kteréžto beneficium byl obdržel od pana Oldřicha Rosenberského ku přímluwě někdejšího poručníka jeho, Čeňka z Wartenberka, w odměnu za to, že roku 1417 swětil na kněžstwí žáky strany pod obojí. Od té doby stal se wšak zase tupitelem snah jejich. Nyní wykonali Táboři na něm a na dwau jiných kněžích, kteří upadli do jich rukau, mstu za utrpení Korandy a jeho saudruhů. Utopiliť je tudíž w řece Lužnici pod mostem mezi oběma hrady, nic nedbajíce na úpěnliwé prošení biskupa, který slibowal přistaupiti k jejich wíře a swětiti jim kněží, kolikž by chtěli. Když se dlauho bránil wlnám a břehu se chytal, odstrčili jej nelítostiwě, a kameny do hlawy jej tlaukli, až utonul. Na hradech dostala se jim také kořist nesmírná, množstwí klenotů, číší, pásů a náramků zlatých a stříbrných, perel a drahého kamení, kalichů, monstrancí, ornatů, knih a oděwů drahých, kožišin sobolowých a kuních, což wše uschowáno tu bylo od mnohých lidí z okolí, swětských i duchowních, mezi jiným také infule a berla opata Milewského.

Welké škody, které utrpěl Oldřich Rosenberský na panstwích swých, dowršené ztrátau hradu tak důležitého, jakož i strach, jejž krweprolití Prachatické musilo spůsobiti w kra-

1420 jině, pohnuly pána k wyhledáwání pokoje s Tábory, i zawřel již 18 Listopadu *příměří* s nimi až do masopustu, tedy do 4 Unora 1421. Smlauwa byla nejspíš zawřena w Prachaticích, kdež se Žižka se swými zdržel, a wztahowala se na wšecky statky Rosenberské. Od Táborů jmenowali se w ní Jan řečený Žižka z Trocnowa na předním místě, Chwal z Machowic, Zbyněk z Buchowa a Pawlík z Mužic jinak neznámý, snad na místě nepřítomného čtwrtého heitmana Mikuláše z Husi, též rychtář, purkmistr a konšelé města Píska na místě „wšech obcí" k bratrstwu příslušících, kterými se bezpochyby již tehdáž mínily zwláště Sušice a Klatowy jakožto s Tábory spřátelené. Oldřich Rosenberský musil se smluwau tau zawázati k držení a zachowáwání čtyr artikulů Pražských „na wšem swém panstwí"; Táboři pak, ač se o tom we smlauwě pomlčelo, zůstali w držení Přibenic a bezpochyby wšeho neb aspoň mnohého zboží ke hradu tomu náležejícího, z něhož jako i z některých jiných statků zabawených od nich we swém okolí brali platy od lidu sedlského jako býwalé jejich wrchnosti.

Dle smlauwy té pan Oldřich Rosenberský propustil zase swobodu přijímání pod obojí spůsobau w Soběslawi, u Weselí, w Netolicích, Sedlčanech a jiných některých městech swých českých, jakož bezpochyby rowněž i na wsech w jich okolí, ale ne, jak bylo znění smlauwy, po wšem panstwí swém, to jest tedy jmenowitě w německých krajinách a městech swého panstwí.[50]) Oldřich Rosenberský wymlauwal se Táborům w té příčině nejspíše hned z počátku na nepřátelské smýšlení obywatelstwa těch krajin proti Husitům. To nejspíš zawdalo příčinu k dopisu Jana Žižky, Chwala z Machowic co nejwyššího heitmana na Táboře tu dobu a Jeníka z Mečkowa heitmana w Prachaticích, tehdáž asi práwě dosazeného, danému tudíž we Prachaticích dne 22 Listopadu, jejž poslali do wšech měst w sausedstwí. Jakož prý slyší od pána, že by oni, Táboři, měli býti jejich nepřátely, aby tomu wíry nedá-

[50]) Píše o tom Wácslaw Březan tamže p. 56.

wali, ale čí jsme nepřátelé, prawili, wšech zlých kněží i swět- 1420
ských lidí, kteří jsau proti swatému ewangelii, a máme proti sobě wšecky zlé křesťany pro čtyry artikule, prwní, aby slowo boží wšudež bylo kázáno, což se neděje, druhý aby tělo a krew boží wšem wěrným křesťanům, starým i mladým, byly podáwány, třetí aby bylo zrušeno swětské panowání kněží, čtwrtý, aby byly zjewné hříchy stawowány na wšech lidech, na králi, na pánech, na wládykách, na farářích, na wšech, swětských i duchowních. Protož wyzýwali jich, aby přijali tyto prawdy a byli jim nápomocni w hájení jich, i aby dali písemnau na to odpowěd; pakli tak neučiní, aby wěděli, že je budau míti za nepřátely boží a wšech bratří z Tábora.[51])

Wítězstwím Pražanů nad králem Sigmundem w poli před Wyšehradem a pokořením Oldřicha Rosenberského, tak že se musil aspoň na čas wzdáti nepřátelstwí se stranau pod obojí, byly dobyty welké prospěchy, kterých mohlo dobře býti užito spojením sil Pražanů a Táborů k dalším pokrokům proti straně králowě. Spojení takowé mělo wšak mnohé těžkosti pro rozdwojení obau stran we příčině náboženstwí. W Praze po odtažení odtamtud hlawní moci Táborů zmohl se odpor proti nowotám Táborským, které byly předtím rozplozowány poduěcowáním chátry od kněží Táborských k nelibosti lepší části obywatelstwa. Dosti brzy po bitwě před Wyšehradem, dne 14 Listopadu, uzawřelo společné shromáždění obcí Starého i Nowého města, aby nikdo nesměl rozséwati žádné nowoty w lidu, které by neschwálili čtyři mistři učení Pražského od obce k tomu ustanowení, a wšichni kněží w Praze aby zachowáwali starodáwný řád mše swaté w ornatech a s jinau obyčejnau úprawau. Tím se welice popudil *Mikuláš z Husi*, který přitáh, jak powěděno, Pražanům

[51]) Psaní toto podáwá Windecke fol. 1151 we znění německém, které nepochybně bylo půwodní, neudáwaje roku, než toliko, že bylo dáno w Prachaticích w pátek po sw. Kateřině. Nehodí se wšak ku příběhům žádného jiného roku, kdež naproti tomu roku 1420 se zřetelem k wyprawowání Březanowu nabýwá welmi jasného určitého smyslu.

1420 ku pomoci k obležení Wyšehradu, také po bitwě, která měla za následek wzdání hradu, zůstáwal w Praze a pomáhal také Pražanům k dobýwání některých twrzí a hradů w okolí. Témuž shromáždění obcí byl u přítomnosti jeho a pánů s Pražany spolčených, Krušiny, Viktorina z Poděbrad a Hynka z Kolšteina, zjewen záměr o powolání Wladislawa krále polského na trůn český, a uzawřeno wyprawení slawnějšího než předtím poselstwa k němu do Polska. Mikuláš z Husi protiwil se tomu we jménu Táborů, prawě, že nikdy nebylo w úmyslu bratří, aby zwolili jiného krále než domácího. W krátkozraké domýšliwosti zdá se že sám doufal státi se králem. Pan Hynek z Kolšteina ukázal wšak pečeť Táborskau, kterau Žižka, jak wýše powěděno, byl přitiskl ke swolení předešlému, aby se jednalo s králem polským; čímž Mikuláš z Husi byl přinucen umlknauti. We hněwu odjel w neděli potom, dne 17 Listopadu, k Popowicům, twrzi u Štiřína, která byla toho času obléhána, a po brzkém dobytí jí k obležení hradu Leštna za řekau Sázawau.

Za jeho nepřítomnosti shromáždily se jiż dne 19 Listopadu obě obce Pražské, každá obzwlášť, a nejprw Staroměštští, potom také Nowoměštští, zwolili jiné konšely na místo těch, kteří byli posledně zwoleni k libosti Táborům. Na zpráwu o tom Mikuláš z Husi zanechal obléhání Leštna, a wedl wojsko swé, již nejspíš dříw nad prwotní malý počet rozmnožené, něco blíž Prahy k obležení města a hradu *Říčan*; odkudž počal wšelijak ukládati o nowé konšely, aby byli zase swrženi. Nejdříw wyzýwal Pražany, aby i oni wyprawili wojsko swé k Říčanům, doufaje, že přijdau we wojště příwrženci jeho mezi Pražany, a že se s nimi bude moci dorozuměti. Když Pražané přitáhli, dne 24 Listopadu, přišlo hned k wýtržnostem proti kněžím jejich, kteří chtěli w ležení slaužiti w ornatech. Wůdci obojího wojska dorozuměli se po některé chwíli, aby každá strana konala služby boží w ležení swobodně swým spůsobem, wšak až se wrátí z wýprawy této, aby se stalo konečné srownání. Potom odebral se Mikuláš z Husi od wojska do Prahy, a žádal na nowých konšelích,

aby zachowali Táborům umluwy za času hájení Prahy proti 1420
Sigmundowi učiněné, dle kterých měly brány a wěže i radnice býti osazowány společně od Pražanů a Táborů; ale konšelé prohlásili umluwy ty za prošlé, a Mikuláš z Husi opět odjel k wojsku s nepořízenau.

Různice tyto nepochybně byly příčinau, pro kterau Žižka brzy po zawření příměří s Oldřichem Rosenberským uzawřel zajeti do Prahy. Neb jak ukazují potomní příběhy, byl on to hlawně, jenž prohlížel ku potřebě spolčení Pražanů a Táborů a k odložení stranau rozmíšek náboženských, kdež se jednalo o obranu proti společnému nepříteli a o dosažení společného hlawního cíle. Také pak podobá se docela, že z jeho náwodu odebrali se téhož času do Prahy čtyři šlechtici s ním a s bratrstwem Táborským spříznění, pan Oldřich Wawák z Hradce, bratří Petr a Purkart z Janowic a Petr Zmrzlík ze Swojšína seděním na Orlíce, někdy mincmistr na Horách Kutnách a přítel Husůw zwláště důwěrný, chtíce se s Pražany domluwiti o spolek k hájení čtyr artikulů a přitom pokusiti se o srownání jich s Tábory. Zdá se, že se wydali na cestu zároweň se Žižkau; ale páni jeli přímo do Prahy, kamž přijeli dne 29 Listopadu, Žižka pak a s ním nepochybně zároweň Chwal z Machowic i také pan Jan Roháč z Dubé, uchýlili se z cesty, aby se prwé spolu s Mikulášem z Husi účastnili obležení Říčan.

Již dne 4 Prosince wzdaly se Říčany smluwau, která jak se zdá ne we wšem byla přijata od Táborů, než jen od Pražanů. Držitel hradu a města, pan Diwiš z Říčan musil s manželkau swau a se synem i dcerau, též jinými 54 lidmi, nejspíš brannau čeledí swau, podstaupiti zajetí; wšechněm také jiným od Pražanů slíbeno šetření jich žiwotů, mužským i ženským, a dowoleno, aby se směli odstěhowati s lehčími wěcmi swými a we wšedním swém oděwu. Hned po zawření té umluwy otewřen jest hrad osobám ustanoweným od wojska ku přejmutí jeho, ale s nimi wedrali se zároweň někteří z Táborů dychtiwí laupeže. Zřízenci chtěli se zachowati milosrdně, a řekli ženským, aby na sebe oblekly šatů wíce a

1420 w nich wyšly; když však to učinily, zabráněno jest jim to od žen Táborských, kteréž čekajíce před hradem, jaly se swlékati je z lepších šatů, sprostých jim nechávajíce, a neslušně prohledáwaly je a pobraly jim, co pod šaty uschowaly klenotů zlatých neb stříbrných, peněz a pásů skwostných, též wěnce ozdobné s hlaw jim strhaly. Také však Žižka, neohlížeje se na zaslíbení dané jednostranně od Pražanů w příčině šetření žiwotů, dal chopiti we hradě sedm kněží, snad pro nějaké zwláštní prowinění, a odewzdal je pračatům k upálení; kteříž zawřeli je do jistby jednoho wesničana, a o nich ji zapálili.

Dne 6 Prosince nawrátilo se wojsko Pražské i Táborské do Prahy, a již druhý den potom, 8 Prosince, spůsobením pánů wýše wzpomenutých, kteří chtěli prostředkowati, swolány jsau obce Starého i Nowého města jakož i Táboři ke shromáždění w klášteře sw. Ambrože, aby se jednalo o srownání mezi nimi. Mikuláš z Husi doufal wšelijakým podněcowáním získati zdánliwau wětšinu we shromáždění tomto ku prospěchu nowot Táborských a k swržení nowých konšelů; tito však, podporowáni jsauce nepochybně od pánů přítomných a snad i Žižky, dowedli zachowáním přísného pořádku we shromáždění, jmenowitě místním oddělením Staroměstských, Nowoměstských a Táborů od sebe, aby se jedni nepřiměšowali k druhým, též nepřipuštěním žádného duchowního ani také ženských, docíliti klidného wyjednáwání, které, jak se zdá, skončilo se tím, že obce swolily k weřejnému slyšení kněží Pražských a Táborských, jak bylo w ležení před Říčany nawrženo, a přijali řečené pány a Žižku za prostředníky čili umluwce přitom. Slyšení mělo býti w kolleji Karlowě odpoledne 10 Prosince.

K tomu dni konšelé Staroměstští pozwali Mikuláše z Husi a Žižku i jiné starší čili přednější osoby z bratrstwa w Praze přítomné k obědu na radnici pro přátelské poobcowání. Ale Mikuláš z Husi, rozhněwán, že se mu mařily jeho záměry, zamítl zdwořilé pozwání, předstíraje domnění, že by ho prý mohli zawražditi na radnici; ano téhož dne zdwihl se s ně-

kolika jinými Tábory, kteří s ním drželi, k odjezdu z Prahy, 1420 přisáhaje, že wíckrát nechce města toho widěti, a s předsewzetím, že bude škoditi Pražanům dle wší swé možnosti. Když wšak, jedauce na koních, přiblížili se k můstku přes potok Botíč mezi Prahau a Psáři čili podhradím Wyšehradským, kůň Mikuláše z Husi, wzpínaje se při potkání s wozy, smekl se do jakési jámy, a Mikuláš z Husi při pádu tom zlomil nohu, a utrpěl jinak těžký úraz. Musil býti nesen zpět do swého příbytku w Praze k hojení; ale neuzdrawil se wíce. Noha byla mu jakž takž naprawena; ale od ublížení na prsau zemřel čtrnáctý den potom (24 Pros.).

Žižka s druhými neostýchal se obědowati na radnici s purkmistrem a hostmi zwanými; a po obědě pomáhal prostředkowati w ustanoweném *slyšení.* Kněží Táborští, z nichž přítomni byli jmenowitě Mikuláš Pelhřimowský co wolený biskup, Martin Loquis a Markolt ze Zbraslawic, we posledním okamžení činili některé okolky, nechtíce jíti do kolleje Karlowy, kdež jich mistři Pražští již čekali, nýbrž žádajíce jiného místa ke schůzi. Pan Oldřich z Hradce wšak, který byl předním z umluwců, dorozuměw se se Žižkau a s druhými zwolenými, kázal jim přijíti do *domu pana Petra Zmrzlíka* za swatým Jakubem na Starém městě (č. 649, 650); čehož uposlechli. Slyšení nebylo zcela klidné. Když mistři Pražští učinili začátek přečtením dlauhé řady rozličných kusů, hlásaných tehdáž w zemi, které pokládali za bludné a škodliwé, ozwali se proti tomu s rozhorlením netoliko kněží Táborští, nýbrž také wojenští saudruzi Žižkowi tudíž přítomní, pan Jan Roháč z Dubé a heitman Chwal z Machowic, onen horše se, že jim přičítají tolikeré kacířstwí, Chwal zase zastáwaje se kusů wšechněch, že nejsau bludné. Žižka wšak byl w jednom i druhém směru chladnější, protože wýstředných nowot Táborských neschwalowal, a beze wší pochybnosti tudy newykročil z úkolu prostředníka. Slyšení stran uwedeno konečně w slušnější meze, tak že nejednalo se o jiném, než nač se určitě wztahowaly tehdejší rozepře, totiž o řád mše swaté a zdali měla se slaužiti s ornaty čili bez ornatů. Rozhodnutí pak nestalo se,

1420 nýbrž odkázány jsau strany na odpowídání sobě spisy, které měly býti odewzdány prostředníkům k dalšímu uwážení. Tím zůstala wěc na odkladě, bezpochyby zcela dle přání Žižky, poněwadž tím nerušilá se možnost společného pokračowání Pražanů a Táborů we wálce.

Za přebýwání Žižky w Praze docílilo se bezpochyby úplné shody w příčině powolání krále polského na trůn český; nebo dosti krátce potom, dne 25 Prosince, wyjelo z Prahy slawné poselstwo k němu do Polska, jak bylo předtím namluweno. Bezpochyby pak jednalo se w Praze také o spůsob dalšího wedení wálky se Sigmundem; i ač nepřišlo hned tu chwíli ke spojení wojenské moci Pražanů a Táborů proti němu, předce jak pozdější příběhy ukazují, bylo nejspíš hned tehdáž powšechně umluweno pro dobu příhodnau. Okamžitě Pražanům ještě mnoho wadilo, že posud hrad Pražský a také jiný pewný zámek na blízku zůstáwal w moci králowě, totiž Nowýhrad u Kunratic; pročež wyprawení wětší wojenské moci dál od města bylo jim ještě za těžko. Wšak již 30 Prosince roku 1420 přikročili k obléhání Nowéhohradu; a Žižka dal se prozatím sám na nowá smělá předsewzetí proti straně králowské.

Kterého dne po 10 Prosinci odjel z Prahy, není zaznamenáno; ale nejspíš nacházel se aspoň 23 Prosince 1420 na *Táboře*; kteréhožto dne učiněna byla smlauwa mezi heitmany Táborskými a purkrabím Krumlowským páně Oldřichowým z Rosenberka, Matějem Wišní z Wětřní,[52]) o osm wězňů německých propuštěných dočasně od Táborů, kterauž Matěj Wišně spolu s dwěma zemany jinými, Wítau ze Rzawého a Petrem Malowcem z Pacowa, zaručili se pod 1200 kopami wězně ony postawiti ten den na masopust (4 Un.), kterým mělo dojíti příměří mezi Tábory a pánem Rosenberským. W listině o tom jmenují se naposledy wedlé sebe čtyři heitmanowé Táborští w témž pořádku, we kterém prwotně byli zwoleni, Mikuláš z Husi, Žižka, Buchowec a Chwal Řepický,

[52]) Wiz o něm we Starých letop. českých str. 24.

za nepřítomnosti prwního, který nazejtří potom zemřel w Praze. 1420
Na jeho místo jest asi brzy potom zwolen Jan Roháč z Dubé.[53])

Již asi na začátku měsíce Ledna roku 1421 wytáhl Žižka 1421
z Tábora, a zaměřil proti známým nepřátelům swým we kraji Plzenském. S ním byl při wojště také Chwal z Machowic, též i Petr Zmrzlík ze Swojšína. W krátce dobyl kláštera *Chotěšowa*, jeptišek řádu præmonstratského, jichž probošt byl s ním bojowal w bitwě u Boru, potom kláštera *Kladrubského* řádu sw. Benedikta. Odtud obrátil se k blízkému městu králowskému *Stříbru*, a jal se je obléhati. Tu zwěděl, že úhlawní protiwník jeho w těch stranách, pan *Buhuslaw ze Šwamberka*, přijel jen s malým lidem na hrad swůj Šwamberk čili *Krasikow*, asi dwě míle odtud wzdálený na straně půlnoční. Ihned Žižka zanechal Stříbra, a pospíšil ku Krasikowu, i oblehl pewný hrad. Hned prwní den Táboři mocně opanowali hřeben hory zámecké, a druhého dne dobyli jedné wěže i s mostem ke hradu. Boleslaw ze Šwamberka brzy widěl nezbytí, a maje přeswědčení, že kdyby ho Táboři dobyli mocí, nezůstal by žiw i se swými, dal se u wyjednáwání, žádaje, aby byl powolán k tomu Petr Zmrzlík, jejž byl Žižka zůstawil co heitmana posádky w Kladrubích; neb žeby jen jemu a nikomu jinému, mínil hradu postaupiti. Dle přání jeho přijel Petr Zmrzlík, a Bohuslaw ze Šwamberka uzawřel s ním smlauwu o wzdání. S těží swolili prý bojowníci Táborští k zachowání jemu žiwota; musil pak i se swými panošemi poddati se w zajetí. Panošowé jsau propuštěni na rukojemstwí, Bohuslaw sám wšak na swém wlastním hradě chowán pod hlídkau. Po tak důležitém tomto wýboji Žižka wedl wojsko swé proti *Tachowu*, kdež opanowal předměstí a strojil se k útoku na město (před 14 Lednem).

Smělé toto wtrhnutí do krajiny nepřátelské blíž samých hranic zemských způsobilo užasnutí i w sausední zemi baworské, kdež bylo obáwání, aby Čechowé i tam newpadli.

[53]) Jmenuje se wedlé druhých tří „spráwců lidu a měst Táborských“ w zápise sněmu Čáslawského dne 7 Čw. 1421. Wiz Palackého Archiv český III. 227.

1421 Powěst byla, že se přiblížili ku pomezí we mnoha tisících, a že dobyli také již kláštera Tepelského; čehož nebylo. Wéwodowé baworští Jan na Sulzbachu a Otto konali přípravy k obraně, a žádali sausedů o pomoc; z Normberka wypraweni jsau jízdní k nim do pole. Tu také král *Sigmund* uznal potřebu pospíšiti swým ku pomoci. Za příčinau wyjednáwání s markrabími míšenskými byl před wánoci zajel do Litoměřic a odtamtud do Mosta (30 Pros.) a do Austí (6 Led.). Žádán zwláště od Tachowských snažně o rychlau pomoc, dal se spěšně na cestu od Litoměřic ku Plzni, sbíraje wšude lid swůj do pole, a z Plzně dne 15 Ledna wyzýwal wéwody baworské wýše zmíněné jakož i třetího, Jindřicha Landshutského, aby i oni sebrali wšechen lid swůj, jezdce, měšťany, sedláky, kohož by mohli a bez meškání aby přitáhli k němu. Měli wzíti cestu ku Přimdě, jižně od Tachowa, a odtamtud dále, kudy by jim ukázal tamější purkrabí. S jich pomocí psal že doufá tentokrát kacířstwí tomu celkem konec učiniti.

Žižka neważil lehce moci králowy a swých těžkostí. Wojsko Táborské bylo tu chwíli silně rozdrobeno wložením posádek we Kladrubích, we Chotěšowě a na Krasikowě, Tachow pak byl dobře bráněn. Wojsko obléhající bylo ubytowáno w předměstí, potřebujíc bezpochyby přístřeší tohoto pro čas zimní; Tachowským wšak podařilo se, zapáliti je, při čemž Žižkowi uhořelo něco koní a wozů. W okolnostech těch držel radu se swými, a ze společného usnešení zanechal obléhání Tachowa, asi dne 16 Ledna,[54]) rozložil několik tisíc mužů, to jest nepochybně wětší část wojska, po posádkách w řečených dwau klášteřích, Kladrubích a Chotěšowě, i na hradě Krasikowě, a sám odebral se na Tábor, aby zjednal odtamtud wětší počet wojska. Také psal Pražanům, žádaje, aby mu wyprawili něco lidu swého ku pomoci, by mohl krále sehnati s pole.

[54]) Dne 15 Ledna psal král Sigmund wéwodám baworským z Plzně, že Žižka obléhá Tachow; tedy aspoň myslil, že tam posud leží; dne 20 Ledna wšak již wěděli w Normberce, že zase od Tachowa odtáhl. Wiz Palackého Urkundliche Beiträge I. 57, 58.

Král Sigmund, zwěděw, že Žižka odtáhl z Plzenska, přikročil k obléhání kláštera *Kladrubského*, mezi kterým přebýwal wětším dílem we blízkém Stříbře.[55]) Wojsko jeho, skládající se z počátku wesměs z lidu panstwa a měst králowských jeho strany, wzrostlo po příchodu pomocí z Němec až na 12.000 mužů, jichž bylo 1500 wyprawených z Normberka.[56]) Obranu pewného kláštera řídil *Chwal z Machowic.* Wojsko králowo počalo silnau střelbu z pušek a z praků, ale utrpělo prý z kláštera wětší škody, než samo jemu mohlo spůsobiti. Bojowníci Táborští z hradeb se posmíwali obléhajícím, každý den na ně pokřikujíce, kde prý jest král Antikrist? řekněte mu, ať se dá w útok, chce-li místa dobyti! Obležení se protáhlo tím spůsobem bez účinku aspoň tři neděle, a tudy měl Žižka dosti času k sebrání nowých sil do pole. Pražané, jimž se mezitím polehčilo wzdáním Nowého-hradu Kunratického dne 26 Ledna, ochotně postawili wojsko jemu ku pomoci, jak bezpochyby za jeho pobytu w Praze bylo powšechně zaslíbeno. Dne 6 Unora wytáhli z Prahy se 320 wozy w počtu asi 7000 mužů, pěších i jízdných, po cestě přes Zbraslaw k Dobřiši, nepochybně aby se wyhnuli Karlšteinu a Beraunu, opatřeným silnými posádkami králowskými. U *Dobřiše* dle umluwy sešel se s nimi Žižka s wojskem nowě sebraným od Tábora. Odtud rychle táhli pospolu přes Žebrák a přes Hořowice až k *Rokycanům*, městu arcibiskupa Pražského, které jim bez odporu otewřelo brány. Táboři nicméně prý učinili mnoho škody obywatelům, porauchali klášter kanowníků sw. Augustina a oltáře w něm, ano i upálili jednoho z tamějších kněží. 1421

Z Rokycan mělo spojené wojsko ještě pět mil do Kladrub, o jichž wybawení na předním místě se jednalo; ale král Sigmund nedočkal jich před klášterem obleženým. Wojsko jeho, ačkoli dosti silné, nyní již nejspíš se nerownalo počtem wojsku wedenému Žižkau. Protož král neodwážil se

[55]) Wiz psaní jeho odtamtud dne 26 Ledna w Palackého Urkd. I. 59.
[56]) Wiz Palackého Urkd. I. 61, 63.

1421 sražení w poli, nýbrž dne 8 Unora[57]) upustiw od Kladrub, rozpustil wojsko swé, a odebral se bez zastawení nazpět do Litoměřic, kdež nacházel se již 14 Unora.

7.

Obležení Plzně. Dobytí Chomautowa a Berauna. Stihání Pikartů.

Žižka po odtažení krále pobyl s wojskem, jak se zdá, několik dní w Rokycanech, a zmocnil se odtamtud blízkého zámku *Wildšteina*, wdowského tehdáž sídla matky pana Oldřicha Rosenberského. Nestatečný purkrabí tamější, jménem Cikán, dal se uhroziti, a wzdal hrad, jenž obsazen na ten čas Wilémem Kostkau z Postupic, jedním ze šlechticů z wojska Pražského. Potom dal se Žižka od Rokycan s wojskem spojeným Táborským i Pražským na cestu k Plzni, chtěje se znowu pokusiti o dobytí města tohoto, we kterém byl chtěl před rokem zříditi hlawní zbrojiště odporu proti králi Sigmundowi.

Dne 14 Unora přilehlo wojsko k *Plzni*, a obklíčilo ji se wšech stran; také hned při prwním wražení opanowalo předměstí a mlýny w něm. Po některém čase přibyly do ležení pomoci s jedné strany od Klatowských, s druhé od Žateckých. Město bylo welmi pewné, a k obraně jeho zawřeli se w něm mnozí páni z okolí s branným lidem swým. Nicméně, když po uplynutí nezcela čtyr neděl střelbau z děl byly přední bašty dosti pobořeny, tak že se bylo obáwati útoku na zdi, dali se obránci u wyjednáwání, a Pražané i Žižka byli k němu nejspíš powolni proto, že se nemohli příliš dlauho zdržowati pro potřebu w jiných stranách. Takž umluweno příměří, které mělo trwati až do nowého roku 1422, pod wýminkami takowými, že měli Plzenští předně písemně i po poslích žádati

[57]) Ke dni tomuto zdá se mi ukazowati dání listu Sigmundowa k Oldřichowi Rosenberskému: in descensu nostro campestri prope claustrum Kladrubiense &c. w Palackého Urkd. I. 64, s čímž jak obsah listu toho tak okolnosti času dobře se srownáwají.

krále Sigmunda, aby přistaupil ke čtyřem artikulům Praž- 1421
ským a zwláště jim Plzenským a jich spojencům aby nebránil k nim přistaupiti. Buď wšak od krále k tomu swoleno neb nebuď, měli Plzenští a jich spojenci w jednom měsíci po zawření této smlauwy propustiti swobodu čtyřem artikulům we městech, městečkách i wsech swých, tak aby w nich kněží strany Pražské mohli swobodně kázati a podáwati swátost pod obojí spůsobau těm, kdož by tak chtěli přijímati. Do příměří toho byli pojati s městem Plzní wšichni páni, zemané a města tak zwaného landfridu kraje Plzenského, zřízeného dle rozkazů krále Sigmunda, města jmenowitě Stříbro, Tachow a Domažlice.

Po zawření těchto umluw odtrhlo wojsko obléhající od Plzně, a dalo se na pochod do kraje Žateckého. Pohnútkau k tomu byly nátisky, které se dály za předešlého času městu Žatci od staupenců krále Sigmunda, zejména od pana Mikuláše Lobkowického na Hasišteině a německých měšťanů Mostských a Chomautowských i ostatního landfridu toho kraje. Pražané a Táboři mínili proti nim pomoci Žateckým co swým spojencům. W pátek před kwětnau nedělí, dne 14 Března, přitáhli ke *Chomautowu*, a nazejtří, w sobotu, obklíčili město i hrad při něm, náležející řádu rytířů německých. Měšťanům Chomautowským přispělo ku pomoci mnoho panoší z okolí, kteří se zawřeli s nimi we městě; protož wážili lehce nebezpečenstwí, we kterém se nacházeli. Když se wojsko k městu přiblížilo, pokřikowali na ně potupně se zdí, a smělost jejich wzrostla ještě wíce, když se jim druhého dne, totiž w sobotu, podařilo odraziti útok, předsewzatý nejspíš jen na zkaušku. Ale hned nazejtří potom w neděli kwětnau, dne 16 Března, přikročil Žižka ke hlawnímu, wšeobecnému útoku. Chomautowští zmužile se postawili na zdech; a lili rozpuštěnau smůlu a wřelau wodu na nepřátely. Tito wšak na wšech místech zároweň doráželi na příkopy a na zdi, až skoro stejným časem s jedné strany Táboři, s druhé Pražané dobyli se do města i do hradu. Tu následowalo hrozné krweprolití w ulicích; nebo rozlícení wítězi w boji, we kterém, jak se zdá,

1421 i wnitř města bylo pokračowáno, zabíjeli wše napořád, tak že co bylo dospělého pohlawí mužského we městě, skoro wšecko jest zahubeno. Čítalo se přes 2000 zabitých nebo spálených, měšťanů, panoší, kněží a jiných, též Židů, kteřížto wyzýwáni od Táborů, aby se dali pokřtíti, raději se ženami i dětmi skákali do ohně, když město, jak se zdá, bylo také zapáleno. Jen asi třidceti mužským darowán byl žiwot, aby pochowali mrtwé. Ukrutností konaných od křižáků německých předešlého roku w okolí Prahy za času obležení města bojowníci Táborští potud nemínili následowati zde jak jinde, že šetřili žiwotů žen a dětí. Nicméně ohawný zločin spáchaly zdiwočilé ženy Táborské; neb wywedše některý počet žen a panen Chomautowských, plačících pro muže a otce, wen z města, jako by jich litowaly a chtěly zachrániti, tam swlekly je z šatů, pobraly jim peníze a jiné wěci, a potom je zawřely w chyši w jedné winnici a upálily.

Dobytím Chomautowa byl spůsoben welký strach po celé okolní krajině, w němžto mnoho hradů a jiných míst tamějších wzdalo se Pražanům a Táborům bez boje, mezi jinými zwláště hrad *Mašťow*, ač ležel dosti daleko stranau. Účel wýprawy byl tím na ten čas dosažen, a wojsko wrátilo se tedy od Chomautowa do *Žatce* a potom dále ku Praze. Na cestě té ležela města *Launy* a *Slaný*, odkudž byly předešlého roku přišly Pražanům pomoci před obležením Prahy od Sigmunda; ale později byl Sigmund obě města tato opanowal a staupence strany pod obojí z nich wypudil. Nyní Launští po poslích wyprawených do Žatce poddali se Pražanům; Slanští pak učinili též tak, když Žižka a Pražané přitáhli k jich městu a strojili se k útoku. Dne 22 Března, w který připadala bílá sobota, wjelo wítězné wojsko se sláwau do *Prahy*.

Mezitím zběhly se w bratrstwu Táborském wěci Žižkowi protimyslné. W rozepři s kněžími Pražskými o spůsob slaužení mše swaté chowali se *kněží Táborští* přese wšecko wynasnažení přátelských umluwců, aby zachowán byl pokoj mezi stranama, náružiwě. Zrowna asi w čas, když Žižka ponejprw wytáhl z Tábora do Plzenska, na začátku roku 1421, odebral

se kněz *Wácslaw Koranda* w poselstwí do Prahy s písemnau 1421
odpowědí Táborů na spis mistrů Pražských podaný hned we shromáždění w domě Zmrzlíkowě. Ale přijew do Prahy dne 3 Ledna, neodewzdal spisu, jak bylo uloženo, jednoduše purkmistru Staroměstskému k dodání umluwcům, nýbrž chtěl nejprw poselstwí swé wykonati před obcí shromážděnau; když pak mu to powoleno nebylo, držel kázání k lidu w kostele Matky boží Sněžné na Nowém městě, kdež sešlo se lidu welké množstwí, a wykládal rozumy Táborů o sporné otázce s mnohým popuzowáním proti mistrům a kněžím Pražským, ano zřejmě oznamowal, že se bratří Táboři k lidem wysoké mysli, kteří prý uwodí písma nenáležitá k hájení ornatů, budau chowati nejinak než jako k jiným newěrným překrucowatelům písem. Teprw pak potom odewzdal spis kněží Táborských na radnici, a odjel zase z města. Srownale s oněmi jeho řečmi ohlášeno jest nedlauho potom (20 Ledna) we jménu Táborů weřejně w Soběslawi, jednom z měst Rosenberských, kde pod tehdejším příměřím byla propuštěna swoboda přijímání pod obojí spůsobau, že míní Táboři každého kněze postiženého we slaužení mše s ornatem i s tím ornatem upáliti. We strachu z toho wšichni kněží w okolí, kteří nechtěli ku kostelním řádům Táborů přistaupiti, utíkali od swých kostelů, čímž daleko široko lid byl přinucen w duchowních potřebách ku kněžím Táborským se utíkati.

Wedlé sporu s kněžími Pražskými měli wšak kněží Táborští také mezi sebau různice o náboženstwí, které toho času počaly welice rušiti pokoj na Táboře. Nerozwážliwým hlaubáním we písmě smyslili někteří z nich učení slaužící až příliš ke zlehčení náboženstwí a škodliwá mrawným základům společnosti lidské, jimž wětšina druhých se protiwila. Jedno z nejpohoršliwějších bylo o swátosti wečeře páně, jímž popírali prostě přítomnost těla a krwe Kristowy pod spůsobau chleba i wína a pokládali je za pauhá znamení obého, při čemž nepřestáwali na pauhém twrzení, nýbrž tupili každau úctu prokazowanau swátosti co modlářstwí, a nawodili ke hrubému zneuctíwání jí jakož i ku pronásledowání wšech

1421 jinak smýšlejících. Půwodem učení tohoto, kteréž nazýwáno *pikartským*, byl mistr Martin Hauska jinak *Loquis* wýše zmíněný; ze staupenců pak jeho přednější Petr Kániš, Jan Bydlinský, jakýsi Bartoš a jiní dwa méně známí, Mikuláš slepý a Tršáček. Proti nim střízliwější zásady wětšiny hájili wedlé Mikuláše z Pelhřimowa co zwoleného biskupa mistr Jan Jičín, kněz Filipp, kněz Prokop Holý, potomní ředitel wojsk Táborských, jistý Chřenowský, Štěpán Pacowský a kněz Abraham. Každá strana měla swé přiwržence mezi swětskými; z čehož pocházelo baurení jedněch proti druhým, jak se zdá, zwláště po odtažení Žižky z Tábora na wýprawu do Plzenska hned na začátku roku 1421.

Žižka, kterému i nowoty wětšiny kněží Táborských byly na mnoze proti mysli, byl tím wětším nepřítelem učení a wýtržností pikartských, a tudy jistě nebylo proti jeho wůli, nýbrž snad we přímém dorozumění s ním, když dne 29 Ledna 1421 přítel jeho pan Oldřich Wawák z Hradce Martina Loquisa jal a uwrhnul do wěže, neprawí se kde, ale owšem mimo Tábor, nejspíš na hradě swém we Hradci Jindřichowě. Bylot to w čas, když se Žižka nacházel na Táboře, za obležení Kladrub od krále Sigmunda, aby sebral wětší lid k wýprawě proti němu, a není nepodobno, že Martin Loquis snad před ním se wzdálil z Tábora a upadl na cestě panu Oldřichowi do rukau. Staupenci Loquisowi, kteří sobě některý čas jen pokautně kázali po hospodách a počali prowozowati mezi sebau rozličné neřesti, musili později, snad též z naléhání Žižky, odstěhowati se z Tábora s ženami i dětmi, i obrátili se nejprw na Přibenice, kdež počtem asi we třech stech usadili se dílem na hradě dílem pod hradem. Martin Loquis ze swého wězení psal na Tábor, žádaje býti slyšán, prwe než by ho odsaudili; i jest mu to powoleno, tak že k žádosti kněží pan Oldřich z Hradce jej dal dowésti na Tábor k hádání o tom co učil; sbor kněžský pak, zamítnuw učení jeho, přinutil jej k weřejnému odwolání w kostele s kazatelnice. To mohlo býti asi za času obležení Plzně od Žižky, a času téhož, dne 28 Unora, uznali přední dwa kněží Táborští, Mi-

kuláš Biskupec a Jan Jičín, za dobré, psáti do Prahy tamějším tehdáž nejwáženějším dwěma mistrům, Jakaubkowi ze Stříbra a Janowi z Příbramě, dáwajíce jim zpráwu o nebezpečném učení a rauhawých skutcích Pikartů proti welebné swátosti, žádajíce rady jejich, jak by mohli tomu brániti, a dáwajíce wýstrahu, aby byli w Praze proti tomu na pozoru. 1421

Jest widěti, že wýstřednosti Pikartů působily přízniwě na snášeliwost mezi předními osobami w duchowenstwu Pražském a Táborském; což musilo býti zwláště whod Žižkowi, kterému záleželo tolik na spojení wojenských sil obau stran proti společným nepřátelům. Ale newšichni duchowní Táborští měli rownau náchylnost ke snášení se; byli mezi nimi wždy mnozí, kterým na čtení mší bez ornatů mnohem wíce záleželo než na nejjasnější potřebě swornosti. Žižka zkusil to znowu spůsobem welmi nemilým po swém příchodu do Prahy od Žatce. Mezi ním a Pražany učiněny byly umluwy o další společné předsewzetí ku přemožení strany Sigmundowy w Čechách a přede wším o dobytí města Berauna, které krom blízkého hradu Karlšteina bylo Praze welkau překážkau w blízkém okolí na straně západní. We středu po welkonocích, dne 26 Března, mínil s Pražany wytáhnauti na tuto wýprawu. Toho dne jal se kněz Táborský *Antoch*, newíme zdali se Žižkau od Žatce čili schwalně z Tábora přišlý, kázati k bojowníkům Žižkowým na rynku Staroměstském o dwau rozích šelmy ze zjewení sw. Jana; jedním rohem že jsau mistři Pražští, druhým Staroměstští konšelé, poněwadž se protiwí prawdě, nechtíce dopustiti slaužení bez ornatů, ježto prý slaužení w ornatech jest kacířstwí tak zjewné jako kdyby řekl, že prase lítá. Protož přimlauwal bratřím, aby w Praze nezůstáwali ani Pražanům nepomáhali, nýbrž s ním se nawrátili na Tábor. Skutečně podařilo se mu spůsobiti rozdělení we wojště, tak že jen někteří zachowali poslušenstwí k Žižkowi co heitmanu swému, jiní wšak s Antochem a jinými kněžími, nesaucími před nimi swátost, odešli z Prahy. Žižka uslyšew o tom, jel za nimi, chtěje nejspíš bojowníky wýtržné pohnauti k nawrácení; když se mu to wšak bezpo-

1421 chyby nepodařilo, we hněwu natlaukl swau pěstí duchowním pošetilým.

Téhož dne dle umluwy wytáhl s Pražany proti *Beraunu.* Město bylo, jak se zdá silně osazeno lidem králowským, při němž nacházel se, nejspíš co prwní welitel, wlaský heitman polní Rudolf Bece, jenž se byl we službách Sigmundowých we wálce jeho s Benátčany wyznamenal dlauhým hájením města Feltre, wedlé něho pak stateční rytíři čeští Jan Koblih, Bohuslaw Daupowec a otec Bohuslawůw, též jiných wíce zemanů a panoší. Čtyry dni Žižka nejspíš konal přípravy k dobytí města. Pátý den, 1 Dubna, přikročil k útoku, a bojowníci Pražští a Táborští zlezli zdi mocí. I zde jako w Chomautowě pokračowalo se w boji krwawém w ulicích. Jan Koblih utekl se s některými na wěž; byl wšak stihán nahoru, a swržen s wěže i se swými druhy a hned dotlučen od cepníků. Daupowcowé oba, syn i otec, též Rudolf Bece upadli w zajetí, rowněž farář Beraunský a 37 kněží jiných, dílem domácích, dílem kteří odjinud hledali w Beraune útočiště, mezi nimi tři mistři učení Pražského kalichu protiwní, Wawřinec z Nimburka, Brikcí ze Žatce a Šimon z Rokycan; kteréž wšecky i s konšely a některými jinými sausedy a panoši Táboři wywedli z města a spálili zawřené w jedné jizbě, ačkoli mnozí z nich, jakož jmenowitě rytíř Daupowec welikými hlasy slibowali srownati se s nimi w náboženstwí, když by jim darowány byly žiwoty.[58])

Bezpochyby byl prwé úmysl Žižky, po dobytí Berauna nastaupiti společně s Pražany na welkau wýprawu do wýchodní polowice země české, kdež dotud strana krále Sigmunda byla w síle swé téměř nedotknuta. Když byl Žižka na začátku roku 1421 wytáhl do pole do Plzenska, staly se dwa menší pokusy o rozšíření moci Táborů také w těchto krajinách. Wedením Jana *Hromádky* z Jistebnice, onoho, jenž prwní byl pojal myšlénku usazení se Táborů na Hradišti

[58]) **W Poprawčí knize Rosenberské pag. 38 děje se zmínka o Přechowi z Hostownic, že „byl u Brna (čti: Berauna), jako města dobyli, a tu leze přes zeď po řebříku, mnicha zastřelil", též že mu sě dostalo w Berúně, jako dobyli, dwa ornaty, a ty dal za padesát grošów.**

hory Tábor, bylo opanowáno město *Chotěboř* we kraji Čá- 1421
slawském, a jiní nějací Táboři zmocnili se w kraji Chrudimském města *Přelauče.* Obojí předsewzetí toto wzalo wšak konec nešťastný. Již asi dne 14 Ledna, w čase, když král Sigmund od Plzně se chystal k udeření na Žižku u Tachowa, wytáhl mincmistr Mikeš Diwůček z Hory a zároweň pan Jan Městecký ze Chrudimě, kdež byl heitmanem Sigmundowým, proti Přelauči, dobyli města, a dílem zbili, dílem zjímali Táborskau posádku; potom pak spolu s jinými několika pány z těch krajů w den Hromnic (2 Un.) oblehli Chotěboř. Již po dwau dnech (4 Un.) musil se Hromádka wzdáti; páni pak proti slowu danému lidi jeho wšecky, w počtu asi 700 osob, dílem upálili, dílem odwedli do Hory, a wmetali do pustých šachet swých; Jana Hromádku samého odwedl Jan Městecký do Chrudimě, a dal jej sám s dwěma kněžími a dwěma jinými zajatými upáliti weřejně na náměstí. Při dobytí Chomautowa a Berauna bojowníci Táborští owšem wěděli o tomto zlém osudu swých bratří, a neuprositedlná krutost, se kterau bili a pálili nepřátely swé w těchto městech, byla wálečnau odwetau, we které Žižka jim překážeti nemohl a nejspíš ani nechtěl.

Po rozpuštění pole u Kladrub král *Sigmund*, pomeškaw několik dní w Litoměřicích, odtamtud odjel zase do Kutnéhory; ale zdržel se tam sotwa dwa dni (od 26 Un.) a potom asi týden w Čáslawi (28 Un.—6 Břez.); již pak mezi obležením Plzně od Žižky a Pražanů odjel do Morawy, a konal nowé příprawy k wálce pomocí jiných zemí swých i také knížat německých, ku kterým wšak bylo potřeba dlauhého času. Tu byla chwíle příhodná k udeření na jeho staupence we wýchodní polowici země české, prw než by král mohl jim pomoci. O to staly se umluwy w Praze mezi Žižkau a Pražany nepochybně ještě před tažením k Beraunu, jehož mínili se ještě dříwe zmocniti. Ale rozkol we wojště, jejž spůsobil Žižkowi kněz Antoch se swými pomocníky, byl bezpochyby znamením neladného stawu wěcí w bratrstwu Táborském wůbec, pro který Žižka uznal zapotřebí, odebrati se rychle na Tábor, aby osobním zakročením swým zjednal swornost a po-

1421 řádek. Hned po dobytí Berauna dal se tedy k tomu na cestu, a prozatím Pražané s jinými swými spojenci wytáhli do pole.

Na Táboře byly mysli počestnějších lidí ještě wíce než předtím rozčileny neplechami, we které se dali wypowědění *Pikarti.* Nepřestáwalit již na rauhawém učení a chowání swém w příčině welebné swátosti, nýbrž ponořujíce se wždy hlaub we blauznění o prwotním stawu newinnosti člowěčenstwa, muži i ženy swrhli oděwy se sebe, a páchali wespolek smilstwí a wšelikau nemrawnost. Když jim proto nedopuštěno déle zůstáwati na Přibenicích, potulowali se w lesích na půlnoční straně řeky Lužnice blíž od Přibenic k Táboru nedaleko wsi Dražic. Čítalo se jich asi na tři sta. Žižka, když přijel do Tábora, hned učinil wýprawu proti nim, a schytaw jich některý počet, přiwedl je do *Klokot*, nejbližší wesnice u Tábora samého. Tam mnoho je napomínal sám, a jiní, totiž nepochybně kněží, pracowali s nimi, aby se odřekli bludů swých; což někteří učinili, jiní wšak naprosto nechtěli. Tu jich čtyřiadwadcet odsauzeno k upálení, mezi nimi dwa kněží, Petr Kániš wýše zmíněný a jiný, jehož jméno se neuwodí. Wšichni prý wesele šli k ohni, prawíce, že dnes ještě budau s Kristem panowati na nebesích. Ostatní, kteří na ten čas ušli stihatelům, potulowali se dále w jiných krajinách.

8.

Tažení Žižky s Pražany do wýchodních Čech. Sněm Čáslawský.

Hlawní účel, pro který byl se Žižka odebral na Tábor, musil býti, aby přemohl odpor kněží, kteří mu z příčiny rozepře swé s mistry Pražskými o řád služeb božích swáděli bojowníky k nekázni, i aby sobě tudy zjednal swolení bratrstwa ke společné wýprawě s Pražany a nowé wojenské síly k tomu potřebné. Z nejbližších události potomních jest widěti, že účelu toho dosáhl, ač nemáme žádných zpráw o jednání, kterým se to stalo.

Možná, že mimo to Žižka za swého pobytí na Táboře měl také na péči zachowání pokoje s panem *Oldřichem Rosen-*

berským na čas swého wzdálení za onau wýprawau. Příměří 1421
zawřené s ním od Táborů bylo prošlo dne 4 Unora, w čase, když král Sigmund ležel u Kladrub a Žižka sbíral na Táboře nowé síly proti němu k druhému tažení do Plzenska. Tehdáž se Oldřich klonil k obnowení nepřátelstwí s Tábory, ale rozpakowal se w obáwání, žeby Žižka mohl udeřiti na něj s nowým wojskem, jež sbíral do pole, a projewowal toto obáwání w dopise ku králi Sigmundowi.[59]) Den před projitím příměří (3 Un.) dáwal mu wýstrahu Jan Roháč z Dubé z Lomnice, kdež tehdáž heitmanil, oznamuje, že w příměří i w nepříměří bude státi s bratřími Tábory.[60]) Widěti z toho, že do toho dne nebyla učiněna žádná umluwa o prodlaužení příměří; a o několik dní později odepsal Oldřichowi Rosenberskému král Sigmund z ležení swého u Kladrub (8 Un.),[61]) přimlauwaje a zakazuje jemu, aby žádného příměří nezawíral, nýbrž wšemi silami swými odpíral Žižkowi a pomocníkům jeho we spolku s Krajířem heitmanem Budějowickým a jinými jeho wěrnými. To wšak bylo, když Sigmund sám již rozpauštěl wojsko swé, nesměje se měřiti se Žižkau w poli. Tím se Oldřich Rosenberský nejspíš odstrašil od zdwižení nepřátelstwí,[62]) ač snad umluwy nowé o příměří neučinil. Žižkowi zase po příchodu na Tábor od Berauna, když se chystal na nowau společnau wýprawu s Pražany, musilo záležeti na tom, aby i po jeho wytažení do pole mocný saused Tábora zachowal pokoj; pročež podobá se, že bylo wyjednáwáno mezi nimi; a k účinku konečnému přispěly nepochybně zpráwy ohromující o těžkých ranách, které Pražané ještě před spojením se Žižkau zasadili straně králowě. Bylo-li příměří nyní zawřeno, není opět známo; ale dne 25 Dubna Oldřich Rosenberský, který mezitím bezpochyby opět líčil králi Sigmundowi písemně swé nesnáze, wydal weřejné listy,

[59]) Wiz Palackého Urkd. I. 63.

[60]) Palackého Archiv český VI. 395.

[61]) Palackého Urkd. I. 63.

[62]) Dá se to zwláště sauditi z knihy poprawčí, ježto z toho času není w ní žádného zápisku k wálce se wztahujícího

1421 kterými oznamowal wšem pánům, rytířům, panošem, měšťanům a wšem jiným lidem, že král Sigmund propustil čtyry artikule Pražské do řádného slyšení, a že i on dáwá jim swobodu na swém panstwí do téhož dalšího řádného slyšení; dokládaje toliko, pakli by kdo na tom nechtěl přestati a zemi chtěl dále hubiti a které neřády wésti, že doufá w pomoc wšech obecné dobré milujících k stawowání těch neřádů.[63]) Wyhrůžka tato byla jistě méně oprawdowě míněna než propuštění čtyr artikulů na panstwích Rosenberských, které bylo prwé wýminkau příměří s Tábory.

Žižka byl již některý den před wydáním této wyhlášky páně Oldřichowy s wojskem Táborským, newíme jak silným, na cestě z Tábora we směru ku kraji Čáslawskému a Chrudimskému, kamž byli Pražané dotud pokročili na swé wýprawě. Byliť wytáhli dne 13 Dubna z Prahy, když se jim již něco dříwe následkem strachu z dobytého Berauna byl poddal *Mělník*. Dne 17 Dubna dobyli *Českého Brodu* s nemenším krweprolitím jak prwé Berauna. We strachu z toho wzdala se jim města králowská *Kauřim* (20 Dub.), *Kolín* (22 Dub.), *Nimburk*, *Čáslaw* (23 Dub.), konečně i pyšná *Hora Kutná* (24 Dub.). Odtud obrátili se proti pewným dwěma hradům králowským we kraji Čáslawském, *Žlebům* a *Lichtenburku*. Purkrabí obau zawřeli umluwy, dle kterých měli se wzdáti do krátké lhůty, když by jim nepřišla pomoc od krále. Potom přešlo wojsko přes hory Železné do kraje Chrudimského, a již dne 26 Dubna přitáhl také Žižka, a spojil se s Pražany w poli před *Chrudimí*.

We městě tomto byl heitmanem dosazeným od krále Sigmunda pan *Jan Městecký*, odjinud z Opočna, který byl tudíž dal upáliti Jana Hromádku, jak wýše wyprawowáno. Ačkoli musilo proto býti welké rozhořčení proti němu we wojště Táborském, wyjednáwáno jest s ním dne potomního (27 Dub.), aby wzdal město do rukau Pražanů, a slibowáno ušetření krweprolití. Toho dne nedošlo se konce. Když wšak

[63]) Archiv Český III. 225.

následkem toho nazejtří, dne 28 Dubna, wojsko Pražské a 1421
Táborské obklíčilo město kolem do kola a přitrhlo až k samým příkopům; poznal Jan Městecký, že nebylo lze odolati, a učinil smlauwu o wzdání. Za welké protiwenstwí učiněné Táborům a celé straně pod obojí musil se pokořiti před welebnau swátostí a prositi s ponížením, aby mu bylo odpuštěno, že byl „protiwný prawdě". Musil také tauž umluwau slíbiti státi za jedno se stranau pod obojí.

Táboři již na cestě od Tábora do Chrudimska dle obyčeje swého činili wšude welké záhuby, a wypálili jmenowitě mnoho kostelů; w okolí Chrudimě rowněž spustošili neb částečně pobořili kláštery w Pardubicích, w Sezemicích, we Podlažicích a wíce kostelů jiných. Potom táhl Žižka k *Poličce* a Pražané k *Mýtu*; obau měst dobyli, jak se zdá bez boje a rychle; neb již 2 Kwětna wzdala se jim také *Litomyšl*, kdež nejspíš obě wojska zase se spojila. Biskup Litomyšlský Aleš ze Březí zachránil se před nimi útěkem. U Mýta byl mezitím přibyl ku Pražanům také pan Oldřich Wawák ze Hradce, spojenec Táborů, s lidem swým.

Přiblížení wojsk ku pomezí země morawské w těchto krajinách spůsobilo strach i w této zemi, tak že i tam některá místa, jmenowitě *Switawy* a Hrádek u Jewíčka daly se pod moc Pražanů a také páni a zemané *morawští* dali se u wyjednáwání w příčině čtyr artikulů Pražských, aby odwrátili wpád do země swé, jehož se obáwali. Žižka a Pražané měli skutečně w úmyslu do Morawy se obrátiti; ale dříwe ještě mínili udeřiti na nepřátely swé w kraji Hradeckém. W kraji tomto mělo sídla swá *bratrstwo Orebské*, jehož se přídrželo město *Hradec nad Labem*, wybawené za času obležení Prahy z moci krále Sigmunda. I Orebští a Hradečtí, wedeni Hynkem Krušinau z Lichtenburka a Diwišem Bořkem z Miletínka, byli se hned k obležení Českého Brodu připojili k Pražanům a účastnili se tohoto tažení. Ale silnau podporau straně Sigmundowě byli nejbližší sausedé Hradeckých, němečtí měšťané *Jaroměřští*. Město jejich bylo opatřeno silnau posádkau králowskau, jejímž heitmanem byl pan *Hynek*

1421 *Čerwenohorský* z Náchoda a na Abersbachu, welký protiwník strany pod obojí w těch stranách.

Hned po dobytí Litomyšle dalo se obojí wojsko, Pražské i Táborské, na cestu ke Hradci, kdež jakožto we městě spřáteleném snad asi den pobyli. W auterý potom, dne 6 Kwětna, přitáhli odtamtud k Jaroměři, a hned oblehše město, učinili útok, kterým opanowali příkopy až k samým zdem městským, ne bez znamenité ztráty lidu. Brzy widěli Jaroměřští, že wším opatřením swým k obraně nepostačí, a již nazejtří (7 Kw.) dali se u wyjednáwání, chtíce se wzdáti, když by toliko s holými žiwoty směli bez překážky se odstěhowati; což když jim powoleno, ač patrně ne bez wýjimek, w pátek potom, dne 9 Kwětna, otewřeno jest město wítězům.[64]) Tito nemínili přemoženým skutečně zanechati ničeho jiného než holé žiwoty; nebo swlékli je, mužské i ženské, ze wšeho oděwu až do košil, a wywedli je tak ze města; ale drábowé obojího wojska, rozdrážděni nejspíš ztrátau utrpenau při prwním útoku, krom toho některé wenku z města chopili a utopili w řece, jiné upálili; také pak ze 24 kněží zajatých we městě jeden a dwadcet, kteří nechtěli přistaupiti ke čtyrem artikulům Pražským, jest nazejtří upáleno; třem, kteří swolili, darowán žiwot. W zajetí upadl také, bezpochyby dle umluwy o wzdání města, pan Hynek Čerwenohorský, a odwezen do Prahy, kdež chowán we wazbě na radnici Staroměstské.

Mezi obležením Jaroměře přitáhl k wojsku Pražanů a Táborů Jan Městecký, jak se byl bezpochyby zawázal we

[64]) Wawřinec z Březowé klade příchod Táborů k Jaroměři na auterý „in diebus Penthecostes", čímž zdá se že rozuměl auterý o Letnicích, což by bylo 13 Kwětna, a na pátek, den wzdání, bylo by 16 Kwětna. Ale letopis tak zwaného Kollegiata (u Höflera I. 84) udáwá pátek „ante Penthecosten", to jest 9 Kwětna. Toto se podobá lépe, protože by wojsko od 2 Kwětna (wzdání Litomyšle) až do 13 Kwětna (příchod k Jaroměři) bylo musilo příliš zdlauhawě pokračowati, kdežto od Litomyšle až do Jaroměře jest jen osm mil a na cestě nebylo žádných překážek; nad to pak 16 Kwětna bylo by příliš pozdě hledíc ku potomním událostem, ježto se Žižka již 20 neb 21 Kwětna nacházel u Litoměřic.

Chrudimi; nad to pak dostawil se s několika sty jízdnými 1421
a pěšími také pan *Čeněk z Wartenberka* ze statků swých mezi Bydžowem a Jičínem, ku kterým náležela také tato dwě města sama. Ze strachu, aby nebyla na něm wzata pomsta za někdejší winu proti Pražanům, když byl wydal hrad Pražský w moc krále Sigmunda, byl s nimi hned po dobytí Kolína a potom po wzdání Kutnéhory wyjednáwal o pokoj, jehož wšak nechtěli mu powoliti jinak, než aby se podrobil jistému weřejnému pokání, aby se odřekl krále Sigmunda a připojil se k nim se swau wojenskau mocí. Pan Čeněk podwolil se těmto wýminkám, a w poli u Jaroměře před welebnau swátostí žádal odpuštění od Boha a od Pražanů, i přijal je od kněze Jana z Želiwa co správce wojska Pražského. Také wšak buď w ležení před Jaroměří, buď již dříwe w Litomyšli nebo w Hradci dojednalo se nejspíš s posly stawů morawských o přistaupení jich ke čtyrem artikulům Pražským, tak aby byl na základě tom držán společný sněm český a morawský w Čáslawi k usnešení se o nowý budaucí řád w zemích koruny české. Následkem dohodnutí tohoto nechali Pražané a Táboři se spojenci swými zamýšlené sice wýprawy do Morawy; a Pražané i páni s nimi spolčení hned od Jaroměře se wrátili k swým domowům; Žižka wšak s Tábory zůstal déle w poli, a předně od Jaroměře táhl w kraji Hradeckém dále ke Dworu a k Trutnowu. *Dwůr Králowé* wzdal se dobrowolně, newíme jistě, zdali po poslích do Jaroměře, když tam obojí wojsko ještě leželo, čili teprw když Žižka přitáhl k městu; *Trutnow* jest dobyt a wypálen.

Se Žižkau účastnili se této wýprawy ke Trutnowu nepochybně také Hradečtí a blízký saused jich Jan Smiřický i snad wíce jiných šlechticů; neboť nacházíme je potom s ním na dalším jeho tažení, kterým zaměřil do krajiny odtud daleko wzdálené, kdež se ho tu chwíli jistě nenadál nikdo, totiž k *Litoměřicům*, městu, které tehdáž bylo nejdůležitějším středištěm strany pod jednau w půlnočních Čechách podobně jako Plzeň w západních. O příbězích na tažení tomto nemáme žádných zpráw podrobných, kromě že táhl Žižka

1421 přes *Mladau Boleslaw*, a že se mu město toto wzdalo,[65]) potom dále přes *Mělník*; u Boleslawě pak nejspíš oddělili se od něho Hradečtí a Jan Smiřický, a dobyli *Bělé* pod Bezdězem. Dne 21 Kwětna psal o nich pan Hynek Berka z Dubé ze sídla swého w Lipé Šestiměstským a jich fojtowi, knížeti Jindřichowi Hlohowskému, že táhnau z Bělé k Jablonnému, žádaje jich, aby město toto osadili před nimi. Nejspíš byla tato zpráwa lichá, a podobá se spíše, že od Bělé jinau cestau táhli k Litoměřicům a spojili se se Žižkau zase, kterýž asi den předtím (20 Kw.) byl tam přitáhl od Mělníka[66]) a město oblehl. Litoměřičtí ustrašeni, bojíce se nepochybně welké msty od Táborů za ukrutné pronásledowání podobojích we swém městě w čase předešlém, hleděli předejíti wzdání se jim wyprawením poslů do Prahy, po kterých se wzdáwali Pražanům pod týmiž wýminkami jako jiná města na předešlém jich tažení. Následkem toho poslali Pražané některé měšťany swé k Žižkowi, aby ho pohnuli od Litoměřic upustiti. Proti očekáwání jich neprokázal se hned powolným k tomu, nýbrž dal učiniti útok na město, který však byl odražen se ztrátau některau na jeho lidu; potom teprw od obléhání upustil. Jest těžko wěřiti, žeby se byl neodwážil útoku druhého, kdyby jemu samému bylo záleželo na krwawém pokárání Litoměřických; tudy dosti jest možné, že jako častěji jinde jen bojowníci jeho a snad kněží, kteří jich pobádali, byli dychtiwi krwe a wůdce učinil jim po wůli útokem neoprawdowým.

Obležení Litoměřic stalo se pro žiwotopis Žižkůw památné tím, že mezi příprawami k dobytí města Žižka se zmocnil jakési twrze dřewěné stojící na wysokém kuželowitém kopci asi dwě míle cesty odtud nade wsí Třebušínem we směru k Lipé a daw jí jméno Kalich, podržel ji nepochybně pro sebe; neb se odtud počal nazýwati Janem Žižkau z *Kalicha* a tak též bratr jeho *Jaroslaw*, který jak se zdá byl stálým a wěrným saudruhem jeho na wšech jeho wýpra-

[65]) Kollegiat u Höflera I. 84.
[66]) Dle psaní toho w Palackého Urkd. I. 101.

wách válečných. Byla to jediná asi welmi skrowná odměna, 1421
kterau wzal za swé služby w řízení wojsk k obraně wlasti, neměw dotud bezpochyby žádné majetnosti nemowité po pozbytí rodného sídla swého Trocnowa.

Dne 29 Kwětna uwázali se Pražané dle umluwy w Litoměřice, a nejspíš téhož dne odtáhl Žižka s wojskem swým přes *Hoštku*,[67]) kdež asi přeprawil se přes Labe, a táhl dále přes *Raudnici*. Tam přebýwal na zámku swém arcibiskup Pražský Konrad, který se byl již před pěti nedělemi smluwil s Pražany a přidal se k straně pod obojí. Ačkoli poskytl wojsku táhnaucímu skrz město wšeho, čeho potřebowalo, nezdrželi se Táboři ani tam od swého zalíbení we spaustách, nýbrž pobořili částečně klášter kanowníků řeholných, založený od arcibiskupů, wypálili dům probošta jejich, zkazili obrazy, a pobrali kalichy a ornaty. Žižka táhl odtud nejspíš až do Prahy, a tam se rozlaučil s wojskem Táborským, ubírajícím se dále k swému domowu; sám pak nepochybně bez mnohého meškání odjel do *Čáslawě* k welikému *sněmu českému a morawskému*.

Sněm tento byl hlawním dílem Žižky a Pražanů, kterého dowedli wítězným wálčením swým proti králi Sigmundowi až do té doby. Pozwání bylo k němu wydáno od Pražanů již dne 19 Kwětna, tedy krátce před obležením Litoměřic od Žižky; bylo pak učiněno ku přátelům i nepřátelům jich, a netoliko k Čechům, nýbrž ke wšem zemím koruny české, aby bezpečně mohli přijíti nebo wyprawiti swé posly. Za úkol položeno, učiniti konec bauřím a záhubám i jiným neřestem a obnowiti pokoj a obecné dobré. Začátek sněmu měl býti dne 1 Čerwna; skutečně wšak jest zahájen o dwa dni později (3 Čw.), předně toliko od stawů a obcí českých; o dwa dni později přijeli také páni a zemané morawští. Pozwání Slezanů a Lužičanů bylo marné. Knížata a stawowé tamější pokračowali w nepřátelstwí, stojíce wšichni při straně krále Sigmunda, ano zrowna po pozwání učiněném i také za

[67]) Pan Hynek Berka z Dubé píše tak Žitawským dne 30 Kwětna. Wiz Palackého Urkd. I. 106.

1421 shromáždění sněmu Slezané jali se konati zhaubné wpády do pomezních částí Hradeckého kraje, na kterých jako předtím wojsko křižácké kde mohli wraždili napořád muže, ženy, děti. Z Čech samých dostawili se wedlé přijímajících pod obojí skutečně také někteří páni strany Sigmundowy, aby se uchránili hrozících sobě záhub, mezi nimi zejména nejmocnější saused Táborů pan Oldřich z Rosenberka. Sněm měl přitom podobu zwláštní, předtím nikdy nebýwalau; neb se ho účastnili netoliko starodáwní dwa stawowé zemští, páni a zemané, nýbrž spolu s nimi a na předním místě Pražané, též jiná města králowská s nimi we spolku nebo pod jich ochranau stojící, rowněž pak bratrstwo Táborské, jež osobně zastupowali wšichni čtyři heitmani čili správci jeho: Jan Žižka z Trocnowa, Zbyněk z Buchowa, Chwal z Machowic a Jan Roháč z Dubé. Mezi předními osobami na sněmě nacházel se také Konrad arcibiskup.

Dle námluw učiněných již napřed we wyjednáwání se stawy morawskými zasazowali se půwodci a ředitelé sněmu, mezi kterými musíme si mysliti Žižku co jednoho z nejpřednějších, o dwě hlawní wěci, předně aby sněm we jménu celé země české a morawské přiznal se ke čtyřem artikulům Pražským, zadruhé aby byl Sigmund prohlášen za zbawena králowstwí. W příčině prwní nebylo žádného odporu; patrně ani pan Oldřich z Rosenberka a druzí přítomní páni strany pod jednau neodwážili se ho; w příčině wšak ssazení Sigmunda nesmýšleli ani páni strany pod obojí wšichni rozhodně, ještě pak wíce na pomyšlenau bylo pánům a zemanům morawským, w jichžto zemi moc Sigmundowa doposud byla weliká. Tudy skončil se sněm dwojím zápisem rozdílným, jedním stawů českých, druhým morawských. Stawowé a obce králowstwí českého zápisem daným dne 7 Čerwna usnesli se předně zachowáwati a hájiti čtyry artikule Pražské, zadruhé nemíti Sigmunda za krále jakožto zjewného tupitele prawd w nich obsažených a nepřítele jazyka českého, „leč by kdy wůle boží jiná byla a stalo se usnešení jiné mezi Pražany, pány a Tábory i jinými, kteří se přídrží čtyr artikulů“. Kdož by w zemi

nechtěl přistaupiti k nálezům těmto, aby byl k tomu připuzen a jmín za nepřítele. Dále zwoleno jest na čas, dokud by nebyl dosazen král nowý, na nejdéle wšak toliko do sw. Wácslawa toho roku, dwadcet správců čili *wládařů zemských*, jejichž moc měla býti rownati wšeliké rozepře mezi obcemi a osobami jakéhokoli stawu a nařizowati wše, čeho by bylo potřeba k obraně země. Z wládařů těchto bylo pět stawu panského, sedm stawu zemanského a osm z měst. We stawu panském byly jistým spůsobem zastaupeny wšecky náboženské strany. Bylit wládaři ze stawu panského Oldřich z Rosenberka a Jindřich Berka z Dubé seděním na Hausce, kteří dotud stáli při straně pod jednau, Čeněk z Wartenberka strany Pražské pod obojí, Hynek Krušina z Lichtenburka, náčelník bratrstwa Orebského, a Oldřich Wawák z Hradce, spojenec Táborů. Ze stawu zemanského byli zwoleni Jan Žižka z Trocnowa a Zbyněk z Buchowa co přední dwa heitmanowé Táborů a pět jiných strany pod obojí; stawu městského čtyři z Prahy a čtyři z jiných měst, totiž po jednom z Hradce, ze Žatce, z Kauřimě a z Rožmitála, města arcibiskupowa. Sněm uzawřel dále, aby byla držána synoda duchowenstwa, na které by ustanowen byl řád kostelní na základě čtyr artikulů Pražských, jemuž se mělo duchowenstwo w celé zemi podrobiti jednostejně; kdož by z kněží ze řádu toho se wytrhnul, aby nebyl hájen od nikoho, nýbrž odewzdán úředníkům arcibiskupowým ku pokárání. Arcibiskup Konrad učinil swolání k synodě té hned odtudž ze Čáslawě, aby byla držána w Praze na den sw. Prokopa (4 Čwce.). 1421

Stawowé morawští zápisem swým zwláštním zawázali se stawům českým, hájiti rowněž čtyry artikule Pražské týmž spůsobem jak oni sami; w příčině pak krále Sigmunda wzali sobě lhůtu na šest neděl, po které měli přistaupiti k uzawření sněmu o wypowědění jemu poslušenstwí, až by prwé poselstwím k němu čest swau w tom ohradili.

Zwláštním usnešením, které we hlawním zápise položeno nebylo, schwálili stawowé čeští wyjednáwání s králem polským Wladislawem i také s welikým knížetem litewským

1421 Witoldem, které se posud bylo dálo jen od Pražanů a Táborů i malého počtu pánů s nimi spolčených, o powolání některého z nich na trůn český.

9.

Žižka mezi wládaři zemskými. Oslepnutí jeho.

Nálezy sněmu Čáslawského beze wší pochybnosti byly celkem dle smyslu Žižkowa; bez jeho swolení nebyly by mohly ani se státi. Žižka byl mezi prwními srdnatými muži w Čechách, kteří po smrti krále Wácslawa poznáwali potřebu hotowení se k boji, protože neweřili nástupci jeho. Ssazení Sigmunda s králowstwí, když zjewně wystaupil co úhlawní nepřítel, musilo tedy býti přímým záměrem Žižkowým. Na místě krále zapuzeného měl wšak dle snažení jeho dosazen býti král jiný jak nejdříwe možná, a měl to býti král polský jakožto z národu Čechům nejpříbuznějšího; nebo zwolení krále rodu domácího bylo w tehdejším stawu wěcí přelud, kterému se Žižka neoddáwal, ač zanášel se jím předešle spoluheitman jeho Mikuláš z Husi. Žižka ukázal swé smýšlení o tom hned po bitwě na hoře Wítkowě, spečetiw usnešení o poselstwí do Polska s Pražany a pány pod obojí, kteří již tehdáž stáli při jich straně. W těchto směrech byly nálezy sněmu Čáslawského jen stwrzením we jménu celé země toho, oč se Žižka již předtím zasazowal. Rowněž byly čtyry artikule Pražské určitým wyslowením žádostí we wěcech náboženstwí, ku kterým se Žižka znal od počátku s jinými následowníky mistra Jana Husi; a uzawření sněmu, dle kterého mělo duchowenstwo wšecko dle uznání wětšiny na společné synodě býti uwedeno w jednostejný řád, nebylo Žižkowi rowněž proti mysli, poněwadž nebyl milowníkem wšelikých nowot kněží Táborských.

Sbor dwadceti *wládařů zemských*, do kterého zwolen byl Žižka na sněmě Čáslawském až do uwedení nowého krále do země, neměl plné wládní moci na spůsob obyčejné moci králowské. Měl toliko udržowati jednotu země w užíwání

branné moci proti nepřátelům strany pod obojí a pečowati 1421
o pokoj w straně samé. Péče o obyčejné potřeby správy weřejné byla zůstawena dílem obcím a wrchnostem starodáwným po městech a panstwích, dílem nowým mocným jednotám, které se utwořily w zemi.

Nejmocnější takowau jednotau byli *Pražané* Staro- a Nowoměštští, kteří sobě w boji proti straně Sigmundowě zjednali panstwí nad znamenitau částí země. Wšecka města králowská i jiná, která byla dobyta na wýprawách od počátku roku 1421 buď od Pražanů samých buď společně se Žižkau, nebo která se Pražanům wzdala ze strachu, stála na ten čas pod mocí jejich, tak že Pražané jako jindy král swým podkomořím, sázeli w nich rychtáře a konšely i konali wšeliká jiná práwa králowská, brali z nich důchody, které jindy náležely králi, a užíwali wojenských služeb jejich. Za času sněmu Čáslawského stála tím spůsobem pod mocí Pražanů města Beraun, Rokycany, Slaný, Launy, Kadaň, Chomautow, Litoměřice, Bělá, Mělník, Kostelec na Labi, Brod český, Kauřim, Nimburk, Kolín, Kutnáhora, Čáslaw, Chrudim, Mýto, Polička. Litomyšl a Dwůr Králowé, tak že se panstwí toto wztahowalo ze středních částí země české dosti daleko na půlnoc a na wýchod. Zabawením domů a wenkowských statků odběhlých a wypowěděných sausedů Pražských, zwláště německých, jakož i statků klášterních a jiného duchowenstwa w okolí Prahy i w okolí podmaněných měst nabyly obce Pražské welkého majetku a welkých důchodů z něho; zwláště bližší krajina kolem Prahy, s množstwím wsí, twrzí i několika zámky byla wětším dílem jejich; rowněž připadly jim z dobytých dwau hradů králowských we kraji Čáslawském Žleby; druhý, Lichtenburk, byl postaupen panu Hynkowi Krušinowi z Kumburka, který pocházel z rodu někdejších pánů Lichtenburských. Nad Prahau samau byli Pražané w držení Wyšehradu hned ode dne bitwy před Wyšehradem dne 1 Listopadu roku předešlého; w den pak skončení sněmu Čáslawského (7 Čw.) wzdal se jim také hrad Pražský, k němuž příslušely Hradčany nad Malau stranau jakož i město Welwary.

*

1421 Nad jednotliwými městy swého panstwí dosazowali Pražané heitmany co mocné welitele wojenské, což byli wětším dílem osoby stawu panského neb zemanského, kteří tudy wstupowali k nim w poměry služebné. Tak učinili heitmanem we Chrudimi na místě přemoženého Jana Městeckého Diwiše Bořka z Miletínka, w Litoměřicích pana Hynka z Kolšteina, na Mělníce Jana Smiřického; w Nimburce heitmanil od nich některý čas pan Jan Puška z Kunštatu seděním na Kostomlatech. W Kutnéhoře wzali Pražané pod swau moc králowský úřad nejwyššího mincmistra, a dosadili k němu pana Petra Zmrzlíka ze Swojšína seděním na Orlíce, jejž zároweň učinili purkrabím swým na Žlebích. Wilém Kostka z Postupic byl hned na společném tažení do Plzenska dosazen za purkrabí na Wildšteině za Rokycany. Některý ze zemanů s Pražany spolčených býwal wždy purkrabím jejich na hradě Pražském, jiný na Wyšehradě, a mnoho panoší w okolí Pražském drželo od obcí statky za powinnost služeb wojenských.

Podobnau mocí jako Pražané w krajinách swrchu naznačených bylo *bratrstwo Táborské* w jižnějších částech země české. Také bratří Táboři wládli znamenitými statky zemskými, jakož zbožím Přibenickým, jehož se zmocnili proti panu Oldřichowi Rosenberskému, zbožím kláštera Lauňowického[68]) a rozličnými jinými statky duchowenstwa, které zabawili we swém okolí. Krom Hradiště hory Tábor náleželo k bratrstwu již několik měst jiných, jakož Písek wybawený pomocí Táborů z moci strany králowské, Prachatice dobyté a od Táborů nowě osazené, Sušice a Klatowy od delšího času s Tábory spřátelené a od některého času také Domažlice, kdež teprw po obležení Plzně od Žižky a Pražanů stal se nějaký přewrat, jímž se obywatelé wytrhli z moci strany

[68]) O wypálení kláštera Lauňowického jest zmínka powšechná u Wawřince z Březowé (u Höflera I. 396). Že se stalo před rokem 1423, doswědčuje se knihau Poprawčí Rosenberskau pag. 38. Roku 1437 zapsal Táborům zboží Lauňowické císař Sigmund, owšem poněwadž je již měli. Wiz Archiv český III. 451, 515.

Sigmundowy.[69]) Města tato wšecka stála w dobrowolném 1421
spolku s Tábory, požíwajíce w něm rowného s nimi práwa, jinak Wodňany, Lomnice a Bystřice dobyté brannau mocí a tudy uwedené pod panství bratrstwa. We wolném spolku s nimi stáli též někteří páni a jiní šlechtici z jich sausedstwa, jakož pan Oldřich Wawák z Hradce, Petr Zmrzlík, bratří Heřman a Jan z Landšteina na Borotíně a jiní, jichž počet čím dál tím wíce rostl. W čele bratrstwa stáli wolení čtyři heitmani, jak ukázáno hned při prwním začátku, wedlé nichž, newíme jak brzy, zřízena byla četnější radda všech starších čili wážnějších bratří. Také wšak jednotliwá města měla swé zwláštní heitmany, kteří we městech swobodných býwali nejspíš woleni od obcí, w podmaněných wšak dosazowáni od představených bratrstwa. Každé město sprawowalo pak přitom domácí wěci swé purkmistry a konšely dle starého obyčeje, a jak se zdá byl obecní řád téhož spůsobu starodáwného dosti záhy zaweden také na Táboře samém.[70]) W poli měl welení spráwce čili ředitel wojska, kterýmž byl při každém hlawním předsewzetí Žižka.

Podobné k bratrstwu Táborskému, wšak méně mocné, bylo *bratrstwo Orebské*, w něž sestaupili se dle příkladu Táborů ponejprw we shromáždění na hoře Oreb nad Třebechowici četní zemané, měšťané a lidé sedlští w kraji Hradeckém.

[69]) Do příměří zawřeného s Plzenskými w Březnu 1421 byli Domažličtí pojati ještě na straně Plzenských (wiz wýše na str. 81); ale k měsíci Kwětnu klade již Wawřinec z Březowé tuto krátkau zpráwu: Item eodem tempore infra octavas Penthecostis (mezi 11 a 18 Kw.) Domazliczenses, expugnata quadam munitione, xvi clientes in ea captos combusserunt, soli Bohuslao de Ryzmberg parcentes, eo quod antea erat Pragensis communitatis capitaneus. Wiz u Höflera I. 459.

[70]) Purkmistr a konšelé též rychtáři města Tábora nacházejí se co obecní úřad tehdáž we městech wšude obyčejný we městské knize Táborské, chowané nyní w českém museu, která se počíná rokem 1432. Kniha tato wšak, jak jest na ní patrně widěti, nebyla prwní; z čehož se dá sauditi, že nebyl řád ten teprw při založení jí zaweden, nýbrž déle předtím stáwal, nejspíše již za času Žižky. „Purkmistr, radda i obec obce hory Tábor“ uwodí se wedlé wyšších společných představených Táborů také w listině wydané w Palackého Archivu českém VI. 430.

1421 Heitmanem jejich, jak se zdá jediným, byl pan Hynek Krušina wýše zmíněný, a jedním z předních spolupůwodců byl kněz Ambrož farář Hradecký, jehož wedením byl w čas obležení Prahy králem Sigmundem *Hradec Králowé* wybawen z jeho moci. Město toto zůstáwalo odtud we stálém přátelském spolku s Orebskými, a slaužilo jim za welkau podporu, ježto jiného stálého středu, jakým byl Tábor bratrstwu Táborskému, jak se zdá, neměli.

Podobné postawení, jako Hradec tímto spůsobem na wýchodě w zemi české, zaujímal w krajině na sewerozápadě *Žatec.* Obec města toho, tak jako Hradecká, sprawowala se samostatně, ale slaužila za útočiště zemanům a sedlskému lidu okolnímu. Samostatně pak wládli na statcích swých páni strany pod obojí, buď dáwněji s Pražany spřátelení, jako bratří Bočkowé z *Kunštatu* Viktorin a Hynek seděním na Liticích, na Náchodě a na Poděbradech, nebo zwláštními umluwami ke spolku s nimi zawázaní, jako pan *Čeněk Wartenberský* s rozsáhlým zbožím swým, městy Bydžowem a Jičínem a hrady Weliší, Bradau, Weselau a Lipnicí, nebo paní Perchta ze *Šternberka*, wdowa welikého nepřítele strany pod obojí, Petra Konopištského, který byl padl w bitwě před Wyšehradem, se zámky Šternberkem a Konopištěm a městy Diwišowem a Benešowem.

Tyto byly jednoty čili „*obce*“ a osoby, mezi kterými měli wládaři zwolení sněmem Čáslawským zachowáwati swornost a pokoj, a které měly se sprawowati jejich rozkazy we wěcech wojenských. K nim na ten čas rowněž náležel také pan *Oldřich z Rosenberka* s rozsáhlým panstwím swým, se zámky Krumlowem, Třeboní, Welešínem, Rosenberkem, Wítkowým Kamenem, Maidšteinem, Frimburkem, Chaustníkem, Poděhusy wše w Bechynsku, Helfenburkem we Prachensku, zbožím Miličinským a Sedlčanským we Wltawsku, Žíželickým we Hradecku, Strašickým w Plzensku.

Ti, kteří se posud k nálezům sněmu Čáslawského neznali, měli od wládařů k tomu býti připuzeni, a byl to přese wšecka posawadní wítězstwí Žižky a Pražanů předce posud

wětší počet mocných rodů panských w zemi s četnými pewnými 1421
hrady, s mocnými městy, jakož Budějowici a Plzní, též mnohými zámky korunními, na kterých král Sigmund záhy byl dosadil wěrné sobě purkrabí. Dle nařízení wydaných Sigmundem, když ještě sídlil w zemi w Kutnéhoře, měli páni a města jeho strany s purkrabími zámků korunních w každém kraji míti spolek čili landfrid mezi sebau pod spráwau zwláštních heitmanů krajských, které k tomu jmenowal; ale wálečnými wýprawami Žižky a Pražanů byli landfridowé tito w krátkém čase skoro wšude rozraženi, tak že zachowali se skoro jen w Plzensku a w Loketsku. W těchto dwau krajích zůstáwala strana Sigmundowa nejmocnější; ale byla silná také posud w Žatecku, w Litoměřicku, w Boleslawsku w krajinách bližších pomezí zemského; poněkud také w Hradecku blíž hranic slezských a značně též posawad we Prachensku uprostřed mezi městy sdruženými s bratrstwem Táborským.

Že byla zwoleným wládařům zemským propůjčena moc jen na krátký čas do sw. Wácslawa roku 1421, mělo příčinu w tom, že za sněmu Čáslawského byla naděje na brzké dosazení nowého krále. Král polský Wladislaw, jsa w nepřízni se Sigmundem pro rozepře mezi Polskem a rytíři německými w Prusích, nicméně sice ostýchal se přijmauti korunu českau, obáwaje se z toho hněwu papežowa; ale ukazowal se nebýti tomu protiwným, aby Čechowé powolali na králowstwí bratrance jeho Witolda, welikého knížete litewského. Protož poslowé čeští, poslaní ku konci roku 1420 do Polska, w dorozumění s králem zajeli dále do Litwy k jednání o to s Witoldem, i shledali při něm smýšlení ochotné. Weliký kníže wyprawil konečně s Hynkem Kolšteinským, hlawau poselstwa českého, swého posla do Čech, polského šlechtice Wyška Račinského, který dne 10 Čerwna, jen tři dni po skončení sněmu Čáslawského, přijel do Prahy, po němž oznámil swůj úmysl, dohodnauti se s Čechy o přijetí koruny. Na ten čas projewili mu za to předně Pražané díky swé listem, jímž wyslowowali největší radost z toho. Wyjednáwání wšak tím owšem nebylo u konce, a brzy se ukázalo, že powolání no-

1421 wého krále z Polska neb Litwy, jakož i jiné záměry sněmu Čáslawského měly také wšelijaké protiwníky mezi Pražany i Tábory.

W Praze požíwal smělý a wášniwý kazatel Matky boží Sněžné, kněz Jan Želiwský, wždy weliké moci získáním sobě obliby w lidu obecném. Jemu bylo obnowení králowské moci nebo zřízení jakékoli jiné spořádané wlády zemské proti mysli, poněwadž musilo konec učiniti wládě jeho, kterau prowozowal podněcowáním chátry proti usedlému měšťanstwu w Praze a jak daleko sáhala tehdáž moc Prahy.

Z příčiny wpádu Slezáků do pomezních krajin země české byl sněm Čáslawský ještě před rozejitím swým nařídil weřejnau hotowost proti nim we kraji Hradeckém, kteráž se w málo dnech potom sebrala u Náchoda (15 Čw.). Wůdci byli nejmocnější dwa páni toho kraje strany pod obojí, pan Hynek Krušina z Lichtenburka a Čeněk Wartenberský, s nimiž wytáhli do pole zejména měšťané Hradečtí s farářem Ambrožem a mnoho lidu sedlského, nejwíce bezpochyby z Orebského bratrstwa. Lze jest domýšleti se, že zároweň buď na sněmě samém nebo mezi zwolenými wládaři usnešeno powšechně, kam se měly obrátiti jiné wojenské síly strany pod obojí, jak se později spatřuje, Pražané totiž proti domácím nepřátelům w Litoměřicku, Táboři proti jiným we swém bližším sausedstwu. S úmyslem tím Žižka nepochybně hned po ukončení sněmu Čáslawského odebral se na *Tábor*. Hynek Krušina a Čeněk z Wartenberka wedli hotowost Hradeckau w počtu asi 22.000 mužů od Náchoda k obležení kláštera a města Braumowa (17 Čw.), který byl hájen posádkau slezskau; ale již po třech dnech (20 Čw.) rozpustili wojsko, zawřewše umluwu s knížaty slezskými, ač wzbudili tím welkau nechuť w ležení a zwláště popudil se proti nim kněz Ambrož, který twrdil, že kdyby bylo wojsko wtrhlo hned do Slezska, byla by mohla celá země tato býti opanowána. Kněz Ambrož odebral se hned do Prahy (23 Čw.), a žalowal na to, wině zwláště pana Čeňka z Wartenberka z opětné zrady. Darmo odebral se hned také Hynek Krušina do Prahy, a wyložil jednání swé a Čeň-

kowo před obcemi; mnozí nicméně wíc wěřili řečem Ambro- 1421
žowým.

Rozčilení myslí, které z toho pošlo w Praze, užil kněz Jan ze Želiwa ku prowedení náhlého přewratu w obcích Pražských. Pobauřilť obecný lid proti konšelům, kteří byli před sedmi měsíci zwoleni k nelibosti Mikuláše z Husi, jimž nepochybně sworné snášení se se šlechtau strany pod obojí pokládal za newěru, a spůsobil, že dne 30 Čerwna we hlučném shromaáděnı́ obce obojího města jsau ssazeni a zwoleni konšelé nowí, které on sám jmenowal, a pod jichž správau Staré i Nowé město jsau spojena w jednu obec (2 Čwce.). Někteří z nowých konšelů těchto byli přiwrženci nowot Táborských, kterým Jan Želiwský nadržowal we městě, aby i tím výtržnau chátru wíce nawnadil k sobě. Hned počal také wšelijak brojiti a lid popuzowati proti některým kněžím a mistrům Pražským, kteří neschwalowali jeho chowání.

To bylo jen dwa dni před zahájením *synody Pražské*, která dle uzawření sněmu Čáslawského byla položena ke dni 4 Čerwence. Pro nepokoje tyto w Praze neodwážil se arcibiskup Konrad přijeti sám k řízení synody, nýbrž jmenowal dwa z předních mistrů Pražských swými náměstky k tomu, kteříž měli dwa jiné přijmauti k sobě dle swého uznání. Náměstkowé neodwážili se pominauti přitom Jana Želiwského, obáwajíce se sic nesnází od něho; i stal se tedy jedním ze čtyr ředitelů. K synodě shromáždilo se četné duchowenstwo weškeré strany pod obojí, kteréž ku poradám o úkolu swém rozděleno jest od ředitelů na čtwero krajin dle hlawních samospráwných sídel strany pod obojí, Prahy, Hradce Králowé, Žatce a Tábora. Dle usnešení tří krajin proti čtwrté, totiž Táborské, staly se nálezy (7 Čwce.), jimiž ustanowen jest řád pro duchowenstwo dle smyslu čtyr artikulů Pražských a zřízeni čtyři *správci duchowenstwa*, kteří měli bdíti o zachowání jeho co úřad arcibiskupůw, we wěcech pak wíry a řádů kostelních rozhodnuto celkem dle zásad hájených mistry Pražskými proti nowotám Táborským. *Kněží Táborští* odepřeli však řádu tomuto se podrobiti, a tudy záměr sněmu

1421 Čáslawského o zawedení jednoty w církewních wěcech dosažen byl jen neúplně. K tomu za spráwce duchowenstwa zwoleni jsau titíž čtyři ředitelowé tohoto shromáždění, na předním místě horliwý a zbožný kněz mistr Jakaubek ze Stříbra, dále mistři Prokop z Plzně, Jan Příbram a kněz Jan Želiwský. Ačkoli wětšina duchowenstwa Pražského měla Jana Želiwského w nechuti, neodwážili se opět pominauti jeho. Jan Želiwský wšak proto nicméně nadržowal zakázaným nowotám w Praze, a podrýwal wážnost nowého duchowního úřadu rozličným spůsobem.

Mezitím Žižka, přišed na Tábor, předsewzal odtamtud wýprawu wálečnau proti nepřátelům strany pod obojí w kraji Prachenském, kdež dwa hradowé pánů z Risenberka w okolí Horažďowic, *Rabí* a *Bor*, od něho předešle dobytí, ale neosazení, než toliko poboření, byli mezitím zase obnoweni a osazeni. Žižka jal se jich podruhé dobýwati, a w krajině té, newíme jakým spůsobem, snad mezi dobýwáním jednoho neb druhého místa, upadl w zajetí jeho pan *Menhart z Hradce* seděním na Wilharticích, strýčenec páně Oldřichůw Wawákůw, ale owšem protiwník strany pod obojí. Žižka dal jej odwésti na Přibenice a chowati jej tam we wazbě zároweň s *Bohuslawem ze Šwamberka*, který tam bezpochyby již dříwe byl přiwezen z Krasikowa. Heitmanem neboli purkrabím hradu Přibenického byl Zbyněk Buchowec, jenž ho byl dobyl, podobně jako Jan Roháč na Lomnici. Při dobýwání hradu *Rabí* stihlo wšak Žižku osobně welké neštěstí. Když dál hnáti útokem a posádka hradská se bránila střelbau se zdí, wletěl Žižkowi šíp do druhého oka, na které jediné dotud widěl. Zeman jménem Kocowský, snad Sezema neb Hynek z Kocowa, kteří se připomínají toho času co dwa bratří toho jména, byl prý střelcem, od něhož šíp ten byl wystřelen. Rána prý byla takowá, že Žižka ledwa žiw zůstal. [71]) Zdali se potom ještě w dobýwání hradu pokračowalo, není nám známo; zraněný wšak wojewůdce jest hned wezen do Prahy k hojení Prů-

[71]) Dle kroniky o Janu Žižkowi we wydání dokt. Golla 46.

wodcem jeho na této cestě byl snad Matiáš Lauda z Chlumčan, 1421
jejž později nacházíme w bratrstwu Táborském co heitmana na Písku; neb jest o něm pamět od něho samého pocházející, že byl w Praze, když Žižkowi wytahowali zástřeł z oka.[72]) Zeman tento měl dům w Praze na Starém městě, řečený u černého beránka, w rohu nynější ulice řetězowé (č. 243), jejž mu byli darowali konšelé zwolení dle přání Táborů po bitwě na Žižkowě, když snad tehdáž s Tábory neboli se Žateckými (?) byl w Praze; jest pak možné, že Žižka práwě u něho w domě tomto byl hojen. Matiáš Lauda dal si ten dům toho práwě času (26 Července) znowu stwrditi od tehdejších nowých konšelů. Při swém doprawení do Prahy zdá se že Žižka ještě dáwal místo naději o nawrácení sobě zraku; ale lékaři Pražští brzy se přeswědčili, že naděje té nebylo, a wojewůdce Táborský zůstal odtud slepý úplné po ostatní čas swého žiwota.[73])

Den, kdy Žižka ztratil druhé oko, není od letopisců zaznamenán. Poněwadž wšak z dalšího běhu wěcí widíme, že byl Žižka w Praze za příčinau hojení swého aspoň we druhé polowici měsíce Července a do prwního týhodne w měsíci Srpnu, pobyt tento pak při těžkosti úrazu nemohl býti krátký, dá se sauditi, že zlá ona příhoda stala se mu aspoň před polowicí měsíce Července a tudy snad asi za synody Pražské nebo hned krátce po ní. Ač byl zraněný wojewůdce odkázán bezpochyby po mnoho dní na lože a na komnatu swau, předce přítomnost jeho w Praze nebyla asi bez působení na staw tehdejších wěcí Pražských, a tudy nebylo to bezpochyby náhodau, že se práwě za jeho meškání tudíž zmohlo zase smýšlení přízniwé nálezům sněmu Čáslawského a synody Pražské.

Pražané hned po skončení synody wytáhli do pole do kraje Litoměřického, kdež se připojila k nim wojenská moc

[72]) Wiz Balbini Bohemia docta II. 77.

[73]) Wawřinec z Březowé (u Höfl. I. 493) prawí: Zizka .. pro medela oculorum Pragæ tunc existens, de cujus curatione *visus* medici spem nullam posuerunt.

1421 Žateckých a Launských i některých pánů pod obojí. Kněz Jan ze Želiwa byl opět hlawním ředitelem wojska, kteréž na wýprawě této zwláště dobylo *Bíliny* města (12 Čwce.) a hradu (13 Čwce.), potom pak oblehlo *Most.* To již asi bylo, když se Žižka nacházel w Praze. Tu se za wzdálení Jana Želiwského jalo nejprw ženské pohlawí we městě zdwihati hlasy proti náboženským nowotám za předešlého času zakazowaným, a nowí konšelé nedowedli zabrániti, že od obce tím powzbuzené we shromáždění dne 21 Čerwence učiněny jsau nálezy proti oněm nowotám a ku pojištění platnosti nálezů synody, zejména ke zjednání poslušnosti čtyřem sprápráwcům duchowenstwa we městě; zwláště pak uzawřeno jest přísně stihati Pikarty w Praze se skrýwající. Již o dwa dni později (23 Čwce.) byl dokonce upálen saused Staroměstský Wácslaw šwec, příwrženec té sekty, pro pohoršliwé rauhání se welebné swátosti.

Asi téhož času přišlo Pražanům wyzwání od pana Oldřicha Rosenberského, Čeňka z Wartenberka a jiných rytířů a zemanů s Pražany spolčených, to jest nepochybně wládařů zwolených na sněmě Čáslawském, jímž oznamowali swolání *sněmu* k neděli po nanebewzetí panny Marie čili 17 Srpna we *Brodě českém*, na němž by se mělo jednati o ustanowení dobrého řádu w králowstwí českém a o jednosworném hájení náboženstwí strany pod obojí, žádajíce, aby Pražané poslali k němu swé zástupce s plnau mocí. Úmysl byl, dorozuměti se w příčině obrany země proti nowým útokům hrozícím z ciziny a w příčině powolání nowého krále dle nálezů sněmu Čáslawského, jakož snad také o zřízení nějakého spůsobu prozatímné wlády pro delší čas, kdyby, jak se již podobalo, nowý král nebyl uweden do země před sw. Wácslawem, do kteréž doby trwala moc dwadceti wládařů. Nelze pochybowati, že práwo k swoláwání sněmů rozumělo se mezi předními wěcmi obsaženými w moci, která byla dána wládařům, jakož také že nikdo jiný než wládaři nebyl by si tehdáž práwa toho osobil; z čehož sauditi se dá také, že se swolání toto sněmu nestalo bez wědomí a wůle Žižkowy. Obec

Pražská bez prodlení uzawřela k sněmu poslati s plnau mocí, 1421
a stwrdila to listem swým. Kněz Jan Želiwský, zwěděw o tom w ležení u Mosta, psal hned do Prahy, wyslowuje se proti tomu, ale na ten čas bez účinku.

Nedlauho potom utrpělo wojsko před *Mostem* znamenitau nehodu. Posádka hradu nad městem tímto chtěla se wzdáti za swobodný odchod; k tomu wšak Jan Želiwský nechtěl swoliti. Tu přitáhl Mostským ku pomoci markrabí míšenský spolu s pány strany pod jednau z kraje Litoměřického. Wojsko české swedlo s ním boj dne 5 Srpna, který se protáhl až do noci se ztrátau welkau na obau stranách, wětší na straně Míšňanů; ale w noci z příčin, které zůstaly oběma stranám nejasné, strhnul se najednau takowý zmatek we wojště českém, že se bez wozů, bez děl a jiných zawazadel dalo na útěk, dílem až ke Chomautowu a Žatci, dílem k Launům a k Slanému. Zpráwa o tom spůsobila okamžitě welké uleknutí a pobauření myslí w Praze, při kterém kárala se welká nekázanost a ukrutnost wojska na tomto tažení, jakožto wyzýwající trest boží na sebe. Hned wšak také učiněno jest wětší sebrání k wojně. Tři čtwrti města wytáhly do pole, a s nimi zdwihl se nyní také *slepý Žižka* jezdecky, a wedl wojsko, aby již jménem swým učinil strach nepřátelům. U *Laun* stanulo wojsko, aby se roztraušené zástupy uteklých od Mosta k němu přishromáždily; potom mělo táhnauti přímo na Míšňany, aby je zapudilo přes hranice. Míšňané wšak nedočkali Žižky, nýbrž odtáhli sami od sebe ze země.

Newíme jistě, zdali hned po nawrácení z této jízdy čili spíš ještě dříwe, když se jednalo o stihání Pikartů w Praze, Žižka naléhal na konšely, aby užili plné přísnosti proti hlawnímu wůdci a učiteli odštěpenců těchto, knězi Martinowi Loquisowi. Bylť *Loquis* po odpřisežení bludů učiněném na Táboře nicméně zase učení swé, snižující wážnost welebné swátosti, pěstowal dále, a znaje, w jaké oškliwosti měl je Žižka, opustil Tábor asi w čas sněmu Čáslawského, bezpochyby dříwe než Žižka ze sněmu se nawrátil do sídla bratrstwa; chtěl pak uchýliti se do Morawy, wlasti swé. Na té

1421 cestě však zajat byl we Chrudimi s towaryšem swým knězem Prokopem jednookým. Diwiš Bořek z Miletínka, heitman Chrudimský, odewzdal je oba knězi Ambroži faráři Hradeckému, ten pak, držew je asi 14 dní we wazbě, když s nimi nic nemohl poříditi po dobrém, odewzdal je spautané do Prahy, když tam jel žalowat na pana Čeňka z Wartenberka, a odtamtud wydal je dne 22 Čerwna w moc arcibiskupa Konrada na Raudnici. Opět uwrženi byli we wazbu w temném žaláři, ale ničímž nedali se odwrátiti od swého mínění. Tu tedy Žižka za swého pobytu w Praze žádal na konšelích, aby jim učinili konec. Chtěl, aby je dali přiwézti z Raudnice a pro strach jiným aby je dali upáliti weřejně na rynku. Konšelé obáwali se popuditi tím příliš staupence jejich w Praze, poslali však jednoho ze sebe s katem do Raudnice, kdež Loquis a Prokop strašliwě zmučeni, aby udali účastníky swých nauk, konečně upáleni jsau dne 21 Srpna; hned pak potom zjímáni jsau w Praze pro podezření Pikartstwí saused jeden Nowoměstský Kašek a tři kněží Táborští, Prokop Holý a Abraham, o kterých učiněna jest zmínka jinde, a Jíra z Klatow.

Po nawrácení od Laun Žižka bezpochyby jen welmi krátce se zdržel w Praze, a jak se podobá, odebral se k tehdejšímu jednání o zemské wěci do *Hory Kutné.* [74]) Zdá se, že se tam tehdáž sešli wládaři zemští buď wšichni buď někteří, mezi nimi zejména také Oldřich Rosenberský a Čeněk z Wartenberka, ku předběžné poradě před sněmem, jenž se měl začíti dne 17 Srpna. Proti tomuto sněmu postawil se

[74]) Wýslowné zpráwy o Žižkowi jsau z prwního času po wýprawě k Launům nad míru chudé. Z Wawřince z Březowé widíme toliko, že Žižka okolo polowice Září, když knížata němečtí přitáhli k Žatci, nebyl w Praze; neb k němu Pražané „poslali" o pomoc; potom zase, že w prwní polowici Října byl w Čáslawi nebo w okolí Čáslawském; neb odtamtud (de confinio Czaslaviensi, ubi protunc fuerat) nastaupil tehdáž na wýprawu do Bechyňska. S tím srownáwá se zcela dobře, když ho jakožto jednoho z wládařů zemských nehledáme toho času jinde než na sněmě Kutnohorském, kdež se jednalo o nejwětší potřeby zemské té chwíle.

wšak opět kněz Jan ze Želiwa po swém nawrácení z pole od Laun, zrazuje Pražanům dokonce, aby s pány těmi se nesjížděli, neb že jsau zrádci a newěrníci a nepřídrží se upřímně prawdy. Jan Želiwský mohl dobře míti příčiny k nedůwěřowání panu Oldřichowi Rosenberskému, který se stranau pod obojí držel jen z mušení, i panu Čeňkowi z Wartenberka, který wždy myslil na možnost spojení poslušenstwí ku králi Sigmundowi s přijímáním pod obojí spůsobau; ale mezi wládaři zemskými a mezi šlechtau strany pod obojí wůbec byli tito páni w menšině; sněm Brodský tudy patrně byl Janowi Želiwskému proti mysli z jiných příčin, že se totiž mělo na něm jednati o pewnější řád w zemi. Brojení jeho spůsobilo hned opět welké rozdwojení w obci Pražské, až po mnohém sporu uzawřeno poslati dwa konšely a dwa obecní, ne s plnau mocí, než toliko k wyslyšení předmětů a náwrhů, a ne do Brodu, nýbrž do *Kolína*, odkudž měli po poslích jednati s pány shromážděnými w Hoře. Páni odepřeli, tím spůsobem jednati s nimi, a wyprawili pana Oldřicha Wawáka z Hradce a Jana Sádlo z Kostelce, obadwa rozhodné milowníky přijímání pod obojí spůsobau, s několika stawu zemanského do Prahy, aby jednali přímo s obcí o poslání s plnau mocí. Pan Oldřich i Sádlo domlauwali ostře Janowi Želiwskému, že nesluší kněžím zanášeti se wěcmi swětskými, že tak učili jindy a nesprawují se tím; i dowedli toho, že posláni jsau zřízenci Pražští zároweň s nimi a přidáni k nim dwa z tehdejších čtyr správců duchowenstwa, mistr Jan Příbram a mistr Prokop z Plzně; shromáždění pak sněmowní zahájeno nyní w *Kutnéhoře* místo w Brodě. 1421

Sněm tento trwal něco déle než 14 dní w jednání prý úsilném w sezeních skoro každodenních, a zawřen jest dne 4 Září. Hlawní uzawření jeho bylo, aby wypraweno bylo poselstwí slawné we jménu celé země k welikému knížeti *Witoldowi*, by jej přijalo za krále a žádalo, aby neprodléwal přijeti do země. Zadruhé jednalo se o obranu země; neb se strojily již zase welké útoky na Čechy. Knížata říše německé byli již w měsíci Kwětnu uzawřeli předsewzíti welké společné

1421 tažení proti Husitům, ku kterému měla se wojska jejich sejíti u Cheba ke dni sw. Bartoloměje (24 Srp.); zároweň král Sigmund, který byl w měsíci Kwětnu, za času welkého tažení Žižky a Pražanů we wýchodních Čechách, z Brna na Morawě odjel do Uher, w tomto králowstwí swém konal welké přípravy wálečné, chtěje wtrhnauti do Čech s druhé strany, při čemž měli se k němu připojiti stawowé slezští a lužičtí. Welké *wojsko z říše německé*, w počtu wíce než 125.000 mužů, také již mezi shromážděním sněmu Kutnohorského přešlo skutečně od *Cheba* přes hranice české (28 Srp.), tak že sněm při skončení swém mohl míti o tom wědomost. Uzawřeno tedy, aby páni, zemané, panoši a Pražané se wšemi jinými městy do dne 18 Září byli pohotowě se wší mocí swau u Českého Brodu, odtamtud pak aby táhli w tu stranu, we kterau se bude Pražanům widěti.

Zrowna před začátkem sněmu, dne 16 Srpna, byl zemřel tehdejší mincmistr Kutnohorský dosazený od Pražanů, pan Petr Zmrzlík, dobrý jak se zdá osobní přítel Žižkůw, w Praze, kamž se byl krátce předtím odebral z Hory. Z té příčiny učinil sněm nowé opatření w ten spůsob, že ne od samotných Pražanů, nýbrž od celé země jmenowán jest *mincmistrem* pan Oldřich Wawák z Hradce, tak aby požitky z mince obracowány byly, jak slušno, k obecnému dobrému zemskému. Byl to wšak jediný krok učiněný we směru k obnowení jednotné wlády zemské. Jednalo se bezpochyby o wíce w tom směru. Bylоť potřeba prodlaužiti moc dwadceti wládařů zemských, jíž docházel čas prwotně ustanowený již ku konci toho měsíce, nebo ustanowiti řád jiný a snad pewnější do uwedení nowého krále, jehož nebylo tak brzy očekáwati. Ale nejspíš pro neochotnost Pražanů, wlastně kněze Jana Želiwského s jedné strany, a pánů, kteří lnuli ku králi Sigmundowi, se strany druhé, nebylo lze docíliti sjednocení.[75])

[75]) Že se jednalo o wíce wěcí, než o které se stalo dohodnutí, musí se sauditi již ze slow Wawřince z Březowé (u Höfl. I. 494): Et cum ultra duas septimanas quasi quotidie convenirent et mutuo tractarent, *nichil aliud* concluserunt, nisi &c.

Hned po skončení sněmu odjelo však poselstwo na něm zwolené do Litwy, w jehož čele byl pan Waněk z Wlašimě odjinud z Jenšteina. 1421

10.

Druhé wálčení s Oldřichem Rosenberským a Krajířem. Wyhubení naháčů. Boje s landfridem Plzenským. Witězstwí nad Sigmundem u Hory a Brodu německého.

W čas skončení sněmu Kutnohorského bylo již welké wojsko německé od Cheba dwěma cestama protáhlo krajem Loketským, a udeřilo na končiny tehdejšího panstwí Pražanů w kraji Žateckém. Předně dobylo města *Žlutic*, potom hradu *Mašťowa* (4 Září) a města *Kadaně*, a bez boje osadilo rowněž *Chomautow*, když Pražská posádka tamější, nedůwěřujíc sobě, opustila město (po 8 Září) a ustaupila do Žatce. Zároweň wtrhli opět také *Míšňané* do kraje Litoměřického, a společně s pány českými pod jednau w tom kraji pokaušeli se o dobytí *Bíliny;* jeden pak z pánů, Sigmund Děčinský z Wartenberka, jal se také obléhati Žižkůw malý zámek *Kalich* za Litoměřici, od něho nowěji wystawený. Následkem toho Pražané dne 13 Září, ještě přede dnem ustanoweným od sněmu k sebrání weřejné hotowosti u Brodu českého, wyprawili do pole dwě čtwrti sausedstwa krom najatých žoldnéřů a četného lidu sedlského. Sotwa zwěděli Míšňané o wojsku tomto, když přitáhlo k Slanému, nechali obléhání Bíliny, a Sigmund Děčinský upustil rowněž od Kalicha, ale připojili se nyní k welkému wojsku říšskému, které přikročilo k obležení *Žatce.*

Na zpráwu o tom Pražané zůstali u *Slaného* státi, a poslali k pánům strany pod obojí, k Žižkowi a na Tábor k bratřím, žádajíce, aby s mocí jak největší pospíšili k ňim k Slanému, aby wšichni společně táhli na Němce. Nemáme zpráw určitých, w jaké míře bylo wyzwání tomuto učiněno zadost; jisto wšak jest, že se nedostawili wšichni, kterých se týkalo. Některým zdá se že nestačil čas; jiní musili se obrátiti

1421 w jinau stranu; nebo w málo dnech potom wtrhli *Slezáci* do Čech; proti nimž hotowost z kraje Hradeckého musila se opět sebrati u Náchoda. Dne 19 Září přišlo w těch končinách k boji pod Petrowici mezi Policí a Hronowem se ztrátau na straně české. Také pak bylo potřeba pozoru na krále *Sigmunda*, který, jak powěděno, měl stejným časem jako knížata německá nastaupiti na wýprawu do Morawy a do Čech. To asi byla příčina, pro kterau Žižka toho času i po skončení sněmu Kutnohorského zůstáwal w krajině nedaleko Hory a jak se zdá sebral tam nějakau moc wojenskau pro případ potřeby. Žatec byl wšak mezitím šťastně hájen od statečného obywatelstwa i někdejší posádky Chomautowské a jiných pomocníků ze sausedstwa. Dne 19 Září, práwě ten den, když Slezáci dobyli malého wítězstwí u Petrowic, knížata němečtí šestkrát po sobě dali hnáti útokem na zdi městské, ale pokaždé jsau odraženi se škodau. Od té chwíle mrzeli se knížata na krále Sigmunda, že proti slibu a umluwě s nimi opozdíwal se tažením se swé strany, a nejsauce také sami mezi sebau sjednoceni, neodwážili se žádného dalšího útoku; když pak dne 2 Října přišla jim zpráwa, jak se zdá nedůwodná, že wojsko české od Slaného hnulo proti nim ku předu, zanechali obléhání, a odtáhli s nepořízením ze země. Také wojsko Pražské nyní se dalo na cestu zpátečnau, a wjelo dne 4 Října we slawném přiwítání do Prahy.

Tu chwíli bylo také Táborům činiti s nepřítelem we swém sausedstwí. Pan *Lipolt Krajíř*, heitman Sigmundůw w Budějowicích, wytáhl s měšťany Budějowickými do pole, a oblehl hrad *Lomnici*, městečko pod ním wypáliw. Z té příčiny Žižka se swými zdwihl se konečně z krajiny u *Čáslawě*,[76]) a spěchal posádce Táborské na Lomnici ku pomoci. Krajíř, zwěděw o jeho pochodě, nesměl ho dočkati, nýbrž hned odtáhl z pole, a nepochybně zawřel se zase w Budějowicích. Ale tu chwíli musil Žižka již wěděti také o nepřátelských předsewzetích pana *Oldřicha Rosenberského*, který nepochybně

[76]) Suis adjutoribus coassumptis, de confinio Czaslaviensi, ubi pro tunc fuerat, versus Lomnicz.. venire festinat. *Břez.* (u Höfl. I.) 514.

při welkém zbrojení krále Sigmunda pokládal chwíli za příhodnau k odřeknutí se strany pod obojí, s kterau byl z přinucení wešel we spolek, a k dorozumění se opětnému s králem. Osadiw dobře Lomnici, odebral se Žižka, ponejprw nepochybně za swé auplné slepoty, na *Tábor*, a odtamtud wpadl na statky páně Oldřichowy w krajině mezi Budějowici a Wodňany, kdež dobyl a wypálil jemu hrad *Poděhusy* u Netolic. 1421

Wedlé toho nahodila se mu jiná péče z rozšíření bludů, ku kterým *pikartské* učení o swátosti wečeře páně bylo dalo podnět a kterých příwrženci nebyli úplně wyhubeni po někdejším nawrácení jeho na Tábor od Berauna. Po tehdejším upálení Pikartů w Klokotech byli se někteří z lesů Přibenických utekli něco dále od Tábora w tauž stranu na hory Bernartické nedaleko Bechyně, kdež stiháni byli něco později za nepřítomnosti Žižkowy a zjímáno i upáleno jest jich pětadwadcet. Ale zbylo anebo přibylo jich i potom ještě, a uchýlili se wedením jakéhos sedláka Mikuláše, kterého nazýwali Mojžíšem, a jiného, Petra, jejž nazýwali Kristem, do jiné krajiny, mezi Jindřichowým Hradcem, Třeboní a Weselím, kdež w širých lesích tak zwaných Walowských, rozkládajících se na obau stranách řeky Nežárky, jistý ostrow nedaleko městečka Stráže zwolili sobě za peleš. Učení, ku kterému se znali, bylo již docela hrubau newěrau a zase blauzněním powěrčiwým i zawrhowáním mrawných základů společnosti lidské. Boha že není w nebi ani čerta w pekle, než jen w lidech dobrých bůh, čert we zlých; knih a učení nepotřebí, poněwadž hojnost ducha swatého wšecky činí učenými božími; církew swatá že jest w nich již oprawena a že budau tudy wěčně žíti na swětě; wšechny wěci že mají býti společné a obecné, i ženy; wšichni že jsau synowé boží a dcery boží, a nemá býti manželstwí dwau osob. Zásady tyto prowozowali, chodíce nazí mužští i ženské a páchajíce hanebné smilstwí wšichni společně a we dne we schůzích a tancích na swém ostrowě. W noci wycházeli do okolí na laupeže a wraždy opět dle učení, že oni jsau andělé boží poslaní ku pomstě wšeho swěta a k wymýtění wšech pohor-

1421 šení z králowstwí božího. Celé okolní krajině staly se hrůzau, pálíce městečka a wsi a zabíjejíce lidi napořád, muže, ženy i dítky w kolébkách. Nejprw bylo od nich jedné noci wypáleno městečko Weselí, kdež 16 mužů zabili; potom rowněž přepadli a wypálili Řečici (Kardašowu), wesnici Plesy a městečko Stráž, a wšudež zbili mnoho lidí. We Wale zajali zemana tamějšího Šorce, a na ostrowě swém jej sťali a do řeky uwrhše za nohu přiwázali.

Žižka po dobytí Poděhus, nawrátiw se nejspíš jen na některý den do Tábora, odtud wytáhl k *Soběslawi*, městu pana Oldřicha Rosenberského; kteréž opanowaw, dal pobořiti zdi městské a také wěž kostelní; odtud pak zaměřil k *ostrowu naháčů*, aby wyplenil ohawnau neřest. Čtyři sta bojowníků w odění, wyprawených od něho napřed wedením zemana Bořka Klatowského, udeřili z nenadání na ostrow dne 21 Října. Byl to dílem lid pánů ze Stráže a z Hradce Jindřichowa, kteří jakožto nejbližší sausedé rádi poskytli swé pomoci. Naháči, muži i ženy, postawili se silně k obraně; měliť naučení, že nepřátelé, když na ně přitáhnau, oslnau wšichni a nebudau jim moci nic učiniti, „když prawě w swém otci stanau“. Heitman Bořek Klatowský zabit jest od nich w boji nepochybně s wíce jinými. Konečně wšak jsau přemoženi; mnoho jich padlo; ostatních čtyřidcet zajato a z rozkazu Žižky upáleno. Jednoho toliko kázal Žižka zachowati, jejž wyslechl o wíře a skutcích jejich, a sepsání o tom zaslal Pražanům pro wýstrahu.

Brzy potom nastala Žižkowi potřeba obrátiti se w jinau stranu proti nepřátelům domácím, kteří w očekáwání nowých welkých útoků z ciziny wšudež nabýwali nowé smělosti. *Plzňané*, kteří byli příměřím zawřeným w měsíci Březnu s Pražany a se Žižkau zawázáni propustiti swobodu čtyřem artikulům Pražským, nesplnili nikterak této wýminky. Wyprawili sice posly ku králi Sigmundowi dle smyslu tehdejší umluwy; ale mezitím pilně oprawowali zdi a příkopy swé, aby byli připraweni na každau potřebu obrany, žádného pak kněze, který chtěl rozdáwati swátost pod obojí spůsobau,

netrpěli we městě. Později w čase obležení Mostu od Pražanů zrušili dokonce příměří s nimi útokem na město *Rokycany* dne 28 Čerwence. Majíce we městě tomto swé přátely tajné, pomocí jich lehce ho dobyli, a zbiwše nebo zjímawše mnohé obywatele, s welkau kořistí se nawrátili, město zapáliwše. Toliko kdož se utekli na zámek arcibiskupský při městě, zůstali zachráněni. Nyní, když se již strhowaly nebo blížily bauře s wíce stran proti přijímajícím pod obojí, strojil se také celý *landfrid Plzenský* proti nim k wětším předsewzetím. Dne 26 Října, tedy jen pět dní po wyhubení naháčů od Žižky, Plzenští s pány swého kraje dobyli twrze we *Štěňowicích*, ležící něco wíc než míli cesty od Plzně na straně jižní, do které byl Žižka pod příměřím s nimi wložil posádku, a zbili w ní na 60 osob, což jich tam bylo, mužských i ženských bez rozdílu. Nedlauho pak potom jali se obléhati také hrad *Krasikow*, jejž rowněž po dobytí jeho Žižkau držela Táborská posádka. 1421

Na zprávu o tom slepý Žižka spěšně zdwihl se s některým počtem lidu na pochod do Plzenska, aby swým poskytl pomoci. Lid jeho bezpochyby nemohl býti welký, protože při opětném nepřátelstwí s Oldřichem Rosenberským a jinými sausedy musila moc dostatečná zůstawena býti na Táboře k hájení wlastních sídel bratrstwa. Nicméně Žižka, přiblížiw se k obleženému hradu, zjednal předně zásoby potraw zlaupením wsí a městeček rozličných na swé cestě, udeřil potom na wojsko obléhající, a připrawil je na útěk; bez překážky pak wprawil zásoby do hradu. Když wšak stihal utíkající až ku Plané a swedl tam s nimi opětný boj, přitáhl landfridu Plzenskému ku pomoci pan Henrich z Plawna seděním na Kynžwartě a Bečowě s mnohým lidem, jak se zdá také z Loketska, a jmenowitě s několika sty jízdných.[77]) Síle té ne-

[77]) O boji u Plané zmiňuje se kronika o Janu Žižkowi (str. 47) a zpráwa ta stwrzuje se Poprawčí knihau Rosenberskau (str. 42), kdež Mikuláš senátor z Soběslawě „wyznal, že s Tábory byl u Plzeniště, jako Žižka Krasikow špižowal, i w Praze s nimi byl &c. Item wyznal, že pomohl jednoho osekati páně Hendrichowa (rozuměj z Plawna) *podlé Planých.*“

1421 moha Žižka odolati w otewřeném poli, dal se na ustupowání před nepřátely se směrem k Žatci, aby tam jakožto w městě spřáteleném, ač wíce než osm mil cesty wzdáleném, hledal útočiště. Plzenští a Henrich Plawenský spojili se, a táhli rychle za ním až na blízko *Žlutic* w ustawičných menších půtkách, jimiž jednak jemu hleděli uškoditi, jednak on je od sebe odháněl. Nedaleko Žlutic, wýchodně od města toho zdwihá se hora wysoká a hranatá s rozsáhlým prostranstwím na wršku, řečená *Wládař*. Na horu tu Žižka wywedl wojsko swé pěší i jízdné s wozy wálečnými, které mu byly bezpochyby na cestě stálau záštitau, a zaujal na wrchu pewné obranné stanowiště. Z wozů učiněna jest hradba, jíž zawřel se s wojskem odewšad, a na přiměřených místech postaweny pušky ke střelbě. Nepřátelé po tři dni činili útoky; ale nikterak nemohli se dobyti na wrch. Wojsko Žižkowo, a wůdce s ním, trpěli přitom welice počasím protiwným, wětry mraziwými, které diwoce fičely, k tomu hladem, poněwadž neměli s sebau zásob na příhodu tuto nepředwídanau. Nicméně wšichni mužně wytrwali w obraně; konečně pak, když došla špíže úplně i píce pro koňstwo, Žižka sešikowaw wojsko na pochod, mocně sestaupil s hory, a probil se skrze nepřátely, třídenními boji jak se zdá unawené, i dokonal cestu swau až do *Žatce*, kdež měšťané radostně jemu wyšli wstříc, a uwedli jej do swého města.

Mezi tím časem již se silně přiblížila nebezpečenstwí národu českému zwenčí hrozící, a uwnitř naproti tomu zmáhalo se jen rozdwojení, při kterém záměry sněmů Čáslawského a Kutnohorského o wyzdwižení nowé spořádané wlády zemské wždy wíce přicházely na zmar.

Nowý pořádek w zemi měl býti dosažen přijetím welikého knížete Witolda za krále. Posly české wyprawené za tau příčinau ze sněmu Kutnohorského do Litwy potkala wšak zlá nehoda na cestě, ježto zrádným spůsobem byli zajati w Ratiboři we Slezsku, městě knížete Hanuše Opawského a Ratibořského, již w měsíci Září, jen asi týden po skončení sněmu Kutnohorského, kníže pak wydal je w moc krále Sig-

munda. Wětší wšak ještě překážkau než to, pro kterau se 1421
wyjednáwání s Polskem a Litwau protahowalo bez prospěchu, bylo neupřímné chowání krále *Wladislawa* a radd jeho polských, kteří wyjednáwajíce s Čechy, wyjednáwali tajně zároweň také s králem Sigmundem, hotowi jsauce Čechy opustiti, když by za to král jim se propůjčil w rozepři s rytíři německými. Witold, ač s chowáním tím nebyl úplně srozuměn, nesměl se w tom dworu polskému protiwiti, wázán jsa ke spolku s ním důležitými prospěchy; dwůr polský pak tím wíce se od Čechů odchylowal, čím silněji Sigmund proti nim již nastupowal na nowá předsewzetí wálečná.

Již we prwní polowici měsíce Října, w témž asi čase, když se Žižka z krajiny Čáslawské byl zdwihl proti panu Krajíři a Oldřichowi Rosenberskému, wyprawil *Sigmund* znamenité wojsko uherské před sebau napřed do *Morawy* wedením wlaského heitmana Pipa Spana z Ozory, který se měl spojiti se Slezáky a s wojenskau mocí biskupa Olomauckého k mocnému wtrhnutí do Čech. Wojsko slezské a lužické, ustanowené k tomu, wpadlo již asi 13 Října z hrabstwí Kladského do krajin na řece Orlici, kdež plenilo zwláště statky pana Viktorina Poděbradského na zboží jeho Litickém a statky pana Jana z Žampacha; hned pak připojil se k nim pan Jan Městecký z Opočna, a odpadl od Pražanů, jimž byl přísahal spolek po wzdání Chrudimě; týmž pak spůsobem hubil Pipo na Morawě statky wšechněch tamějších pánů pod obojí, kteří dle umluw sněmu Čáslawského byli wypowěděli poslušenstwí Sigmundowi.

Bylo na Pražanech, aby poskytli pomoci spojencům swým k hájení wýchodních končin země, co byl Žižka zaneprázdněn boji s nepřátely w krajinách jižních a západních. Ale w Praze od času, co Žižka odtamtud odjel, wládl opět swoboděnji kněz *Jan Želiwský;* a jeho přední prací bylo, popuzowati obecný lid Pražský proti pánům, aby přízní jeho utwrdil tím lépe panstwí swé. Dne 19 Října prowedl nowý přewrat we spojené obci Starého a Nowého města. Swolaw o swé ujmě shromáždění lidu u kostela sw. Štěpána na Nowém městě,

1421 jal se opět tupiti pány co newěrné, dáwaje jim winu z toho, že se nedali nalézti w poli u Slaného, a přimlauwal, aby nechajíce wšech pánů, zwolili sobě heitmana wěrného, jehož by byli poslušni. Ihned jmenowali pomocníci jeho, s ním nepochybně již napřed srozumění, panoše málo dotud známého, Jana Hwězdu, jinak *Bzdinku* z Wícemilic, a zwolen jest za heitmana s mocí mimořádnau, jíž i konšelé jsau podřízeni, owšem co oddaný nastroj kněze Jana.

Zrowna den po této změně (20 Říj.) přijel do Prahy pan Jan *Sádlo* z Kostelce, onen, jenž byl předešle w poslání od sjezdu z Kutnéhory pokáral kněze Jana z jeho panstwíchtiwosti. Někteří z konšelů byli i jemu pokládali za zradu, že se k wyzwání Pražanů nedostawil w poli s lidem swým. Pán, uslyšew o tom, byl si wyžádal swobodného příchodu do města, aby se osprawedlnil. Když wšak řečeného dne přijel a wstaupil do radní síně mezi konšely, jali jej tudíž, a dali jej w noci potom stíti. Skutek ten přirozeně způsobil welké pobauření mezi pány strany pod obojí, a mnohé, kteří se dotud jen wiklali, musil popuditi k odpadnutí.

Již dříwe, dne 22 Září, byl zemřel druh páně Sádlůw we předešlém poselstwí jeho do Prahy, pan Oldřich Wawák z Hradce. Byl morem uchwácen w Hoře Kutné, kdež jak powěděno, byl sněmem posledním ustanowen za mincmistra. Poněwadž nyní sněmu ani wládařů zemských nebylo, zmocnili se opět Pražané úřadu tohoto, a dosadili o swé ujmě nowého *mincmistra* jménem Mikuláše, jak se zdá, sauseda Pražského.

Teprw asi 14 dní po wpádu Slezáků a Lužičanů z Kladska, kteříž brzy odtáhli zase a obrátili se do Morawy, když Pipo odtamtud za nimi do Čech nepřitáhl, wyprawili Pražané wojsko do pole, kteréž wedeno nepochybně heitmanem nowě zwoleným, Bzdinkau, poslední den měsíce Října přitáhlo k Hoře Kutné, tam wšak zůstalo jak se zdá nečinně státi, prowozujíc toliko wšelikau prostopášnost, plných 14 dní. Teprw 14 Listopadu obležena jest od něho twrz w Malešowě w blízkém okolí, kteráž se w pěti dnech (19 List.) wzdala umluwau. Kněz Jan Želiwský tentokrát newyjel s wojskem,

nýbrž zůstal w Praze, a pracowal úsilně o rozrytí wšeho 1421
ještě stáwajícího pořádku. Podporowalť we městě znowu snahy nowotářů o zrušení řádu we wěcech náboženstwí, který byl ustanowen synodau w měsíci Červenci. Po rozličném týrání mistrů a kněží sobě protiwných spůsobil schůzi obce dne 14 Listopadu, we které staupenci jeho wymohli uzawření proti wůli wětšiny sausedstwa, chátrau ustrašené, aby byl kněz Jan jediným spráwcem duchowenstwa na místě čtyr spráwců zwolených synodau. Uzawření toto jest oznámeno sausedům, kteří leželi w poli s wojskem, aby i oni k němu přistaupili. Tam bylo mínění nejednostejné, a srownání stalo se konečně w ten spůsob, že ustanoweni jsau čtyři spráwci duchowenstwa, awšak ze předešlých jen kněz Jan a mistr Jakaubek ze Stříbra, k nim pak dwa nowě zwolení, Jan Kardinal a Petr Engliš; druzí dwa zwolení synodau, Jan Příbram a Prokop Plzenský, jsau libowolně wylaučeni. Kněz Jan byl zanewřel na ně nejwíce pro poselstwí jejich ke sněmu Kutnohorskému, na kterém byli se snažili o zachowání swornosti mezi pány a Pražany.

Tu chwíli nacházel se již král Sigmund i také zeť jeho Albrecht wéwoda rakauský s welkým wojskem, nejwíce uherským, na Morawě, a držel *sněm w Brně* (11—17 Listop.), na kterém skoro wšecko panstwo morawské ze strachu před jeho mocí dostawilo se a z rozkazu jeho odpřisáhlo čtyry artikule Pražské, slíbilo poslušnost papeži a církwi a zawázalo se pomáhati k potlačení jich odpůrců. Příkladu toho následowali nyní zjewně někteří z pánů českých, rozhorlení hanliwými řečmi, kterými kněz Jan Želiwský popauzel proti nim lid Pražský, a nadto hanebným zawražděním Jana Sádla, i nawrátili se k poslušenstwí krále Sigmunda. Nejpřednější z nich byl pan *Čeněk z Wartenberka.* Hned potom wtrhnul oddíl wojska uherského i prý tatarského přes hranice české u *Poličky,* a dobyl zradau města tohoto, we kterémž na 1300 lidí obojího pohlawí ukrutně jest powražděno; král Sigmund pak odjel z Brna do *Jihlawy,* odkudž hlawní wojsko jeho w počtu 60.000 mužů mělo wtrhnauti do Čech. Wojsko Praž-

1421 ské, které po dobytí Malešowa (19 List.) leželo některau chwíli u Čáslawě, zdwihlo se odtamtud, zanechawši posádek we Čáslawi i w Hoře, jak se zdá, proti woji Sigmundowu, který wpadl přes Poličku, a ten nejspíš ustaupil zase zpět do Morawy; ale proti welkému wojsku králowu, které se stahowalo u Jihlawy, nemohli Pražané samotni žádným spůsobem postačiti, a neodwážiwše se ani čekati někde posil, wrátili se k domowu přes Hradec Králowé. Dne 25 Listopadu přitáhli zpátky do Prahy, owšem neslawně.

Nyní byly zjewny následky krátkozraké zpupnosti kněze Jana z Želiwa, který místo sjednocowání sil k obraně země rozdwojowal je, aby mohl w Praze pohodlněji panowati. Na kwap musily se nyní swoláwati pomoci odjinud. Konšelé po poslích a listech rozeslaných na wšecky strany, k Žižkowi do Žatce, k bratřím Táborům, ke šlechticům, kteří ještě setrwáwali we spolku, k městům a sborům sedlským, to jest nepochybně zwlášť také k bratrstwu Orebskému, snažně žádali, aby wšichni bez meškání proti králi nepříteli sjeli se w Praze k hájení swobody zákona božího. Tu přišla doba welká pro Žižku; neb nikdo jiný než on, ač zbawen úplně zraku, nemohl se postawiti w čelo, aby sjednotil wšecky síly, které se sebrati daly k obraně země a národu w boji pro myšlénku, která mu byla dražší než žiwot a statek. Ihned zdwihl se s lidem swým ze Žatce, snad se Žateckými spolu, a dne 1 Prosince přitáhl ku *Praze*, kdež držel *slawný wjezd* do města, uwítán prý, jako když jindy král přijížděl. Před zástupem bratří a sester táhnaucích s wozy a s jízdau nesli kněží dle obyčeje welebnau swátost, a tak též Pražané wyšli jim wstříc se swátostí a s kněžími, mužské i ženské pohlawí u welkém množstwí. Na radnici a na wěžích kostelů zwonilo se na welké zwony, a ode wšech prokazowána čest nejwětší proslawenému wojewůdci, w němž spočíwala wšechněch naděje; wojsko pak jeho opatřeno také wšelikými potřebami w hojnosti.

Žižka zdržel se týden w Praze za příčinau ujednání wšeho s konšely a obcí, čeho bylo k wálce potřeba, a dočkal

snad tudíž wíce lidu wálečného od Táborů i z jiných někte- 1421
rých stran, při čemž nepochybně také od Pražanů a jiných přijat jest za společného nejwyššího welitele k této wýprawě. Nazýwalť se w tom čase *„správcem obcí české země příchylných a plnících zákona božího“*. Dne 8 Prosince wytáhl se swým lidem z Prahy k Hoře Kutné, a nazejtří potom, dne 9 Prosince, táhli Pražané za ním se swým wojskem. Ponejprw od bitwy na Žižkowě měl se Žižka měřiti s welkým wojskem nepřátelským w otewřeném poli, a swět měl se podiwiti neobyčejnému, takořka zázračnému zjewu wojewůdce, který nebojowal se spoléháním na hmotnau sílu, na osobní chrabrost swých bojowníků, nýbrž s důmyslem, s uměním w užíwání prospěchů z poloh a w přiměřeném k tomu zřizowání šiků a prowádění pohybů wojska i wozowých ohrad jeho, jakož i nařizowání střelby dělowé, a to wšecko činil, jsa slep na obě oči, tak že podiwuhodný důwtip we pojímání toho, o čem jinými byl zprawen, musil mu nahražowati službu zraku.

W *Kutnéhoře*, kamž přitáhl Žižka s wojskem swým, byla welká část obywatelstwa nepřátelského smýšlení proti straně pod obojí. Wšudež we městech králowských, kterých na jaře toho roku Pražané a Žižka dobyli umluwami, musili se obywatelé, kteří nepřijímali pod obojí spůsobau, hlawně Němci, wystěhowati do určité lhůty, a tak bylo umluweno i s Horníky, ale dána jim hned z počátku lhůta delší než jiným a šetřeni jsau jinak rozličným spůsobem se zřením k tomu, aby příliš kwapným rozplašením obywatelstwa nebylo zastaweno dobýwání stříbra z tamějších dolů, které bylo wítězům předůležitým pramenem důchodů. Horníci proto nicméně panstwí Pražanů snášeli jen s ukrytau newolí, a měli wždy dorozumění s nepřátely jejich, hotowi jsauce při prwní příležitosti s nimi se spojiti. Nenáwist jejich byla nowěji popuzena ještě wíce nekázní wojska Pražského za posledního meškání jeho u Hory a zwláště zhanobením kostelů a oltářů od něho, ježto w tom heitman Jan Bzdinka wýtržníkům we wojště nejspíš podobně howěl jako kněz Jan Želiwský w Praze

1421 samé. Když přitáhl Žižka k Hoře s wojskem Táborským, Horníci jemu s poctau wyjeli wstříc k uwítání, ač jim w srdcích byl hostem welice nemilým. Žižka, jak se zdá, chowal se k nim welmi šetrně a wlídně; newyprawuje se aspoň nic o žádných rozpustilostech wojska jeho jako předtím o wojsku Pražském. Toliko nedali si brániti kněží Táborští konání služeb božích dle swého řádu w kostele městském, což owšem spůsobilo pohoršení.

Úmysl Žižkůw patrně byl čekati wojska Sigmundowa u Hory, a zde postawiti se mu, hrazeného města wždy za podporu a zásobiště užíwajíc. K Sigmundowi se tehdáž dostawili osobně w ležení jeho u Jihlawy pan Čeněk z Wartenberka, Oldřich Rosenberský, Wilém Zajíc z Hasenburka, Jan Městecký, Půta z Častolowic a jiných wíce, dílem stálých staupenců jeho, dílem kteří teprw odpadli od Pražanů a jich spojenců, i zawázali se mu nowými sliby míti jej za krále, žádajíce toliko, aby táhna do Čech nedal země hubiti, což on lehce slíbil, ale plniti nedbal. Páni tito jakož i morawští připojili se také k wojsku jeho, s nímž on nyní konečně dal se na cestu k Hoře přes *Humpolec* a *Ledeč.* Wojsko jeho, zwláště uherské, pálilo wše napořád, wsi, městečka a twrze, a konalo přitom ukrutnosti a hanebnosti, zwláště na ženském pohlawí a dětech, jichž wyprawowání protiwí se citu lidskému.

Jak medle proslechlo se o wtrhnutí králowě po cestě přes Ledeč, Žižka ihned wywedl wojsko z Hory, a postawil se w krajině hořejší nad městem blíž jisté huti, nedáwno teprw od Sigmunda za přebýwání jeho w Hoře wystawené a nazwané Tábor, nejspíš blízko šachty nazwané od Horníků ausměšně týmž jménem, do které byli wmetali na sta lidí pro přijímání pod obojí spůsobau. Zde mínil čekati krále a podstaupiti s ním bitwu. Wojsko králowo se wšak poněkud zdrželo u Ledče, a zatím nacházeli se na cestě k wojsku Žižkowu dwa páni morawští s branným lidem swým, jediní, kteří odepřeli odpřisáhnutí kalicha a postawili se králi na odpor, pan Hašek Ostrowský z Waldšteina a Wácslaw syn

Petrůw ze Strážnice, též pan Boček z Kunštatu tuším Vikto- 1421
rin, s kterým oni musiwše Morawu opustiti nejspíš se spojili někde na zboží jeho Litickém.[78]) Žižka wytáhl jim wstříc s wojskem až do *Čáslawě*, aby se spíš mohli k němu připojiti; když pak páni šťastně dorazili, zůstawil toliko dostatečnau posádku w Čáslawi, a hned zase do *Hory* se wrátil, co zatím Sigmund již hnul s wojskem swým dále od Ledče.

W neděli ráno den sw. Tomáše (21 Pros.) po službách božích dal Žižka we jménu swém a pánů i Pražanů ohlásiti obywatelům Kutnéhory knežími s kazatelnic a také po wšech ulicích hlasem biřicowým, aby byli wšichni hotowi k setkání s králem, aby byli pamětliwi wíry, pod kterau slíbili Bohu a Pražanům, hájiti spolu s nimi prawdu ewangelia, aniž by se báli krále, jenž se blíží; neb že když wěrnost zachowají, heitmanowé a páni i wšecko wojsko chtí raději spolu s nimi hrdla swá nasaditi, než by je opustili. Poté wojsko jen skrowně se posilnilo potrawau, a na znamení dané zwonem wytáhli wen z města opět na stranu západní branau Kauřimskau; k opatrowání města zůstawen jest mincmistr, jak wýše wzpomenuto, od Pražanů dosazený. Sotwa byli asi dwa hony od města, již objewilo se wojsko králowo přicházející w ně-

[78]) Wawřinec z Březowé prawí (u Höfl. I. 525): Et cum rex venire aliqualiter distulit, Czaslaviam ingrediuntur, ut se per armorum gentem fortificarent; venientibusque in Czaslaviam Boczkone, Hasscone et domino Wenceslao domini Petri filio, dominis terræ Bohemiæ et Moraviæ, munita bene Czaslavia Montes revertuntur. O pánech Haškowi a Wácslawowi synu Petrowu mluwil letopisec již prwe, tak že není pochybno, kteří páni jsau míněni. Pan Boček nemohl býti morawský pán Sezima v Jewišowic, poněwadž ten se nacházel w zajetí po dobytí Jewišowic wéwodau rakauským Albrechtem; také pak mluwí letopisec o pánech „terræ Bohemiæ et Moraviæ"; nebyli tedy wšichni tři z Morawy, nýbrž Boček patrně z české wětwe pánů z Kunštatu; tu pak nejpodobněji musí se mysliti na Viktorina ze zboží jeho Litického; tomuť byla cesta k Žižkowi přes Čáslaw, a tudy mohla býti s oněmi dwěma pány morawskými společná. Druzí dwa páni Bočkowé, Hynek na Poděbradech a Jan Puška na Kostomlatech, měli ze swých statků bližší cestu přes Kolín, a nejspíš se nacházeli již prwe we wojště u Kutnéhory.

1431 kolika zástupích. W největším, při kterém se nacházel král sám, bylo mezi četnau jízdau hnáno mnoho set wolů a kraw, aby se množstwí zdálo tím větší. Wojsko české stanulo wšak neohroženo, a hned dle nařízení wůdce swého šikowalo se k bitwě. Pěší postaweni jsau wšichni wnitř hradby učiněné z wozů, s nimi také mnozí Kutnohorští, jiní kteří dobrowolně wytáhli s wojskem, aby pomáhali w boji, jiní, kteří ze zwědawosti wyšli z města, aby se díwali; wšem dány jsau cepy neb jiná zbraň; na wozích postaweny jsau pušky připrawené k střelbě; jízda bezpochyby dle obyčeje Žižkowa postawena byla wenku na křídlech. Kněží učinili krátké napomenutí, po kterém wšichni padli na kolena a pomodlili se k Bohu; potom pasowáno u wojště mnoho nowých rytířů pro powzbuzení k wětší udatnosti. Brzy se přiblížily některé zástupy wojska králowa, a daly se w útoky na wozy, chtíce do nich wraziti, ale odehnáni jsau střelbau se ztrátau welikau. Útoky takowé a půtky malé z nich pocházející opětowaly se stále až do noci.

W tom strhlo se proti straně pod obojí krwawé spiknutí w Kutnéhoře. Tajní protiwníci panstwí Pražanů nad městem byli se dorozuměli s někdejšími spoluměšťany swými, kteří byli po umluwě s Pražany opustili Horu a přidružili se nyní k wojsku krále Sigmunda, aby se s ním nawrátili k swým někdejším domům a statkům. Ti, když nastala noc a obě wojska zůstáwala státi proti sobě za branau Kauřimskau, wpuštěni jsau zrádně s několika sty muži wojska Sigmundowa do města druhau branau, Kolinskau, kdež hned spolčili se s nimi druhowé jejich we městě, a mnoho hawířů tajně předtím zjednaných do města a chowaných skrytě po sklepích wylezlo odtud k dílu krwawému. Spiklí, zmocniwše se nenadále města, jali se wybíjeti domy, wyhledáwati swé protiwníky a wražditi je napořád. Každý, kdo neznal hesla, o které se staupenci Sigmundowi smluwili, byl poručen smrti. Zwláště zuřeno proti duchowním strany pod obojí; z nichž jeden, utek se do kostela, zabit jest kleče před oltářem a před welebnau swátostí; jiný spolu s wíce lidmi, kteří skrýwajíce se utekli na wěž, zabit a swržen s wěže.

Když se tímto spůsobem Kutnáhora dostala w moc Sig- 1421
mundowu, král w noci s wojskem swým nedaleko od wojska Žižkowa přilehl k samému městu, z něhož dodána jest hojnost potraw lidu jeho, kdežto zatím wojsko Žižkowo, od zásob swých we městě odtrženo, trpělo nedostatek jídla a pití a přitom také mrzlo, nemajíc přístřeší. Žižka hnul wozowým táborem swým, a přiblížil se k samému wojsku králowu, i spustiw na ně prudkau střelbu z pušek, wypudil je z onoho postawení, tak že král s celým wojskem musil zase od města ustaupiti. Poněwadž wšak nicméně Hora na ten čas byla pro Žižku ztracena, opustil i sám druhého dne ráno (22 Pros.) swé posawadní postawení, a hnul dále od Hory we směru půlnočním, kdež jak se zdá zaujal postawení jiné wýhodnější před horau *Kankem*, hotow jsa k swedení bitwy. Wojsko nepřátelské, třikrát wětší než jeho, táhlo za ním, a obklíčilo jej se wšech stran, wšak nejspíš chránilo se útoku, a mínilo jej raději mořiti hladem. Tu wšak Žižka, dočkaw noci, nenadále zdwihl se opět se swým wojskem, a mocně probil se skrz nepřátely. Když byl den, stál méně než čtwrt míle cesty od nich, obtočen wozy a opět připrawen k bitwě; když wšak král ani tu se k bitwě nestrojil, nýbrž čekal ještě wíce swého wojska, které již také bylo na blízce, odtáhl Žižka konečně do *Kolína* (23 Pros.).

Král Sigmund, pokládaje to Žižkowi za útěk, domníwal se již býti wítězem, a odebraw se na štědrý den (24 Pros.) do Kutnéhory, zůstal tu přes čas wánoční. Wojsko jeho se zatím rozptýlilo po krajině okolo Kutnéhory a Čáslawě, a pálilo a laupilo městečka, wsi, dwory a twrze, páchajíc wždy wšelikau ukrutnost proti obywatelstwu, které se nezachránilo útěkem. Také se přitom král pokaušel dojíti snadnějšího konce wyjednáwáním. W průwodě jeho nacházel se znamenitý šlechtic polský, Záwiše Černý z Garbowa, wyslaný k němu od krále Wladislawa w tajném jednání wýše zmíněném w příčině Čechů, které posud nebylo ukončeno. Sigmund užil služeb jeho co prostředníka k wyjednáwání s Pražany, wyslaw jej do Kolína, newíme wšak na jakém základě, jistě bez

1421 účinku; nebo na swolení k žádostem Čechů we wěcech náboženstwí král jistě tehdáž nemyslil, Pražané pak ani Žižka nemyslili na upuštění od nich, konajíce zatím pilně přípravy k opření se w poli s wětší silau. Záleželo na tom, aby se wojsko české rozmnožilo w počtu, by se mohlo s wojenskau mocí králowau měřiti w otewřeném poli netoliko obranně, nýbrž také útokem. Žižka k tomu cíli rozeslal swé zřízence po krajích sausedních od Kolína až do okolí Jičína, a dal odewšad sbírati lid k sobě, bezpochyby nejwíce lid sedlský, který se dal nejsnadněji ozbrojiti cepy a jinau podobnau zbraní, bez mnohého cwičení.[79]) Sbírání šlo rychle předse,
1422 tak že neminulo 14 dní a wojsko se nacházelo w stawu, jakého bylo potřeba.

W auterý, den tří Králů (6 Led.) roku 1422 wytáhl Žižka nenadále od Kolína a položil se proti hlawnímu oddílu wojska Sigmundowa u *Nebowid*, wesnice asi na polowici cesty mezi Kolínem a Horau ležící, hotow jsa opět swésti bitwu. Wojsko králowské, opustiwši Nebowidy, postawilo se na wrších blízkých w hustém šiku, jako by prý na les hleděl, ale opět neodwážilo se samo útoku, jak Žižka očekáwal. Bo-

[79]) *Staré letopisy české* prawí (49): „A potom po wánocech bratr Žižka, sebraw lid okolo Jičína po těch wšech krajích, i wytáhne zase proti králi Sigmundowi.“ Tomu se posud wždy rozumělo tak (wiz Palackého Dějiny národu českého Dílu III částka II opraweného wydání str. 135), a také já jsem toho následowal w dějepise Pražském (IV. 226), jakoby Žižka osobně byl zajel do těch krajin ke sbírání lidu. Jest to wšak nedorozumění. *Kronika o Janowi Žižkowi*, zřídlo, které nabylo důležitosti teprw objewením staršího rukopisu, z něhož wydal ji doktor Goll roku 1878, prawí: „A odtud (totiž z Kolína) *posla* (Žižka) po wíce lidu, aby se wždy s králem uherským bil,“ což jest samo sebau mnohem podobněji ku prawdě; neb žeby byl při blízkém postawení wojska Sigmundowa Žižka sám se wzdálil na wíce dní od Kolína, nepodobá se, a žádná spráwa, ani swrchu položená ze Starých letopisů českých, wýslowně to neprawí; ano wýslechy w Poprawčí knize pána z Rosenberka, ze kterých se dowídáme o poslání pana Záwiše od krále Sigmunda do Kolína, mluwí o Žižkowi i Pražanech co přítomných w Kolíně toho času. Wiz we wydání této knihy panem Maršem na str. 36.

jowníci Žižkowi hořeli dychtiwostí boje. Nešťastný osud díwky, 1422
nalezené w Nebowidech, které byli drábowé uherští w jedné stodole tamější, kdež se skryla, učinili násilí až do smrti, rozhorlil tu chwíli wojsko welice. Námť jest toho pomstíti, prawili prý bojowníci, aneb za to swá hrdla dáme. Žižkowi widělo se nejspíš nebezpečné hnáti útokem na pewné postawení nepřítele, snad také že krátký den zimní chýlil se brzy ku konci. Naproti tomu we wojště králowě strhnul se zmatek a strach, tak že když se stmíwalo, počalo se dáwati na útěk. Přičítala se wina toho wrchnímu heitmanowi polnímu, Wlachowi Pipowi, ač snad spíše on teprw, když pozorowal nestatečnost we wojsku, seznal nemožnost puštění se druhý den do bitwy a radil králi opustiti Horu.[80]) Král chtěl, aby někteří z pánů českých zůstali za ním w Hoře a hájili město; ale nemohl toho obdržeti, protože nejspíš nikdo se nechtěl wydati w jistau záhubu. Tedy dal ohlásiti král, aby wšichni obywatelé Hory bez meškání opustili město se swým statkem, jak by kdo nejlépe mohl, a sám w třetí hodinu na noc, to jest asi w osm hodin wečer odjel, a dal město za sebau zapáliti. Tu nastal žalostiwý útěk Horníků s ženami a dětmi, zwláště těch, kteří se byli se Sigmundem nawrátili do města nebo pro předešlé wraždění přijímajících pod obojí musili se báti krwawé pomsty. Mnoho ubohých žen, lehce oděných, zahynulo na cestě mrazem i s dítkami. Některé starší z obce, kterým král newěřil, odwezl také s sebau w zajetí, přiwázané za prowazy k wozům. Za králem utíkalo zároweň wojsko, a Uhři přitom we městě hořícím pobrali, co mohli. W patách za nimi táhli nyní Čechowé, a wraziwše mocně do města, hasili oheň, i zachránili tím aspoň welkau část od shoření.

[80]) Windecke wyprawuje o tom těmi slowy (pag. 1148): Dornach an dem obent, wenne der konig gar vill *Hollander* in dem here hatte, von Beheim und von Merhern, wie wohl sie gesworen hatten, doch muste der konig wider von dannen weichen. Des gab mon dem Pipo die schult, der machte die flucht hie in der stat und auch im velde. — *Hollander* znamená zde bázliwce.

1422 Nazejtří, dne 7 Ledna, nacházelo se celé pyšné wojsko Sigmundowo na útěku od Hory k Německému Brodu, a Žižka s wojskem swým rychle táhl za ním ten den celý, maje mnoho kořisti, které utíkající zanechali za sebau na cestě. Teprw druhého dne, 8 Ledna, stihl je u *Habru* rozptýlené a k boji wětším dílem nespůsobilé. Jen část wojska utíkajícího zřídila se w šik na jedné hoře, a wyzdwihla korauhwe do wýšky. Když wšak wojsko Žižkowo se zwučným traubením a welkým křikem wálečným hnalo k útoku, prwní, do kterých wrazilo, jsau poraženi, a zadnější, jmenowitě Uhři, dali se we zmatku na útěk, s nimi také král, jenž se bál, aby sám neupadl w zajetí. Mnoho znamenitých šlechticů, kteří sobě pokládali za hanbu utíkati, jest zabito neb zajato, aniž mohli zastawiti náwalu wojska českého, kteréž nyní stihalo nepřítele bez přestání tři míle cesty od Habru až ke Brodu německému, porážejíc rozptýlené zástupy.

Král Sigmund nemněl ani w *Německém Brodě* býti bezpečen, nýbrž odjel odtud w noci dále po cestě k Jihlawě, zůstawiw k ochraně města posádku, nad níž přewzal heitmanstwí pán polský wýše zmíněný, Záwiše Černý z Garbowa. S ním zůstalo wíce jiných šlechticů polských, českých a německých s lidem swým. Ostatní wojsko odtáhlo za králem; poněwadž pak most přes Sázawu na jižní straně od města we spěchu pro wšecky nestačil, dala se jmenowitě jízda uherská, čítající 15000 mužů, wedením Pipowým mimo město na cestu přes zamrzlau řeku. Tu pod welkau tíží tolika koňstwa roztál a prolomil se led, a stonulo mnoho lidu, tak že nalezených potom sečteno 548 oděnců. Přeprawiti zawazadla bylo tím méně lze, a tudy zůstala Čechům opět nesmírná kořist, zůstawená před městem. Bylot dewět kop wozů, prý plných natlačených a wrchowatých s rozličným zbožím, s klenoty, penězi, rauchy w truhlách, též s knihami rozličnými, křesťanskými prý i židowskými, jichž samých bylo na wíce než tři wozy nákladní.

Čechowé, doraziwše nejspíš teprw po tmě na blízko Brodu, zůstali přes noc ležeti před městem. Ráno wšak, dne

9 Ledna, konány jsau mše w ležení, a hned potom dal Žižka 1422
učiniti útok na město, obklíčiw je se wšech stran. Brodští a lid králowský wložený k jich ochraně zmužile se bránili střelbau se zdí; ale střelba zwenčí z praků a pušek silně otřásala zdi a wěže. Boj, jak se zdá, prozatím hlawně jen střelbau wedený trwal ten den celý až do wečera. Nazejtří, dne 10 Ledna, opět po mších, začalo se rokowati o wzdání; ale co se rokowalo, někteří z obywatelů wycházeli někudy z města, a otewřeli tím přístup obléhajícím, kteříž tudy z jedné strany nenadále wtrhli, a tu proti wůli Žižky nastalo we městě krweprolití strašliwé; neb se bezpochyby bojowalo w ulicích, a tu zbili bojowníci čeští ve městě a w předměstí na 1500 lidí, dílem domácích, dílem králowských. Přitom dobyta radnice, a s ní smetáno mnoho lidí na meče, na oštípy a na sudlice dole stojících. Heitman *Záwiše Černý* musil se wzdáti w zajetí, s nímž i wíce jiných šlechticů, zejména polský rytíř Wawřinec Borowský, jiný rytíř jménem Mrwice a polský šlechtic Petr Wengiel s některým počtem wojínů. Dle prawidla zachowáwaného wšude od Žižky dle možnosti šetřeny jsau ženy a děti, a wšak wywedeny wen z města, a Brod potom wypálen. Na spáleništi, které odtud sedm let zůstalo pusté, ležela delší čas mrtwá těla, a hlodali je psi a wlci, pokud jich nepochowali sedláci okolní. Co padlo lidu w stihání od Kutnéhory až do dobytí Německého Brodu, počítá jeden letopisec sauwěký na 12000, jiný na 2000, patrně pod prawdau.

11.

Od dobytí Německého Brodu až do přijetí Sigmunda Korybutowiče za správce zemského.

W neděli dne 11 Ledna 1422, nazejtří po dobytí Německého Brodu, konána jest w ležení před městem welká slawnost; slepý wojewůdce Táborský, bratr Žižka, *pasowán jest na rytířstwí*, a učiněna jemu tím pocta skwěle zaslaužená tolika slawnými skutky w boji k obraně wlasti; w pondělí

1422 pak potom, dne 12 Ledna, pasowáno jest wíce jiných zaslaužilých bojowníků pod korauhwemi dobytými w bitwě u Habru, kterých asi šest neb sedm bylo nepřátelům odňato. Hned potom dalo se wojsko na zpátečnau cestu ku Praze, newíme jistě zdali wšecko, čili hlawně jen Pražské, kteréž s nowými rytíři již dne 14 Ledna přijelo do *Prahy;* s ním wšak nepochybně zároweň přijel také Žižka s některými jinými heitmany.

Příčina, pro kterau se odebral předně zase do Prahy, byla dílem snad, aby se wzala společná rada o další chowání we hlawních záležitostech země, hlawně wšak aby byl zjednán domácí pokoj w Praze, který byl pořád ještě ustawičně rušen piklemi kněze *Jana Želiwského.* Sotwa byl Žižka posledně odtáhl z Prahy s wojskem, Jan Želiwský opět a opět podněcowal nebo podporowal rýpání nowotářů proti ustanowenému řádu we wěcech náboženstwí. Doráženo bylo zwláště na mistry učení Pražského a žádáno na nich, aby wydali privilegia a statuty swé ke změnění dle přání swých protiwníků; w obci rowněž dálo se wšecko podlé wůle chátry řízené knězem Janem a proti mysli usedlého měšťanstwa. Proti tomu po wítězstwí nad cizím nepřítelem strana ohrožená nepochybně hledala pomoci od wůdců wojska, kteří nejlépe musili znáti škodliwé následky rozbrojů we hlawním městě pro obranu země. Přišloť k tomu, že po příjezdu wojsk z pole zřízeni jsau *přátelští rozsudí* k srownání dwau stran sobě protiwných w Praze, w počtu dewatenáct, weskrz pánů a zemanů strany pod obojí proslulých we wálce, přídržících se buď Pražanů, buď Táborů, buď bratří Orebských. Z panstwa českého byli Jan Puška z Kunštatu, Viktorin z Kunštatu, Hynek z Kolšteina, k tomu obadwa morawští páni nyní w Čechách meškající, Hašek z Waldšteina a Wácslaw z Krawař čili ze Strážnice; z Táborů předně Žižka a dwa z druhých heitmanů, kteří nejspíš s ním se byli nacházeli na wýprawě k Hoře a k Brodu německému, Jan Roháč z Dubé a Zbyněk z Buchowa; z Pražských heitmanů Jan ze Smiřic (na Mělníce), Diwiš Bořek z Miletínka (we Chrudimi), Jan

Rozwoda ze Stakor a také Jan Hwězda čili Bzdinka z Wícemilic; z bratrstwa Orebského Jiřík Kroměšín z Březowic, Bernart z Walečowa, Jiřík ze Chwalkowic a Beneš z Mokrowaus. 1422

Rozsudí tito učinili *wýpowěd* dne 5 Unora, dle které předně stalo se řádné a swobodné zwolení nowých konšelů, rowným počtem ze Starého a z Nowého města a dle rozdělení čtwrtí, ač přitom jednota úřadu obecního, Janem Želiwským zřízená, jest zůstawena. Žádný z konšelů z posledních tří woleb předtím nesměl býti wolen do této nowé raddy, kteráž se tudy skládala z mužů dle skutečné wůle wětšiny měšťanstwa. Přitom ustanoweno, aby konšelé tímto spůsobem zwolení nesměli býti měněni aspoň do roka. W příčině náboženstwí zanechali umluwci přitom, aby byli čtyrmi správci duchowenstwa ti, o které se stalo usnešení posledně, totiž Jakaubek, Engliš, Jan Kardinal a kněz Jan Želiwský; ale nařízeno přísně, aby se jimi duchowní i swětští sprawowali a newedli žádných nowot proti jejich zákazu, owšem dle nálezů lonské synody. Kdyby se která z dwau stran tomuto řádu protiwila, oznamowali umluwci, že proti ní užijí wší swé moci. Nelze pochybowati, že byl Žižka hlawním půwodem této mírné, ale rozhodné wýpowědi, kterau měla škodliwému brojení kněze Jana Želiwského w Praze učiněna býti přítrž.

Co se jiného jednalo w Praze za této přítomnosti wšech přednějších náčelníků strany pod obojí, o tom pohříchu nemáme žádných zpráw. Dá se mysliti, že přišel k řeči staw wyjednáwání s welikým knížetem Witoldem, který wšak tu chwíli byl nejistý; a nejspíš promlauwalo se také o spůsobu dalšího wálčení. Pomýšleloť se tehdáž na wýprawu do Morawy ku pomoci tamějším stawům pod obojí, kteří se po porážce Sigmundowě počali zase dílem zdwihati, též na wýprawu do Lužice neb do Slezska ku pokárání těchto zemí za škody od nich utrpené; ale stal se potom jen malý wpád do země posledně řečené ještě w měsíci Unoru, nejspíš od Orebských, při čemž spustošen klášter Křesoborský za Abers-

1422 bachem na cestě k Landshutu. Ale hlawní pozornost musila ještě wždy býti obracowána k domácím nepřátelům w poledních a západních částech země české; pročež Žižka bezpochyby hned po wýpowědi mezi stranama Pražskýma předně se odebral na *Tábor*.

Podobá se, že jako w Praze, tak wynasnažowal se také mezi bratřími Táborskými zawésti lepší pořádky, učiniti přítrž nowotám nábožénským, obmeziti kněží we wměšowání se do wálek a do jiných záležitostí swětských, we wálčení pak umírniti laupežiwost a ukrutnost, ku které práwě také kněží mnozí pobádali wíce než wůdci. K účelu tomu držán jest ještě před koncem měsíce Unora *sjezd kněží Táborských* we městě *Písku*, na kterém we wšech těch směrech stala se jistá usnešení, ač určitého znění jejich neznáme.[81])

Práwě toho času podařilo se Žižkowi, získati bratrstwu Táborskému nowého znamenitého staupence, který byl prwé úhlawním jeho nepřítelem. Pan *Bohuslaw ze Šwamberka*, jejž byl před rokem zajal na zámku jeho Krasikowě, rozmrzen na krále Sigmunda, který ničeho neučinil, aby jej z wězení wyprawil, změnil w zajetí tomto smýšlení swé, a oblíbil si učení Táborů, při kterém odtud rozhodně setrwal po ostatní čas swého žiwota. Stalo se to zwláštním přičiněním Žižkowým,[82]) a Bohuslaw ze Šwamberka následkem toho jest propuštěn z wazby a přijat za jednoho z náčelníků bratrstwa. Dne 28 Unora oznámil následkem toho panu Oldřichowi z Rosenberka listem odpowědným daným na Táboře, že chce jeho nepřítelem býti, dokudž se bude protiwiti zákonu božímu; neb že on s pomocí boží o ty prawdy, kteréž jest póznal z zákona božího, míní státi do toho hrdla.[83]) Téhož

[81]) *Chronicon Taboritarum* (u Höflera II. 482) uwodí artikule tří sjezdů, tohoto Píseckého a potom na Táboře a w Klatowích r. 1424, pohromadě, tak že není jasno, co na kterém obzwlášť bylo uzawřeno.

[82]) Aeneas Sylvius prawí (cap. 44) o Žižkowi: Booslaum (&c) in oppido suo munitissimo vi cepit, et in haeresim suam *pellexit*.

[83]) Dopis ten (w Palackého *Archiwu českém* III. 369) jest sice bez roka; ale nemůže býti ani z roku 1421, protože se Bohuslaw ze Šwamberka toho roku nacházel we wazbě na Přibenicích zároweň s panem Men-

pak také času nejspíš pan *Menhart z Hradce*, chowaný zároweň s Bohuslawem na Přibenicích, smluwil se s Tábory, ne z přeswědčení, ale ku prospěchu swému. Nebo úmrtím pana Oldřicha Wawáka z Hradce, swého strýčence, byl se stal po práwu dědicem jeho na welkém zboží Hradeckém, jehož by byl sotwa jinak dosáhl, než že jako jeho předchůdce wstaupil s Tábory we spolek, jakkoli sobě protiwný. 1422

Již na wýprawě wálečné proti králi Sigmundowi pomýšlel Žižka na wálčení s *Oldřichem Rosenberským* jakožto nejmocnějším z nepřátelských sausedů Tábora. Za přebýwání swého w Kolíně on a Pražané dorozuměli se s některými lidmi Oldřichowými, kteří se tehdáž byli přidružili k poselstwu pana Záwiše Černého k nim, kteříž měli zapáliti hrad a město Krumlow, hlawní sídlo jeho, až by se k němu Žižka přiblížil s wojskem swým; a w den dobytí Německého Brodu (10 Led. 1422) poslal z ležení swého před tím městem posla důwěrného, jakéhos Rybku z Lužnice, k rychtáři, purkmistru, konšelům i obci města *Třeboně*, „bratřím w pánu bohu", s nějakým wzkázáním, které bezpochyby čelelo také na škodu pána Rosenberského. Bylať Třeboň městem jemu poddaným, s nímž jak widěti Žižka byl w dobrém dorozumění, nepochybně tajném. Bezpochyby počal Žižka také hned po swém příjezdu na Tábor wálčiti s Oldřichem Rosenberským, ač nemáme o tom žádných jistých zpráw; ale byl z toho po krátké chwíli wytržen opětným obležením *Krasikowa* od landfridu Plzenského, ku kterému možná že práwě přistaupení pana Bohuslawa Šwamberského k straně Táborské zawdalo bližší podnět. Bylť mladší bratr Bohuslawůw Hynek Krušina ze Šwamberka nyní předním náčelníkem strany králowské w Plzensku, a hleděl se snad zmocniti hradu bratra swého jakožto odpadlého od strany pod jednau.

Žižka mínil Krasikow wybawiti, a znaje sílu nepřátel tamějších dle zkušenosti roku předešlého, žádal spolupůso-

hartem z Hradce, zajatým teprw někdy w měsíci Červenci, ani roku 1423, protože Bohuslawa ze Šwamberka již déle předtím, zejména w Září 1422, nacházíme jistotně při straně Táborské.

1422 bení Pražanů, jak se zdá buď k té straně buď k jiné. Rozhodnutí Pražanů se wšak prodlilo nowau nenadálau bauří w jejich městě. Nowí konšelé, zwolení pod ochranau mocných přátelských umluwců, hned po nastaupení w úřad odňali heitmanstwí čili správu wojenského lidu swého *Janowi Bzdinkowi*, a obce obojího města zwolily dne 9 Unora na místo jeho za nejwyššího heitmana pana Haška Ostrowského z Waldšteina. Z toho byla nowá nespokojenost kněze Jana Želiwského a jeho staupenců, kteříž opět láli na „zrádné pány“. Přišlo proto k nějakým wýtržnostem, pro které konšelé dali některé sausedy zajmauti. Krom toho byly různice mezi čtyrmi správci duchowenstwa, z nichž Jan Želiwský druhým třem odporowal a nadržowal proti nim rušitelům předepsaného řádu w náboženstwí. Konšelé, k nimž wedeny proto stížnosti, pojali konečně nešťastnau myšlénku, aby se těchto wzdorů a odbojů zbawili usmrcením kněze Jana a hlawních jeho příwrženců. Dne 9 Března pozwali jej na radnici Staroměstskau pod záminkau porady s ním o pilné wěci. Za předmět wzata jest tehdejší otázka wojenská, kam by se mělo wytáhnauti do pole, zdali do Morawy čili k wybawení Krasikowa čili k Táborům samým do jich krajiny, poněwadž prý toho welmi žádají. Jan Želiwský radil jinak, než asi bylo přání Žižkowo w tehdejších okolnostech, totiž aby Pražané předně wytáhli k obležení Hrádku čili Křiwoklátu, na němž se nacházela posádka králowská, owšem jak Pražanům tak poddaným jich městům Beraunu, Slanému a Launům ano i Žateckým nebezpečná na cestách; tam že přirazí k wojsku wěrní Pražanů z okolních krajin, a tehdy že odtamtud bude se moci poslati něco lidu jízdného i pěšího ku Krasikowu Táborům ku pomoci, wšak až by bratří sami tam wytáhli; mělo se jim tak dáti wěděti s radau, aby se k tomu sebrali s jinými obcemi swými, Pískem, Sušicí, Klatowy, Domažlici. Konšelé přiswědčowali k této radě jeho, owšem na licho, a wedli potom jiné řeči s ním, až přišli sausedé jeho strany mezitím obeslaní na radnici. Tu dali je wšechny najednau zjímati a we dwoře *stíti* napřed *Jana Želiwského,* potom

dewět jeho pomocníků. Z toho se však nyní hned strhla 1422
diwoká bauře we městě, we které radnice jest wybita od obecného lidu, konšelé se rozutíkali, jsau však stiháni po domích, jedni na místě zabiti, jiní zjímáni a sťati; potom udeřeno na kolleje mistrů protiwných, a w nich i jinde wykonány laupeže a jiné záhuby. Nazejtří (10 Břez.) zwoleni jsau potom nowí konšelé dle zalíbení chátry ze staupenců někdy kněze Jana; konečně nad mistry držán saud (15 Břez.), kterým wypowěděni jsau z Prahy a odwezeni k nucenému přebýwání do Hradce Králowé, mezi nimi rowněž i tři správci duchowenstwa, čímž řád w náboženstwí lonskau synodau nařízený jest dokonce wywrácen; rowněž wýpowěd umluwců dne 5 Unora owšem přiwedena celkem na zmar.

W těch okolnostech Žižka od Prahy nemohl ničeho očekáwati, a nezbylo mu nic jiného, než aby táhl opět sám k wybawení *Krasikowa,* bezpochyby s malau mocí, protože z Tábora musilo zatím býti pokračowáno we wálčení, třeba jen obranném, proti Oldřichowi Rosenberskému. O spůsobu jeho předsewzetí nemáme žádné zpráwy určité a spolehliwé. W měsíci Dubnu byla rozšířena we wzdálených místech powěst, že leželi krajané Plzenští před Krasikowem a dobýwali na něm Žižky, doufajíce, že ho tu dostanau a upálí s jeho pomocníky.[84]) Ale naděje tato se nesplnila; a nebyla-li powěst bez podstaty, musili bychom si mysliti, že se Žižkowi opět jako roku předešlého podařilo odehnati wojsko obléhající a zašpižowati hrad; na němž snad, obdržewše posilu, potom jeho samého oblehli, ale wytepal se opět jako předešle z hory Wládaře, ano postupowal potom i wýbojně proti swým nepřátelům, obdržew snad předce konečně také pomoc od Pražanů.

Potřeba dobýwání *Křiwoklátu,* ku kterému radil posledně kněz Jan Želiwský, minula Pražanům, ježto hrad tento

[84]) Tak píše mistr Sifrid děkan Lehnický z Břehu we Slezsku dne 25 Dubna (wiz Palackého *Urkdl. Beiträge* I. 191), a zpráwa jeho musí se při wzdálenosti místa toho od Plzenska wztahowati owšem k času některému zpátky, nejspíš až ku prwní polowici Dubna.

1422 w krátce potom wyhořel domácím ohněm z neopatrnosti, a posádka i jiní obywatelé, zwláště mnozí Pražští Němci, kteří se tam byli utekli s rodinami swými, opustili jej a uchýlili se do Plzně. Následkem toho Pražané osadili sutiště jeho bez překážky. Jinak wšak předce učinili dle rady kněze Jana potud, že wyprawili wojsko swé w onu stranu; kdež na welikau noc, dne 12 Dubna, dobyli města *Žlutic*, wšak nezůstawili w něm posádky. Možná pak, že toto jejich tažení prospělo Žižkowi, buď že od Žlutic poslali jemu pomoc, buď že se Plzenští báli přitažení jich a proto od Krasikowa odtáhli.[85]) Žižka táhl nepochybně za nimi; nebo hned potom oblehl nedaleko odtud hrad *Gutštein*, a dobyl ho i několika jiných zámků w tom okolí,[86]) také pak pokaušel se o dobytí *Stříbra;* ale město bylo dobře opatřeno a háјeno jmenowitě panem Hanušem Krašowským z Kolowrat i bezpochyby wíce jinými pány. Musiw od něho upustiti, táhl Žižka dále we směru jižním, a oblehl *Týn Horšůw*, město náležející k arcibiskupstwí, ale nacházející se w moci strany králowské.[87]) I zde byla obrana wýtečná. Útok, jejž předsewzal Žižka, při kterém i ženy Táborské ještě prý zůřiwčji než muži bojowaly, jest odražen udatným odporem obywatelů, jehož zwláště i duchowní se účastnili. Mnoho prý statečných lidí přitom padlo.[88]) Přiblížení se Žižky ku pomezí

[85]) *Kronika o Janowi Žižkowi* (wydání Gollowo p. 49) prawí, že Žižka táhl do Plzenska, „i dobyl jest Žlutic šturmem na Welikúnoc"; což jest w odporu se Starými letopisy českými (str. 52), dle kterých dobyli Žlutic Pražané. Že wšak dobytí Žlutic od Pražanů a hájení Krasikowa Žižkau jedno druhého se dotýkalo, jest owšem k wíře podobno.

[86]) *Kronika o Janowi Žižkowi* 49. Bartoš z Drahonic u Dobnera I. 215. Palackého *Urkdl. Beiträge* I. 199.

[87]) O obležení Týna Horšowa měli Normberští zpráwu již 4 Kwětna, z čehož se dá sauditi, že se počalo někdy ku konci Dubna. W dopise Normberském o 4 dni pozdějším (8 Kw.) prawí se: „Die Hussen hatten sich auch *in newlikeit* für Bischofteinetz gelegert." Wiz Palackého *Urkd.* I. 197, 199.

[88]) Andreas Ratib. u Höflera II. 413. Kronika o Janowi Žižkowi 49. Zřídlo posledně uwedené udáwá mylně, že byl Týn dobyt, čímž také zpráwa tamže o dobytí Gutšteina stáwá se poněkud pochybnau. Na-

zemskému na této straně spůsobilo zatím jako na začátku 1422
roku 1421 obáwání w blízké zemi baworské, kdež proto wéwodowé Jan a Otto počali zbrojiti se a swoláwati sausedy ku pomoci, ano mínili se pokusiti o wybawení Týna, k čemuž chystali se, nejspíše w dorozumění s nimi, také páni z Plzenska, jmenowitě Hanuš Kolowrat, od Stříbra jimi obhájeného. Následkem toho upustil Žižka od obléhání Týna některý den na začátku měsíce Kwětna, a postáw ještě nějakerau chwíli nedaleko odtud s wojskem, ku kterému snad byly se přidaly posily od Domažlických, Klatowských a Sušických,[89]) potom nepochybně nawrátil se zase na *Tábor* ku pokračowání w nepřátelstwí s Oldřichem Rosenberským.

Mezitím stal se důležitý obrat we dlauhém wyjednáwání s welikým knížetem litewským o přijetí koruny české. Wítězstwí Žižkowo nad králem Sigmundem u Německého Brodu změnilo mysl krále polského Wladislawa, že přestal očekáwati prospěchu z přátelstwí se Sigmundem a zanechal dalšího wyjednáwání o ně za zády Čechů, hledě raději zase dorozuměti se s nimi, aby Sigmundowi rozmnožil nesnáze, při kterých by snadněji mohl rytíře německé w Prusích poraziti zbraní. Tím se uwolnilo bratranci jeho Witoldowi, tak že se swolením jeho mohl se konečně nakloniti k splnění žádosti Čechů. Uzawřelť přijmauti korunu sobě podáwanau a wyprawiti přede wším strýčence swého *Sigmunda Korybutowiče*, synowce králowa Wladislawowa, co swého náměstka do Čech. Ačkoli poslowé čeští wyprawení do Polska posledně od sněmu Kutnohorského byli na cestě zajati, meškali wšak wždy ještě někteří z předešlých poslů w Litwě, tak že se wyjednáwání nikdy celkem nepřetrhlo. Po nich nepochybně oznámil Witold

proti tomu píší Normberští dne 8 Kw. (Palackého *Urkd.* I. 199): die Hussen sterken sich, und haben kürzlich *etliche sloss* gewunnen; snad že mezi těmi míněn byl také Gutštein.

[89]) Dne 8 Kw. píší Normberští tamže: so hat uns unser herre herczog Johans alls *nechten* verschriben, daz die Hussen da dannen *etwas hinter sich* gerukt seyn, und doch noch *besammt ligen*; was sie aber nu beginnen werden, wissen wir noch niht.

1422 úmysl swůj stawům českým, a již dne 5 Března psal s týmž oznámením papeži Martinowi V, wyslowuje úmysl wynasnažiti se o smíření Čechů s církwí, a žádaje, aby papež zdwihl přísné rozkazy proti nim wydané i dopustil jim wolného wyjednáwání po poslích do Říma. Nečekaje na odpowěd papežowu, wyprawil brzy potom Sigmunda Korybutowiče do Čech s několika tisíci jízdnými, sebranými w Polsku w okolí Krakowa. Dne 21 Dubna, tedy jedenáct dní po dobytí Žlutic od Pražanů a když se Žižka nacházel na swém tažení w Plzensku snad asi někde u Stříbra, byl kníže Sigmund s wojskem tímto na cestě přes Oswětim a Těšín do Morawy, kdež swedl některé boje se stranau krále Sigmunda a dobyl jmenowitě města Uničowa útokem. Z této jízdy jeho na Morawě došel Žižky list od něho, newíme zdali když se ještě nacházel w poli čili již po nawrácení na Tábor, kterým jej napomínal, aby prý země nehubil a neplenil; a wíce jiných dopisů podobných následowalo. Žižka byl tím welice pohnut w mysli swé,[90]) a odpowěděl prý na ta wšecka psaní „což mohl nejukrutněji", nazýwaje kníže samého wražedlným a paličem proklatým.

Dowedli bychom si jistě snadněji wyložiti toto podiwné prwní zawadění o sebe dwau těchto mužů, kdybychom wěděli, kdo asi z panstwa českého neb i morawského obcowal se Sigmundem Korybutowičem hned po příchodu jeho na Morawu neb ještě dříwe. Žižka byl od prwního počátku jedním z předních půwodců hledání nowého krále pro Čechy z Polska nebo z Litwy, a nemáme nikdež zpráwy žádné, žeby byl kdy úmysl swůj změnil. Byť snad chowání krále polského, neupřímné a obojetné, bylo se ho nelibě dotýkalo jako jiných, wšak jemu rozdíl mezi smýšlením Wladislawowým a Witoldowým sotwa mohl býti neznám, a také z pozdějšího jeho chowání nelze sauditi, žeby byl kdy chtěl přijetí Witolda a Sigmunda Korybutowiče co náměstka jeho protiwiti se. Podobá se tudy, že byl kníže Sigmund pobádán proti němu

[90]) Spisowatel *Starých letopisů českých* naznačuje to slowy: při sobě samém maje, což mu na mysli bylo (p. 52).

od nepřátel bratrstwa Táborského wůbec, kterých nescházelo 1422
mezi panstwem českým strany pod obojí nikdy. Jaký byl rozdíl mezi Žižkau a duchem bratrstwa Táborského, který hlawně od kněží pocházel, bylo bezpochyby mladému knížeti litewskému, jakožto cizozemci, ještě neznámo.

Trpké pocity, které musilo Žižkowi spůsobiti příkré prwní wystaupení knížete litewského proti němu, neswedly ho nikterak ke skutkům přenáhleným; nepřekáželť mu nikterak w jeho předsewzetí, aby se na místě knížete Witolda uwázal we správu země. Sigmund Korybutowič, posilniw znamenitě stranu pod obojí na Morawě w opětném odporu jejím proti králi Sigmundowi, přitáhl brzy potom do Čech, kdež ke swolání od něho sešel se *sněm* stawů pod obojí w *Čáslawi*. Kníže, jenž byl hned w dobytém Uničowě přijal swátost pod obojí spůsobau, slíbil na sněmě tomto zřejmě, držeti a hájiti čtyry artikule Pražské, a přijat jest za *správce zemského* jakožto náměstek welikého knížete litewského co krále českého požádaného. Nemáme zpráw jistých, zdali se sněmu tohoto účastnili Pražané wedlé pánů a zemanů strany pod obojí; ale zdá se tak; neb se kníže Sigmund ze Čáslawě odebral přímo do *Prahy*, a wjel bez překážky do města s wojskem swým polským dne 17 Kwětna, ačkoli nebylo to dle přání staupenců někdy Jana Želiwského, kteří Prahau wládli. Příchodem jeho sesílila se strana druhá we městě, a hned se stal zase obrat, kterým se dostala na wrch. Pod ochranau jeho přikročily obce obojího města podobně jako dle předešlé wýpowědi umluwců k swobodnému wolení nowých konšelů (25 Kw.), a úřad městský dostal se zase do rukau usedlého měšťanstwa. Mladý kníže litewský počínal si přitom jak nejwíce možná smířliwě, ale také s dostatečným důrazem, a dowedl toho hned také, že měšťané odběhlí w rozbroji pro smrt Jana Želiwského a tak též mistři wypowědění do Hradce směli se zase nawrátiti do Prahy; také pak brzy zaweden nowý řád w duchowenstwu dle smyslu lonské synody, tak totiž že we jménu arcibiskupa Konrada zřízen *duchowní úřad* w Praze s generalným wikářem a officia-

1422 lem arcibiskupským w čele, který byl od duchowenstwa Pražského wolen a od arcibiskupa potwrzen.

Wšecko toto počínání Sigmunda Korybutowiče bylo dle přání Žižkowa. Wojewůdce Táborů musil jím nabyti přeswědčení, že mínil kníže upřímně s hájením zásad a snah strany pod obojí, a že mu neskcházela wůle a spůsobilost k uwedení země w řád, o kterýž on sám wždy se byl wynasnažowal. Také wšak kníže litewský nabyl brzy jiného mínění o Žižkowi, když se lépe seznámil se stawem wěcí w Čechách. Bezpochyby zprawili jej lépe o něm a o důležitosti jeho přátelé Žižkowi mezi panstwem strany pod obojí, jakož asi bratří Viktorin a Hynek z Poděbrad, tak že nedal se i on drsnými odpowědmi Žižkowými příliš popuditi, nýbrž snesl je konečně s pokojem, a mezi nimi oběma přišlo k nějakému wyjednáwání, o kterém pohříchu nemáme žádných zpráw. Srownalost snah jejich jewila se brzy w chowání ke společnému nepříteli, panu *Oldřichowi Rosenberskému.* Táboři tehdáž, ne-li osobním wedením Žižkowým, aspoň jistě řízením jeho wrchním, hluboko wnesli záhuby na statky Rosenberské. Wypáliwše *Nowéhrady*, hubili a plenili w krajině odtamtud až ku klášteru *Wyšebrodskému* při samých hranicích rakauských, spustošili ohněm klášter tento dne 24 Kwětna, potom pak táhli opět mimo Krumlow, a wypálili také městečko *Přídolí* nedaleko hlawního tohoto sídla páně Oldřichowa.[91]) Tauž dobu, dne 21 Kwětna, psal pak Sigmund Korybutowič Oldřichowi Rosenberskému z Prahy, wyzýwaje jej, aby se wíce „zákonu božímu neprotiwil", země nehubil a na nejdéle do Letnic se přiznal ku poslušenstwí welikého knížete, strýce jeho; pakli by toho neučinil, žeby musil pomysliti „s radau pánů zemských, pánů Pražan, rytířů, panoší, měst i jiných obcí k zákonu božímu příchylných", jak to stawiti, aby swoboda zákona božího nebyla utištěna a země nebyla dále hubena.

[91]) Wácslaw Březan w Časop. česk. musea 1828 IV. 57 a Poprawčí kniha Rosenberská na str. 47.

Zdá se, že když kníže Sigmund list tento odeslal, bylo 1422 dorozumění mezi ním a Žižkau již dokonáno, ale že neměl Žižka ještě swolení bratrstwa ku přijetí knížete za správce zemského, ano že byl proti tomu odpor strany wýtržnější mezi Tábory. Přes odpor tento docílil wšak Žižka za nedlauho přiswědčení aspoň wětšiny bratrstwa Táborského a zejména dwau z ostatních čtyr heitmanů, Chwala z Machowic a Zbyňka Buchowce, obcí měst ke bratrstwu příslušných, Domažlic, Klatow, Sušice, Píska, Prachatic a Horaždějowic, jakož i mnohých pánů, rytířů a panoší ke bratrstwu se znajících. W jich wšech jméně, jakož těch, kteří prý dobrowolně k němu hledí a ke Chwalowi i Buchowcowi a jim sebe swěřili, zaslal památný *přípis ku Pražanům* dne 11 Června,[92] kterým předně oznamowal, že oni w listě jmenowaní s bratřími Táborskými kníže Sigmunda přijali „za pomocníka a za správce nejwyššího této země, a že chtí jeho poslauchati a jemu we wšech řádných wěcech pomocni a radni býti wěrně bohdá"; zadruhé napomínal s welkým důrazem, aby zanechali wšech nechutí, hněwů, kyselostí, které od roka nebo nyní mezi sebau měli, aby prý mohli sprawedliwě páteř pěti, řkauce: odpust nám naše winy, jakož i my odpauštíme, aby měli we cti starší swé, totiž purkmistry, konšely a rychtáře, a před nimi swé pře wedli bez rocení a bez sbírání. „A jestliže toho neučiníte, dokládal dopis, a budete chtíti které bauře nebo které lži a swáry, rotíce se, mezi obcemi wésti po dnešní den; tehdy my s boží pomocí, s kněze Milostí, s pány konšely i jinými pány, rytíři, panošemi i se wšemi wěrnými obcemi chceme se k tomu přičiniti a mstíti, buď kdož buď, žádné osoby newyjímajíc." — Žižka nemohl zřetelněji oswědčiti nechuť swau z reydů prowozowaných knězem Janem Želiwským a staupenců jeho za minulého roku w Praze, jakož zase oprawdowé smýšlení swé usilující o zawedení pewného pořádku w zemi.

[92]) Datum toto není zcela jisté, znamená-li den odeslání dopisu čili kdy jej Pražané obdrželi.

12.
Žižka za wládařstwí Sigmunda Korybutowiče. Rozdwojení jeho s Tábory a smíření zase proti pánům a Pražanům.

1422 Dříw než kárawý list Žižkůw došeł do Prahy, był kníže Sigmund Korybutowič wytáhl do pole proti hradu *Karlšteinu* (2 Čw.), silně osazenému lidem králowským, který był Pražanům w nejbližším okolí jejich neméně škodliwý jak Křiwoklát, pročež jej hned po příjezdu knížete litewského začali obléhati (20 Kw.). Kníže zůstáwal sotwa stále při wojsku, protože zřizowání a upewňowání wlády jeho jistě wyžadowało časté přítomnosti jeho w Praze; tu pak se zdá, že brzy po zaslání listu onoho Žižka také sám přijel do Prahy, aby se s knížetem osobně seznámil i aby wzali spolu radu o další wedení wěcí. Starý letopisec wyprawuje nám, kterak když jsau se spolu seznámili a sešli w přízni po prwním nedorozumění, „kníže říkało Žižkowi: *Otče* a Žižka knížeti: *pane Synu*". Nepochybně stało se osobní toto sejití spíš dříwe než později, protože ho zrowna z počátku musiło nejwíc býti potřeba, a protože později nacházíme oba wůdce zaneprázdněny každého w jiných stranách.

Žižka měl posud na péči hławně wálku s *Oldřichem Rosenberským* a jinými nepřátelskými sausedy Táborů w jižních Čechách, we kteréž pokračowało se se zwláštním úsilím w měsících Červenci a Srpnu toho roku. Oldřich Rosenberský, slíbiw přijeti ku králi Sigmundowi do Řezna, kdež měl býti sjezd knížat německých k uradění se o nowau wýprawu proti Čechům, rozpakowal se tam jeti, boje se škody na statcích za swé nepřítomnosti. Dopisem králowým daným z cesty jeho do Řezna dne 20 Července dal se nicméně pohnauti, a zajeł k němu s jinými pány do Normberka, kamž był sjezd knížat přeložen; tam wšak za ním psali již dne 26 Července purkrabí jeho Wilém z Potšteina a Buzek z Rowného, že jsau Táboři welmi silní a den ode dne se sbírají a silní, naproti tomu branní lidé čili towaříši w posádkách že nechtí déle zůstati na zámcích jeho, leč jim brzy wyplatí mzdu, o kterau

byl w nesnázi, chtěje teprw žádati na králi náhrady za swé 1422
škody a na knížatech pomoci peněžité.

O bězích této wálky máme některé zpráwy dosti podrobné, ale nesauwislé a co do času neurčité, tak že newíme, jak jedno po druhém se zběhlo, a zdali některé z těch událostí nezběhly se také o něco málo dříwe neb něco málo později, než w letě roku 1422.[93]) Osobním wedením Žižky byla toho času obležena *Bechyně*, hrad pana Jindřicha z Lažan, hájený wšak, jak se zdá, posádkau Rosenberskau.[94]) Hrad byl obhájen, ale městečko pod ním zlezli Táboři, prý pomocí zrady, při čemž první wpadli do něho Přibík Tluksa z Kamene (twrze u Pacowa) a *Jan Bzdinka*, někdejší heitman Pražský, který se tehdy ponejprw připomíná mezi Tábory. Městečko jest wypáleno a jinak welká škoda w něm učiněna, také některý počet towaříšůw čili branné čeledi ze zámku zajat. Odtamtud snad obrátil se Žižka do Prachenska, kdež dobýwal některého času *Strakonic;*[95]) a odtamtud snad na zboží Poděhuské u Netolic, kdež ještě zůstáwala w moci pana Oldřicha twrz *Wlhlawy*. Purkrabí jeho tamější, zeman jménem Hrůza, měl málo lidí, a z nich jeden, Mika kowář, sšed s twrze, dal o tom Táborům náwěští do *Baworowa*. Žižka, jak se zdá, odtamtud táhna, twrz wypálil.[96]) Jinau podobnau wýprawu učinili Táboři wedením *Chwala z Machowic*, na které, škodiwše nejspíš prwe w některé části zboží Rosenberského, přitáhli od Swin k *Budějowicům*, položili se w nejbližším okolí města tohoto, a pálili i plenili dwory Budě-

[93]) Totiž zmínky w Poprawčí knize Rosenberské we wýslechách dne 24 Listopadu 1422 a z Unora, Března, Dubna a Kwětna 1423.

[94]) Wilém z Potenšteina a Buzek z Rowného w dopise wýše zmíněném dne 26 Července (w Palackého *Archivě českém* III. 6) píší mezi jiným: Takéť jsú zwláště Bechyňští haitmané přijeli od towaříšów o též, a žeby nemohli déle ostati. Zdá se dle toho, že toto obležení Bechyně připadá teprw po 26 Červenci; první pak zmínka o něm jest we wýslechu dne 23 Unora 1423.

[95]) První zmínka we wýslechu dne 24 Listop. 1422.

[96]) Zpráwy we wýslechách dne 20 Dubna a 25 Září 1423.

1422 jowických; při čemž mezi jiným wybit jest také kostel w Boršowě.

Kromě wýpraw wětších byla wšak wedena zhaubná wálka drobná pálením wsí a dworů, laupením a jímáním lidí na silnicích, braním dobytka, wybíjením kostelů a konáním jiných násilí, na něž wysílány byly wětší neb menší zástupy z Tábora, z Píska, z Prachatic, z Lomnice a jiných míst osazených od Táborů. W *Písku* byli k tomu obywatelé rozděleni na čtyry díly, kteří střídawě wyjížděli na škody swých nepřátel. Z *Lomnice* wysílal na pleny *Roháč*, z *Prachatic* tamější dwa stálí heitmani Chwal z Machowic a Jeník z Mečkowa; laupeže přinesené odwáděly se heitmanům, kteří z nich wykazowali podíly. Prachatičtí měli přitom umluwy s bojowným zemanem *Smilem z Křemže*, sausedem páně Oldřichowým blíž hradu jeho Maidšteina, o odwádění zajatých we společných bojích, když by byli ze statků Rosenberských, do Prachatic, pakli Budějowičtí, na Křemž. Od spojenců těchto byla také učiněna společná wýprawa proti *Winterberku*, pana Kunata Kapléře ze Sulejowic, na které utrpěli některau ztrátu, nicméně město wypálili. Od záhub tímto spůsobem prowozowaných nezůstala žádná část rozsáhlých statků Rosenberských uchráněna, zwláště poněwadž se dály často ze záloh, strahowáním na silnicích neb jinak nenadále, a poddaní Rosenberští sami mnozí se zdržowali mezi Tábory w Prachaticích, w Lomnici, na Táboře a jinde a byli jim pomocni. Tudy i w nejbližším okolí hradů některých, jakož Helfenburka, Chwalšin, Maidšteina, Frimburka dály se laupeže a zájmy. U samého *Krumlowa* byl od některých z Prachatic času nočního pobrán dobytek z panského dwora Kwítkowa; purkrabí Krumlowskému Buzkowi byl spálen dwůr jeho w *Rowném* za Přídolím; nedaleko odtud osazen kostel w *Kaplici*, a upálen farář z blízké wsi *Soběnowa;* rowněž se stalo faráři *Swerazskému* na blízkém odtud zboží kláštera Strahowského w tak zwaném Záchlumí. Na zboží Bukowském u *Weselí* spálen byl dwůr farářůw, a něco dále odtud wýchodně od Soběslawě zámek páně Oldřichůw *Deštný.*

Mezi zaneprázdněním Žižky a Táborů wálkau tauto w jižních Čechách trwalo *obležení Karlšteina* knížetem Sigmundem Korybutowičem a Pražany pořád bez prospěchu; a když kníže Sigmund asi po dwau měsících pro opětné přípravy knížat slezských ke wpádu do Čech s částí wojska swého se odebral ke hranicům slezským, kdež dne 10 Srpna jal se obléhati hrad *Opočen* pana Jana Městeckého, osmělili se wzdálením jeho někteří páni z Plzenska k dorážení útokem na krajiny pod mocí Pražanů stojící. Práwě dne 10 Srpna dobyl pan Hanuš Krašowský z Kolowrat *Křiwoklátu*, a brzy potom společně s panem Alšem Holickým také *Rakowníka*. Wojsku ležícímu před Karlšteinem překáželo se při wýjezdech konaných dle potřeby ke zjednání potrawy a píce; také pak pan Hanuš z Kolowrat neustál již od roku předešlého pokaušeti se o dobytí *Příbramě*, města náležejícího k arcibiskupstwí, které bylo, jak se podobá, arcibiskupem Konradem poručeno k ochraně někdy panu Petrowi Zmrzlíkowi a po něm jeho synům, jichžto sídlem hlawním byl hrad Orlík pod Zwíkowem na Wltawě. Dne 8 Září swedl Hanuš z Kolowrat boj s Příbramskými a s lidmi pana Jana Zmrzlíka u Hluboše mezi Příbramí a Hořowici, we kterém utrpěli od něho těžkau ztrátu. Snad byla událost tato příčinau, pro kterau se Žižka odebral na *Orlík*, aby synům přítele swého přispěl ku pomoci. Nacházímeť jej dne 11 Září na zámku tomto, ale již také zaneprázdněna s přípravami proti cizím, netoliko domácím nepřátelům. 1422

Tehdáž byly na sněmě říšském w Normberce, již za posledních dní měsíce Srpna, učiněny nálezy o předsewzetí opětné wýprawy welké proti Čechům od celé říše německé, která měla zwláště býti zaměřena k wybawení obleženého Karlšteina. Wojska měla se k tomu sejíti při pomezí českém od západu o sw. Michale (29 Září) toho roku wedením Fridricha kurfirsta brandenburského. Bezpochyby wšak již we prwních dnech měsíce Září stalo se nějaké překročení hranic od Němců z Bawor, kterým utrpěli škodu *Domažličtí*, nejkrajnější z Táborů w těch stranách. Žižka, k němuž se obrátili

*

1422 o pomoc, psal jim řečeného dne 11 Září z Orlíka, napomínaje k trpěliwosti w bázni boží, i aby se „proti takowým zlostem, které se od těch Němců dějí, statečně postawili“, wezmauce za příklad staré Čechy, ježto „zatknauce klanici za škorni, netoliko o boží při, ale i o swau bili jsau se“. „A my pak, milí bratří!“ znělo památné psaní dále, „hledíce k zákonu božímu a k obecnému dobrému, wětší snažnost máme naložiti, aby kdož můž kyj w ruku wzíti a kamenem lučiti, wzhůru byl! A protož, milí bratří! wěděti wám dáwám, že lid sbíráme se wšech stran proti takowým nepřátelům božím a zhaubcům české země. Protož i wy kažte kněžím, ať na kázání lid wzbuzují k boji proti takowému Antikristu, a sami trhem wolejte, ať wšichni, kteří mohau pro starost a mladost, wzhůru jsau na každau hodinu. A myť k wám bůh dá, brzy přijedeme; jenom mějte chleb, piwo, obrok koňům připraweny a wšickni zbraň wojenskau; neb již jest čas netoliko proti domácím, ale i proti cizozemcům. Pomněte na wáš prwní boj, ježto jste malí proti welkým, nemnozí proti mnohým, neodění proti oděným statečně bojowali. Wšak ještě ruka boží není ukrácena. Protož doufajíce w Boha, buďtež hotowi.“

Zákon boží, obecné dobré, obrana země české proti cizozemcům byla hesla Žižkowa; ale jiným lidem na jiných wěcech wíce záleželo, a záměry nadšeného wůdce nedařily se tentokráte dle přání jeho.

Wládařstwí knížete litewského Sigmunda Korybutowiče, které Žižka podporowal dle wší možnosti swé, nebylo plnau wládau králowskau, jak jí Čechowé byli zwyklí až do wypuknutí welkých bauří těchto; ale bylo předce mnohem aučinliwější nežli předešlá spráwa dwadceti wládařů zwolených na sněmě Čáslawském. Oč se Sigmund Korybutowič na předním místě zasazowal, bylo, aby na něj přešla moc, kterau tehdáž Pražané wykonáwali nad okolím swého města a nad městy králowskými, jichž dobyli během roku 1421. Strana usedlého měšťanstwa, kterau wybawil ze strachowlády chátry a panstwíchtiwých poděcowatelů jejích, byla mu w tom powolna, tak že moc wykonáwaná dotud od spojené obce Sta-

rého a Nowého města kus po kuse jest naň přenášena. Pražané postaupili mu jmenowitě mincí, kterých dotud sami užíwali, tak že od něho dosazen jest nowý mincmistr na Horách Kutnách, předešlý heitman Pražský Hašek Ostrowský z Waldšteina; se swolením obce dosadil kníže také podkomořího, Wiléma Kostku z Postupic, na nějž wznešena jest spráwa wšelikých statků duchowenstwa zabawených od Pražanů. Rowněž wloženo jest do rukau knížete řízení wojenstwí, a tudy musili owšem heitmani, dosazení od Pražanů po jednotliwých městech králowských, zawázáni býti poslušenstwím k němu. Na swé wýprawě ke hranicům slezským wjel Sigmund Korybutowič také do Hradce Králowé, zjímal konšely tamější, a sadil jiné sobě oddanější, i připrawil tudy také toto město od Pražanů nezáwislé pewněji pod swau moc; nejspíš pak hned tehdy dosadil w něm swého heitmana, pana Diwiše Bořka z Miletínka. Krom Pražanů podrobili se dobrowolně páni a zemané strany pod obojí knížeti jakožto náměstku Witoldowu we wšem, co se týkalo obrany a jiného dobrého země; w témž pak smyslu slíbil mu i Žižka poslušenstwí we jménu bratrstwa Táborského. 1422

Hned wšak když slib ten učinil, stalo se to patrně s odporem některé strany mezi Tábory. List, jímž to oznámil Pražanům, zněl patrně ne bez příčiny jen we jménu těch, kteří prý k němu hledí, k Žižkowi, a ke Chwalowi i Buchowcowi. Jiní tedy někteří čelnější w bratrstwu nebyli s tím srozuměni, ač snad proto nestalo se hned roztržení zjewné. Brzy potom wznikal wšak silněji než dotud rozpor, který byl od počátku mezi Žižkau a *kněžími Táborskými.* Neschwalowaw nikdy nowot jejich w náboženstwí, kterými se silněji odchylowali od zásad mistrů a kněží Pražských, zdá se že w dorozumění se Sigmundem Korybutowičem pokaušel se konečně mezi Tábory o zjednání platnosti nálezům synody Pražské roku 1421, na jejímž základě byl w Praze přičiněním knížete Sigmunda zaweden nowý řád w duchowenstwu a nowoty Táborské přísněji we městě potlačowány než předtím. Zpráwy, které se nám o tom zachowaly, jsau krátké a kusé, ale proto

1422 dosti rázné a jasné. Jisté jest, že Žižka nechtěl se více účastniti planých služeb božích Táborských, odbýwaných otčenášem a poswěcením i podáwáním swátosti od kněží w obecném oděwu, nýbrž chowal kněží a přídržel se jich, kteří čtli řádnau mši dle obyčeje církewního w ornatě a s pleší i w komži a wystawowali tělo boží w monstrancí. Táboři přezdíwali kněžím takowým *plátenníků* neboli plachetníků; Žižka nazýwal kněží Táborské *ševci*. Některé měl zwláště w nenáwisti, jakož wášniwého *Wácslawa Korandu*, jejž nazýwal zjewně kacířem a Pikartem. Koranda prý se ho wystříhal jednak dwě léta, totiž owšem poslední dwě léta žiwota Žižkowa; z čehož práwě jest widěti, že wlastní wypuknutí nenáwisti připadá do roku 1422.

Mezitím wládaření Sigmunda Korybutowiče w Praze samé nebylo od počátku prosto wšech překážek. Čím wíce jemu wětšina sausedstwa powolowala, tím wíce popuzowali se tím následowníci kněze Jana Želiwského, a brojili proti welikému knížeti Witoldowi i náměstku jeho wšelikým spůsobem. Konšelé musili užíwati wždy přísnějších prostředků proti rušení weřejného pořádku we městě; nicméně nemohli ho celkem zabrániti. Strana odbojná wstaupila w dorozumění s nespokojenými w bratrstwu Táborském, kteří se pohoršowali tím, že byly w Praze zamezowány nowoty náboženské jim zalíbené; i přišlo z toho konečně ke spiknutí, aby byl pořádek zawedený knížetem Sigmundem w Praze wywrácen pomocí Táborů. Nowější dwa příslušníci bratrstwa, pan *Bohuslaw ze Šwamberka* a *Jan Bzdinka* z Wícemilic, postawili se, owšem proti wůli Žižkowě, w čelo předsewzetí k tomu zamířeného, a wytrhli se tudy z jeho poslušenstwí.

We středu dne 30 Září přiblížil se zástup Táborů, tajně sebraný, wedením Bohuslawa Šwamberského a Bzdinky zcela nenadále ku Praze, tak že se newědělo o nich, než když byli již u Krče, malau hodinu cesty od města. Konšelé někteří s podkomořím Wilémem Kostkau a tehdejším heitmanem Wácslawem Cardau z Petrowic i některými Poláky wyšli jim wstříc, a tázali se po jich úmyslu. Táboři wšak odpo-

wěděli, že jsau obesláni, a nedali se od nich zastawiti, nýbrž 1422
táhli předse w pořádku wojenském s wozy, a wešli bez překážky do Nowého města, kdež se položili, asi jak se zdá na Koňském trhu. Bylit to nepochybně zwláště nespokojení Nowoměštští, kteří je obeslali. Nazejtří (1 Říj.) přišli heitmani jejich na radnici Staroměstskau, a žádali na konšelích, aby jim swolali welikau obec; což když jim odepřeno, řekli: Neswoláte-li jí nám, myť ji sami swoláme; a hned nawrátiwše se na Nowé město, wedli wojsko swé do Starého města. Prošli přes rynk a potom Dlauhau třídau, očekáwajíce, že se k nim přidá lid, jak jim nepochybně bylo powěděno; ale musila proti tomu býti učiněna zařízení dostatečná; neb nikdo se k nim nepřimísil. Tedy wyšli wen ze Starého města druhým koncem Dlauhé třídy, a šli odtud po Příkopě až na začátek Koňského trhu; tam wšak nabrali některých potřeb, zejména tarasů k zahražení se w ulicích, a wpadli nepřátelsky do Starého města, táhnauce ulicí Junošowau, nyní Sirkowau, kdež osadili některé domy. Ale zde již postawili se jim Staroměstští wstříc, sebrawše se pod swau korauhew, a swedli boj, we kterém mnoho Táborů jest zjímáno, druzí zatištěni zpět na Koňský trh. Wynasnažením Wiléma Kostky, který byl za dobré s Bohuslawem ze Šwamberka, zabráněno jest wětší sražení bojem, a smluweno příměří do západu slunce, pod kterým Táboři bez překážky, ale owšem s hanbau a se škodau musili odtáhnauti z města. Předsewzetí jejich bylo tím spůsobem zmařeno. Hned nazejtří (2 Říj.) přijel kníže Sigmund od Karlšteina do Prahy, a učinil opatření nowá pro wětší budaucí bezpečnost; když pak teprw některý den potom strhly se nepokoje, we kterých zajatí Táboři wypuštěni jsau ze šatlawy, potlačil odboj brannau mocí, a dal pět zajatých buřičů stíti k odstrašení jiných.

Pohříchu newíme nic o bezpostředných následcích příběhu tohoto w bratrstwu Táborském samém, které tu chwíli patrně bylo roztrženo na dwě strany, a jedna z nich nesprawowala se wíce Žižkau. Newyhnutedlně musily následky tyto býti škodliwy tehdejšímu záměru Žižky, aby sebral wšecky

1422 síly k obraně proti cizímu nepříteli, který zrowna tu chwíli již při samých hranicích země konal přípravy ke wtrhnutí. Na štěstí tentokrát nebezpečenstwí nebylo ani zdaleka tak welké jako roku předešlého. Knížata němečtí málokteří se zachowali dle nálezů sněmu říšského o výprawě do Čech, tak že se sešlo welmi málo wojska pod korauhwí nejwyššího welitele, kurfirsta *Fridricha brandenburského*, při západní hranici zemské za Chbem, a rowněž jen několik tisíc mužů wedením *Wiléma markrabí míšenského* při hranici půlnoční. Míšňané přešli přes pomezí dne 7 Října u Mosta; Fridrich brandenburský teprw dne 14 Října u *Tachowa.* Dle úmyslu kurfirstowa měla se obě tato wojska spojiti u hradu Petersburka za Rakowníkem; k nim se měli připojiti páni čeští landfridu Plzenského, a wšichni měli společně táhnauti k wybawení Karlšteina. Míšňané wšak nechtěli se tažení až ku Petersburku odwážiti, a než se docílilo jiné umluwy, za kterauž příčinau kurfirst Fridrich zajel do *Kadaně* k osobnímu sjezdu s markrabím Wilémem (17 Říj.), byla wětší část wojska míšenského již odtáhla zpět přes hranice; když pak se kurfirst wrátil zase do Tachowa (23 Říj.), odešla mu i odtamtud část wojska jeho, které čítalo jen asi 4000 mužů; nebo biskupowé Würzburský a Bamberský, jediní z knížat, kteří osobně byli přitáhli, když slyšeli o odtažení Míšňanů, nechtěli rowněž ostati.

Mezitím byl kníže *Sigmund Korybutowič* sebral pole předně proti Míšňanům, a přitáhl, jak se zdá, až k *Launům*; odtamtud wšak podáwal ruky k míru. K wyzwání jeho (20 Říj.) poslali markrabí míšenští, Wilém a bratr jeho Fridrich i strýc jejich Fridrich, jisté posly k rokowání w Launech, a po předběžném domlauwání se s nimi odebral se konečně kurfirst brandenburský sám podruhé do *Kadaně*, kníže Sigmund pak wyprawil plnomocníky do *Žatce*, w jichžto čele byl arcibiskup Konrad. Náwrhy jejich, které odtud kurfirstowi písemně oznámili do Kadaně dne 4 Listopadu, byly, aby se zawřelo příměří do roka, mezi kterýmž by Čechowé mohli obdržeti řádné slyšení we swé při o náboženstwí, příměří

toto aby se wšak wztahowalo toliko na říši německau, na landfrid Plzenský a jiné pány strany pod jednau w Čechách, zejména také na Oldřicha z Rosenberka, který se k tomu i sám úsilně hlásil po pohromách dotud utrpených,[97]) ale ne na krále Sigmunda ani na druhé země koruny české jeho se přídržící. Na takowém základě, čelícím zřejmě ke škodě Sigmundowě, nemohl Fridrich brandenburský wyjednáwati, a tudy se umluwy nedosáhlo. 1422

Pro wýprawu naproti Míšňanům musil Sigmund Korybutowič wojsko před Karlšteinem značně zmenšiti, tak že tam zůstalo k obléhání jen asi 4 nebo 5000 mužů, skoro wesměs pěších. Tito darmo se pokaušeli o dobytí hradu útokem, čtyrykrát po sobě opětowaným dne 22 Října, ano utrpěli přitom těžké ztráty, a hajitelé Karlšteina osmělili se tím, tak že důwěřowali si wojsko obléhající celkem odehnati, když by se jim dostala k tomu pomoc jen asi 400 jízdných, za kterau hned potom žádali kurfirsta Fridricha po tajných poslích k němu do Tachowa (25 Říj.), pokud tam meškal. Kurfirst wyprawil k tomu pana Jindřicha z Plawna s oddílem swého wojska, který se měl u Plzně spojiti s lidem pánů českých do počtu asi půl třetího tisíce mužů (29 Říj.). Ale posádka *Karlšteinská*, když hned potom zwěděla o wyjednáwání mezi kurfirstem a knížetem Sigmundem, nedůwěřowala wíce možným příhodám, a dala se též u wyjednáwání. Ač pak jednání w Kadani a w Žatci newedlo k cíli, zawřeno jest mezi Karlšteinskými a stranau pod obojí *příměří* na rok až do sw. Martina roku 1423.

Následkem toho wojsko české i polské, které dotud leželo před Karlšteinem, hned odtamtud odtáhlo, dne 8 Listopadu, a odebralo se bezpochyby k sesílení hlawního wojska knížete Sigmunda, které posud zůstáwalo w půlnoční části země a pokročilo, pokud ze sporých pamětí toho času známo jest, až ke hradu *Koštálu* za Lowosici, odkudž bylo obáwání, že mínilo udeřiti na Most neb některé jiné z pomezních měst

[97]) Dopisem k Fridrichowi brandenburskému z Krumlowa dne 6 Listopadu 1422. Wiz Palackého *Urkd.* I. 266.

1422 hájených posádkami králowskými. Tu dobu wytáhl konečně také Žižka do pole, maje nepochybně dle dorozumění s knížetem Sigmundem čeleti kurfirstowi brandenburskému a Plzenskému landfridu. Dne 18 listopadu a snad již den dříwe ležel u *Nepomuka*, a s ním nacházel se u wojště také pan *Bohuslaw ze Šwamberka*, z čehož se sauditi musí, že předešlá roztržka mezi nimi byla zase srownána. Odtud táhli dále ku *Klatowům*. Z té příčiny heitman landfridu Plzenského Fridrich Kolowrat Libšteinský a raddowé jeho nařídili sebrání hotowosti celého kraje u *Stříbra* (18 List.) k neděli dne 22 Listopadu, a žádali Chebských i bezpochyby jiných sausedů swých o pomoc k témuž místu, kdež nejspíš také malé wojsko Fridricha brandenburského, jenž zase meškal w Tachowě (aspoň od 12 Listop.), mělo se k nim připojiti. Později (před 29 Listop.) ustanowili si s celau mocí býti pohromadě do 8 Prosince a wytáhnauti proti Žižkowi do pole. Žižka wšak mezitím, neznámo z jaké příčiny, ustaupil zase zpět až ke hradu *Rabí*, kdež pokud známo nacházel se již dne 29 Listopadu.

Mezi pohyby těmito w poli jednalo se ještě jednau o nějaký pokus míru. Newýdatnost pomoci německé patrně naplňowala stranu pod jednau w zemi obáwáním pro nejbližší budaucnost, a po příměří, které Karlšteinští zawřeli sami o sobě, pomýšleli jak se zdá hned také páni landfridu Plzenského na následowání příkladu toho, aby si rowněž zjednali pokoj aspoň na čas. Již asi tři dni po zawření příměří před Karlšteinem oznámil pan Wilém Zajíc z Hasenburka kurfirstowi do Tachowa o sjezdě, který měl býti na *Žebráce*, a s jeho swolením jeli tam pan Aleš Holický ze Šternberka a Fridrich z Kolowrat dne 12 Listopadu, kurfirst sám pak mínil se k tomu dostawiti, když by se wěci podobaly. Kdo se s druhé strany dostawil w Žebráce, není nám známo. Dály se tam jen předběžné promluwy, od kterých Fridrich z Kolowrat brzy zase se wrátil do Plzně; neb tam byl již dne 18 Listopadu, jak wýše zmíněno, za příčinau hotowosti proti Žižkowi. Pan Aleš Holický a starší bratr Fridricha z Kolo-

wrat Hanuš Krašowský i snad někteří jiní z jejich strany 1422 pokračowali w jednání wíce dní;[98]) ale ani 22 Listopadu kurfirst Fridrich w Tachowě neměl posud zpráwy, kdy by wlastní sjezd měl býti, a zdá se, že k němu skutečně ani nepřišlo. Překážkau byly nejspíš *různice mezi Pražany a Tábory*, o kterých pan Aleš Holický psal kurfirstowi. Newíme, čeho se týkaly, ale snad práwě spůsobu jednání na zamýšleném sjezdě s pány pod jednau a s kurfirstem brandenburským. Měl-li býti základ jiný než předešlého jednání s kurfirstem samým, byl by asi měl také král Sigmund pojat býti do míru nebo příměří. Snad chtěli k tomu již tehdy swoliti Pražané a někteří z panstwa strany pod obojí (jak po některém čase učinili skutečně); ale jistě nebyl by toho dopustil Žižka ani kdo jiný z bratrstwa Táborského žádným spůsobem; což pozdější příběhy jasně ukazují. Roztrž byla tak prudká, že Pražané pod rukau jednali o poskytnutí sobě pomoci od strany pod jednau k boji s Tábory, podáwajíce za to žoldu. Kurfirst dychtiwě čekal zpráw dalších, chtěje se rád přičiniti, aby rozdwojení bylo tím wětší; ale 26 Listopadu měl již zpráwu od pana Alše, že Pražané a Táboři spolu rokují, aby se srownali. Srownání se bezpochyby stalo, a se sjezdu Žebráckého nejspíš proto práwě sešlo. Ale nepřišlo také wíce k žádnému sražení w poli toho roku. Kurfirst brandenburský, nemoha s nepatrnau mocí swau wojenskau nic pořídití, opustil Čechy, jak se zdá, ještě před koncem Listopadu, zůstawiw něco málo wojska německého ku pomoci straně králowské w Čechách w několika místech blíž pomezí českého. W zimě potom i tyto posádky odtáhly.

Mezi tím časem připrawowal se wšak nowý Čechům nepřízniwý obrat we poměrech jejich ku Polsku a Litwě, který byl zwláště také pro žiwot Žižkůw osudný. Král Wladislaw a weliký kníže Witold po wyslání Sigmunda Korybutowiče

[98]) O Hanušowi z Kolowrat saudím to ze slow dopisu kurfirsta Fridricha dne 22 Listopadu, dasz Alsso von Sternberg und *die* Colobrat sich unterfangen haben einen tag zu machen gein dem Betler &c. Wiz Palackého *Urkd.* I. 273.

1422 do Čech byli zdwihli wálku s rytíři německými w Prusích, we které jim učinili škody znamenité, a přinutili je konečně k zawření jistého míru dne 27 Září toho roku. Rytíři však, když se jim teprw potom dostaly některé pomoci z Němec, nechtěli wýminek toho míru zdržeti. Tu uzawřeli obadwa panowníci zase znowu wyjednáwati o přátelské dohodnutí s králem Sigmundem, aby si wýhod wálkau tau dosažených pojistili. W měsíci Listopadu bylo od nich wypraweno poselstwo do Uher, kdež na sjezdě s plnomocníky Sigmundowými w *Lubici* we stolici Spišské učiněny jsau jisté umluwy, které měly na osobním sjezdě obau panowníků býti dokonány. Umluwy tyto nemohly owšem jinak dojíti konce, nežli že se musil weliký kníže litewský nabytí králowstwí českého proti Sigmundowi odříci a tudy náměstka swého Sigmunda Korybutowiče zase odwolati. Skutečně *odjel kníže Sigmund* ještě před koncem roku 1422 na štědrý den před wánoci (24 Pros.) s lidem swým polským z Prahy. Musil tak učiniti proti přání swému, a nespěchal hned ze země, protože umluwy mezi jeho strýci a králem Sigmundem nebyly ještě dokonány, ano potkalo se konečné zawření jich brzy s nowými těžkostmi,
1423 tau měrau, že během měsíce Ledna roku 1423 král Sigmund naopak zawřel s řádem rytířů německých a se stawy slezskými a lužickými umluwy proti Polsku a Litwě. Následkem toho kníže Sigmund zůstal zase w Čechách, někde blíž wýchodních hranic země, nejpodobněji w Hradci Králowé.

Odwolání jeho z Čech hrozilo straně přijímajících pod obojí zmařením jediného spůsobu, kterým se od wíce než dwau let wynasnažowali zawésti w zemi swé nowau spořádanau wládu na místě dědice starých králů swých, který se stal nepřítelem národu. Newyhnutedlně musilo z toho wzejíti welké znepokojení myslí a nowé třenice mezi stranami. Nemáme o tom žádných zpráw jasných a určitých; ale tolik jest na jewě, že přišlo toho času k opětnému rozdwojení mezi Žižkau a jinými Tábory, a že we wýchodních krajinách země, jmenowitě w kraji Hradeckém, přišlo ke zjewné wálce mezi panem *Čeňkem z Wartenberka* a některými spojenci

jeho s jedné strany a sausedy jeho z bratrstwa *Orebského* 1423
čili z *malého Tábora* se strany druhé. Podobá se, že Žižka, pokud bylo něco naděje, že Sigmund Korybutowič předce neodjede ze země, přídržel se jeho a srownáwal se w tom na ten čas s Pražany a horliwějšími pány strany pod obojí, kteří tu práwě dobu, po odjezdu knížete Sigmunda z Prahy, wšak když déle ještě zůstáwal w zemi, zaslali *list ku knížeti Witoldowi*, jímž žádali ho, aby déle nemeškal a dle slibu jim daného konečně sám osobau swau přijel do Čech; prudčejší strana mezi Tábory wšak nejspíš nechtěla wíce slyšeti o panstwí litewském, a wypowěděla Žižkowi opět poslušnost. Pan Čeněk z Wartenberka zase počal nejspíš pracowati pro krále Sigmunda, při jehož straně zůstáwal od konce roku 1421, pokaušeje se wlažnějších pod obojí potáhnauti za sebau, aby když naděje w Polsko a w Litwu mizela, nawrátili se ku poslušenstwí krále Sigmunda pod některými wýminkami.

Naděje na změnění úmyslu krále polského a welikého knížete litewského nesplnila se. Wyjednáwání mezi nimi a králem Sigmundem předce konečně wedlo k osobnímu sjezdu Wladislawa se Sigmundem w poli u *Šramowic* na Spiši dne 21 Března, kdež se staly plné umluwy přátelské mezi nimi, wztahující se spolu také na Witolda. Následkem toho weliký kníže litewský konečně *odwolal Sigmunda Korybutowiče* určitě z Čech; k dopisu pak, jímž sám žádán byl o příjezd, odpowěděl záporně, při čemž i popíral, žeby byl kdy slíbil osobně přijeti nebo Čechy podporowati we snahách jejich náboženských, oznamowal také, že zawřel přátelstwí s králem Sigmundem, ano že mu slíbil i pomoc proti Čechům, a podáwal toliko prostřednictwí swého, kdyžby chtěli se Sigmundem co králem swým smířiti se a nawrátiti se pod jeho panstwí.

Umluwy mezi panowníky měly w Čechách swůj účinek dříw ještě, než byly úplně dokonány; neb se již některý týden před sjezdem Šramowickým musilo pořízení na něm předwídati. Tu se nejspíš dařilo panu Čeňkowi z Wartenberka w jeho záměrech, tak že i Pražany k nim naklonil.

1423 Spatřujemeť je brzy potom we *spolku s pány pod jednau proti Táborům*, jak byli předtím osnowali w čas rokowání na Žebráce; což znamenalo, že mínili pokusiti se o smíření s králem Sigmundem. Tomu mínil Žižka protiwiti se dle wší síly swé. Že se Sigmundem nebylo žádného dohodnutí leč se zapřením snah náboženských, pro které se Čechowé zdwihli, bylo hluboké jeho přeswědčení od prwního počátku, a že přeswědčení toto se zakládalo na prawdě, dokázalo se dostatečně pozdějšími událostmi, když Žižka dáwno již nebyl mezi žiwými. Hájení zákona božího, jak tomu Žižka rozuměl, bylo mu wšak wěcí prwní, pro kterau přestáwaly wšeliké jiné ohledy. Wálka proti *newěrným pokrytcům*, domácím i cizozemcům, byla nyní heslem jeho, kterým wyzýwal wšecky wěrné. Pro ni odložil na ten čas swé newole s Tábory, kteříž w nebezpečném stawu wěcí „poddali se dobrowolně býti ho poslušni jakožto kdy“. Žižka kázal jim sbírati pole; wšak řízení hlawní wojenské moci jejich zůstawil *Bohuslawowi ze Šwamberka* a jiným heitmanům; sám pojal, jak se zdá, jen málo lidu s sebau s druhy sobě oddanými, a obrátil se tam, kde uznáwal toho wětší potřebu, do wýchodních Čech totiž, aby sebral a sjednotil nowé síly proti panu Čeňkowi a jiným nádhončím krále Sigmunda w těch stranách.

Dne 26 Března, w pátek před Kwětnau nedělí, byl we *Wilémowě* w kraji Čáslawském. Odtud poslal do wšech měst w kraji Hradeckém a jinde, kdež znal smýšlení dle srdce swého, wyzýwaje, aby wšichni wěrní do středy neb konečně do čtwrtka po welikonocích byli w Německém Brodě, abychom prý se pokáli tu kdež jsme zhřešili (totiž přerušením jednání a wražděním po wtržení do tohoto města w Lednu roku předešlého) i aby se tu stalo usnešení jednosworné, co dále činiti. Zwláště pak psal řečeného dne *bratřím z Walečowa* nedaleko Hradiště Mnichowého, Bartošowi a Bernartowi, aby některý z nich přijel k němu na rozmluwu, i aby nečinili žádného příměří s Čeňkem, leč by bylo i s jinými wšemi sausedy jich.

Možná, že měl Žižka i při odjezdu z Tábora ještě w úmyslu sejíti se a dorozuměti se s knížetem *Sigmundem*

Korybutowičem; ale kníže wyjel konečně ze země jen asi některý den před Žižkowým přibytím do Wilémowa, jak se zdá, ještě o něco málo dříwe, než ho došel určitý rozkaz k tomu od knížete Witolda. Žižka dal řečeným dopisem dne 26 Března zpráwu o tom bratřím Walečowským jako o wěci, která jim na těn čas nebyla ještě známa. 1423

13.

Prwní wálka Žižky s pány a Pražany.

Nowá domácí wálka počala se w Čechách na dwau stranách asi zároweň. Žižka sebraw, jak se zdá, předně u Německého Brodu staupence swé hlawně z kraje Čáslawského, mezi nimiž připomíná se zejména Hertwik z Rušinowa (w krajině za Wilémowem), jeden z prwních půwodců bratrstwa Orebského, zaměřil do kraje Hradeckého proti panu Čeňkowi z Wartenberka, jehož statky rozkládaly se hlawně w tehdejší západní polowici kraje tohoto s městy Byďžowem a Jičínem. K němu přidali se tam Hradečtí s heitmanem swým Diwišem Bořkem z Miletínka a nepochybně wíce jiných okolních šlechticů a jiného lidu z bratrstwa Orebského. Naproti tomu asi téhož času, někdy brzy po welkonocích (které byly 4 Dubna), sebrali Pražané pole proti Táborům netoliko se swými staupenci strany pod obojí, nýbrž také s wojenskau pomocí, které jim nyní již skutečně poskytla strana králowská,[99]) totiž dle největší podobnosti posádka Karlšteinská a páni landfridu Plzenského. Wojsko pěší i jízdné, silné počtem, dalo se na pochod ke straně polední, beze wší pochybnosti přes Benešow, a jalo se obléhati předně twrz *Kříženec* w krajině mezi Wožicí a Načeracem, osazenau od Táborů jakožto asi na samém kraji panstwí jejich proti Pražanům ležící. Wůdci wojska byli snad pan Wilém Kostka a pan Hašek Waldšteinský z Ostrowa, kteří i po odjezdu

[99]) Parte etiam illustrissimi principis Sigismundi regis Hungariæ, ipsorum (Pragensium) tunc inimici, sibi in adjutorium capta. *Chronicon Taboritarum* u Höflera II. 574.

1423 knížete Sigmunda Korybutowa ze země zůstali při swých úřadech podkomořího a mincmistra, držíce je nyní od obce Pražské.

Žižka wytáh, jak se zdá, od Hradce do krajin Čeňkowých, zdělal w nich nejprwé škody dosti daleko a široko, nepotkáwaje se hned se žádným dostatečným odporem. Když wšak se proti němu sebrali páni okolní strany králowské wedením pana Čeňka a pana Arnošta Flašky z Pardubic seděním na Richenburce (w kraji Chrudimském), Žižka, zwěděw o tom, ustaupil před nimi z rowin nad řekau Cidlinau ku pohoří, na jehož swahu stojí město *Hořice*, tam pak postawil se na wršku hned wedlé města na straně jihowýchodní, kdež stál již tehdáž kostel *sw. Gotharda* na wyhlídce do šíré krajiny. Zde spořádal wojsko swé k bitwě maje dwa řady wozů, na nichž postawil děla obrácená proti rowině. Páni táhli za ním, silni jsauce jízdau, a hned hotowili se k útoku. Koňmo nemohli wšak hnáti do wrchu, nýbrž musili ssednauti s koní a podstaupiti boj pěší, který jim byl nesnadný pro nezwyklost i pro těžké odění. Když se blížili k wozům, chtíce jich dobyti, spustil na ně Žižka předně ostrau střelbu z děl, kterau utrpěli těžké ztráty. Přitom se během do kopce unawili, dříw než mohli na wozy udeřiti; tu pak pustil na ně Žižka lid swůj čerstwý, od něhož poraženi jsau na útěk. Wozy a pušky wšecky jsau jim pobrány; koně, jichž neměli k čemu uwázati, když s nich ssedli, jak se zdá, rozutíkali se, a wítězstwí Žižkowo bylo úplné. Pan Čeněk sám ztratil největší část swého lidu, tak že jen s malým počtem se zachránil útěkem, a zawřel se bezpochyby na některém zámku swém. Žižka wpadl nyní opět na statky jeho a jiných jeho spojenců, kdež jmenowitě w krajině mezi Smidary a Kopidlnem oblehl a dobyl twrze *Kozojed*. Šedesát lidí z posádky zahynulo přitom ohněm.[100])

[100]) Že Kozojedy náležely panu Čeňkowi, saudím z listiny w *Archiwu českém* III. 496, kdež král Sigmund dne 13 Ledna 1426 krátce po smrti Čeňkowě († 17 Září 1425) daruje panu Půtowi z Častolowic „hereditates quasdam in villis Zliwa (u Kopidlna), Ledeč et Kozojed

Mezitím Pražané se swými pomocníky darmo dobýwali 1423
Křížence po několik neděl, ač doráželi na twrz s welkým úsilím, jmenowitě silnau střelbau z praků a pušek. Posádka statečně se hájila, a činila obléhajícím i škody znamenité. Tu přitáhl ku pomoci pan *Bohuslaw ze Šwamberka* s wojskem Táborským jak z Tábora samého tak z měst druhých bratrstwa se přídržících, při kterém se nacházelo wíce jiných heitmanů z měst těchto. Pražané neodwážili se swésti s ním boj, nýbrž dali se we smlauwání, a přičiněním prostředníků jistých stala se umluwa, dle které jest obležení zdwiženo, wojsko obléhajících nawrátilo se k domowům a ustanoweno, aby se obě strany po několika dnech sešly w ustanoweném místě nedaleko hradu Konopiště k srownání se o jiné rozepře mezi sebau, zwláště pak we příčině sporu o slaužení mše w ornatech nebo bez ornatů. Předběžnau umluwau tauto Pražané patrně odřekli se zase spolku swého se stranau králowskau; nebo rozepře o ornaty jí se nedotýkala. W ustanowený den dostawili se nepochybně jen Pražané s jedné a Táboři s druhé strany w poli nedaleko *Konopiště*, ale dostawili se s obau stran u welkém počtu branného lidu, pěšího a jízdného, s děly a jinými stroji wálečnými, a místo smlauwání podobalo se z počátku spíše k bitwě. Newíme, čím se jedni proti druhým tak popudili, že hoříce hněwem spořádali se w šiky a strojili se k udeření na sebe. Nicméně opět podařilo se prostředníkům s obojí strany zabrániti krweprolití, tak že po jisté předběžné rozmluwě mezi mistry Pražskými a kněžími Táborskými zwoleni jsau umluwci, kteříž předně w tom se wespolek srownali, že čtení mše w ornatech není z přikázání zákonem božím, nýbrž z nařízení a z obyčeje církwe, a učinili wýpowěd takowau, aby na znamení snášeliwosti a swobody w tom hned tudíž kněží Táborští

ad se devolutas tum per mortem, tum etiam per hæresim Wiklefisticam possessorum". Téhož roku udělil Sigmund nejwětší části statků Čeňkowých, videlicet castrum Weliš, castrum Brada, oppida Jičín, Bydžow et Wesele, castrum Lipnic &c. *proditione ejus ad se devoluta*, panu Oldřichowi z Rosenberka. Wiz tamže III. 498.

1423 slaužili w ornatech a Pražští bez ornatů, ku konečnému pak rozřešení otázky aby bylo slyšení kněží obau stran na hradě Konopišti dne 24 Června toho roku před ustanowenými posluchači; když by pak tu kněží Pražští dokázali ze zákonu božího a z mínění swatých otců w něm se zakládajících powinnost slaužení w ornatech, aby se tomu kněží Táborští podrobili.

Dle wýpowědi této slaužil z Táborů kněz Prokop Holý hned tu chwíli mši w ornatě; od kněží Pražských dle mínění Táborů nebyla wýpowěd úplně zdržena, protože při posluhowání swátostí nezanechali užití aspoň bílých komžiček. Nicméně rozešly se strany konečně přátelsky, a smíření bylo na tu chwíli úplné, tak že hned we prwním čase potom nacházíme Pražany a Tábory zase spolčeny we wálce proti straně krále Sigmunda.

Pohříchu nemáme o Žižkowi od bitwy u Hořic po wíce než šest neděl žádné zpráwy krom o dobytí Kozojed wýše zmíněném, tak že jen domýšleti se můžeme, že wálečná předsewzetí jeho po onen čas byla obrácena stále proti pánům strany pod jednau w krajích Hradeckém a Boleslawském. Dne 2 Kwětna 1423, tedy dwanáctý den po bitwě u Hořic a snad již po dobytí Kozojed, psal pan Jan mladší z Michalowic z Bezděze do Lipé panu Wilémowi z Ronowa, který tam tu chwíli byl heitmanem, že se sbíral lid we Mělníce w počtu asi 400 jízdných a málo pěších s wozy dosti mnohými, kterýž měl táhnauti na Českau Kamenici. Dáwal mu před nimi wýstrahu, ježto Kamenice náležela strýci páně Wilémowu, a žádal, aby to dal wěděti spěšně také na Falkenštein, hrad tuším pana Hynka Berky z Dubé nedaleko Kamenice.[1]) Zdá se, že to byl lid Žižkůw, ač Mělníkem wládl co heitman Jan Smiřický, dosazený tam prwotně od Pražanů. Žižka sám objewuje se nám teprw o čtyry neděle později

[1]) Jan z Michalowic píše také: Und was sie darinne (totiž w Kamenici), meynen, mit derselbigen speyse sollen sie czihen kein Pöl, wenn man sal in des Pöls abtreten, und mit derselbigen speyse sollen sie den Pöl speysen. Které místo se tím *Pöl* míní (zdali snad Police čili Palič, mezi Lipau a Benešowem?), nelze se domysliti.

w této krajině. Tu wšak nacházela se při něm již také hlawní 1423
moc Táborů s *Bohuslawem ze Šwamberka* a jinými heitmany, kteříž nepochybně hned po umluwě w poli před Konopištěm odtamtud dali se na pochod, táhnauce nejspíš přes Prahu, aby se s ním spojili. Dne 3 Čerwna přitáhl Žižka spolu s nimi k *Hoštce* na Labi wýchodně od Litoměřic, kdež zůstal w ležení přes noc. Pan Hynek Berka z Dubé seděním w Lipé byl již předtím psal o něm Šestiměstům w hořejší Lužici, že táhne do tohoto kraje, žádaje jich o pomoc, kteréž mu i slíbili. Nyní, obáwaje se, že zaměří na něj k Lipé, opětowal (4 Čw.) swau žádost, a prosil zwláště Žitawských, aby mu bez meškání poslali sto střelců ku pomoci. Žižka přitáhl od Hoštky hned druhého dne (4 Čw.) předně k *Nowémuzámku*, sotwa míli cesty od Lipé, který náležel hlawnímu wůdci strany králowské w těchto končinách, panu Sigmundowi z Wartenberka seděním na Děčíně. I on obrátil se k Šestiměstským jakož i k markrabím míšenským o pomoc, a rowněž Tolšteinský Berka Hynek, pan Jan z Michalowic a pan Hynek Hlawáč z Lipé. Žitawští, obáwajíce se útoku i na swau zemi, nemeškali swoláwati druhá města hornolužická k sjezdu do Libawy, aby se wespolek uradili.

Zdali Žižka Nowéhozámku dobyl, nedowídáme se ze zpráw o těchto příbězích, které se nám zachowaly jen welmi kusé. Jistotně zdržel se tam na nejwýš jen několik dní, a snad byl úmysl jeho toliko wyjíti wstříc některým pomocníkům, jakož na příklad bratřím Walečowským z krajiny od Mnichowého Hradiště, aby se k němu snáze mohli připojiti. Sotwa o týden později (před 11 Čw.) nacházíme jej s wojskem jeho u *Litoměřic*, kdež se s ním spojil od Pražanů pan Hynek Kolšteinský, heitman jejich w tom městě; a jen asi míli cesty od něho wýchodněji spořádalo se jiné wojsko u wsi *Soběnic* nedaleko Auštka, we kterém nacházel se lid Pražanů, Jana Smiřického i bratří Bartoš a Bernart z Walečowa. Dle náwěští, které měli Žitawští od wyzwědačů swých dne 11 Čerwna, strojilo se dwojí wojsko toto dwojí cestau wtrhnauti do Šestiměst čili horní Lužice, jedni přímo přes

*

1423 hory proti Žitawě, druhé, totiž Žižkowo, od Litoměřic přes Děčín. O dalších příbězích we krajině té nemáme pohříchu žádné zpráwy; bezpochyby však k tažení do Lužice skutečně nepřišlo, a jak se zdá, zawdalo k tomu příčinu zbrojení tehdejší wéwody rakauského Albrechta k tažení do Morawy. Čechowé mínili jej nejspíš předejíti a poskytnauti pomoci straně pod obojí w této zemi. Ustanowena k tomu hlawní moc Pražanů a pánů s nimi spolčených wedením *Diwiše Bořka z Miletínka*, s nímž wytáhli do pole na *Morawu* pan Hašek Ostrowský z Waldšteina i pan Hynek z Kolšteina, též obadwa páni Poděbradští, bratří Viktorin a Hynek, s jinými wíce. Jak ukazuje jmenowání přitom Hynka z Kolšteina, který předtím byl se Žižkau u Litoměřic, byla tím část wojska Pražanů od wojska Žižkowa zase oddělena a obrácena k této wýprawě morawské. Samotno pak wojsko Žižkowo nejspíš pokládalo se k wýprawě přes půlnoční hranice země za nedostatečné, zwláště poněwadž se na leto toho roku přičiněním krále Sigmunda i papeže strojilo wíce jiných nepřátelských předsewzetí proti Čechům z ciziny, o kterých se tu chwíli nemohlo s jistotau wěděti, jaká budau.

Wojsko wedené Diwišem Bořkem wtrhlo nejspíš od Litomyšle do Morawy, a wniklo hluboko do země této až do krajin za Olomaucí, kdež dobylo předně města *Přerowa*. Odtud obrátilo se ku Kroměžíři. Wéwoda rakauský Albrecht, kterýž byl o sw. Janě křtiteli (24 Čw.) wzhůru s wojskem swým, sám nepřitáhl do Morawy pro jiné příčiny mezitím nastalé, ale bezpochyby wyprawil aspoň pomoc straně králowské, kteráž tudy postawila se s wojskem silným, dílem německým, Čechům wstříc u *Kroměžíře* wedením Jana Železného biskupa Olomauckého a Přemka knížete Těšinského. Přišlo k bitwě krwawé, we které obě strany utrpěly ztráty znamenité na lidu; ale Čechowé zwítězili. Nazejtří po bitwě wzdala se jim Kroměžíř, we kterémžto městě několik znamenitých pánů morawských upadlo w jich zajetí. Potom dobyli také *Kwasic* nedaleko odtudž k straně polední a několika jiných zámků a twrzí.

Mezitím, w ustanowený čas o sw. Janu křtiteli, byl držán 1423
sjezd kněží Pražských a Táborských na *Konopišti* k hádání o sporné mezi nimi otázky, zejména o slaužení w ornatech čili bez ornatů. Hádání před ustanowenými posluchači, mezi nimiž byl od Táborů heitman Chwal z Machowic, trwalo několik dní po sobě; ale shodnutí se nedocílilo leč we podstatě učení o swátosti wečeře páně, we kterémž Táboři wystříhali se rozhodně učení pikartského. Posluchači wyhradili si wšak další jednání k smíření stran, tak že se sjezd opět rozešel dosti w dobrotě. Nicméně wypukl brzy potom rozbroj mezi Tábory a Pražany prudčeji než předtím z příčin nějakých nedosti zjewných, které nebyly pauze náboženské.

Pan Diwiš Bořek z Miletínka wládl *Hradcem Králowé* co heitman dosazený nepochybně knížetem Sigmundem Korybutowičem po opanowání města tohoto od něho, we kterém kníže Sigmund prwé přemohl jistau stranu sobě odpornau. Strana tato a s ní, jak se zdá, wětšina obywatelstwa Hradeckého popírala bezpochyby Bořkowi další oprávnění k heitmanstwí od té chwíle, co kníže Sigmund přestal býti wládařem zemským. Diwiš Bořek byl také heitmanem w několika jiných městech sausedních,[2]) totiž we Chrudimi, nad kterau jej byli postawili Pražané hned roku 1421, a nejspíš w Jaroměři a we Dwoře Králowé, městy rowněž pod panstwím Pražanů stojícími. Některý čas newadilo to Žižkowi a straně jeho. Nebo w prwním čase po odjezdu knížete Sigmunda z Čech Diwiš-Bořek stál se Žižkau za jedno, a bojowal w jeho wojště w bitwě u Hořic. Ale později nejspíš wešel s Pražany w užší swazky, jak se dá sauditi z tažení jeho do Morawy w čele jejich moci wojenské, a Hradec musil tudy pod panstwím jeho wnuceným býti odcizen bratrstwu Orebskému, jemuž předtím slaužil za welkau podporu. Když Diwiš Bořek wytáhl do pole na Morawu, zůstawil w Hradci na swém místě bratra swého *Dětřicha*. Proti němu Hradečtí

[2]) Kronika kollegiata Pražského (u Höflera I. 86) prawí: Grecz, quod prius dominus Divissius tenuit *cum aliis civitatibus*.

1423 žádali Žižky o pomoc, chtíce se za nepřítomnosti Bořkowy panstwí jeho konečně zbawiti.

Žižka zůstáwal s wojskem swým do té doby w kraji Litoměřickém, nejspíš we drobné wálce s tamějšími pány strany pod jednau, při čemž, jak se zdá, přebýwal některý čas na swém zámku *Kalichu;* neb se ležení jeho nacházelo aspoň we druhé polowici Čerwence u hradu *Panny* sotwa půl hodiny cesty od Kalicha wzdáleného. Není podobno, žeby byl pomoci swé k násilnému přewratu w Hradci poskytl, kdyby mu poměr mezi Diwišem Bořkem a Pražany nebyl býwal podezřelý z příčin, kterých owšem neznáme. Snad že se strojilo něco opět od Pražanů a panstwa proti Táborům po skončení wýprawy morawské, proti čemuž Žižka mínil se práwě opanowáním Hradce opatřiti. Zanechal tedy swého postawení w Litoměřicku, jehož potřeba aspoň proti nebezpečenstwím za hranicemi přestala. Wlastní wojsko Táborské poslal wedením pana *Bohuslawa ze Šwamberka* z ležení u Panny zpátky k Táboru, na kteréžto cestě pan Bohuslaw dne 27 Čerwence jel okolo Prahy. Sám hned potom s jinými swými dal se z Litoměřicka na pochod ke Hradci. Když přitáhl k městu, wzbauřili se Hradečtí proti Dětřichowi Bořkowi, a wpustili Žižku do města. Dětřich musil z Hradce utéci, a lid jal se hned také bořiti hrad někdy králowen českých, we kterém byl Bořek sídlil.

Tím počala se opět wálka mezi Žižkau a Pražany i stranau jejich, kteří patrně dle spolků již prwé umluwených ujali se wěci Diwišowy Bořkowy jako swé wlastní společné, jíž sama sebau nikterak nebyla, protože Pražanům nad Hradcem nepříslušelo žádné práwo. Pro wybawení Hradce z moci Bořkowy zanechali Pražané wálky na Morawě dříwe snad, než byl prwotní úmysl, a obrátili wojenskau moc swau ke Hradci. Krom Diwiše Bořka nacházeli se we wojště s nimi pan Hašek Ostrowský z Waldšteina, pan Hynek Krušina z Lichtenburka i také pan Jan Puška z Kunštatu. Dne 4 Srpna, w čas žní, přiblížili se ke Hradci někde nejspíš ze strany západní. Žižka wytáhl s Hradeckými z města, a swedl

s nimi boj w blízkém okolí w poli u *dworu Strachowa*. Byla 1423
to prwní jeho bitwa, we které bojowali podobojí proti podobojím, we které „šla archa proti arše", totiž kněží nesli swátost před jedněmi i druhými. Žižka porazil Pražany a jich pomocníky na hlawu, tak že mnoho jich zbito a wíce než tři sta zjímáno; druzí stěží se zachránili útěkem. Kněze, který nesl archu s Pražské strany, slepý Žižka swau rukau zabil palcátem.[3]) Diwiš Bořek se swými utekl do Kutnéhory.

Po tomto wítězstwí wybawil Žižka také města *Jaroměř* a *Dwůr* z moci Pražanů a Diwiše Bořka z Miletínka; potom pak po málo dnech táhl k *Čáslawi*. I toto město, pod panstwím Pražanů stojící, buď samo buď pomocí Žižkowau wytrhlo se z jich moci, a Žižka je obsadil. Pražané a páni s nimi spolčení znowu sebrali pole proti němu, a oblehli jej w Čáslawi, asi okolo polowice měsíce Srpna. Jemu ku pomoci sebral nowý heitman Hradecký *Matěj Lupák*, jinak Lupáček, pod ochranau Žižkowau nejspíš od obce tamější swobodně zwolený, dobrowolníky z Hradce a z Jaroměře, a wytáhl do pole k Čáslawi. Když byl wšak na swé cestě blízko *Labského Týnce*, w neděli dne 22 Srpna, wytáhli proti němu z Kolína lidé pana Haška Ostrowského, a udeřili naň nad přívozem přes Labe snad u wsi Telčic, kdež se asi strojil přejíti přes řeku. Matěj Lupák byl poražen, lidu jeho dobře tři sta jato neb zabito; on sám padl rukau Jana Černína z Mlázowic (u Hořic) na jistém poli konopném.[4])

[3]) Hájek wyprawuje: A tu byl jat kněz Hawel Sršata, kterýž nosil tělo boží w monstrancí mezi Pražany; toho kázal Žižka před sebe přiwésti, a ujaw jej lewú rukú, palcát maje w prawé ruce, uhodil jej w hlawu tak silně, až jej tu jednau ranau zabil, a řka: Musil jsem toho Pražského kněze poswětiti. Ze zpráw sauwěkých wšak okolností toho skutku neznáme, tak že nelze ani twrditi, stalo-li se to w bitwě samé čili teprw po ní. Také jméno Hawel Sršata jest Hájkem nejspíš wymyšleno.

[4]) Že Lupák nebyl ještě přešel přes Labe, zdá se dle polohy míst těch, kdež toliko na půlnoční straně řeky jest rowina, která mohla slaužiti za bojiště; na jižní straně zdwihají se příkré stráně hned u samého břehu.

1423 Wybawení Žižky z Čáslawě bylo tím na ten čas zmařeno, a brzy po porážce Lupákowě, w pátek, newíme jistě zdali 27 Srpna čili 3 Září, utrpěli Hradečtí škodu od pana *Jana Městeckého* z Opočna a pana *Půty z Častolowic*, mocných sausedů swých we wýchodních končinách kraje Hradeckého, kteříž nenadále wskočili do předměstí jejich při řece Labi nad městem, wypálili tamější ulici řečenau Křížowničí, a wybili w ní kostel při špitále sw. Anny, kdež zabit jest od nich kněz Jan, správce toho kostela, a rozsypána i sešlapána swátost těla božího chowaná w arše. Widěti z toho, že již opět Pražané byli w nějakém dorozumění s pány pod jednau a užili proti Žižkowi pomoci jich neb aspoň některých z nich. Nicméně wšak dobytí Čáslawě nepodařilo se jim, nýbrž musili od obležení upustiti. Stalo se to nejspíš nějakau umluwau, byť jen o příměří; nebo hned potom Žižka nastaupil jako předtím Pražané a páni wýprawu wálečnau do Morawy, což by sice nebylo mu bývalo možné.

14.

Řád nowého bratrstwa Žižkowa.

Když se Žižka z jara toho roku odebral z Tábora na swau výprawu do wýchodních Čech, bezpochyby nebyl určitý jeho úmysl, wíce se newrátiti do starého hlawního sídla bratrstwa Táborského; událostmi wšak potomními přišlo k tomu, že se tam za žiwota swého wíce newrátil. Žižka přiwedl s sebau do wálky se stranau králowskau we wýchodních krajích českých nepochybně jen malý zástup wlastních bojowníků Táborských; záměr jeho byl sestřediti wojenské síly strany pod obojí w těchto krajinách samých proti tamějším nepřátelům. Spojenci jeho byli hlawně *bratří Orebští* čili z *menšího Tábora*, jak je nazýwal Žižka w dopise swém ke bratřím Walečowským. Bratrstwo toto se powzneslo k nowé wětší důležitosti w zemi, když se na wýprawě této Žižka stal bezprostředným jeho wůdcem, a moc jeho wzrostla a upewnila se we swých základech wybawením Hradce Králowé

z moci Diwiše Bořka a odtržením Jaroměře, Dworu a Čá- 1423
slawě od panstwí Pražanů; nebo města tato poskytowala mu nyní bezpečných stanowišť, a Hradec Králowé jmenowitě hodil se podobně za stálé ústřední sídlo jako Hradiště hory Tábor bratřím Táborským. Žižka, přihlížeje ku prospěchům z toho pro celau stranu pod obojí, hleděl bratrstwo takto rozšířené uprawiti pewným řádem, a uzawřel zůstati při něm stále; nebo nechuť, kterau měl k náboženským řádům staršího bratrstwa Táborského, a rozpor, který byl z toho wždy wětší mezi ním a kněžími Táborskými, činil mu čím dále tím wíce osobní obcowání s Tábory odporným; mezi nowými přívrženci swými mohl swobodněji žíti dle swého náboženského přeswědčení.

Dříw tedy než se po obhájení w Čáslawi wydal na jízdu do Morawy, umluwena a sepsána jsau jistá prawidla, kterými se bratrstwo, přistaupením Žižky a starších jeho druhů sesílené, slíbilo sprawowati jak we wěcech wíry, tak také w kázni a w pořádku wojenském.[5])

Za základ we wěcech wíry přijaty jsau *čtyry artikule Pražské*, w některých wěcech šířeji a přísněji wyložené: 1. aby dána byla od bratří slowu božímu swoboda wšude, aby je w srdcích swých mile přijímali, skutečně plnili a drželi, potom i jiné k tomu wedli a učili; 2. aby tělo a krew páně wšickni přijímali s bázní, s náboženstwím a s poctiwostí, staří i mladí, dítek ani jiných žádných osob newyjímajíc; dítkám aby swátost byla dáwána hned po křtu; jiní aby přijímali nejméně w neděli každý týden; 3. aby kněžstwo přiwedeno bylo k žiwotu Kristowu a k žiwotu apoštolskému, totiž we chudobě; nadání a zboží kněžské, jakož i swatokupectwí wšeliké aby bylo rušeno a kaženo; 4. aby bratří sami na sobě a w sobě předně hříchy smrtedlné i wšední stawowali, rušili a kazili, potom na jiných lidech každého stawu, „na králích, na knížatech i na pánech, na měšťanech, na řemeslnících, na robotězích" a na lidech mužského i ženského pohlawí. Kdoby

[5]) Známá pod názwem *Wojenského řádu Žižkowa*, wytištěná we Wýboru z literatury české II. 271.

1423 těchto artikulů nechtěl držeti a jich skutečně wésti a plniti, jich pomáhati hájiti a brániti, toho žádného aby netrpěli mezi sebau ani u wojště, ani na hradech, na twrzích, we městech, městečkách hrazených neb otewřených, ani we wsech neb we dwořích neb místech jiných jakýchkoliwěk, míníce raději wšecky wšudy napomínati, puditi, honiti k tomu dobrému a za prawdu uznanému boží pomocí.

Kromě čtyr artikulů, ku kterým se bratrstwo znalo w této spůsobě, nezmiňují se prawidla o žádných zwláštních uchylkách od obecného řádu náboženstwí a služeb božích křesťanských, a byly-li jaké, sotwa se bratrstwo mnoho jimi různilo od kněží Pražských, naopak mnohem wíce od kněží Táborských

Z artikule o stawowání hříchů smrtedlných plynulo přísné prawidlo o wojště, aby w něm netrpěli mezi sebau „newěrných, neposlušných, lhářů, zlodějů, kostkářů, laupežníků, plundréřů, opilců, lajcí, smilníků, cizoložníků, smilnic a cizoložnic i wšech jiných hříšníků a hříšnic“; ty wšeckny aby ze sebe pudili a honili i nad nimi poprawowali wedlé zákona božího.

W *řádu wojenském* položeno na předním místě prawidlo, „aby řádné poslušenstwí bylo“; „nebo skrze neposlušenstwí a neřádné wýtržky“, dokládá se přitom, „weliké škody jsme bráwali na bratřích i na statcích, a hanbu často od nepřátel božích a našich trpěli“. Přísné poslušenstwí nařizowalo se předně w pořádku wojska na pochodech a w šiku wálečném. Když by kam wojsko táhlo, aby nikdo nejezdil ani nechodil napřed k místu kterému, by sobě místo neb hospodu jednal před jinými, aniž se kde polem kladl bez dopuštění a rozkázání starších heitmanů, kteří budau na to wydáni, aby místo každému ustanowili. Rowněž když by wojsko mělo hnauti ze stanowiště, kde se práwě nacházelo, aby se wšichni sebrali na pole w místě ustanoweném k tomu od starších heitmanů a tu sebe jedni druhých sčekali; přitom aby nikdo nezapalowal bud, které opauštěli, ani jinde nikde nepálil, kudy by táhli nebo kde by ležeti, leč ti aby to činili, kteří k tomu budau ustanoweni. Prwé než by wojsko odkud wytáhlo, měli

se modliti, kleknauce a padnauce před tělem božím a před 1423
tváří boží, „aby dal Bůh pomoc a prowedl tu swau při swatau k swé chwále a wěrným k spasení“; potom aby starší čili heitmani zřídili nebo sšikowali lid, každau rotu čili zástup pod swau korauhwí, heslo aby bylo powěděno, a potom aby táhli každá rota napřed nebo wzadu, jak bude kázáno, každá pod swau korauhwí a we swém šiku pohromadě, se strážemi w předu i w zadu i po stranách, kde komu bude nařízeno; nikdo aby se ze zástupu swého neodtrhowal ani mísil mezi jiné. Wzalo-li by wojsko škodu skrze neopatrnost kohokoli, buď heitmanů buď podřízených, w poli nebo na strážích, kde by komu bylo poručeno, měl býti trestán na statku neb i na hrdle, nikoho newyjímajíc, „buď kníže, pán nebo kdožkoliwěk“. Rowněž hrozilo se, kdož by se kradl od wojska z pole bez odpuštění starších a byl by popaden, „že chtí k jeho hrdlu i k statku poprawiti jakožto nad zlodějem newěrným, jenž se krade od pře boží a wěrných bratří“, „buď kníže, pán, rytíř, panoše, měštěnín, řemeslník nebo robotěz nebo kterýžkoliwěk člowěk“.

Co by wojsko dobylo kořisti při dobytí měst, hradů a jiných míst nebo w poli, mělo býti složeno na hromadu na místě k tomu wykázaném, buď toho mnoho nebo málo, a mělo býti rozděleno sprawedliwě, jak by na koho slušelo, buď chudého buď bohatého. Rozdělení mělo se státi osobami k tomu zwolenými ze wšech obcí“, to jest ze wšech stawů, z jakých se bratrstwo skládalo, panského, rytířského, městského i sedlského čili robotězského. Nikdo neměl podržeti ničeho pro sebe; pakli by kdo co podržel a neodwedl do spolku, k tomu mělo popraweno býti k jeho hrdlu i statku jakožto k zloději božímu a obecnému. We wojště nemělo také býti žádných swárů, křiků a potrhání, tím méně násilí jedněch proti druhým. Jestliže by kdo koho ranil, ochromil nebo zabil, aby nad ním bylo pomstěno dle zákonu božího. Spůsoby trestů na rozličné winy naznačowaly se pohrožením, že míní bratr Žižka a jiní páni heitmané a starší „ze wšech neřádů trestati i bíti, trestáním honiti, mrskati, bíti i za-

1423 bíti, stínati, wěšeti, topiti, páliti i wšemi pomstami mstíti, kteréž pomsty na zlé sluší wedlé zákona božího, nižádných osob newyjímajíce ze wšech stawů, mužského i ženského pohlawí". Nelze pochybowati, že co bylo přísného w tomto řádu, ježto se wěcí wojenských týkalo, pocházelo nejwíce z hlawy Žižky samého; nebo *„twrdá kázeň" Žižkowa* byla již prwé w zemi powěstná.[6])

Usnešení o tento řád bratrstwa bylo stwrzeno zápisem, na kterém wedlé bratra Žižky co jediného nejwyššího heitmana uwodí se jména dwa a čtyřidceti čelnějších osob z nowé této jednoty a krom toho purkmistři, konšelé a wšechny obce měst Hradce nad Labem, Čáslawě, Jaroměře a Dwora. Z osob stawu panského nacházejí se w bratrstwu Jan Roháč z Dubé, předtím heitman Táborský na Lomnici, který se tudy spolu se Žižkau oddělil od Táborů, Aleš z Risenburka a z Wřešťowa, někdy wůdce Hradeckých a tudy spřízněný s bratrstwem Orebským od prwního počátku, Jan z Potšteina na Žampachu w kraji Hradeckém a morawský pán Sezema jinak Boček z Kunštatu odjinud z Jewišowic, který byl mocí krále Sigmunda na ten čas zbawen swých statků na Morawě; z jiné šlechty, pokud nám osoby jsau známy, bratří často zmínění Bartoš a Bernart z Walečowa, bratří Bartoš, Jan a Martin řečení Černínowé z Wysoké, Beneš z Mokrowaus z okolí Hradce Králowé, Wácslaw Horyna z Honbic u Chrudimě, Martin z Borownice (blíž Častolowic), Aleš z Hostačowa (u Jeníkowa w Čáslawsku); též bratr Žižkůw Jaroslaw z Trocnowa jinak z Kalicha; wálečníci z pozdějších let powěstní Jíra z Řečice, Blažek z Kralup, Jakub z Březowé jinak z Březowic řečený Kroměšín, Jan Baštín z Porostlé; Polák jeden Wawřinec z Paňowa, který byl nepochybně se Sigmundem Korybuťowičem přijel do Čech, a něco také mužů stawu nižšího, dílem sedlského, kteří wynikali wojenskými zásluhami, jakož asi Kříž setník, Beneš setník, Mikat Brada Odraný, Mikuláš Brada a jiných wíce.

[6]) Wiz sauwěkau weršowanau rozprawu: *Wácslaw, Hawel a Tábor* we Wýboru ze starší literatury české II. 293.

Samo sebau se rozumí, že nowé neboli obnowené bratrstwo Orebské čili Žižkowo hledělo rozšířiti se a rozmnožiti počet swých příslušníků. Protož končil se zápis prowoláním ke wšem „milým obcím we wšech a ze wšech krajin, knížat, pánů, rytířů, panoší, měšťanů, řemeslníků, robotězů, sedláků i lidí wšech stawů, a zwláště napřed wšech wěrných Čechů“, aby jim, zapsaným, we předsewzetí jejich byli radni a pomocni, jakož by oni zase jim mínili držeti a plniti pro wyswobození prawdy zákona božího, ku pomoci wěrným církwe swaté a zwláště jazyka českého i slowenského a „ku potupě neustupným a zjewným kacířům a pokrytým a zloskwrníkům“.[7]) 1423

Úmysl Žižkůw při tomto zřízení nowého bratrstwa ostatně nebyl nikterak, dáti se w nepřátelstwí s Tábory nebo se jich celkem wzdalowati; jedno i druhé bratrstwo mělo zůstáwati w dobrém přátelském spolku mezi sebau; a Žižka zůstal i co hlawa nowého spolku, ku kterému přistaupil, wždy zároweň wrchním wojenským welitelem starého bratrstwa Táborského.

15.

Tažení Žižkowo do Morawy a do Uher.

Předpokládajíce, že se obležení Žižky od Pražanů w Čáslawi skončilo nějakau umluwau, snad toliko o příměří, nemůžeme jinak sauditi, nežli že wýprawa, kterau Žižka potom předsewzal do *Morawy*, byla též mezi ním a pány i Pražany umluwena, ač snad Žižka wytáhl do pole jen se swau mocí nowě utwořenau we wýchodních Čechách, bez účastenstwí Pražanů.

Žižka nastaupil na wýprawu tuto snad asi w polowici měsíce Září, táhna od Čáslawě, nepochybně přes spáleniště

[7]) Zápis nemá žádného udání roku a dne; že wšak náleží do času wýše naznačeného, wychází na jewo z toho, že se w něm jmenují města Hradec, Jaroměř a Čáslaw, o kterých wíme, že teprw práwě tehdy k Žižkowi přilnula, a naproti tomu nejmenují se jiná města a jiné osoby stawu panského neb zemanského, které teprw později přistaupily.

1423 Německého Brodu, k *Jihlawě*, chtěje města toho minauti. Jihlawané wytáhli proti němu polem; ale Žižka udeřil na ně prudce, tak že wojsko jeho welnulo w ně, a když se obrátili na útěk k městu, stihalo a tepalo je až ku příkopům. Pohříchu o dalším wálčení Žižky na Morawě nemáme žádné jiné zpráwy, než že tam podmaňowal sobě lidi, to jest nepochybně činil welké škody straně králowské, nezdržuje se dobýwáním pewných míst, a že některý čas ležel kdesi w jednom místě, snad u Kroměžíře,[8]) odkud nejspíš wysílal zástupy wojska swého na plen w rozličné strany. Odtamtud dle přání bratří předsewzal *tažení do Uher*, aby krále Sigmunda, jenž toho času přebýwal w Budíně, potýral w jeho wlastní zemi.

O tomto prwním tažení Čechů mimo země koruny české toho času, jakých potom mnoho jiných následowalo do zemí nejrozličnějších, zachowalo se nám wyprawowání sauwěkého swědka dosti obšírné, toliko wšak co do udání míst nedosti jasné. Nicméně wychází z něho na jewo, že wtrhnul Žižka welmi hluboko do země uherské we směru k Ostřihomu, a přitáhl až docela na blízko tohoto města. Wojsko jeho bylo ku pochodu spořádáno we čtyrech řadech wozů a opatřeno welkým počtem děl, jak nejwíce mohlo jich býti sehnáno. Přešed přes hranice uherské z Morawy nejpodobněji u Holíče, wedl wojsko nejprw přes Bíléhory čili Malé Karpaty, a poplenil nepochybně daleko široko krajinu w Powáží, až jak řečeno přiblížil se k Ostřihomu nebo aspoň k řece Dunaji na půlnočním břehu jejím mezi Komárnem a Ostřihomem. Wyprawuje papež Aeneas Sylvius we swém dějepise Čech, že kdysi Žižka přitáhl w Rakausích až k Dunaji, a lidé ze wsí na půlnočním břehu zachránili před ním dobytek swůj na lodích na jeden ostrow w řece; Žižka prý wšak, sebraw telata a prasata, co jich bylo zanecháno we chlíwích, dal je wšecka přihnati k řece a bíti, až bečením a kručením jich dobytek na ostrowě, hnut pudem k swým

[8]) Dle domnění Palackého w *Dějinách národu českého* nowého wydání III. 2. 190. W *Starých letop. českých* 57 jest psáno nesrozumitedlně, že přitáhl Žižka k „Kramicu“.

rownym, připlawal stádem na tuto stranu řeky, a dostal se 1423
tudy wojsku českému w kořist. Poněwadž není odnikud žádné tažení Žižkowo do Rakaus známo, podobá se, ač jestli wěc spočíwá na prawdě, že se to přihodilo na tomto tažení w Uhřích u některého z ostrowů Dunajských nad Ostřihomem.

Přiblížení Žižky k Dunaji w těchto krajinách stalo se nejpodobněji okolo polowice měsíce Října, kteréhožto času nacházíme, že král Sigmund přijel z Budína do Taty,[9]) asi míli cesty od Dunaje w té krajině na jižní straně řeky, nejspíše zaneprázdněn příprawami k obraně proti němu. Až dotud nepotkal se Žižka nikde téměř se žádným odporem. Uhři doufali spíše jej zničiti, čím hlauběji by se pustil do země, a hleděli jej přelauditi, aby se odewzdal bezpečnosti, by naň spíše mohli mocně doraziti. Teprw někde w rowině při Dunaji mezi Komárnem a Ostřihomem připrawilo se naň silné wojsko jezdecké, mnohými děly opatřené, před nímž uznal potřebu dáti se na zpátečné tažení. Bylo potřeba wšeho wálečnického důmyslu Žižkowa, aby na dlauhé cestě, asi dwadceti mil wzdálenosti swé od hranic morawských, uchránil wojsko záhuby aneb ztrát welikých; ale umění jeho w užíwání hradby wozowé a střelby z děl i w pozorowání poloh místních a prospěchů jejich oswědčilo se při tomto zpátečném tažení wojewůdce na obě oči slepého skwěleji než kdy předtím.

W rowině přede wším bylo potřeba ohrady wozů proti četné jízdě. Protož prwní den Žižka wšecko wojsko swé, pěší i jízdné, zawřel we wozích, a táhl tak se zawřenými wozy. Na wozích krajních byli rozestaweni střelci krytí pawézami, kteří měli předně střelbau odháněti nepřátely, kdyby chtěli na cestě wskočiti do wozů. Uhři jej pilně stihali, a tažení bylo welmi obtížné. Kdekoli se wojsko české chtělo jen dost málo zastawiti, hned nepřátelé spustili na ně prudkau střelbu dělowau. Musili tedy Čechowé spěchati bez přestání, pořád jsauce objížděni četnau jízdau nepřátelskau. Žižka wšak táhl až do noci, a nedal we tmě žádných ohňů dělati we wojště,

[9]) Byl tam dne 14 Října dle listiny w Palackého *Archivu českém* VI. 412.

1423 aby nepřátelé newiděli, kde by se položil; a tím konečně zbyl jich; nebo na noc hledali útulku zwláště pro koně swé, a rozjeli se po wsech; ale musili se uchýliti do wsí wzdálenějších, aby w rozptýlení swém byli před wojskem českým, pohromadě zůstáwajícím, bezpečni. Tehdy Žižka teprw stanul, aby popřál wojsku nočního odpočinutí. Bylo to snad asi mezi prwními wrchy nad rowinau Podunajskau, přes které jde od starodáwna cesta z Ostřihoma k Nowýmzámkům.

Nazejtří hnul Žižka dále, bezpochyby časně ráno, dříw než se nepřátelé znowu proti němu sebrali, a přitáhl k jednomu *jezeru* pod wrchem, snad asi u wsi řečené Für. Tam položil se s wojskem nejprw mezi jezerem a wrchem, tak že s jedné strany byl chráněn wodau před útokem jízdy, s druhé strany nemohla mu snadno uškoditi střelba z děl, poněwadž přes wrch byli by jej nepřátelé přestřelowali. Nemeškaje wšak, dal také dříw než se Uhři znowu přiblížili, wytočiti pícní wozy na wršek a udělati z nich dwě bašty, jednu nad přední a druhau nad zadní branau ležení swého. Bašty byly udělány z wozů wkopaných do země, a na nich postawena děla ke střelbě na nepřítele, kdykoli se pokaušel zaujmauti postawení na wrchu, tak že se Uhři s té strany nikterak na něj dobyti nemohli. Wojsko české zůstalo tudy ten den celý i w noci potom w bezpečnosti, a na noc se Uhři bezpochyby zase wzdálili. Třetí den opustil Žižka postawení toto nepochybně opět časně z rána, a táhl rychle, jak se zdá, přes Udward, drže se wrchu po prawé straně až k *řece Nitře*, ku které přitáhl kdesi nade wsí Nyárhidem, která ležela asi čtwrt míle od nynějších Nowýchzámků k straně půlnoční.[10])

[10]) *Staré letopisy české* (58) prawí: „k jedné wodě, kteráž teče k Narhédu". Místní jméno toto čte se w listině krále uherského Karla Roberta dané r. 1336, na kterau w příčině wyložení Žižkowa tažení do Uher upozornil p. Hermenegild Jireček we Památkách archaeologických V. 330. Listina tato ustanowuje místa, kde se platilo clo na cestě od Morawy k Budínu přes Ostřihom. Stanice celní byly: 1. Holíč (Alba ecclesia, Ujwár), 2. Šášwár, jelo-li se po cestě w prawo, nebo Senice (Stiniche), pakli se jelo w lewo, 3. Jablunice (Jabluncza) pod hradem Korlatkö čili Zámkem Korlátským, kdež se platilo jen mýto

Zde se položil s wojskem u wody při brodě, přes který mínil 1423 přejíti, ale neodwážil se toho hned, poněwadž obáwal se, aby naň nepřátelé neudeřili, až by část jeho wojska byla přeprawena přes wodu a část zůstáwala wodau od druhých odtržena, kterau by byli lehce mohli poraziti. Protož zůstal ten den s celým wojskem státi, ohradiw se bezpochyby dobře wozy; a jak se zdá, neodwážili se Uhři žádného útoku, čekajíce, až by počal wojsko přeprawowati přes řeku. K tomu Žižka dal konati příprawy teprwe w noci potom. Kudy mělo wojsko táhnauti přes brod, dal s jedné strany, tuším s prawé, jakožto hořejší dle toku wody, wkopati řadu těžkých wozů, tak zwaných krajních (ježto na krajích bylo nejtěžších potřeba) do řeky čili do řečiště, aby pewně stály we wodě, od

na mostě přes říčku Myjawu, 4. Bikszard nebo Bínowce, Benjoč (in loco Weinsaad sive in villa Beyn) opět na dwau cestách, prawé a lewé, 5. Trnawa (civitas Tyrnaviensis), 6. Farkašhéda, 7. Šintawa (Senice, Sempthe) na přechodě přes Wáh, 8. in villis archiepiscopi Strigoniensis Narhid et Udward vocatis, což jest poslední stanice před Ostřihomem. Udward leží asi míli wýchodně od Nowýchzámků na říčce Žitwě; Narhid čili Narhéd nemohl býti daleko od Udwarda, protože se jmenuje co sauběžná stanice s ním; musil pak ležeti při řece, poněwadž Staré letopisy, jak wýše uwedeno, mluwí o wodě, kteráž teče k Narhédu, s čímž se srownáwá také jméno místa; nebo *héd*, *héda* znamená most. Skutečně nachází se na mapě generalního stabu posud Nyárhid co jméno mlýna na řece Nitře asi čtwrt míle cesty od Nowýchzámků sewerně, lépe sewerowýchodně, na prawé straně řeky. Že pak tu jindy býwala wes toho jména, náležející arcibiskupu Ostřihomskému, swědčí krom listiny wýše uwedené z roku 1336 pozdější listina císaře Leopolda roku 1691, dle které toho roku arcibiskup Ostřihomský darowal městu swému Nowýmzámkům statky neboli polnosti Lék, Alschógug a Nyarhid. Wiz zmínku o tom w Karabinského *Geographisch-historisches Lexicon von Ungarn*, Pressburg 1796 pod slowem: Neuhäusel, na kterau mě laskawě upozornil pan dokt. Toman. Woda Starých letopisů českých, která teče k Narhedu, byla tedy Nitra, a Žižka musil přes ni přejíti něco nad Nyárhidem, protože se prawí „která teče *k Narhedu*, ne *od* Narhedu. Z toho pak práwě plyne, že táhl po starodáwné cestě od Ostřihoma přes Udward, jakož owšem, že předtím nacházel se s wojskem swým až blízko Ostřihoma.

1423 jednoho břehu až ke druhému; rowněž na druhé straně, totiž na lewé, dolejší, řadu pícních wozů, kteréžto wozy obojí měly chrániti wojsko na pochodě přes wodu proti útoku od jízdy nepřátelské. Zároweň dal skopati břehy na jedné i na druhé straně řeky, aby mohl s wozy pohodlně wjeti do wody a zase wyjeti. Práce tyto trwaly celau noc. Ráno potom dalo se wojsko na pochod přes řeku čtyrmi řady wozů, to jest po čtyrech wozích wedlé sebe. Uhři, ležíce tentokrát nepochybně jen něco opodál, dočkali chwíle, až byla část wozů we wodě. Tu udeřili jednak na zadní wozy, zůstáwající ještě na břehu, jednak úprkem pěšky i jezdecky doráželi w řece s obau stran na wojsko táhnaucí; ale wšudež spuštěna na ně střelba z wozů wkopaných, jíž odolati nemohli; mnoho jich zraněno a pobito, a Žižka šťastně přewedl wozy i lid swůj na druhau stranu wody, owšem ne bez škody mnohé na wozích i na koňstwu. Tam se obrátil do krajiny blíž řeky Wáhu, kdež se střídaly lesy a bahna i luhowé, mezi kterými byl kryt proti jízdě i dělům, a wybral sobě dobré zákautí ku přenocowání, newíme jistě, zdali na wýchodním čili na západním pobřeží Wáhu, přes kteraužto řeku přešel nejspíš bez překážky od nepřátel, poněwadž starý wyprawowatel nečiní o ní žádné zmínky.

Pátý den swého zpátečného tažení dostal se Žižka k jakýmsi jezerům neboli rybníkům za *Trnawau*, to jest nepochybně na jihu od Trnawy, kterýchžto hráze čili stawowé poskytly mu částečně ochrany ku poležení s wojskem. Nepřítel se ani toho dne neukazowal, a Žižka užil té chwíle bezpečné k oprawení sobě wozů paurauchaných. Poněwadž bylo krajních wozů mnoho polámáno a koní při nich pobito, wybral Žižka z wozů placních, to jest které obyčejně uwnitř zůstáwaly, takowé, které se daly za krajní zříditi, a po wykonání toho, zůstaw tu přes noc, šestého dne táhl dále. Uhři byli zatím nejspíš táhli pohodlnější cestau, po které asi u Šintawy přešli přes Wáh, a tuť toho dne zase dorazili na Čechy jezdecky a s děly. Žižka uchýlil se před nimi wlewo k jedné *stráni*, to jest nepochybně k stráni, která se táhne

na západě od města Trnawy podél potoka okolo Suché směrem od jihowýchodu na sewerozápad až na blízko Bílých hor. Stráň tato slaužila mu aspoň s jedné strany za obranu, když pod ní táhl we směru práwě řečeném, tak že mu bylo jen po prawé straně brániti se nepříteli. Uhři, nemohauce mu nikterak uškoditi na tomto pochodě, obstaupili jej teprw, když se potom položil na jednom wrchu, snad asi u wsi Bínowec (Binyocz). Tam trpěli Čechowé mnoho nedostatkem potrawy, protože proti četné jízdě uherské nemohli nikam z wozů; naproti tomu byli wrchem dobře obhájeni; nebo jezdecky nemohli na ně Uhři nikterak doraziti; kdykoli pak ssedali s koňů a pokaušeli se pěšky k nim hnáti, byli pokaždé se ztrátau poraženi, nemajíce cwiku w boji pěším. 1423

Rozumíme-li dobře starému wyprawowateli, zůstal Žižka na tomto wrchu přes noc, a Uhři jako za prwních dní na noc se od něho wzdálili. Sedmého dne hnul odtud, jsa nedaleko Bílých hor, přes které beze wší pochybnosti mínil přejíti po staré obyčejné cestě od Trnawy k Senici nedaleko Jablonice a zámku Korlatského (Karlatkö). Tam byla místa uzká, po kterých nemohl jinak lesem než jedním řadem wozů čili wozem za wozem. Tu se domníwali Uhři, že mu wšeliký jeho důmysl w řízení a šikowání wozů nic neprospěje, že budau Čechowé musiti z wozů wen, a strojili se tam za ním opět s welkau silau. Žižka, přitáh až ke wchodu do lesa, položil se pod jedním wrškem, který poskytowal wojsku jeho ochrany proti střelbě z děl, ježto by jej byli musili přestřelowati; sám pak swých děl něco postawil na wršku proti nepříteli. Potom dal koně wypřahati od wozů, a poslal na koních lidi s sekyrami, lopatami a rýči napřed do lesa, aby dobře ohledali místa, nebylo-li kde zaraubáno, což by překáželo w cestě, i aby cestu jak nejlépe možná oprawili; kdež pak na druhém swahu hor prostranstwí se šířilo k místům, kudy mělo wojsko wytáhnauti wen z lesa, tam kázal w délce asi půldruhého honu wedlé staré cesty udělati dwě nowé, jednu na prawé, druhau na lewé straně od cesty staré. Sám zůstaw zatím před lesem, kdež w prawo a w lewo od cesty

1423 byly wýběžky lesnatých strání, připrawil wozy wálečné ku pochodu we dwau řadách, pícní pak wozy postawil we čtyrech řadách těsně wedlé sebe od jednoho kraje lesa ke druhému, a sewřel je w hromadu haužwemi, tak že slaužily za pewnau baštu proti nepříteli za ním táhnaucímu. Po těchto opatřeních na jednom i na druhém swahu Bílých hor teprw welel ku pochodu přes ně w pořádku zwláštním, na wšecky případy wymyšleném. Napřed wyprawil jistý počet děl do lesa; za nimi něco pěšího lidu; potom padesát wozů, a opět něco pěšího lidu, tím spůsobem pak dále po padesáti wozích a za každými wždy něco pěchoty, která byla tudy pohotowě k obraně wozů za každým a před každým oddělením, kdyby nepřítel ze strany na ně dorážel. Jak daleko byla jen jedna cesta w uzkém místě, musil jeden wůz za druhým; od místa wšak, kde byly udělány nowé dwě cesty, měla děla jeti cestau starau w prostředku, wozy pak se swým průwodem po nowých dwau cestách pokaždé padesát nowau cestau w prawo a padesát nowau cestau w lewo střídajíce se, tak aby děla s obau stran byla chráněna.

Uhři čekali, až když pořádkem tím poslední wozy wálečné byly od Žižky wpuštěny do lesa. Tu teprw udeřili naň, chtíce pobrati děla na wršku před lesem stojící. Ale děla jsau nyní spěšně odtočena s wrchu za baštu z wozů pícowních udělanau, a baštu bránil oddíl pěchoty k tomu ustanowený srdnatě tak dlauho, až i děla tato ujela po cestě lesem. Pěchota odběhla potom za děly, a nechala wozů prázdných; než se wšak Uhři do wozů těch dobyli a baštu z nich udělanau roztrhli, Čechowé we spěchu zaraubili cesty dle možnosti, aby za nimi jízda nemohla tak snadno lesem. Uhři byli tím w očekáwání swém oklamáni, a w omrzelosti z toho mnozí wrátili se k domowům, pokládajíce další stihání Žižky za marné; není prý to člowěk, než čert, že mu ty rozumy dáwá; druzí jeli jinými cestami přes hory, chtíce mu brániti při wýchodu wen z lesa; ale i na to byly přípravy Žižkowy dobře zařízeny. Kde mělo wojsko české wyjíti z lesa, bylo audolí mezi dwěma stráněmi, jedna stráň w prawo, druhá

w lewo. Dle pořádku, jak wýše powěděno, wyjela z lesa nejprw děla s pěchotau je prowázející prostředkem po staré cestě, a hned děla namířena jsau k střelbě na nepřátely, kteří se tu postawili wojsku wstříc, i odbili je, tak že musili na rowině w audolí cauwati. Potom wyrazilo padesát wozů w prawo a padesát w lewo, jeden wůz za druhým w řadě, držíce se podél strání zde i onde, a pěchota táhla wedlé nich při samých stráních, tak že chráněna byla proti jízdě nepřátelské z audolí w jednom boku wozy, w druhém pak boku nebylo přístupu k útoku žádnému pro stráň. Po prwních padesáti wozích na každé straně následowalo padesát druhých, třetích a tak dále, až byly wšecky wozy i zadní děla wen z lesa. Ustawičnau střelbau z děl w prostředku a přibýwajícím z lesa wojskem wozy chráněným po obau stranách byl nepřítel pořád dále a dále tištěn, a když tím spůsobem bylo opanowáno pole w audolí, zawřely se wozy jako u wěnec, a wojsko seřadilo se w nich k dalšímu pochodu, na kterém wíce stiháno nebylo. Sedmidenní toto zpátečné tažení Žižkowo pokládali ctitelé jeho a nejspíš on sám také za nejtěžší předsewzetí, které wykonal, co počal bojowati.[11]) 1423

16.

Opětná wálka Žižky s pány a Pražany. Smrt jeho.

Za nepřítomnosti Žižkowy, když se nacházel se swými na tomto tažení do Morawy a do Uher, udály se w Čechách wěci, které opět wedly k roztržce mezi ním a panstwem i Pražany, tudy pak opět a ještě prudčeji než dříwe k domácí wálce w zemi.

Již předešle, když wypukla wálka podruhé pro opanowání Hradce Králowé od Žižky, počalo se od Pražanů a pánů pod obojí s nimi spolčených jisté wyjednáwání s králem polským a nejspíše též welikým knížetem Witoldem o jich pro-

[11]) Starý letopisec počítá jen šest dní tažení tohoto, ale wyprawowání jeho samo ukazuje, že w počtu jeden den přehlídl.

1423 středníctwí k srownání Čechů s církwí Římskau, které mělo býti zároweň srownáním jich s králem Sigmundem. Pražané a páni jejich strany přijali tím jaksi podání, které jim byl učinil kníže Witold newlídným jinak dopisem swým w měsíci Březnu toho roku. We wyjednáwání tomto pokračowalo se, i když po marném obležení Čáslawě proti Žižkowi panowal klid zbraní mezi ním a pány i Pražany. Král polský Wladislaw naklonil se ku přání Čechů, a wyprawil posly swé ku králi Sigmundowi do Budína, kteří tam meškali, pokud nám známo, dne 14 Září.[12]) Sigmund dal na jewo ochotnost ku přijetí tohoto prostředníctwí, a Čechům dostalo se náwěští o tom po jakémsi tajemníkowi welikého knížete litewského, Bartolomějowi, který za tau příčinau poslán byl do Prahy, zdá se, že rowněž ještě během měsíce Září. Tím dostalo nowého podnětu míření a přátelení se w zemi mezi stranau Pražskau a stranau pod jednau se směrem nepřátelským proti Táborům. Již k sw. Wácslawu byl panem *Haškem z Waldšteina* mincmistrem a *Wilémem Kostkau* z Postupic, podkomořím, kteří tehdáž wládli Prahau, swolán sjezd strany jejich w *Nimburce* pro mnohé prý nesnáze a zádawy i laupeže a bezprawí, kteréž běží w tomto králowstwí, aby se promluwilo o wšechny takowé pilné nedostatky země, a zwláště o zwelebení zákona božího. Jen pak o několik dní později byl držán *sněm w Kolíně*, ku kterému přijeli také páni strany pod jednau; tu pak obě strany usnesly se o swobodné slyšení, aby bylo buď we Wratislawi, buď w Olomauci buďto w Brně před posluchači stawu swětského wydanými od obojích, a které strany důwody byly by od posluchačů pochwáleny, k těm prawdám aby druhá strana přistaupila. Slyšení toto mělo býti hned o sw. Martině neb o sw. Ondřeji (30 List.) toho roku; pročež bez meškání wypraweni jsau páni *Jan z Opočna* a *Půta z Častolowic*, titíž, kteří byli posledně wskočili do podměstí Hradeckého, ku králi Sigmundowi do Bu-

[12]) Srow. dopis poslů Wratislawských daný toho dne z Budína w Palackého *Urkd.* I. 306, a zpráwu radd Sigmundowých z roku 1424 tamže 325.

dína, aby wyjednali jeho swolení. To mohlo býti zrowna asi 1423
za času tažení Žižky z Morawy do Uher.

Zatím byl wšak již položen jiný *sněm walný* obau stran w Praze samé *o św. Hawle* (16 Říj.), jehož počátek zdržel se nejspíš jen do nawrácení pánů Opočenského a Půty z jich poselstwí; nicméně zawřen jest již 1 Listopadu. Panstwo strany pod jednau i pod obojí sjelo se u welkém počtu, newyjímajíc ze strany pod jednau ani nejhorliwějších staupenců krále Sigmunda, jmenowitě i z landfridu Plzenského. Jednání pak sněmu wedlo k rychlému konci, tak že netoliko stwrzeny jsau umluwy sněmu Kolinského o swobodném slyšení, jemuž toliko měla prodlaužena býti lhůta do Nowého roku nebo do středopostí roku příštího, a zwoleno za místo k němu Brno dle namluwení o to mezi dwěma posly a králem Sigmundem, nýbrž stalo se i usnešení o zřízení jakés společné prozatímné wlády w zemi, podobně jako přede dwěma léty na sněmě Čáslawském. Zwoleno totiž *dwanáct spráwců* čili *heitmanů zemských*, po šesti od každé strany; ze strany králowské Jan starší ż Michalowic, Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka (jenž osobně nebyl ani přítomen), Aleš Holický ze Šternberka, Hynek Hlawáč z Lipého a Fridrich Libšteinský z Kolowrat; ze strany Pražské Hašek z Waldšteina, Heřman z Borotína, Hynek z Kolšteina, Hynek Krušina z Lichtenburka, Diwiš Bořek z Miletínka a Jan Smiřický. Moc jejich měla býti wšecko jednati a říditi, což by slaužilo k upokojení a w řád uwedení této země. Stawowé zawázali se poslauchati jich a ku každému rozkazu jich wzhůru býti proti *zhaubcům zemským* a každému, kdoby chtěl w zemi bauřiti neb neřády wésti, zwláště pak kdyby se jednalo o obranu Prahy, jakožto hlawního města země, proti jakýmkoli ukladačům. Zhaubci a ukladači těmi rozuměli se Táboři, kteříž tímto usnešením byli z aučastenstwí we spráwě země docela wylaučeni; a proti nim hlawně zaměřeno bylo ustanowení jiné, kterým se wšem pánům, rytířům, panošům a obcím na tomto sněmě nepřítomným ustanowowala krátká lhůta, do které měli k nálezům sněmu přistaupiti; kdož by toho ne-

1423 učinil, měl donucen býti a pokládán za nepřítele. Naproti tomu mezi oběma stranama, od nichž sněm tento byl spůsoben, Pražskau pod obojí a králowskau čili stranau pod jednau, zawřeno jest tudíž *příměří* na rok až do sw. Martina roku 1424, na kterýžto čas měly nálezy sněmu býti záwazné, pokud by se mezitím neuhodilo w konec jiný. Páni *Jan Městecký* z Opočna a *Půta z Častolowic* přijali na sebe opět poselství ku králi Sigmundowi, aby dle umluw těchto jednali s ním o čas a spůsob slyšení. Ku konci měsíce Listopadu přijeli podruhé ke dworu jeho w Uhřích, s kterým se tehdáž nacházel we Bělehradě králowském.[13])

Tu dobu byl Žižka bezpochyby již zase w Čechách. Jestli domnění naše prawé, že se zpátečné tažení jeho od Dunaje nad Ostřihomem počalo okolo 14 Října, můžeme počítati, že po sedmidenním tažení až k Bílým horám a přes ně wrátil se asi některý den po 20 Říjnu přes hranice morawské. O skutcích jeho potomních na *Morawě* nemáme žádných zpráw; a lze jest domýšleti se, že když ho asi tam došla zpráwa o umluwách sněmu Swatohawelského, pospíšil s nawrácením z Morawy do Čech; nebo umluwy ty byly patrným wypowěděním wálky jemu a Táborům, pro které musil bez odkladu konati přípravy k obraně. Obrátil se k tomu cíli z Morawy nejspíš předně zase do wýchodních částí země české, do krajin rozšířeného jím bratrstwa Orebského, ač po celé dwa měsíce Listopad a Prosinec nemáme žádné zpráwy, we kterých určitých místech s wojskem swým se nacházel. Dne 24 Listopadu psali mu purkmistr a konšelé města Hradce nad Labem rukau faráře swého Ambrože, že jsau jali „jednoho Opočenských strany wězně dosti znamenitého“; ten že jim zjewil o úkladu proti Žižkowi; že jest

[13]) Windecke (1168) udáwá, že přijeli w den sw. Alžběty, tedy 19 Listopadu; ale dle dopisu krále Sigmunda k Oldřichowi Rosenberskému z Bělehradu dne 24 Listopadu (Palackého *Urkd.* I. 308) nebyli tam ještě ani toho dne, ale owšem aspoň před 30 Listopadem, jakž zase widěti jest ze psaní Sigmundowa k témuž tohoto dne w Palackého *Archivu českém* I. 17.

již we wojště Žižkowě jeden, kterýž má jej zawražditi, najat jsa k tomu za čtyřidcet kop grošů. Posel, jenž psaní nesl, Pawel s černau hlawau kadeřawau, najatého wraha znal, a měl jej Žižkowi ukázati i úplně jej zprawiti, od koho to pochází a jak se to má díti. 1423

Opočenských stranau rozuměli Hradečtí swé nejbližší nepřátely na wýchodě we swém kraji blíž ku pomezí slezskému, z nichž pan Jan Městecký na Opočně a pan Půta z Častolowic byli nejmocnější. S nimi byli bezpochyby hned po skončení sněmu Swatohawelského we wálce, dříw ještě než se Žižka nawrátil z Morawy, ač páni ti dwa sami nacházeli se tu chwíli w poselstwí swrchu zmíněném u krále Sigmunda w Uhřích. Po nawrácení jich odtamtud, někdy w prwní polowici měsíce Prosince, počala se wálka w těch stranách tím žiwěji. Žižka nepochybně brzy po obdržení listu onoho přijel sám do Hradce, a wytáhl odtud do pole s Hradeckými k hubení statků pánů nepřátelských w oněch krajinách. Tu proti němu sebrali moc swau Jan Opočenský, Půta z Častolowic, Hynek z Čerweného hory[14]) a Arnošt z Černčic, i přišlo k *bitwě u Skalice* mezi Jaroměří a Náchodem dne 6 Ledna roku 1424, we které Žižka pány porazil a mnoho lidu jim zbil a zjímal. 1424

Ohromiw na tu chwíli nepřátely tyto na wýchodní straně, wytáhl brzy potom opět do západní polowice kraje Hradeckého, kdež předně pokusil se o dobytí *Hostinného*, města a hradu Jana Krušiny z Lichtenburka, pána strany pod obojí, který nepochybně dle umluw sněmu Swatohawelského pánům pod jednau pomáhal. Při útoku na město bylo wšak mnoho lidí Žižkowých pobito neb raněno, tak že musil od dobýwání upustiti. Naproti tomu dobyl brzy potom *Mlázowic*, twrze Jana Černína w krajině mezi Hořici a Jičínem, onoho, jenž byl Matěje Lupáka zabil w boji u Týnce; sám Černín

[14]) *Staré letop. české* 62 jmenují *Jana* Čerwenohorského, ale bezpochyby omylem, protože pán toho křestného jména není toho času znám, ale owšem Hynek, roku 1421 w Jaroměři zajatý, potom wšak asi po roce wýměnau zajatých propuštěný od Pražanů.

1424 přišel tu o žiwot. Odtud táhl k *Smidarům*, twrzi zemana Jana Ohništka, a dobyl i spálil ji. Bylo to uprostřed rozsáhlých panstwí pana Čeňka z Wartenberka, která přitom nepochybně opět utrpěla welké záhuby. Nemáme wšak o příbězích těch žádných zpráw podrobnějších, než že spáleno od Žižky mnoho wsí a městeček. Z krajin mezi Bydžowem a Jičínem, kterých se to asi týkalo nejwíce, obrátil se potom Žižka dále k půlnoci, a dobyl města *Turnowa*, náležejícího dwěma pánům strany pod jednau na polowice, panu Janowi staršímu z Michalowic na Rohozci a panu Jindřichowi z Wartenberka na Waldšteině;[15]) při čemž upáleni jsau mnichowé kláštera řádu Dominikanského w témž městě. Odtud protáhl Žižka nepochybně celau krajinu až k Jablonnému, a překročiw za tímto městem přes půlnoční hranice zemské do horní Lužice, dobyl útokem zámku řečeného *Neuhaus*, náležejícího měšťanům Žitawským, nedaleko silnice z Jablonného k Žitawě;[16]) při čemž opět mnoho lidí jej hájících pobito nebo zjímáno. Stalo se to asi na začátku měsíce Března roku 1424.[17])

Dle umluw sněmu Swatohawelského byli by měli Pražané a wšichni páni strany pod obojí s nimi spolčení pánům pod jednau, které Žižka hubil, proti němu býti pomocni; ale krom pana Jana Krušiny z Lichtenburka newíme o žádném jiném z nich, který by to byl činil; jiní zpěčowali se toho, když zatím wyjednáwání s králem Sigmundem prostředkem dworu polského a litewského nedařilo se, jak bylo přání jejich. Sigmund byl zprawen o umluwách sněmu Swatohawelského ještě o něco dříwe, než pan Jan z Opočna a Půta z Častolowic k němu přijeli, písemně od Oldřicha z Rosenberka, a umluwy ty z prwa hned se mu nepodobaly. Slyšení o wíru w takowém spůsobu, že na něm měli posluchači stawu

[15]) Wiz Práškowy Dějiny města Turnowa 14, 15.

[16]) Zříceniny jeho se nacházejí asi půl hodiny cesty od Lückendorfa w hájemstwí Hartském, které posud náleží obci Žitawské.

[17]) Dne 18 Března wěděl o tom král Sigmund za přebýwání swého w Krakowě. Wiz Palackého *Urkd.* I. 323.

swětského od obau stran zwolení rozhodowati, zamítal roz- 1424
hodně kardinal Branda, legat papežský meškající toho času při dwoře Sigmundowě, a bez wůle papežowy nechtěl Sigmund we wěcech wíry ničeho jednati. Protož hned napřed Oldřichowi Rosenberskému psal (1423 24 Listop.), aby k umluwám Swatohawelským nepřistupowal ani pečeti swé k nim nepřidáwal, pokud by král poselstwí řečených dwau pánů newyslechl a nedal mu jiného naučení. Když pak Jan Opočenský a Půta poselstwí swé wykonali, král swolowal, aby bylo slyšení w Brně a o hromnicích, a podáwal k tomu straně pod obojí plné bezpečenstwí, aby mohli přijeti do Brna; ale listu bezpečného nechtěl dáti we znění od sněmu Swatohawelského žádaném, we kterém bylo wýslowně položeno o posluchačích, kteří by na slyšení rozhodowali, nýbrž w jiném znění, sepsaném s radau pana Jana Opočenského a Půty i jiných pánů českých, tehdáž u dwora jeho přítomných, o kterém žádal odpowědi do Nowého roku 1424, zdali by je přijíti chtěli. Slyšení wšak jiného spůsobu, než aby se obě strany podrobily we wěcech wíry tomu, coby posluchači obapolní uznali za prawé, nemělo pro horliwější příwržence strany pod obojí mnoho ceny; protož jmenowitě Pražané, když jim oznámeno bylo znění bezpečného listu podáwaného králem, odepřeli takowé slyšení přijmauti, a následkem toho nechtěli také držeti, co bylo na sněmě Swatohawelském mezi stranama umluweno. Žižka měl tudy wolnější ruku we swé wálce se stranau králowskau; se stranau pak Pražskau nebojowal, pokud nemusil, hledě bezpochyby wždy ku potřebě smíření a obnowení jednoty.

Po některém čase změnil se wšak staw wěcí předce zase wíc na škodu Žižky a Táborů. Pražané a páni pod obojí s nimi spolčení widěli, že s králem Sigmundem bylo těžko se srownati bez ujmy snah jejich we wěcech náboženstwí, a mínili tedy pokaušení se o to nechati; ale weřejné slyšení zdálo se jim wždy býti prostředkem, kterým by snad stranu pod jednau w zemi přiwedli k srownání se s nimi we wíře. Mínili tedy zasazowati se o ně dále prostřednictwím

1424 krále polského, a když by se wěc podařila, doufali předce zase obdržeti nějakým spůsobem krále z Polska nebo z Litwy. Úmysl tento bezpochyby na ten čas před pány pod jednau tajili; o slyšení wšak prostředkem krále polského hleděli dosáhnauti sjednocení s nimi, a dosáhli ho skutečně, ježto páni pod jednau, nemajíce na ten čas pomoci z ciziny, jen w zachowání umluw Swatohawelských od strany Pražské spatřowali pro sebe záštitu we zhaubném boji s Tábory a se Žižkau.

Již někdy během měsíce Března stalo se dohodnutí mezi oběma stranama, dle kterého wypraweno jest nowé poselstwo ku králi polskému we jménu wšech účastníků sněmu Swatohawelského, jakožto mezi sebau sjednocených,[18]) se žádostí o slyšení w některém místě pod panstwím strany pod obojí stojícím, zejména w Uničowě nebo w Kroměžíři na Morawě, kamž mínili oni dáti bezpečný průwod wšem osobám odjinud k tomu wypraweným, podáwajíce i wydání rukojmí, když by toho bylo žádáno. Přitom upauštěli od wolených posluchačů a rozhodnutí jimi, slibujíce slyšeti posluchače, kteří by byli wydáni spůsobením krále polského, když by toliko také jejich mistři neb jiní mužowé učení byli swobodně slyšáni, a zawazujíce se přijmauti a naprawiti, když by co bludného na ně bylo dokázáno z ewangelia nebo písem swatých otců. Poselstwo toto přijelo do Polska krátce po slawném osobním sjezdě krále Wladislawa s králem Sigmundem w Krakowě, který byl držán při korunowání mladé manželky Wladislawowy Žofie (5 Břez.), a na kterém oba králowé byli umluwili mezi sebau nowé pewné přátelstwí, ano král polský slíbil Sigmundowi pomoc 5000 jezdců k nowé wýprawě, kterau zamýšlel předsewzíti proti Čechům w letě nejprwé příštím. Asi 18 Března odjel král Sigmund z Krakowa, a již 25 Března měli poslowé čeští slyšení u krále

[18]) Dominorum baronum, nobilium et clientum, civitatum et communitatum unitarum (nespráwně: munitarum) regni Bohemiæ, ex parte quorum ipsi nuncii dicunt se missos, prawí se o poselstwu tom we zpráwě radd Sigmundowých w Palackého *Urkd.* I. 328.

Wladislava we *Wislici*, asi osm mil cesty od Krakowa, kamž se byl od sjezdu toho odebral. Ačkoliw byl král polský již we umluwách se Sigmundem proti Čechům, neodmítl ani nyní žádosti jejich, zakládaje sobě na tom, když by se mu podařilo býti původcem smíření Čechů s církwí. Nemínil wšak jednati bez wědomí Sigmunda, a oznámil mu tedy žádost Čechů po dwau poslích, kteří se již 31 Března nacházeli u krále uherského w Diósgyöru w stolici Boršodské. Král Sigmund a raddowé jeho nebyli rádi tomuto jednání, a představowali králi polskému, že slyšení jakékoli, při kterém se Čechowé nechtěli hned napřed podrobiti saudu církwe, nepowede k žádnému cíli, jakož i že Čechowé dle jejich přeswědčení hledí wyjednáwáním tímto jen prodlíti čas, aby zmařili wýprawu wálečnau strojenau proti sobě toho roku; nicméně wšak hleděli býti po wůli aspoň potud, že schwalowali, aby král polský jakýmkoli spůsobem dle možnosti swé se wynasnažil o nawrácení Čechů ku poslušenstwí církwe; a král Sigmund dal mu dne 31 Března plnau moc, aby poslům jakýmkoli, kterých by w té příčině bylo potřeba z Čech do Krakowa a jinam neb zase do Čech, mohl dáti bezpečné listy i w jeho jméně, tak aby i w zemích Sigmundowých měli swobodný průchod. 1424

Poslowé čeští čekali u dwora krále Wladislawa na náwrat jeho poslů z Uher, a mezi tím časem nejspíš se jednalo po straně mezi těmi, kteří byli ze strany pod obojí, a knížetem *Sigmundem Korybutowičem*, který se tehdáž při dwoře polském nacházel, o nawrácení jeho do Čech;[19]) čehož účinék později se zjewil. W příčině slyšení wydal král Wladislaw list weřejný některý den po Kwětné neděli toho roku

[19]) Dlugoš wyprawuje, že poslowé čeští w slyšení swém dne 25 Března we Wislici žádali krále Wladislawa samého, aby jim dal Sigmunda Korybutowiče za krále, což jest wšak dokonce nepodobné, jednak pro tehdejší poměry mezi Wladislawem a Sigmundem, jednak protože by se to bylo musilo státi od celého poselstwa českého, tedy také od strany pod jednau, neb aspoň s wědomím jejím; ale strana pod jednau owšem nikdy nemyslila na jiného krále než Sigmunda.

1424 čili po 16 Dubnu, jímž dle zmocnění sobě daného od krále Sigmunda zaručowal bezpečný průwod we swých zemích i zemích Sigmundowých wšem, kdož by k slyšení takowému přijeti chtěli buď k němu buď k místům, která by k tomu byla ustanowena; kterýžto bezpečný průwod měl býti platný od Letnic toho roku (11 Čw.) až do konce jednání. Kde wšak by mělo slyšení býti a jakého mělo býti spůsobu, patrně do té chwíle nebylo smluweno, a mělo se o to teprw dále jednati.

Mezitím w Čechách bratr Žižka po welkých plenech, které wykonal we krajích Hradeckém a Boleslawském, zaměřil proti hlawní síle strany pod jednau do kraje *Plzenského.* Newíme, kterau cestau se tam odebral; jak se wšak zdá, měl k tomu zwláštní pomoc z Tábora wedením *Jana Bzdinky*, kterého hned we prwním čase potom nacházíme w jeho wojště; ne-li pak o málo dříwe, nacházel se aspoň w polowici měsíce Kwětna w Plzensku. Páni a města landfridu Plzenského a jiní jejich sausedé, strany pod jednau, nepochybně hned ze wšech stran sbírali síly swé proti němu zwláště Plzni samé ku pomoci. Dne 17 Kwětna bylo k tomu wypraweno 36 jezdců z posádky Karlšteinské wedením pánů Wiléma z Daupowa a Jana Šwába z Jíkwe, kteříž zůstali osm dní w poli. Tu wšak také Pražané a páni pod obojí s nimi spolčení sebrali wojenskau moc swau proti Žižkowi, aby dle nowého swého sblížení se stranau pod jednau poskytli jí pomoci, splnice nálezy sněmu Swatohawelského. Co se následkem toho přihodilo w poli během osmi dní swrchuzmíněných, není nám powědomo; tolik wšak wychází na jewo, že Žižka, který nejspíš spojení takowé obau stran pokládal doposud za nejisté, přinucen byl nerowností sil swých wálečného předsewzetí swého proti Plzenským zanechati a ustaupiti zpátky do bezpečnějších krajin swého nowějšího towařišstwa. Na cestě té musil se zawříti we městě *Kostelci nad Labem*, které osadil proti Pražanům, pod jichž mocí stálo, a obstaupen jest od pánů a Pražanů s přesilau, jak se zdá, wedením Wiléma Kostky co podkomořího a Haška z Waldšteina mincmistra. Stalo se to někdy mezi 25 Kwětnem

a 2 Čerwnem. Dne 4 Čerwna wyprawila opět posádka Karlšteinská pomoc swau k tomuto obehnání, 24 jízdných wedením pana Wiléma Daupowského, a nepochybně učinili tak i někteří jiní strany pod jednau. 1424

Tehdáž se zdálo, že se Žižka nacházel w tísni weliké; aspoň protiwníci jeho pokládali zkázu jeho za jistau. Zpráwa o jeho sklíčení donesla se ke dworu krále Sigmunda w Budíně, kdež byli u něho někteří z pánů českých a zwláště také Oldřich z Rosenberka. Radostně oznamowali králi, že nyní Žižka jest sewřen a neujde. Sigmund wšak neweřil, a stál na swém, že ujde, i když páni chtěli se s ním w pewné důwěře swé saditi o koně mimochodníka. Král podržel prawdu. Žižkowi po několika dnech se dostala pomoc od pana *Hynka Bočka z Poděbrad*, kterýž tak jako i starší bratr jeho Viktorin na Liticích a na Náchodě nebyl se účastnil sněmu Swatohawelského, nýbrž přilnul k Žižkowu towaryšstwu. Přispěním jeho Žižka se wybawil s wojskem swým z Kostelce, a dal se spolu s ním na pochod ku *Poděbradům* po prawém břehu Labe, kdež jest krajina lesnatá a jinak nesnadno schůdná, jak se zdá, přes Starau Boleslaw a mimo Lysau i Nimburk, kterýž byl pod mocí Pražanů. Krom pana Hynka Bočka nacházeli se při něm bratří *Walečowští*, pan Jan *Roháč* z Dubé i jak wýše zmíněno také Jan *Bzdinka* z bratrstwa Táborského. Páni a Pražané dali se w tažení za nimi pohodlnější cestau po lewém břehu, tak že z počátku jen řeka dělila wojska od sebe, tudy nejspíš přes Brandýs, Čelákowice a Sadskau, chtíce snad u Nimburka přejíti přes Labe a na Žižku udeřiti. Ale Žižka předstihl je, a přitáh ku Poděbradům, přešel sám přes most tamější při městě páně Bočkowě na jižní stranu Labe. Zde přišlo k nějakému wyjednáwání mezi nepřátelskýma stranama, mezi kterým pan Boček, jak se zdá, zrádným spůsobem jat jest a odwezen nejprw na Nimburk, potom na Mělník pod opatrowání heitmana tamějšího Jana ze Smiřic.

Žižka dal se nyní na pochod we směru jižním mimo Kolín a Kutnauhoru, zamýšleje snad odebrati se na Tábor

1424 a přiwésti odtamtud wětší síly do boje. Pražané a páni táhli wšak kwapně za ním, pročež i on musil chwátati, tak že se pochod jeho podobal útěku. Zadní zástup jeho byl na cestě dohoněn a utkán bojem, we kterém něco lidu jeho padlo. Stiháním tím byl přinucen podstaupiti bitwu; hleděl wšak obrati sobě místo příhodné. Minuw Kutnauhoru w místech, kdež před půltřetím rokem byl očekáwal příchod welkého wojska Sigmundowa, pospíšil na wrch, jehož poloha byla mu z předešlého času dobře powědoma, jižně od *Malešowa.*

Wrch zdwihá se na západní straně potoka, který okolo Malešowa běží k Hoře Kutné, kdež jej nazýwají Pách. Nahoře poskytuje prostranného a pohodlného místa k postawení wojska, maje swah mírný obrácený k straně wýchodní; doleji wšak pojednau se příkří, ač nečiní se tím zlezení nemožné. Na straně půlnoční, k Malešowu, schyluje se stráň lesem pokrytá, a na jižní straně přichází potok uzkými roklemi, které ještě před nedáwnými časy rowněž byly porostlé lesem. Žižka dostal se rychlým pochodem, nejspíš přes Malešow na wrch, dříw než ho Pražané mohli dohoniti, a hned zawřew se wozy těsně sestawenými, kolo na kolo, jak rozumíme toliko s prawé a lewé strany a snad ze zadu, na prostranstwí hořejším srownal zástupy w šik, čelem k wýchodu obrácený, napřed jízdné, za nimi pěší. Přitom dal některý počet wozů pícowních naplniti kamením, a wřadil je mezi jízdu do předního zástupu, wšak aby od nepřítele nebyly spozorowány. K wozům byli přidáni lidé pěší, aby je řídili.

Pražané, kteří nejspíš za Žižkau táhli pohodlnější cestau přes Kutnauhoru, jakožto město pod jich panstwím stojící, stanuli proti němu na wrchu, jejž od postawení jeho dělil toliko potok s dolem neboli audolíčkem dosti uzkým, na kterémžto wrchu stojí nyní hřbitow Malešowský. W dole jest nyní mlýn řečený u Dubiny a nížeji rybník, čehož obého tehdáž nebylo. Důwěřujíce u wětší počet wojska swého, a obáwajíce se nejspíš, aby Žižka nechtěl uniknauti bitwy, kterau oni dychtiwě wyhledáwali, spěšně hotowili se k boji, a táhli w šiku přes důl, we kterém nemohli dostatečně rozwinauti

sil swých. Pro spěch také ani nedočkali, až by wšecky zástupy jejich byly na místě. Žižka čekal, až asi polowice wojska jejich přešla přes důl a počala hnáti útokem do wrchu. Tu welel jízdným hnáti na ně. Když pak již mělo přijíti k sražení jeděněch s druhými, w tom udělali jízdní Žižkowi místo wozům, které byly točeny mezi nimi, a Žižka kázal wozy těžké, kamením naplněné, spustiti s wrchu na Pražany nepochybně tu, kdež příkrá stráň se počíná. Sřícení wozů musilo spůsobiti účinek strašliwý, jímž najednau rozraženy jsau Pražanům wšecky jejich šiky. Žižka dal do nich také hned z děl bíti, a potom hned celé wojsko jeho hnalo s wrchu útokem. Tu nastal boj krwawý, we kterém Pražané, zatlačeni do uzkého dolu, utrpěli ztrátu welikau, a jak byly prwní zástupy obráceny na útěk, strhly také wšecky druhé za sebau we zmatku auplném. Padlo z wojska Pražského 1200 lidí, a porážka byla tím strašliwější, že mezi nimi počítalo se 326 hospodářů čili usedlých měšťanů Pražských, rowněž pak také mnoho lidu rytířského. Mezi přednějšími byli Petr Turkowec rytíř, který držel korauhew Pražskau, Čeněk syn Wikéře z Myšlína, někdy místopurkrabí hradu Pražského, Jan Hlas z Kamenice rytíř seděním na Strašnicích, Hlawáč z Deštnice a jiných mnoho. Žižka ztratil lidu swého asi dwě stě, mezi nimiž byl zeť jeho, *Ondřej z Dubé.* Utíkajícímu wojsku Pražskému pobráno jest také mnoho wozů, pušek a jiné zbraně. [20]) 1424

Porážka tato stala se dne 7 Čerwna, we středu před sw. Duchem, a Žižka následkem wítězstwí swého zanechaw dalšího tažení we směru předešlém, hned toho dne obrátil se k *Hoře*, a dobyl města prwním útokem, při čemž mnoho

[20]) K místu bitwy zde naznačenému ukázal nejprwé dokt. Kalausek w *Oswětě* 1879 na str. 126. Jest pak to poloha, kterau naznačuje také obecné staré podání místní w Malešowě. Prawost jeho stwrzuje pamět dokt. Kalauskem mně laskawě sdělená z register památných Kutnohorských (od r. 1495 až 1515) E. 17 při roce 1499, ze které wyswítá, že se tehdáž místu u hřbitowa, kudy Pražané utíkali, říkalo Bojiště. Na místě tom nachází se pak také mnoho kostí zakopaných.

1424 lidí zbito, mnoho, kteří se w kostele zawřeli, upáleno, také pak město, co ho od wypálení králem Sigmundem zbylo, celkem spustošeno jest ohněm. Stalo se to nepochybně proti wůli Žižky, jenž hned snažil se město znowu osaditi ku prospěchu strany swé, owšem jinými lidmi, než kteří drželi, jak dotud, s Pražany. K tomu cíli rozdáwána jsau městiště domů spálených, kterých majitelé buď zahynuli buď utekli, též zahrady, winnice, doly od Žižky co spráwce towaryšstwa jeho a od Jana Bzdinky co heitmana Táborského nowým osadníkům; učiněn konec mincmistrstwí Haška Waldšteinského, a spráwa mince odewzdána obci Horské, owšem s wyhražením požitků, které z ní dotud měli Pražané, oběma bratrstwům, Táborskému a Žižkowu. Snad že hned tehdáž dosazeni byli také dwa heitmani w Hoře, od každého bratrstwa jeden, jak se nachází w létech potomních.[21])

Po opanowání Hory táhl Žižka ku *Kauřimi;* kteréžto město wzdalo se mu dobrowolně, podobně také *Brod český* a *Nimburk,* wše města dotud pod mocí Pražanů postawená, kteráž odtud uwedena jsau we spolek s bratrstwem Žižkowým; potom se bez meškání obrátil znowu k swému předešlému záměru do kraje *Plzenského.* Dá se sauditi, že asi někde u Žiwhoště nedaleko Knína přešel přes Wltawu a táhl s nejwětší rychlostí. Již asi týden po bitwě u Malešowa nacházel se w krajině mezi Plzní a Klatowy, kdež podobně jako předtím we kraji Hradeckém spálil množstwí wsí a městeček strany protiwné. Wojsko jeho, při němž se wždy nacházel Jan Bzdinka s pomocí Táborskau, dostalo posily 300 mužů od Klatowských a snad jiné také od jiných přátel. Čítalo 500 jízdných, 7000 pěších a 300 wozů, a pleny jeho wztahowaly se až do nejbližšího okolí Plzně. Zde však sebrali proti němu wětší moc Plzenští sami a páni landfridu Plzenského s jinými swými přátely, zejména opět také s po-

[21]) Krom listiny citowané Palackým w *Dějinách národu českého* druhého wydání III. 2. pag. 202 slauží k objasnění toho listina heitmanů Táborských a Sirotčích daná Horníkům roku 1428, w Palackého *Archivu českém* VI. 420.

sádkau Karlšteinskau a jinými z kraje Podbrdského. Přednější we wojště tom byli pan Hanuš Kolowrat Krašowský, pan Jan Hanowec ze Šwamberka, pan Hynek Krušina ze Šwamberka, pan Wilém Šwihowský z Risenberka, Burian Calta z Kamennéhory a jiných wíce. Žižka, nesměje se s nimi měřiti w poli, ustaupil od Plzně we směru půlnočním ku *Králowicům*, a páni táhli za ním, chtíce swésti bitwu. Když wšak přitáhli půl míle cesty za Králowice a nemohli ho připrawiti k stání, wrátili se zpět k Plzni, a nazejtří, tuším 20 Června, w auterý wytáhli do pole proti *Klatowům*, kdež we pomstu wypálili předměstí a několik wesnic i také wšecky mlýny na půl míle cesty okolo města. Žižka zatím s wojskem swým se uchýlil do *Žatce*. 1424

Mezi těmito událostmi w Čechách pokračowalo se ještě některý čas we wyjednáwání mezi stranau Pražskau pod obojí a dworem polským o slyšení, na kterém se mělo dle přání podobojích zakládati předně smíření stálé se stranau pod jednau w zemi samé. Wyjednáwání toto newedlo wšak konečně k cíli, poněwadž jiné při něm byly úmysly Čechů a jiné dworu polského, který mínil Čechy smířiti s králem Sigmundem a obrátiti ku poslušenstwí papeže. Tudy již předně nedocílilo se srozumění o místo k slyšení. Král polský nawrhowal jiná místa, než kterých Čechowé byli žádali posledně; k žádnému z nich Čechowé nechtěli swoliti. Král Wladislaw, slíbiw, jak zmíněno, již předtím Sigmundowi pomoc na ten rok k wýprawě proti Čechům, uzawřel konečně slib tento splniti, wydal dne 17 Června list odpowědný k Čechům, ohlašuje jim nepřátelstwí swé, pokud by neupustili od swého kacířstwí, a konal přípravy k wálce. Tu wšak mezitím dospělo wyjednáwání tajné Pražanů a pánů s nimi spolčených s knížetem *Sigmundem Korybutowičem*, jemuž nyní samému podáwali králowstwí. Asi w polowici měsíce Června, když král Wladislaw, zaneprázdněn sbíráním wojska, meškal w Jinowraclawi we Welkopolsku, sebral Sigmund Korybutowič swé staupence ze šlechty polské s některým počtem branného lidu, a dal se na cestu do Čech hořejším Slezskem

1424 přes Osoblahu. W den apoštolů Petra a Pawla (29 Čw.), jen asi týden neb některý den wíce po přitažení Žižky do Žatce, wjel se 400 jezdci do Prahy, kdež radostně přijat jest za wládaře jak od Pražanů samých tak od šlechty pod obojí přídržící se jejich strany.

Tímto nawrácením se knížete Sigmunda do Čech změnilo se opěty značně postawení stran w zemi. Přijetím jeho za wládaře od strany pod obojí byly umluwy sněmu Swatohawelského zwráceny; nebo tím samým wytrhla se strana pod obojí z poslušenstwí desíti heitmanů zemských, kteří byli dotud jakž takž wládau společnau obau stran, které se umluw oněch účastnily; na přijetí pak Sigmunda Korybutowiče za wládaře od strany pod jednau nebylo pomyšlení. Zrušením společné prozatímné wlády zrušen byl také spolek obau stran proti „zhaubcům zemským“, jak od nich nazýwáni byli Táboři a bratrstwo Žižkowo; toliko příměří zawřené na rok do sw. Martina zůstalo w platnosti, poněwadž mu čas posud nedošel. Se Žižkau a s Tábory zůstaly přitom obě strany we stawu wálky, we které toliko, pokud aspoň zjewno, nepomáhaly sobě na wzájem.

Následkem pohromy, kterau Pražané utrpěli u Malešowa, pokračowalo se we wálce této po odtažení Žižky do Žatce hlawně jen we dwau krajinách, na jihu totiž mezi Tábory a Oldřichem z Rosenberka i některými jeho pomocníky, na seweru mezi Žižkau a jinými protiwníky bratrstew. Pohříchu nemáme z toho času po wíce než dwa měsíce skoro žádných zpráw o bězích těchto wálečných ani w jedné ani we druhé krajině. O Žižkowi nelze toliko mysliti, že by byl s wojskem swým celé dwa měsíce stráwil w Žatci nečinně; pročež saudíme, že nepochybně spolu se Žateckými škodil wšemožně pánům a městům strany protiwné w kraji Žateckém, jak staupencům krále Sigmunda, kteří w těch stranách posawad zůstáwali mocni, tak proti přídržícím se Pražanů. Toho času jmenowitě wytrhnul *Launy* z moci Pražanů, ježto nacházíme město toto w nejbližším čase potom we spolku s ním. Po krátkém pak čase oddělil se od něho *Jan Bzdinka*

s pomocným wojem Táborským nebo snad jen s některau 1424
částí jeho, a táhnuw směle kdesi krajinau mezi Prahau a Karlšteinem, osadil na té cestě hrad *Ostromeč* na Wltawě u Žiwhoště, asi čtyry míle cesty nad Prahau, důležitý pro zjednání pohodlného w těch místech přechodu přes řeku (13 Čwce.).

Papež Aeneas Sylvius we swých dějinách českých píše, že král Sigmund, když widěl, kterak Žižkowi wšecko dle přání se dařilo, tak že na něm wše záwiselo w zemi české, odhodlal se podtají wyjednáwati s ním takowým spůsobem, že podáwal jemu wládařstwí w Čechách na swém místě, welitelstwí nad wojskem a welkého ročního platu, když by jeho uznal za krále a připrawil zemi pod jeho poslušenstwí. Král Sigmund, člowěk welmi lehkých zásad mrawných, znal lidi práwě také jen s lehké stránky; muž přísných zásad, prostý marnosti a zištnosti, byl mu méně pochopitedlný, a tudy není naprosto nepodobné k wíře, že se na okamžení oddal naději získati Žižku skwělými sliby. Žižka co wládař náměstek jeho, pod jehož welitelstwí by se byla měla postawiti šlechta strany pod jednau, wždy tak mocná w zemi, byl by owšem býwal dobrým nástrojem k zapuzení protiwného wládaře, Sigmunda Korybutowa, který se tu chwíli nowě pokaušel o dobytí sobě panstwí w Čechách. Ale pokus takowý, učinil-li jej Sigmund skutečně, byl beze wší pochybnosti marný, protože přijetí slibů králowých nedowolowala Žižkowi ani oprawdowost jeho snah, které by byl musil pojednau zapříti, ani pauhá opatrnost; neb jak by byl měl najednau uwěřiti králi, kterému neweřil od počátku nikdy? [22])

[22]) Aeneas Sylvius klade podání Sigmundowo Žižkowi teprw do času po smíření jeho s Pražany a se Sigmundem Korybutowičem; což se podobá méně, než jestliže se to snad stalo dříw následkem rozhodné bitwy u Malešowa. Také pak prawí, že Žižka podání přijal a dal se na cestu do Morawy, aby se se Sigmundem dorozuměl na osobním sjezdě. To wšak již dokonce odporuje zpráwám sauwěkým, ze kterých jasné jest, že Žižka společně se Sigmundem Korybutowičem a hlawní wojenskau silau celé strany pod obojí táhl do Morawy k důraznému wálčení, ne k jednání.

1424 Krom wálčení s protiwníky ze strany pod jednau i pod obojí w krajině Žatecké, jehož jest se domysliti, byl Žižka za tamějšího přebýwání swého nepochybně zaneprázdněn přípravami k rozhodnému udeření na swé nepřátely we hlawním jejich středišti. Uzawřelť konečně pokusiti se o dobytí Prahy, kdež by byl mohl ne co náměstek krále Sigmunda, nýbrž co náčelník celé strany králi protiwné w Čechách státi se prozatímným spráwcem země až do dosazení nowého krále. Kdysi při sklonku měsíce Srpna tedy dal se od Žatce na pochod, na kterém s wojskem jeho starším krom Klatowských, kteří při něm zůstáwali, táhli také Žatečtí a Launští. Dne 1 Září nacházel se w *Libochowicích* na řece Ohři, kdež toho dne z rozkazu jeho upáleni jsau čtyři kněží, Pawel Rybka, Jiřík Tabišta, Tobiáš Wlček z Litoměřic a Wácslaw Wrabec (Passer) střídník z Wraního (nedaleko Peruce) pro zločiny spáchané násilím na pohlawí ženském. O další jeho cestě, kudy táhl, nemáme žádných zpráw; dá se toliko mysliti, že asi někde u Weltrus přeprawil se přes Wltawu; nebo w několika dnech potom (ještě před 10 Zářím) položil se w nepatrném wzdálí od Prahy u *Libně*, kdež se při něm nacházela již také wojenská moc mnohých jiných měst kromě wýš jmenowaných, to jest nepochybně Hradce Králowé a jiných wšech měst towaryšstwa jeho z wýchodní polowice země, kteří se k němu připojili buď na dalším jeho pochodě buď w ležení jeho Libenském.

Nebylo jistě náhodau, že zrowna w čas, když Žižka w poli u Libně konal příprawy proti Praze, dne 10 Září totiž, zawřeno bylo *příměří* mezi Tábory a panem *Oldřichem Rosenberským* i spojenci jeho w jižních Čechách. We jménu bratrstwa Táborského zawřeli je Chwal z Machowic a Zbyněk z Buchowa co spráwci obcí Táborských a spolu s nimi pan Bohuslaw ze Šwamberka, Heřman z Landšteina odjinud z Borotína seděním na Střele, Petr Zmrzlík ze Swojšína seděním na Orlíce, Jan Smilek z Křemže odjinud z Husi, Mikuláš Sokol z Lamberka a někteří jiní zemané, též města Hradiště hory Tábor, Písek a Prachatice, wedlé nichž z ne-

přítomných pojati jsau do něho wýslowně také Jan Žižka 1424
z Kalicha a wíce jiných zemanů w listině uwedených i obce měst Klatow a Sušice. Wedlé pana Oldřicha Rosenberského jmenowáni byli rozliční jeho purkrabí na hradech, též páni Wilém z Potenšteina, Jan z Risemburka a Jan z Rožmitála seděním na Blatné i purkrabí králowští Hájek z Hodětína na Zwíkowě, Kunat ze Sulejowic na Winterberce, Bušek z Čudic na Hluboké, Zdislaw z Hertwikowa na Bechyni. Příměří toto mělo trwati jen do sw. Hawla (16 Října) toho roku, tedy jen něco přes pět neděl; mezitím pak mělo se prostředkem pana Oldřicha Rosenberského jednati s králem Sigmundem o slyšení, wšak tak, aby Táboři až do slyšení toho byli bez překážky ostaweni při těch kusích, na které se slyšení mělo wztahowati. Zdali s tímto wymíněním byl Žižka srozuměn, nelze jistiti; ale zawření příměří samého stalo se nepochybně s jeho wůlí, a mělo nejspíš slaužiti k tomu, aby Táboři bez zaneprázdnění od nepřátel swého sausedstwí mohli se wyprawiti ku Praze Žižkowi ku pomoci. Před Prahau zatím se toliko harcowalo. Bojowníci Žižkowi přibližowali se od Libně častěji wyzýwawě ke zdem Nowoměstským, a dráždili wšelijak hajitele jejich; kdykoli pak městští dali se popuditi k wýpadům z bran, jsau pokaždé zahnáni; k wětším wěcem teprw připrawowal Žižka, čeho bylo potřebí, čekaje nepochybně, až by měl moc dostatečnau k rychlému konečnému rozhodnutí.

Na obau wšak stranách, we městě i w ležení Žižkowě, byli při obecném napnutí myslí mužowé, kteří s ustrnutím přemítali o powážliwých následcích, které mohl míti boj domácí pro wěc, o kterau se obojí zasazowali, podařilo-li by se společnému nepříteli užiti chwíle ku kořistění z něho pro sebe, i hleděli napomínáním ku pokoji odwrátiti osudné rozhodnutí. Žižka doufal sice zwítěziti rychle a pokárati w Praze podněcowatele rozmíšek dříwe, než by nebezpečenstwí zewnější mohlo nastati, a představowal swým, že po přemožení domácího rozbroje bude lze nepřátelům cizím odporowati mocněji než doposud se spojenci wždy nespolehliwými,

1424 ale nezůstal nepřístupný radám jiným. W Praze bezpochyby opatrný Sigmund Korybutowič také spíše radil ku pokoji než ke swéhlawému setrwání w záští, a předešlá osobní náklonnost wzájemná mezi ním a Žižkau nepochybně přičinila podstatně k usnadnění cesty k smíření. Přišloť konečně k usnešení obce w Praze o wyprawení poselstwa do ležení Žižkowa, jehož řečníkem byl kněz *Jan z Rokycan*, muž ještě mladý, ale již tehdáž w duchowenstwu Pražském welké wážnosti požíwající, nowotám Táborským, kterých Žižka sám nenáwiděl, důsledně odporný, ale snah mrawných strany pod obojí hajitel upřímný a mohutný. Jemu podařilo se zjednati shodu, tak že dne 14 Září, jen čtyry dni po zawření příměří Táborů s Oldřichem Rosenberským, učiněna jest umluwa o *mír* mezi knížetem Sigmundem a Pražany s jedné strany a Žižkau i jeho příslušnými se strany druhé. Na porušení umluwy uložena jest dle tehdejší zwyklosti pokuta peněžitá wýšky neobyčejné, totiž 14000 kop grošů, nad to pak snešena welká hromada kamení na *poli Špitálském*, aby prý, která strana smlauwu zruší, tímto kamením byla ukamenowána. Přes to Žižka mnoho nedůwěřowal, nýbrž řekl tudíž na míření: Toho míru, prý, bude tak dlauho jako po smíření u Konopiště.

Nedůwěra jeho pocházela bezpochyby z wýminek míru. Nejsau nám sice wýminky tyto zewrubně známy; ale patrně nesla to smlauwa o mír w sobě, že wedlé smíření mezi Žižkau a Pražany mělo znowu wyhledáwáno býti srownání se stranau pod jednau, wšak takowé, do kterého by wedlé Pražanů a pánů pod obojí s nimi spojených pojati byli také Táboři a towaryšstwo Žižkowo; wěc těžká, jíž Žižka práwem mnoho newěřil. Dle uzawření tohoto počalo se již asi týden po zawření umluw Libenských wyjednáwání na sjezdě s pány strany pod jednau na Žebráce a potom we *Zdicích*. Strana pod jednau byla po smíření stran jí protiwných owšem poražena strachem, a musila swolowati ke wšemu, co se na ní žádalo. Tudy po dewíti dnech, asi dne 1 Října nebo některý den předtím, zawřeny jsau umluwy we Zdicích, pro

stranu pod jednau mnohem twrdší než byly předešlé umluwy 1424
Swatohawelské. Měl býti o středopostí roku příštího (1425) sněm obecný w Kauřimi a na něm swobodné slyšení o sporné wěci náboženské před posluchači swětskými, jak se předtím zamýšlelo na sněmě Kolinském (1423), po padesáti s jedné a s druhé strany, se záwazkem, aby se obě strany podrobily tomu, coby wětšinau posluchačů těchto nebo wýborem 48 mužů od nich zwoleným bylo schwáleno. Do té doby prodlauženo příměří, platné wšak toliko mezi domácími stranami, nikoli we wálce s cizozemci a s králem Sigmundem. Za příměří tohoto měli páni strany pod jednau poddaným swým propustiti swobodu w náboženstwí a nebrániti jim wstupowání do wojsk strany pod obojí. Kdoby w zemi k umluwám těmto nechtěl přistaupiti, měl k tomu býti donucen dle potřeby mocí brannau, a páni pod jednau zawázali se proti takowým poskytnauti pomoci dwěma tisíci muži. Wláda zemská nebyla na ten čas žádná zřízena. Sigmund Korybutowič zůstal spráwcem strany Pražské, Táboři wšak a bratrstwo Žižkowo sprawowali se sami sebau až do dalšího usnešení.

Čemu z těchto umluw Žižka asi nejméně wěřil, bylo oprawdowé srownání se stranau pod jednau prostředkem umluweného slyšení; co se wšak nejlépe hodilo k jeho záměrům, bylo příměří w zemi, které mu dopauštělo tu chwíli sebrati spojenau moc wojenskau strany pod obojí k wálce s auhlawním nepřítelem, králem Sigmundem. Náleželoť nepochybně též k wýminkám smíření Libenského, že bez meškání mělo býti předsewzato společné tažení do *Morawy* proti moci Sigmunda a zetě jeho Albrechta rakauského. Žižka hned po zawření smlauwy wjel do Prahy,[23]) a co se na Žebráce a we Zdicích umlauwalo, konal zde přípravy

[23]) Wýslowně dotýká se přítomnosti Žižky w Praze Windecke (p. 1184), ač s udáním neprawého času, což jest u něho obyčejné, prawě, že králi Sigmundowi přišla zpráwa w Budíně odpoledne po processí na boží tělo, „wie das der Zisko, der Prager kezer hawpmon, bej den Pragern were gewest und mit in woll eins were worden". Z okolností tehdejších dá se to wšak i sauditi samo sebau.

1424 k wálečnému tomuto předsewzetí, při němž jemu bez odporu připadalo wrchní welitelstwí. Hned po dokonání umluw se stranau pod jednau, po sw. Wácslawě, a tudy nejspíš některý z prwních dní měsíce Října, wytáhlo wojsko do pole. Byla to spojená moc wojska Žižkowa, Pražanů a panstwa strany pod obojí i Táborů. Při wojště Pražském nacházel se osobně kníže Sigmund Korybutowič a s ním starší oswědčení wůdcowé Pražanů, Hynek z Kolšteina a Diwiš Bořek z Miletínka, při wojště wlastním Žižkowě Kuneš z Bělowic a nepochybně jiní heitmanowé podřízení, též pan Viktorin z Kunštatu; wojsko Táborské wedl opět Jan Bzdinka, wyprawený z Tábora nejspíš hned po zawření příměří s Oldřichem Rosenberským ku Praze. Weškeré wojsko počítalo se na 20000 mužů.

Bezprostředně před nastaupením na toto tažení zaslal Sigmund Korybutowič *list odpowědný* králi Sigmundowi a zeti jeho Albrechtowi rakauskému, jemuž Sigmund byl w měsíci Unoru toho roku postaupil markrabstwí morawského. W listě tom nazýwaje se *králem českým požádaným a woleným*, dáwal winu oběma panowníkům, že nechtěli dáti slyšení o čtyry kusy spasitelné, o něž se jazyk český a morawský zasadil, a jmenowitě o přijímání pod obojí spůsobau, i oznamowal, že míní spolu s Čechy státi o ty prawdy a jich proti nim, Sigmundowi a Albrechtowi, hájiti do swé možnosti. Rozhodné toto počínání jeho bylo snad založeno na obnoweném dobrém dorozumění mezi ním a Žižkau, bez jehož přiwolení dá se mysliti, žeby w tehdejších okolnostech sotwa byl užíwal wysoko se pnaucího názwu králowského.

Wýprawa ke hranicům morawským byla nepochybně wedena obyčejnau cestau přes Kutnauhoru a Čáslaw až k Německému Brodu. Odtamtud asi wyprawen Diwiš Bořek z Miletínka s předním wojem přes pomezí; ostatní wšak wojsko přikročilo k obležení města a hradu *Přibislawě*, náležejícího pánům z Ronowa, které překáželo w cestě. Tu wšak nenadále předčasná smrt přetrhla wítězoslawnau dráhu Žižkowu, na které tu chwíli práwě zdálo se že měl dospěti k účinkům

welikým a snad rozhodným. W ležení před Přibislawí roznemohl se Žižka nemocí morowau od hliz, která w málo dnech učinila konec jeho žiwotu.[24]) Přimlauwaje oddaným ctitelům swým, panu Viktorinowi z Kunštatu, Janowi Bzdinkowi, Kunšowi z Bělowic, kteří stáli okolo jeho lože, „aby se milého boha bojíce stále a wěrně bránili prawdy boží pro wěčnau odplatu“, poručil duši swau bohu, a skonal dne 11 Října, we středu před sw. Hawlem. 1424

17.

O Žižkowi po smrti.

Asi půl hodiny cesty od Přibislawě na straně půlnoční ukazuje se w polích wesnice Schonfelda blíž cesty od této wsi ke dworu popلužnímu Keřkowu místo, na kterém Žižka zemřel we stanu swém w tehdejším wojenském ležení. Místo zůstáwalo pro památku nezorané, a rostl na něm w časích pozdějších planý bez; w 16. století připomíná se na něm také hruška;[25]) nyní jest wyznačeno pomníkem nedaleko odtud postaweným.

Hned po nenadálé smrti wůdce swého wojsko české hnalo útokem na Přibislaw, a dobylo hradu mocí, i wypálilo jej a zbořilo. Potom wedením knížete Sigmunda Korybutowiče wtrhlo mocně přes hranice do Morawy, a zatím slawen byl *pohřeb Žižkůw*. Za místo ku pohřbení zwolen jest *Hradec nad Labem,* jakožto přední z měst, která stála w bratrstwu za posledních dwau let od něho zřízeném. Z úmrtního místa prowodili tam tělo jeho kněz Ambrož farář Hradecký, jemu zwláště oddaný, a kněz Prokůpek, který w létech potom-

[24]) Lupáč w kalendáři historickém k 21 Říjnu (neprawě položenému místo 11 Října) prawí, že zemřel Žižka sedmého dne swé nemoci, což nezdá se býti zcela spolehliwé. Balbin zase (Epitome 455) klade obležení Přibislawě na 6 a úmrtí Žižkowo sprawně na 11 Října.

[25]) Wiz zpráwu o hrobě Žižkowě wydanau od Zimmermanna r. 1819 w „Pokračowání kroniky Beneše z Hořowic“ pag. 120, a později od Hanky w Časop. česk. musea 1844 p. 304.

ních proslul co spráwce wojenský w bratrstwu někdy Žižkowě. W Hradci pochowán jest s welikau ctí we hlawním farním kostele sw. Ducha před welkým oltářem.[26]) Z prwního tohoto hrobu jest wšak tělo Žižkowo později přewezeno do *Čáslawě*, a tam rowněž we farním kostele sw. Petra a Pawla položeno. Newí se ani, kterého určitě času se to stalo, ani z jaké příčiny, a podobno jest toliko, že teprw někdy okolo polowice 15 století.[27]) Hrob nacházel se tu u jednoho pilíře kostela blíž postranního oltáře, u kterého byla nadána mše za jeho duši.[28]) Tělo čili již toliko kosti Žižkowy byly wloženy w truhle dřewěné, a při nich se nacházely rozličné památnosti, mezi jinými palcát železný. Na hrobě položen byl kámen a na něm wytesán obraz Žižkůw. Představen byl w celém kyrysu čili odění, maje helm na hlawě otewřený

[26]) Pozdější spisowatel Prokop Lupáč we swém kalendáři historickém prawí, že byl Žižka pochowán w Hradci „in sacello cognominato undecim millia virginum"; ale kaple toho jména neznali w Hradci ani Bienenberk ani Šwenda, a není také nikde jinde žádné paměti o ní; owšem pak jest zpráwa ta w odporu s hodnowěrnými zpráwami sauwěkými.

[27]) Zpráwu o pohřbu w Hradci dáwají saučasní swědkowé, nejstarší ze skladatelů *Starých letopisů českých* (rukopis A. a.) p. 64 a kollegiat Pražský u Höflera I. 87, též žiwotopisec Žižkůw (wydání Gollowa str. 51) a jiní po nich. Starý onen z letopisců, jenž psal do r. 1436, a kollegiat, jenž psal do roku 1441, neprawí jeden ani druhý ještě nic o přenesení do Čáslawě, a žiwotopisec Žižkůw, který jak se zdá psal ještě o něco později, na každý pak spůsob teprw po bitwě u Lipan (1434), prawě, že Žižku pochowali w Králowé Hradci, dokládá k tomu wýslowně „a tu ležie"; dle čehož tedy přenesení do Čáslawě nestalo se aspoň po celý ostatní čas wálky Husitské. První zase, jenž dáwá zpráwu o přewezení, jest jeden z pozdějších skladatelů *Starých letopisů českých* (rukopisu H), který psal až do roku 1470. Wyprawuje krátce: Ale potom přenesen jest do Čáslawi, a tu položen w kostele. Dle toho stalo se tedy přenesení na každý spůsob aspoň před rokem 1470. O příčině přenesení není nikde žádné zpráwy ani lze jest jí se domysliti. Hájek (1541) prawí wýslowně: „newím z jakých příčin byl wyzdwižen a přewezen do Čáslawi".

[28]) Zpráwa o tom u Bílejowského w kronice církewní, který sám nadání toho užíwal, dwau kop grošů bílých ročně (pag. 70).

s hřebenem, w prawé ruce palcát a po lewé straně meč a erb, na němž wytesán kalich, jakž byl sobě Žižka nowý erb zwolil od počátku swého wůdcowstwí, pokud známo již roku 1420.[29]) Níže, wedlé prawé nohy, byl druhý kalich. Když roku 1522 Čáslaw wyhořela i s kostelem farním a potom se dobýwaly základy k nowé stawbě kostela, přišly památné wěci we hrobě se nacházející k zmrhání; toliko palcát tudíž nalezený, železný, dwě pídě dlauhý, zawěšen jest od té doby na stěně nad hrobem na řetízku; naproti hrobu pak na pilíři podobně byl na řetízku zawěšen talíř kamenný, o němž byla powěst jedněch, že na něm Žižka jídal, jiných, že jeho kněz míwal na něm swátost oltářní pod obojí spůsobau.[30])

Zapomenutí okolností a příčin přenesení těla Žižkowa z Hradce do Čáslawě zawdalo již we prwní polowici šestnáctého století příčinu k pochybnostem, kdeby wlastně Žižka byl pochowán, tak že mnozí twrdili, že by posud ležel we Hradci Králowé, Čáslawští pak hájili hrob Žižkůw sobě, mníce, že u nich byl pohřben hned prwotně, a Hradeckým že místo Žižky bylo podstrčeno tělo jiné.[31])

[29]) Wiz u Millauera str. 26.

[30]) Zpráwy o tom w Zimmermanowě Pokračowání kroniky Beneše z Weitmile, jak nahoře w pozn. 28. Tam uwodí se také nápis, který byl psán na kameně hrobním okolo welikými prý písmenami, znějící: Anno 1424 die Jovis ante festum Galli vita functus Joannes Zizka a calice, rector rerum publicarum laborantium in nomine et pro nomine Dei, hoc templo conditus est. Udání čtwrtka před sw. Hawlem místo středy, we kterau Žižka umřel, humanistické jmenowání čtwrtka *dies Jovis* místo obyčejnějšího někdy *feria quinta* a rowněž překládání obcí *rerumpublicarum* místo *communitatum* ukazuje na pozdější půwod tohoto nápisu; snad že byl složen teprw po ohni roku 1522.

[31]) Pochybnost wyslowena jest již u Bílejowského (1537), kterýž píše: „Pochowán, prawí někteří, w Hradci, jiní w Čáslawi, a tu podobněji, neb oltář u hrobu a dwě kopě grošůw bílých kaplanstwí děkan a já ho také užíwal“. Mínění, že by w Hradci ležel, zakládalo se nepochybně na nedorozumění. Když se čítalo ku př. w kronice o Žižkowi, jak wýše položeno, že byl Žižka pochowán w Hradci „a tu ležie“, čtenáři newzpomínali si, že měli před sebau spisowatele starého; co on píše, že se mohlo od jeho času změniti. Zpráwa zase, že byl

Jakožto ctitelé Žižkowi dali jej sobě Hradečtí hned po jeho smrti *namalowati* na korauhwi *na bílém koni*, we zbroji rytířské, w odění a s palcátem w ruce, tak jak prý žiw jsa

Žižka hned prwotně pochowán w Čáslawi, nachází se w Pamětech Dačických a w Zimmermanowě „Pokračowání kroniky Beneše z Hořowic". W Pamětech Dačických čte se na str. 326: „I umřel jest tu w wojště swém bratr Jan Žižka w středu před swatým Hawlem, a do Hradce nesen a pochowán u sw. Ducha. — Ale že Žižka leží w Čáslawi, kněz Jan farář Čáslawský, kterýž dobře znal Žižku a byl i při pohřbu jeho, tak prawí, že jistotně w Čáslawském kostele leží, a že Čáslawští místo Žižky dali jakéhosi Němce pána w truhle zabedněného". Podiwnau tuto zpráwu wykládám sobě tak, že prwní část (o pochowání Žižky w Hradci u sw. Ducha) jest psána nejstarším skladatelem těchto pamětí, Bartošem z Práchňan (naroz. r. 1444, † 1510) dle staršího některého letopisu; ostatek jest přípisek buď z jeho wlastní hlawy nebo třeba teprw syna jeho Mikuláše (naroz. 1485, † 1550), kterým starého letopisce dle swého smyslu oprawuje. Prawení s důrazem, že *jistotně* Žižka leží w Čáslawi, ukazuje, že jest to již psáno za času sporu o to. O faráři Čáslawském Janowi newíme, kdy žiw byl a zdali Bartoš nebo Mikuláš z Práchňan s ním samým mluwili; musí w tom býti nějaké nedorozumění. Pohřbem Žižkowým, při kterém prý byl, patrně nemíní se pohřeb we Hradci, při kterém byl kněz Ambrož a kněz Prokůpek; ti Žižku také dobře znali; musí se rozuměti pohřeb w Čáslawi; wšak byly-li weřejně držány dwa pohřby zároweň roku 1424, jeden prawého Žižky w Čáslawi a druhý podwrženého w Hradci? Toť na prosto nepodobné. Kněz Jan farář mohl wšak býti při druhém pohřbu prawého Žižky, když totiž přenesen byl z Hradce do nowého hrobu Čáslawského, a to se w řečech lidských snad proti úmyslu jeho pomátlo. „Pokračowání kroniky Beneše z Hořowic" obsahuje o tom jiné paměti, Čáslawské, které se wšak s těmito Kutnohorskými (Práchňansko-Dačickými) nesrownáwají. W Čáslawi byli w druhé polowici 16. století dwa wážení obywatelé, kteří chowali w paměti, co slýchali o Žižkowi od předků swých, saukenník jménem Zach, přísežný a starší obecní w létech 1563 až 1566 (wiz Sedláčkowy *Děje města Čáslawě* p. 91), muž prý učený a wysokého wěku, maje syny a wnuky, a Natanael Kaudele z Žitenic a we starých Žlebích, rodu erbowního, jinak rytířského, syn Wíta Kaudele († 1549), jenž žiw byl do roku 1592. (Tamže p. 90.) Zach saukenník prý rozpráwěl, že praděd jeho Jan Laudat byl písařem u Jana Žižky, po kterémž (Laudatowi) že měl mnohé listy a jiné paměti i je čítáwal, ale w ohni roku 1522 mu shořely; Žižka že zemřel u Přibislawě pod hruškau Michalowi Kaudelowi z Žitenic na lůně, a když jeho

jezdil. Kdykoli prý pod tau korauhwí se bili, nikdy jsau boje neztratili.[32]) Rowněž Táborští ozdobili sobě wěž nad branau města swého obrazem Žižkowým w celé postawě, jejž widěl biskup a potomní papež Aeneas Sylvius za poselstwí swého w Čechách roku 1451. W Praze připomíná se roku 1463 Žižka namalowaný na domě jednoho sauseda w ulici Michalské (č. 438), od čehož dům ten nazýwán u Žižky, a bylo zajisté jiných *obrazů Žižky* mnoho w Čechách k oslawě paměti jeho hned za prwních časů, o kterých wšak, poněwadž se do našeho času nezachowaly, nemůžeme sauditi, w jaké míře byly prawými podobiznami. W rukopise bibliotheky Jenenské nachází se obrázek, na kterém se spatřuje Žižka, jako na oné korauhwi Hradeckých, na bílém koni, s palcátem we prawé ruce, před ním kněz se swátostí w monstrancí na hůlce, a za ním bojowníci jeho, swrchu pak nápis: „Žižka náš bratr wěrný.“ Pohříchu wšak wyobrazení Žižky samého we wýstupu tomto dosti žiwém a zajímawém není podobizna; oblíčej představuje sice slepce se zawřenýma očima oběma, ale jinak bez určitého wýrazu. We sta-

dwořané aneb wojáci přední drželi radu, kdeby tělo jeho pochowati měli, že oni, Michal Kaudele a Jan Laudat a jiní z Čáslawě to obdrželi, že jest pochowán we Čáslawi w kostele. Tak též Natanael Kaudele říkáwal, že slýchal od otce i děda swého, že Michal Kaudele z Žitenic, praděd jeho, byl nejpřednějším raddau u Žižky a že jemu Jan Žižka na lůně umřel, a ten to obdržel, že tělo Jana Žižky jest w Čáslawi w kostele pochowáno. Může dobře býti, že měl Jan Žižka písaře Jana Laudata z Čáslawě, a že Michal Kaudele, třeba nebyl „nejpřednějším raddau“ Žižkowým, byl krom jiných osob přítomen při smrti Žižkowě a prokazowal mu nějakau poslední službu. Žeby wšak hned po smrti Žižkowě bylo býwalo uzawřeno pochowati jej w Čáslawi jest w odporu se zpráwami sauwěkých, dle kterých pochowán byl tehdáž we Hradci Králowé; také pak jak řečeno jest to w odporu se zpráwau we pamětech Dačických, protože kdyby rada takowá byla býwala držána, nebylo Čáslawským potřeba, domněle klamati Hradecké zasláním neprawého Žižky do jich města. Jakkoliw tedy na wěc hledíme, musíme pozdější ony paměti Kutnohorské i Čáslawské pokládati za staré sice, ale nespolehliwé podání, časem popletené.

[32]) Kronika o Janowi Žižkowi (wyd. Goll.) 52.

rém kancionále Táborském, jejž chowá české museum, jest maličké a bledé nakreslení Žižky rowněž s palcátem we prawé, také wšak s korauhwí w lewé ruce, s dlauhými wlasy, krátkými wausy a s klípcem přes oko lewé; na hlawě čepice podoby do pozdějších časů Polákům oblíbené. S tím pak dosti se srownáwá hlawička sňatá z ozdob umělé řezby na radnici Táborské z doby Wladislawowy, nyní rowněž w museu českém chowaná; a wšak i tato dwě malá wyobrazení nečiní w tazích a wýrazu oblíčeje zadost požadawkům skutečné podobizny.

Na začátku sedmnáctého století widěl německý dějepisec o wálce Husitské Theobald, jak wyprawuje, wíce obrazů Žižkowých w Čechách, w Táboře, w Čáslawi, w Rabí, w Praze na radnici Staroměstské; ale jeden ke druhému se nepodobaly; nejwíce wšak wíry dáwal podobizně, kterau toho času měli páni Grispekowé, synowé a wnukowé Floriana Grispeka, zaslaužilého raddy císařů Ferdinanda I a Maximiliana II († 1588); neb na něm pan Florian Grispek mnoho sobě zakládal.[33]) Balbin pak, o wíc než půl století později (1669) shledáwal srownalost mezi Theobaldowým popsáním té podobizny a obrazem Žižkowým na jisté wěži w Táboře,[34]) který za jeho času ještě býwal. Dle popsání onoho Theobaldowa byl oblíčej Žižkůw wíce kulatý než podlauhlý, barwy snědé; ústa dosti welká, nos orličí, čelo silné s obočím swislým; wlasy i wausy na bradě krátce střiženy;[35]) kníry ryšawé; oděw podobal se za času Theobaldowa polskému, který wšak za času Žižky byl nepochybně i w Čechách obyčejný.

[33]) Balbin (Epitome pag. 464), mluwě dle Theobalda o tomto obraze, prawí: Effigiem veram et genuinam Joannis Zisscæ Grisbekii equites inter cimelia sua servabant, *pictam adhuc Zisska vivente*; poslední wšak toto twrzení u Theobalda se nenachází.

[34]) In turri, quam Zisska pro annona servanda condidit et Zisskiana appellatur, eo in loco, ubi R. P. P. Augustiniani coenobium habent.

[35]) Theobald prawí: Die Haare und der Bart seynd beschoren; což nesmí se rozuměti „oholeny“, poněwadž aspoň ke wlasům by se to snadno nehodilo.

Balbin přidáwá k tomu, že postawa byla prostřední welikosti, silná, složitá.

Z *příbuzných* Žižkowých wíme že po něm zůstali na žiwě bratr jeho Jaroslaw, sestra Aneška a teta Anna. O dceři, jejímž manželem byl pan Ondřej z Dubé, jenž padl u Malešowa, neděje se žádná zmínka, pročež ani newíme, zdali přežila swého manžela.

Bratr Žižkůw, *Jaroslaw z Trocnowa*, jinak z Kalicha, zůstáwal we wojskách, jichž ředitelem byl Žižka za swého žiwota. Roku 1427 w měsíci Září jmenuje se mezi jinými zemany a heitmany na listině, která byla sepsána o příměří tehdáž zawřeném s Plzenskými a s landfridem kraje Plzenského po bitwě u Tachowa. Asi o rok později přišel o žiwot při obléhání *Bechyně*. Bylť zastřelen z hradu, když objížděl stráže, konaje dohlídku.[36])

Teta *Anna* snad za žiwobytí Žižkowa přebýwala při něm, a po jeho smrti při Jaroslawowi; když pak i Jaroslaw přišel o žiwot, uchýlila se po některém čase do Prahy, kdež zwláště od roku 1429 obec Nowoměstská pewným přátelstwím se sdružowala s bratrstwem někdy Žižkowým, které se tehdy nazýwalo Sirotčím. Čte se w knize Nowoměstské zápis dne 8 Prosince roku 1429, kterým konšelé a obec

[36]) Zpráwa se o tom nachází u Theobalda (cap. 16), který měl z těch let zpráwy starší rukopisné, nyní neznámé. W exempláři díla Theobaldowa někdy kláštera Třeboňského, který se nachází nyní w knihowně university Pražské (pod sign. L. E. 28), opatřeném mnohými poznámkami Wácslawa Březana, přidána jest ke zpráwě této poznámka rukau Březanowau: „Jinde nacházím, že Jaroslaw Žižků bratr w Budějowicích sťat. Vide monasterium Borowan“. Poněwadž zřídla, z něhož Březan čerpal, neznáme, jest těžko dáti mu wětší wíru než zpráwě Theobaldowě. Jest wšak možná, že jsau obě zpráwy prawé, jestliže třeba Březan, čta něco o bratru Žižkowu, mylně předpokládal, že to musil býti práwě bratr jeho Jaroslaw. Možnáť, že měl Žižka wíc než jednoho bratra, a že jiný bratr než Jaroslaw byl sťat od Budějowických, snad mnohem dříwe, ještě když Žižka přebýwal w rodném místě swém Trocnowě, a že to sauwiselo s „nelibostmi“, které měl Žižka s Budějowickými roku 1408 a 1409. Srow. co o bratru Žižkowu pověděno jest na str. 6.

města toho darowali jí, „paní Anně tetě někdy slowutného Jana Žižky dům s městištěm w ulici Křížalowě, ležící mezi domem Sigmunda mydláře a piwowárem Křížalowým“, patrně ku prokázání wděčnosti za zásluhy Žižkowy pro obranu wlasti a zwláště měst Pražských. Byl to dům w nynější ulici Panské, stojící krom dwau jiných na místě nynější kolleje Piaristů (č. 892) prostřed nich. Obec Nowoměstská byla jej nejspíš zabawila jako tehdáž mnoho jiných domů, jejichž majitelé byli se buď útěkem k nepřátelům před obležením Prahy roku 1420 nebo jiným spůsobem později prowinili obci.

Po Anně tetě Žižkowě držela ten dům sestra Žižkowa *Aneška*, nepochybně co dědictwí po její smrti. Poněwadž se w knize městské nazýwá *paní* Aneškau a ne pannau, musíme sauditi, že byla někdy prowdaná a tehdáž nepochybně již wdowau. Proti ní zdwihl při o ten dům Janek kožišník, syn někdy Jindřicha puléře, jakožto o dům otcowský, jehož nawrácení sobě žádal. Bylo to roku 1434 po osudné porážce bratrstew we bitwě u Lipan, před kterau krátce Nowé město Pražské, jakožto s bratrstwy spolčené, bylo dobyto a podmaněno Staroměstským, kteří jím odtud wládli po dwě léta konšely z jich moci dosazowanými. Pod tauto wládau panowal duch paměti na zásluhy Žižkowy nepřízniwý. Konšelé, před jichž saudem paní Aneška, prý pro jiné důležité zaměstnání, dala se zastupowati dwěma přátely swými ze sausedstwa, Jírau Purkrabím a Matějem tandléřem jednookým, dali Jankowi kožišníkowi za práwo, aby se w dům zase uwázal, dne 13 Listopadu toho roku.

O příbuzenstwu Žižkowu jest toto zpráwa poslední. Ukázali jsme již na předě, že aspoň roku 1441 a bezpochyby dáwno předtím rodiště Žižkowo *Trocnow* nacházelo se již w rukau cizích majitelů. Tak pak bylo i s hradem jeho *Kalichem* za Litoměřici, newíme určitě od kterého času, ale snad asi od smrti bratra jeho Jaroslawa. Komu se práwem dostal, není známo; ale za posledního času wálky Husitské stal se sídlem laupežníků, kteří se ho zmocnili. Když pak konečně císař Sigmund přijat byl za krále, wykaupil jej w měsíci

Březnu roku 1437 od práwního majitele, aby byl zbořen, poněwadž prý nebylo ke hradu tomu dostatečných důchodů, aby mohl býti náležitě osazen.[37]) Widěti z toho, že se Žižkowi při wystawení hradu tohoto nejednalo o opatření sobě welkého bohatstwí, než jen o skrowné sídlo.

Žižka byl wytržen z wůdcowské činnosti swé zrowna, když se zdálo, že se byl o welký krok přiblížil k dosažení hlawních záměrů swých. Od počátku byl on hlawním protiwníkem krále Sigmunda, we kterém se nemýlil, newěře nikdy, žeby s ním bylo možné upřímné narownání bez ujmy snah náboženských, jichž wítězstwí bylo mu nezwratným cílem wšeho jeho úsilí. Jakožto muž hledící wždy k zachowání státního pořádku, nepřítel nerozumného bezwládí, usilowal rowněž od počátku o zřízení nowé wlády na místě swrženého panowníka, a to wlády králowské, toliko pod panowníkem jiného rodu. Naděje na obdržení nowého krále z Polska nebo z Litwy byly po dosti dlauhém jednání o to přetrženy; ale obnowily se zas druhým příchodem Sigmunda Korybutowiče do země. Kníže Sigmund byl sice přišel, powolán jsa od strany, s kterau se Žižka tehdáž nacházel w nepřátelstwí; ale nepřátelstwí toto nepocházelo z osobní zlé wůle mezi Žižkau a knížetem, a tudy mír, jejž Žižka s Pražany a pány zawřel zprwu s nechutí a nedůwěrau, mohl dobře wésti k obnowení předešlé wraucné přízně, we které byl Žižka Sigmundowi Korybutowiči „otcem“ a kníže jemu „panem synem“. Když kníže, táhna se Žižkau do Morawy, wypowídal wálku králi Sigmundowi a wéwodowi Albrechtowi co „král český požádaný a wolený“, spoléhal nejspíš na dobrý poměr swůj k Žižkowi, že mu bude nápomocen ke skutečnému dosažení králowstwí. Žižka byl by mu mohl nyní prospěti snáze než za prwního jeho wládařstwí, stoje w čele nowého samostatného bratrstwa, které mu bylo cele oddáno, wedlé čehož přátelstwí se starším bratrstwem Táborským uměl dobře zachowati. Páni pod obojí a Pražané stáli bez toho na prwním místě při Sigmundowi Korybutowiči, a strana pod jednau

[37]) Monum. concil. Basil. I. 854.

nacházela se po umluwách Zdických we stawu málomocnosti, že snad byla by mohla za nedlauho předce konečně býti přinucena odříci se krále Sigmunda. Kdyby byl Žižka zůstal žiw a s welkým wojskem, kterému tehdáž welel, wytrhnul Morawu aspoň w podobné míře jak dotud Čechy z moci Sigmunda i Albrechta, bylo by snadno mohlo přijíti k opětnému spojenému sněmu Čech a Morawy jako před třemi léty w Čáslawi, na kterém by Sigmund Korybutowič mohl od obau zemí přijat býti konečně za krále.

Smrtí Žižkowau bylo to zmařeno. Tažením do Morawy bez něho předsewzatým byla strana pod obojí w zemi této sice znamenitě sesílena, ale přewahy w ní ani tehdy nenabyla, a w Čechách změnilo se postawení stran znowu. Staupenci Sigmunda Korybutowiče, páni strany pod obojí hleděli znowu zase méně ke hlawnímu cíli powstání národu českého, a oddali se wíce nechuti swé proti bratrstwům, doufajíce spíše potlačiti je po smrti mohutného jich wůdce. Přišlo opět k domácí wálce, we které Sigmund Korybutowič stál na straně nepřátel bratrstew; ale bratrstwa zwítězila; i ač se stalo smíření, doba, we které byl by Sigmund mohl získati bratří, aby se stal králem se swolením jich, minula; nedůwěra jich k němu nedala se již snadně přemoci. Kníže přestal se již nazýwati králem woleným, jsa toliko hlawau strany Pražské pod obojí. Některý čas pokaušel se asi podobně jako prwe král polský Wladislaw srownati Čechy s králem Sigmundem; potom zkusiw na ten čas nemožnost toho, dal se u wyjednáwání s papežem Martinem V, opíraje se o nejpoddajnější žiwly we straně pod obojí w naději, žeby se splněním žádostí jejich mohlo dosáhnauti nawrácení Čechů ku poslušenstwí církwe Římské, a zdařením toho žeby asi jemu pominutím krále Sigmunda mohla připadnauti koruna česká. Tím wšak odwrátil stranu oprawdowějších pod obojí od sebe, a musil Čechy konečně opustiti.

Záměr Žižkůw, aby zjednal Čechům krále a spořádanau wládu zemskau, pod kterau by mohli s wětším důrazem bojowati proti nepřátelům swých snah náboženských, byl pá-

dem Sigmunda Korybutowiče zmařen, a nenalezla se wíce cesta jiná k dosažení téhož účelu. Zwláštní bratrstwo, které byl Žižka zřídil, odštěpiw se od Táborů a sdružiw se s menším někdejším bratrstwem Orebským, zachowalo se i po jeho smrti, a nabylo jako i bratrstwo Táborské wítězstwími nad pány a Pražany ještě i wětšího rozšíření než za jeho žiwota. W zármutku ze ztráty swého wůdce nazýwali se bratřími Sirotky. Byla to strana w náboženstwí mnohem mírnější než Táboři, která následujíc w tom práwě Žižku, držela prostředek mezi Tábory a Pražskau stranau pod obojí, a usnadnila tím později welmi podstatně zawření smluw mezi Čechy a konciliem Basilejským; naproti tomu w příčině krále Sigmunda zůstáwala při nedůwěře k němu jako při odkazu po Žižkowi. Bratrstwo Sirotčí nedowedlo wšak jako Žižka sám zachowati nejwyšší řízení wěcí českých w rukau swých, nýbrž záhy předstiženo jest w tom od staršího bratrstwa Táborského, které mělo wždy nejwýtečnější polní heitmany školy Žižkowy nad sebau. Z těch wynikl po čase nade wšecky jiné kněz *Prokop Holý.* Žádný jiný newyrownal se Žižkowi w té míře jako on w důmyslu wálečnickém; wedením jeho Čechowé, majíce základ a náwod od Žižky, dali nepřátelům swým pocítiti we wětší míře, než Žižkowi za jeho času bylo možné, důraz zbraní swých jak odražením nowých útoků od hranic swých tak zhubením wšech zemí okolních, až přinutili je k uznání potřeby smíru. Kněz Prokop byl wšak rozhodný hajitel zásad a nowot Táborských we wěcech náboženstwí, které srownání s církwí obecnau stěžowaly, a rozeznáwaje se w tom podstatně od Žižky, zase w důsledném zamítání Sigmunda, aby nikdy wíce nesměl býti králem českým, jeho nenásledowal, nýbrž welmi brzy nakloňowal se k wyjednáwání s ním w naději klamné, žeby se přijetím za krále dal pohnauti k upuštění od pewného spolku swého s auktoritami církewními. Tudy přišlo konečně k wyjednáwání s konciliem Basilejským i s císařem Sigmundem zároweň.

Ale kněz Prokop také w jiné wěci odchýlil se od zásad Žižkowých. Přese wšecko zdiwočení bojowníků we wojskách

bratrských, které pocházelo jednak z krutosti wálky s protiwníky neméně krwežízniwými, jednak z fanatismu nowotářského, pobádaného nejwíce od kněží, dowedl Žižka twrdau kázní wojenskau zachowati we wojště swém jistau jednoswornost we smýšlení, nedopauštějící wedení wálky pauze pro laupež. Po jeho smrti přimísili se ku polním wojskům Táborů i Sirotků žiwlowé rozliční, wábení pauze příležitostí ku kořistowání; čímž stáwala se wojska tato směsicí laupežných drábů, kteří byli swé wlastní zemi obtíží. Když se řádění jich stalo obywatelstwu po pokoji taužícím nesnesitedlné, wzchopilo se již mezi wyjednáwáním s konciliem a s císařem Sigmundem ještě jednau panstwo ku pokusu o přemožení bratrstew, a pokus ten podařil se wítězstwím nad wojsky bratrskými w bitwě u Lipan (1434), které wšak bylo dobyto powážliwým užitím pomoci od strany pod jednau. Wítězstwím tak dobytým zbawila se strana pod obojí welké části posawadní síly swé; protiwníci její, zwláště domácí, pozbyli poněkud swého posawadního strachu, a koncilium Basilejské, spoléhajíc se na to, utwrdilo se wíce než předtím w neustupnosti k žádostem českým. Tu se konečně došlo narownání lichého kompaktaty Basilejskými, smluwau neupřímně míněnau od koncilia, zaručenau císařem Sigmundem, který se wšak podtají hned napřed zawázal koncilii, slowa swého Čechům nezdržeti, a když na základě umluw těch konečně přijat byl za krále, pomáhal wšemožně ke zwrácení wšeho, na čem strana pod obojí měla zakládati swau budaucnost.

Události, které následowaly po smrti Žižky, měly neméně wplywu než wlastní jeho skutkowé na *powěst*, která se o něm dostala potomním, a netoliko události tuto powšechně dotčené, nýbrž dějiny celých dwau století, které po něm následowaly. Powěst jeho přirozeně byla jiná při následownících a jiná při protiwnících wěci, o kterau se zasazowal za swého žiwota. Že naň Sirotci i také Táboři wzpomínali wždy s nadšením, samo sebau se rozumělo; ale také saučasní spisowatelé, kteří se znali k straně Pražské přijímajících pod obojí, mluwili o něm s úctau a s láskau. Uwedli jsme již

jinde slowa *Wawřince z Březowé*, který znaw Žižku osobně, nazýwá jej horlitelem pro zákon boží obzwláštním. Podobně skladatelé tak zwaných *Starých letopisů českých*, saučasní neb aspoň welmi blízcí wěku Žižkowa, jmenují jej wěrným sluhau božím, s nímž bůh wždy byl, jenž w pomoc boží wždy důwěřowal, jenž we posledních okamženích swých bohu milému se poraučel;[38]) a výpowědi ty znamenitě srownáwají se se spůsobem psaní w *listech Žižkowých*, ač we počtu welmi skrowném zachowaných, ježto wšudež wýrazy zbožnosti a oddanosti we wůli boží oplýwají. We spisích sauwěkých strany protiwné nazýwán býwá owšem zase katem,[39]) zločincem welikým,[40]) zrádcem wytěpeným.[41])

Rozdílnost tato w posuzowání Žižky spatřuje se také při spisowatelích potomních dwau století. Na straně přijímajících pod obojí a potomních staupencích protestantstwí zůstáwá Žižka wždy w paměti wděčné. Spisowatel krátké *kroniky o Žižkowi* z polowice 15. století shledáwá w něm rytíře „z boží milosti“ poslaného k boji s protiwníky swátosti pod obojí.[42]) Bohuslaw *Bílejowský* (1532), kněz staré wíry přijímajících pod obojí, píše o něm co o „znamenitém bojowníku božím, jehožto powěst rozhlášena jest do mnohých a dalekých krajin swěta a trwá až podnes a bude i potom“. Podobně Martin Kuthen ze Sprimsberka (1539), Prokop Lupáč ze Hlawačowa (1584), Zachariás Theobald (1609), Mikuláš Dačický (1628), Pawel Stránský (1634) wesměs o něm mluwí s wážností; w témž pak duchu byl od ctitelů Žižkowých w 16. století hrob jeho w Čáslawi ozdoben mnohými oslawnými nápisy we werších latinských.[43])

[38]) *Staré letop. české* 34, 59, 65.
[39]) Wiz we Wýbôru z literatury české II. 299.
[40]) Ein grosser poswicht, u Windecka 1144.
[41]) Slowa tato česky položená w díle latinském tak zwaného starého kollegiata Pražského (u Höflera I. 87), jenž byl strany pod obojí, pokládám za wpisek pozdější někoho ze strany katolické.
[42]) Wydání Gollowo str. 41.
[43]) Nacházejí se uwedeny od Theobalda w dějinách jeho wálky Husitské při roce úmrtí Žižkowa (1424).

Mezi spisowateli katolickými wedl přední slowo proti Žižkowi papež Pius II čili *Aeneas Sylvius* (1458). Od něho ponejprw wšecko, co se w kruté wálce náboženské po smrti krále Wácslawa IV dálo hrozného, wšecko krweprolití, wšecko rauhání, wšecko rušení weřejného pořádku, přičteno jest Žižkowi, jako by on wšeho býwal půwodcem;[44]) ze stanowiště pak takowého zosobňowání w něm wšeho zhaubného nazýwá jej laupeže dychtiwým, nešlechetníkem, rauhačem, každého zločinu schopným, ano příšerau ohawnau, strašliwau, ukrutnau, kterau, když ruka lidská nedowedla skoliti, prst boží konečně zhubil.[45]) U něho owšem našla wíru powídačka newkusná, bezpochyby někde w cizině smyšlená, že prý Žižka, když na smrtelné posteli tázán byl od swých, kdeby si přál pohřbu, kázal, aby tělo jeho z kůže swlečené dáno bylo ptákům a šelmám k snědení, kůží aby potáhli buben a jím w bojích strašili nepřátely.

Líčení Aeneáše Sylvia bylo wzorem, jejž následowali pozdější spisowatelé katoličtí, *Cochlaeus* (1546), *Dubravius* (1552), Boregk (1587), Kapihorský (1630), owšem i *Pešina* (1663), *Kořínek* (1675),[46]) *Balbin* (1677), *Beckowský* (1700) a jiní.

[44]) Jak we přímém odporu nacházel se w tom se swědectwími sauwěkými, jest nejlépe widěti z toho, že ku př. Žižkowi přičítá zamítání ornatů při službách božích (cap. 44 na dwau místech), též protiwení se tomu, aby powolán byl Witold na králowstwí (cap. 44), kdežto Žižka w obau těch wěcech odporowal Táborům.

[45]) Rapinarum avidus (cap. 38); sceleratus (cap. 41); sacrilegus et in omne scelus audax (cap. 46); monstrum detestabile, horrendum, importunum, quod postquam manus humana conficere non valuit, digitus Dei extinxit (cap. 46).

[46]) W Kořínkowých Pamětech Kutnohorských čte se na str. 312 domnělé kázání, které prý měl jakýs kněz Augustin w Kutnéhoře roku 1419, které wšak patrně jest hanopis později složený, bezpochyby od Kořínka samého; neb nese patrné známky, že k složení jeho užito Aeneáše Sylvia i také Hájka; také pak líčeny jsau w něm wěci, kterých roku 1419 ještě nebylo. Prawí se w něm: Táboři jsau zběř lidu diwokého, hlůza neskrocená, bezbožných otroků rota, swatokrádců hluk, oltářoborců hauf, obrazotepců komonstwo, swatorúhačů zástup, šlechetných matron a neporušených panen zprznitelů praporec, poswátných wěcí mrhačů regiment, české země nákeřníků armáda. Wůdcem jejich

Toliko *wojenská sláwa Žižkowa* byla s obdiwením uznáwána od přátel i nepřátel. Shledáwáno porownáwáním s dějinami Řeků, Židů i Latinníků, že nebylo u nich wůdce, kterému by se Žižka newyrownal, ano jemuž by nepředčil. Byl w tom auktoritau dože Genuenský Jan Baptista de *Campofregoso* (1479—1483), který we spise swém „o udatnosti" sláwu Žižky co wojewůdce zwláště se wzhledem k slepotě jeho wysoce wynášel a nad Hannibala i Sertoria jej kladl, ježto ti aspoň po jednom oku měli, Žižka wšak úplně slepý w tolika welkých bitwách pokaždé byl wítězem, nikdy přemoženým.[47])

Spůsob, kterým Aeneas Sylvius a následowníci jeho Žižku líčili, opanowal weřejné mínění úplně od času, co wítězstwím císaře Ferdinanda II na Bíléhoře zjednáno bylo znowu církwi katolické panstwí w Čechách nad protestantstwím pokleslým; a již dříwe než k tomu přišlo, byl jím wzbuzen duch nepřátelský památce Žižkowě, který slawnému hrdinowi ani nepřál pokojného odpočinutí we hrobě jeho. Wyprawuje se, ač nedosti hodnowěrně, že když císař *Ferdinand I* některého času z Wídně jel do Prahy přes Čáslaw a we městě tomto, wšed do kostela ku pomodlení se, spatřil palcát nad hrobem Žižkowým wisící, tazal se, jakého asi bojowníka českého byl by to hrob; když pak mu řečeno, že tu pohřben Žižka, zhrozil prý se, a prawil: fi! zlá šelma, která i mrtwá po stu let ještě straší žiwé! a hned prý odešel z kostela, a daw zapřáhnauti, odjel z Čáslawě bez meškání, aby tu nemusil zůstati přes noc, jak prwé mínil.[48]) Ač prawdiwost powěsti té není zaručena, swědčí předce, w jaké nenáwisti jméno Žižkowo

jest jakýsi Jan Žižka z Trocnowa, zpupný a nadutý zemánek, jenžto dříw než kostelní laupeží zbohatl, byl pánem na Chudobíně a Nemanicích, chodíwal w botách a ostruhách, ale kůň w plotě wězel, prawý fatkář a panských dworů přílepek. Ten na jedno oko toliko widí, nebo druhé w šarwátce mu wyrazili (ach! kýž mu i mozek z hlawy wykydli!), od plachého lidu proto na slowo wzatý, že obce Pražské proti králi Wácslawowi do zbroje oblekl; potwora ohyzdná, kteraužto prst boží wždy někde setře.

[47]) Cochlæus prwní se spisowatelem tímto dějepisce české seznámil.

[48]) Wyprawuje Balbin w *Epitome* p. 455.

bylo w kruzích katolických již před bitwau Bělohorskau. Již tehdáž *hrob Žižkůw* w Čáslawi musil býti předmětem nenáwisti mnohých horlitelů pro starau wíru. Když roku 1598 něco lidu walonského na cestě do Uher k wálce proti Turkům táhlo skrz Čáslaw, dowolil si jeden z nich, wešed do kostela, wzíti palcát nad hrobem tím a znečistiti hrob nestaudně, aniž jak se zdá stižen proto trestem jakým.[49]) Po bitwě na *Bílé hoře* musil hrob Žižkůw padnauti celkem za obět slepému záští tehdejších wítězů. Získal si u nich zásluhu toho tehdejší mincmistr na Horách Kutnách, pan *Wilém z Wřesowic*, který hubě jiné památky předešlého času w Hoře Kutné i celém okolí, roku 1622 také hrob slawného wojewůdce w kostele Čáslawském dal stlauci a zkaziti.[50])

Teprw za nowějšího času, když přešly doby slepé nesnášeliwosti náboženské, lze jest hleděti na Žižku se stanowiště méně předpojatého a předwésti jmenowitě národu českému, nyní mnohem jasněji než kdy na swau minulost hledícímu, obraz jednoho z nejslawnějších mužů jeho, wyčištěný od kalu, který jej pokrýwal po wíce století, bez malowání dle zalíbených widin nowowěkých, ale dle prosté prawdy, pokud jí možná dostihnauti na základě stáwajících pramenů owšem welice nedostatečných. Spis tento buď powažowán za pokus toho skrowně míněný.

[49]) Paměti Dačického I. 194.

[50]) Tamže w díle II. posud newydaném. Méně zjištěno jest, že tělo Žižkowo z hrobu wzato a pod šibenicí pohřbeno. Wyprawuje to sice Beckowský (Poselkyně I. 719), ale bez udání určitých okolností. Zpráwa Mikuláše Dačického, která by se snad byla také toho dotkla, nebyla mu známa. Beckowský wyprawuje také o palcátu nad hrobem Žižkowým, že jej wzal woják jeden.

Registřík.

Oprawy.

Na str. 8 *w řádku* 18 *místo*: pozlatiti malý stříbrný řetízek *má státi*: malý řetízek stříbrný pozlatitý.

„ 77 *w řádku* 17 *místo*: Boleslaw *má státi*: Bohuslaw.

Úsudky časopisů

o českém vydání vzácného illustrovaného díla Brehmova:

„Život zvířat“.

Výtečného Brehmova díla německého, jakým se žádný jiný národ vykázati nemůže, vyšel v českém zpracování od prof. dra. Č. Kotala sešit I. (cena 60 kr.), obsahující 64 strany velkého formátu s mnohými zdařilými illustracemi. Brehmův **„Život zvířat“**, ve kterém způsobem skutečně rozmarným, lahodným a nad míru zajímavým vypsán jest život i konání zvířat, vyniká vedle dokonalosti jazykové především svými znamenitými, překrásnými, ideálně dokonalými illustracemi, jež jsou pravou ozdobou literatury přírodopisné. A jsme velice povděčni panu nakladateli, že se odhodlal v jazyku českém a v rouše velmi ozdobném, jak o tom právě svědčí zevní velmi slušná úprava sešitu prvého, vydati dílo tak nákladné, které bude povždy pravou ozdobou literatury české. Upozorňujíce ctěné čtenáře na znamenité dílo toto a přejíce hojného zdaru panu nakladateli, zdržujeme se všeho dalšího vychvalování, odkazujíce pouze k četným, velmi lichotivým posudkům rozličných listů českých. *Nekut.*

„Vesmír“.

Od té doby, kdy přírodní vědy došly vlídného a přátelského přijetí v chatce i nádherných palácích, kdy učenci a odborní vzdělanci šíří výsledky hlubokých a perných studií svých, vydávajíce populární výklady a publikace, vyprýštuje vděčnému čtenářstvu živý pramen lektyry nejušlechtilejší, bystří a otvírá se rozum pro pochopení přírodních pravd, jež odpůrcové světla a škůdcové pravého ducha vzdělanosti snažili se zastříti a potlačiti. Leč nepřestáváme nyní na pouhém deskriptivním vylíčení tvorů té které říše, než přihlížíme i k rozvoji organismu a životní jeho stránce pojíce živočichopis se živočichozpytem a rostlinopis s rostlinozpytem. K velikým reformatorům populární zoologie náleží výtečný mistr Brehm, který prochodiv a prohlédav všecky díly světa a proniknuv ducha přírody, zbudoval velikolepé, obdivuhodné dílo, **„Život zvířat“**, po dlouholetých zkušenostech. Brehmovo dílo přispělo valnou měrou k tomu, že přírodní nauky i v širších kruzích obecenstva zdomácněly, a že vědomosti o věcech přirozených staly se majetkem všech vrstev společnosti lidské. Již prvé vydání dotčeného díla, vycházevší od roku 1864 do r. 1869, došlo hned, jakmile se objevilo, obecného souhlasu, uznání a obecné pochvaly jak u přísných soudců odborných tak i u zastavatelů obecního vzdělání lidu. Spis chválili všickni vzdělanci všech národů a přikročeno bylo k vydání novému, které vzbudilo podiv a úžas. Světoví učenci pronesli o „Životu zvířat“ soud nejpříznivější. Postačí jmenovati slavné cestovatele dra. Schweinfurtha, dra. Rohlfse, dra. Tschudi-a, zvěčnělého geografa dra. A. Petrmanna, proslulé professory dry. Leuckarta, Carusa, Arn. Haeckla, Hochstettera, anthropologa dr. Fritsche, velikého myslitele Ch. Darwina a j. Posléze řečený muž takto se vyslovil: „Pročetl jsem větší díl Brehmova spisu a shledal jsem, že jest podivuhodný; illustrace jeho uznávám za nejlepší ze všech, jaké jsem posud ve kterém díle viděl. Pokládám za zbytečné, abych mínění své ještě obšírněji vyslovoval, poněvadž jsem ve své rozpravě „o původu člověka“ milerád a zřejmě se přiznal, jak mi Brehmova kniha prospěla a jak si jí vážím.“ Jakkoli spis Brehmův béře se směrem populárním, přece může se podjíti i přísné kritiky vědecké a přirozené pravdivosti v slovích i výborných obrazcích. Vědeckou svědomitosť osvědčil Brehm přibrav k zpracování členovců odborného prof. Taschenberga a k vypsání života měkkýšů prof. Oskara Schmidta. K veliké

naší radosti překvapila nás česká firma, odhodlavši se vydávati proslulý „Život zvířat“ jazykem českým. Zjednavši sobě již před rokem smlouvou od vydavatelstva Brehmova díla potřebné vzácné illustrace z druhého vydání a uradivši se s odborníky, přikročila vydati dílo v rozměru poněkud menším nežli jest original. — Máme po ruce prvý sešit českého vydání „Života zvířat“. Přiznáváme se, že neočekávali jsme v každé příčině tak výtečného díla jazykem českým napsaného. Nakladatel podniká dílo žádající velikých obětí hmotných. Veškera úprava ve stránce slovesné i formálné dostihla originalu plnou měrou. Knihkupec a nakladatel p. Otto vykonal odvážnou vlasteneckou povinnosť, vykonal poctivou práci, kterou poctivosť a solidnosť mnozí jiní z paměti dávno vypustili, vysýlajíce za drahý peníz na úkor opravdové literatury české do světa díla zkomolená a odřená. P. redaktorovi prof. dru. Kotalovi slouží plynné, živé a svěží vyložení na jazyk český ke cti, i jest se naditi, že i následující sešity nepozbudou vědecké horlivosti, kterou p. překladatel šťastně dílo počal. Záleží jenom na nás, abychom podnik páně Ottův s vlasteneckým zápalem podporovali. Zvláště uvítají dílo to kollegové na šk. obecných i měšťanských, kde výklady o zvířatech oživí případným vylíčením jejich života, protkávajíce popisnou část lahodným vypravováním. Přejeme všem, kdož překlad Brehmova Života si opatří, aby našli tolik potěchy v českém tom vyložení, jako pisatel této zprávy. „Učit. Beseda“ č. 24.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma, překladem prof. dr. Č. Kotala. Nákladem knihkupectví J. Otto v Praze. Vel. 8°. Dosud seš. první a druhý. Jednou z nejdůležitějších úloh kulturních v každém národě jest — o tom není dnes již žádné pochybnosti — popularisování věd přírodních, a nedopustíme se výroku smělého, řekneme-li, že to, co vlastně našemu století, jež sami rádi stoletím „osvíceným“ nazýváme, stigma této osvícenosti vtisklo, jest pěstování vědy přírodní po tolik věků zanedbávané a teprv nynějším pokolením k platnosti přivedené. Velikou část úlohy této, pokud se týče populární zoologie, vykonal světoznámý cestovatel a bystrý i duchaplný pozorovatel života zvířecího A. E. Brehm obdivuhodným svým dílem „Život zvířat“ (které počalo v prvním vydání vycházeti r. 1864); pravíme-li „obdivuhodným“, není to planá fráse, nazvalť je tak sám veliký reformator Darwin, doloživ, že se z něho mnohému přiučil. A v skutku, marně bychom hledali po celém vzdělaném světě díla, v němž by bylo nahromaděno toho, co až posud ze života zvířat od spisovatele sama i od jiných cestovatelů pozorováno bylo, bohatství takové, jako v díle tomto. K tomu se druží ještě, že Brehm dovedl zkušenosti tyto z autopsie i z cizích pozorování nabyté ve formu tak půvabnou uvésti a vypravování své tak příjemným učiniti, že se kniha tato vedle eminentně poučné své stránky stává též knihou velice zábavnou a poutavou. A to jest, co dílo toto i pro náš lid dvojnásob důležitým činí, nehledíme-li ani k nevyčerpatelné zásobě krásných obrazů, které byly všecky i do českého vydání převzaty.

Nebude se zajisté nedostávati těch, kdo nepřikládají českému vydání díla Brehmova té důležitosti, jakou v skutku má, krčíce rameny, že to přece jen pouhý překlad z němčiny, s kterýmž by se nemělo natropiti tolik hluku. My jsme však náhledu zcela jiného. Vydání díla původního, obsahu a rozměrů jako jest dílo Brehmovo jest za našich dosavadních poměrů, toť každý uzná, věcí zhola nemožnou; proč bychom nebyli tudíž sáhli po díle již hotovém, dobrém a celým světem uznaném, jen proto snad, že jest německé? Naopak dle našeho mínění vykonal nakladatel čin vlastenecký, že nešetřiv obětí, odhodlal se i vůči nejistému výsledku hmotnému vydati dílo, kteréž jest eminentně spůsobilé buditi ve vzdělancích i v lidu našem lásku k přírodě a lid náš poučovati i zušlechťovati.

A tak jako nešetřeno ničeho, co bylo s to dílo toto důstojně a bohatě vystrojiti — tisk, papír i krásné illustrace svědčí o tom co nejhojněji — tak

přičinil se i překladatel, by plynné a lahodné vypravování Brehmovo podal čtenářstvu českému v celé původní jeho svěžesti a leposti. Až posud leží před námi dva sešity práce té, kteréž pojednávají o řádu opic (dosud dospělo se až k psohlavým opicím starého světa) a již z těchto dvou sešitů vychází na jevo, že nám jest zde činiti s podnikem, jímž došla naše literatura skutečného obohácení; i jest si jen přáti, aby obecenstvo naše svým účastenstvím těžký úkol nakladatelův usnadnilo a sobě k potěše i k poučení, literatuře naší pak k ozdobě dílo toto zachovalo. „Čas. Č. Musea“.

Professora A. E. Brehma **„Život zvířat“**, jenž u téhož nakladatele vycházeti bude v rouše českém redakcí prof. dra. Č. Kotala, jest známé dílo světové pověsti, neboť autor jeho jest u vypravování o životě zvířat mistrem prvním, nepřekonaným, jakým nemůže se honositi druhý národ na zemi. Dílo Brehmovo honosí se zvláště lahodnou řečí a ideálně krásnými vyobrazeními, jež jsou „nejvěrnějšími obrazci zvířat, jaké dosud dřevorytba zhotovila“. Spisovatel všímá si radostí i strastí zvířat, nespouští se ale nikde vědecké přesnosti vystříhaje se všech báchorek a bajek. Osvědčený badatel Lennis vyslovil se už r. 1864, kdy „Život zvířat“ v 1. vydání vyšel, velmi chvalně, ano s nadšením o tomto díle, ano učený svět vůbec nevěděl tehdáž, má-li více textu nebo vyobrazením obdivovati se. Nové vydání díla Brehmova rozhojněno v příštím desítiletí výpravami, jež podnikl autor sám, Schweinfurt, Nachtigal, Cameron, Wallace a j., jakož i korvety: „Challenger“, „Gazella“, „Porcupina“. Nové vydání tak rozmnožené a obohacené potkalo se s úsudky nadšenými; slovutný Darwin přiznal vděčně, že použil spisu toho ku své rozpravě („O původu člověka“) a že za nejlepší uznává obrazy jeho ze všech, které kdy viděl. Leuckart diví se přirozenosti a svěžesti vypravování Brehmova; Carus a Hochstetter, dr. Fritsch, Arnošt Häck, dr. Rohlfs, Vogt. Pagenstecher, J. z Tschudi a j. vyslovili se o díle „Život zvířat“ velmi chvalitebně, s pravým obdivem. Aby dílo toto, světové pověsti se těšící, i nám přístupným se stalo, o to postaral se p. J Otto umluviv se s vydavatelem jeho už v červnu roku minulého, že jemu tytéž obrazce (z 2. vydání) poskytnuty budou k použití. Jest proto jen na vzdělaném obecenstvu českém, aby hojným přihlašováním se k odebírání podnik tak ohromného nákladu vyžadující podporovalo. Každá škola i knihovna obohacena budiž monumentálním „Životem zvířat“, kdo přítelem přírody a věcí dobrých, vstup v řadu odběratelů jeho, tak abychom ukázali světu, že poměry u nás neklesají, ale lepší se, že umíme oceniti věc dobrou, záslužnou. „Komenský“ č. 24.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma, sešit 3. — Skvostné toto dílo, jehož vydávání zajisté vyžaduje velkého nákladu a jediné visí na nejhojnějším účastenství čtenářstva, odporučuje se nejlépe samo znamenitým svým líčením a illustracemi v pravdě mistrovskými. „Nár. L.“ č. 235.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Chvalnou snahou vlasteneckého knihkupectví J. Otty v Praze dostane se české literatuře veliké ozdoby; nvázalať se firma ta u vydávání slavného díla Brehmova „Života zvířat“ v rouše českém. Brehmův „Život zvířat“ vyšel již u vydání druhém a uvítán byl pro překrásná vyobrazení a věrné, poutavé líčení ode všech předních přírodozpytců evropských a uznán byl za nejlepší knihu toho způsobu. Redakci českého vydání převzal prof. dr. Č. Kotal. I odporučujíce dílo to přízni obecenstva našeho vůbec, přejeme vlastenecké a obětavé firmě páně Ottově všemožné podpory československého učitelstva, uznávajíce, že velikou cenu má podnikavé a obětavé nakladatelství v rozvoji národního písemnictví. Cena sešitu 60 kr. „Česká Škola“ č. 7.

A. E. Brehm, slavný přírodopisec německý, těší se jménu tak zvučnému a proslulému, že by bylo aspoň zbytečno, šířiti o tom mnoho slov. Jeho dílo **„Život zvířat“** jest vskutku monumentální nejen svým rozsahem, ale i vzácným obsahem. Druhé vydání vyplnilo devět hrubých svazků, i je v nich

život zvířat, zejmena ssavců a ptactva, vylíčen tak obšírně a tak důkladně a vyčtení všelikých druhů tak jest úplné, že v tom sotva jiné dílo německé může s ním se měřiti. Brehm jest pozorovatel nad jiné svědomitý a bystrý, duch kritický a vypravovatel spolehlivý. Na základech starších vypravování i zpráv nejnovějších buduje své dílo obezřele a jistě. Jeho „Život zvířat" sice valnou částí vyplněn jest zprávami jiných cestovatelů a přírodozpytců zejmena německých, francouzských i anglických, ale přece jest to dílo původní, neboť Brehm veškerý ten obrovský materiál proniká vlastním svým soudným duchem, rovná a tříbí neobyčejnou svou učeností. Vždy a všude vrací se k vlastním svým zkušenostem, nikde slepě nepřisahá „in verba magistri". Svědomitost jeho i v tom se jeví, že celé partie živočišstva, jichž studia jeho méně se týkala, svěřil zkušenějším perům učenců jiných. Vypravování Brehmovo jest prosto vší pedanterie, jasné, zajímavé a jadrné; všude jeví se duch svěží, bodrý a vtipný. Jak slovesný obsah, tak i obrázkový jest výtečný; illustrace Mützlovy, kreslené dle přírody, jsou díla mistrovská. A tak hojná, rozmanitá a originální jest část obrázková, že jest pravým potěšením probírati se v ní. Že pak horlivý nakladatel J. Otto odhodlal se vydati dílo Brehmovo i jazykem českým, pokládáme mu za velkou zásluhu. Bohdejž se v literaturu naši uváděly jen cizí knihy tak krásné a tak pilné naší potřebě vyhovující, jako „Život zvířat"! České vydání jest pracováno dle druhého vydání německého (1876—79), v kteroužto práci se uvázal prof. dr. Č. Kotal, síla zajisté zaručující zdárnost českého vydání. Právě vydán sešit 1. v úpravě velmi pěkné, i odporučujeme jej vřele pozornosti a přízni čtenářstva svého. „Světozor" č. 23.

„Život zvířat" od A. E. Brehma. (Böhmische Ausgabe des berühmten Brehm'schen „Thierlebens".) Redakteur Prof. Dr. V. Kotal. Verlag von J. Otto in Prag. 1. Theil. 1. Heft. Brehm's Meisterwerk hat zur Popularisirung der naturwissenschaftlichen Kenntnisse im reichlichen Masse beigetragen. Gleich bei seinem ersten Erscheinen hat er sich allenthalben zahlreiche Freunde erworben nicht nur in Deutschland, sondern auch bei allen jenen nichtdeutschen Völkern, in deren Sprache es im Laufe der Zeit übersetzt worden ist. In noch erhöhtem Masse war dies mit der vor Kurzem veranstalteten zweiten Auflage der Fall. Wir können es dem strebsamen Verleger J. Otto nur Dank wissen, wenn er mit dem vorliegenden Hefte darangeht, das schöne Werk Brehm's auch unserem Volke in böhmischer Sprache zugänglich zu machen (und zwar nach der zweiten Auflage des deutschen Originales). Brehm's „Thierleben" im böhmischen Gewande wird eine wesentliche Bereicherung unserer Literatur bilden. Der Verleger hat sich alle Mühe gegeben, das Werk so würdig als nur möglich auszustatten. Es ist ihm gelungen, für die böhmische Bearbeitung desselben den rühmlichst bekannten Gelehrten Prof. Dr. V. Kotal zu gewinnen; er hat für Illustrationen gesorgt, die anerkanntermassen zu den Besten gehören, was die Holzschneidekunst der Gegenwart geliefert hat. Kurz, er hat Alles gethan, was er für nothwendig hielt, auf dass sich das grossartige Werk Brehm's auch in der böhmischen Bearbeitung des berühmten Autors würdig repräsentire. Das Unternehmen wird bedeutende Opfer erfordern — an dem Publikum ist es nun, den Unternehmer durch reichliche Abnahme in seinem lobenswerthen Beginnen zu unterstützen. „Politik" č. 181.

„Život zvířat" od A. E. Brehma. Když na slovo vzatý přírodozpytec A. E. Brehm vzácné a skvostné přírodovědecké dílo své pod názvem „Brehm's Thierleben" v jazyku německém vydávati počal, byli všichni přátelé přírodních věd v pravém slova smyslu překvapeni. Tak důkladným a přece jen prostonárodním slohem psaným a přehojnými illustracemi opatřeným přírodopisem německá literatura, ač jinak velice bohatá, až po tu chvíli honositi se nemohla. Brehmův „Život zvířat" stal se nejdůkladnější, nejzajímavější, nejlepší a illustracemi nejbohatší knihou přírodopisnou v literatuře německé.

Kdožby z přátel literatury české s velikým potěšením nepřijal zprávy, že

dílo tak vzácné, každé bohaté literatury důstojné vyjde též v jazyku českém? Podnikavý horlivý knihkupec J. Otto v Praze, který v nejnovější době vzkvétající literaturu českou vzácnými spisy hojně obohacuje, počne veliké a nákladné dílo Brehmovo vydávati v jazyku českém. Jaké okrasy naší literatuře velkým podnikem, tím se dostane, dozná každý, kdo výtečné dílo Brehmovo zná v jazyku původním, a netřeba tudíž o důležitosti díla toho pro národ náš dále se šířiti.

Připomenouti dlužno, že redakce velkého díla toho svěřena jest osvědčenému, známému spisovateli v oboru přírodních věd dru. Č. Kotalovi, který vzorným redigováním „Vesmíra" a hojnými přírodovědeckými pracemi svými jest nám zárukou, že český Brehm bude českého jazyka důstojným.

Doporučujeme tudíž velkolepé a skvostné dílo to každému příteli věd přírodních co nejvřeleji! „Úř. Věstník".

„Život zvířat" od A. E. Brehma. Nepravíme nic nového, když díme, že dr. Brehm, našemu obecenstvu pražskému také již od nedávných přednášek na Žofíně osobně známý, náleží k nejoblíbenějším spisovatelům v oboru věd přírodních. Dílo jeho „Das Thierleben" patří k nejoblíbenějším spisům německé literatury a bez fráse můžeme tvrdit, že zpracování a vydání spisu Brehmova jazykem českým bude skutkem záslužným. Podniku toho ujal se u nás čilý nakladatel p. J. Otto. Dohodnuv se o zpracování díla Brehmova s p. prof. drem. Č. Kotalem, vydá p. Otto první sešit co nejdříve a my nepochybujeme, že v rouše českém dojde rozšíření velmi hojného. České vydání přinese všechna vyobrazení spisu původního, o jichž uměleckém vyvedení ani netřeba se šířiti. Lipský professor dr. Carus napsal o spisu Brehmově takto: „Každému, kdo pečuje o rozšiřování přírodopisných vědomostí, jest s potěšením velikým spatřiti Brehmův „Život zvířat". První svazek až posud vyšlý dokazuje ve mnohých podrobnostech, kterak spisovatel všude dílo své zlepšoval a opravoval i co do systematického spořádání i v líčení biologických poměrů jednotlivých tvarů... Dle všeho zachová kniha v nové podobě své nejen místo své jakožto ozdoba naší obrázkové literatury přírodopisné, nýbrž bude jakožto spis prostonárodní v nejlepším slova smyslu i nadál všeobecné vědání a vzdělání obohacovati a rozhojňovati. Kruhy přísně vědecké najdou, jak spisovatel připomíná, ve spisu nejen mnohé věci pozoruhodné, nýbrž poznávajíce všecek život toho kterého živočicha, doplní si obraz, jejž si byli učinili o něm z jiných stanovisek vycházejíce." „Pokrok" čís. 61.

Vydávaje asi před desíti lety díla svého vydání první napsal dr. Brehm slova tato: „Kniha má nehledá poznání živočichů na pitevním stole anatomů ani v měření kostry a různých preparátů, nýbrž stopuje rodinný a společenský život živočicha, jeho schopnosti tělesné i duševní, zkrátka: žití jeho na svobodě. Pozorování ta konána jsou se svědomitostí přísně vědeckou, prosta všech bájí a všeho přehánění." — Od doby té rozšířil se spis Brehmův nejen do škol a knihoven učenců, nýbrž i do kruhů všech přátel přírody a stal se četbou rovněž poučnou jako zábavnou. Literatury národův evropských, slynoucích svou osvětou, chovají dílo to v překladech a přečetní učencové vyslovili se chvalně o spisu Brehmově. Před dvěma lety počalo vycházeti druhé vydání německé, věnované korunnímu princovi Rudolfovi, valně rozmnožené a mnohými novými illustracemi ozdobené. Čtouce spis Brehmův nevíme, čemu dříve obdivovati se máme: zda překrásnému líčení života živočichů, nebo velezdařilým vyobrazením dílo krášlícím. Dalekými cestami svými i řízením zahrad zoologických a akvarií nabyl Brehm vzácných zkušeností ze života zvířat, stopoval miláčky své do skrýší jejich, pozoroval zkušeným okem přírodopisce život jejich a doplniv vlastní pozorování četnými pozorováními cizími, podal dílem svým v pravdě tak utěšené obrázky životopisné zvířat všech dílů světa, že marně podobných bychom hledali. Vyobrazení pak náležejí mezi nejkrásnější, která dřevorytem provedena byla, a právem dí slovutný Darwin, že jsou nejlepšími, která kdy

ve spisech vědeckých byl nalezl. Spis Brehmův je nevyčerpatelným zdrojem zábavy i poučení každému vzdělanci. Knihkupectví J. Otty v Praze zavděčilo se tudíž všemu čtenářstvu českému překladem slavného díla Brehmova pořízeným osvědčeným redaktorem „Vesmíra" prof. dr. Kotalem. V těchto dnech vyšel 1. sešit českého „Brehma", a s radostí můžeme říci, že úpravou zcela se vyrovná originálu německému. Překlad jest správný, illustrace vzorně provedeny; cena tatáž jako originálu, totiž 4archový sešit formátu velké osmerky s četnými obrazy za 60 kr. Lze tudíž, soudíme-li dle 1. sešitu i na sešity další, spis shora zmíněný všemu čtenářstvu českému co nejvřeleji doporučiti. „Mor. Orlice" č. 134.

„Život zvířat" od A. E. Brehma. Překládá prof. dr. Č. Kotal. Nákladem knihkupectví J. Otto v Praze. Dlouho bylo na to želáno, že dosud žádný nakladatel český nechce podstoupiti náklad nějakého díla, kteréž i skvostností zevnitřní úpravy zejmena illustracemi po boku mohlo by se postaviti podobným dílům cizím. Náklad takový podstoupilo nyní knihkupectví J. Otto, kteréž podnikavostí svou již dlouho stojí v čele všech našich nakladatelstev. Kniha Brehmova jest takovým dílem skvostným, kteréž slouží vedle bible Doréovy a jiných podobných k ozdobě každého salonu, v němž i literatuře dopřáno místečka. S illustracemi tak umělecky dokonale dřevorytcem provedenými nevyšlo dosud nižádné dílo české. O hodnotě obsahu knihy, oceněné dávno kompetentními autoritami všech národů a zemí a přeložené již do všech četných řečí, netřeba se šířiti. Kdo počne čísti, ten neodloží tuto nanejvýš zábavnou a poučnou knihu, v kteréž uvádí nás spisovatel do světa živočichů a znázorňuje nám společenský i duševní život jejich do nejmenších podrobností. Jen dlouholetým pozorováním a namáhavou a obětovnou prací bylo dru. Brehmovi lze sepsati tuto rodinou kroniku živočišstva. Český překlad tohoto znamenitého díla upravil na slovo vzatý v oboru přírodovědeckém znalec, prof. dr. Č. Kotal, redaktor „Vesmíru". Doporučujeme dílo toto čtenářstvu svému tím vřeleji, aby nakladatelům českým dodáno bylo chuti k vydávání i jiných děl podobně skvostných a v cizině důstojně se representujících. „Český Východ" č. 24.

Právě vyšel sešit 2. znamenitého a překrásného díla **„Život zvířat"** od Dra. A. E. Brehma v českém překladu prof. Dr. Č. Kotala. Pakliže nás již prvý sešit velmi příjemně překvapil, tož musíme přiznati, že měli jsme při přehlížení druhého sešitu radost ještě větší. Jest to dílo v každém ohledu velkolepé a mistrné. Čísti zajímavé a na nejvýš poutavé líčení života zvířat, v pěkném, plynném spracování českém, jest pravou rozkoší, obrázky pak, o nichž již přírodovědecký časopis „Vesmír" přinesl úvahu, že jsou ideálně krásné, činí z díla toho bohatý skvost pro literaturu naši. Provedení jest nad míru pečlivé, illustrace tištěny vzorně a činí knihtiskárně Ottově všechnu čest, vůbec jest úprava až překvapujíc krásná. Veliké a bohaté dílo jest velice nákladné; nevyšloť u nás mimo „Slovník naučný" nákladem jednotlivce žádné tak nákladné dílo ještě. Že pak podnik takový vyžaduje podpory všestranné, nemusíme připomínať — a není zajisté žádnou velkou obětí, uváže-li se kdo odebírati za měsíčních 60 kr. dílo tak velkolepé a krásné. Znenáhla po sešitech jest i méně zámožnému přístupným. Druhý sešit obsahuje úhrnem 18 obrázků, mezi tím 3 velké tabulky obrázkové po celé stránce, co přílohy. Konáme jen svoji povinnosť, pakliže záslužný podnik nakladatele J. Otty čtenářům našim vřele doporučujeme. „Lucerna" č. 15.

„Život zvířat od A. E. Brehma" (Böhmische Ausgabe des berühmten Brehm'schen Thierlebens). Redacteur Prof. Dr. V. Kotal. Verlag von J. Otto in Prag, I. Theil, 3. Heft. Wir haben bereits bei Erscheinen des ersten und zweiten Heftes des Brehm'schen Meisterwerkes in böhmischem Gewande die Verdienste, die sich der strebsame Verleger Herr Otto durch die Herausgabe dieses Werkes um die böhmische Literatur erworben hat, nach Gebühr gewürdigt.

Wir können heute nichts anderes hinzufügen, als dass sich das dritte Heft, sowohl was Inhalt als auch was typographische Ausstattung betrifft, dem ersten und zweiten zum Mindesten würdig anreiht, wenn nicht dasselbe noch übertrifft. „Pils. Ref.“ Nr. 89.

Brehmova díla **„Život zvířat“**, nejdůležitějšího to literárního podniku dnův našich v literatuře české, vyšel sešit 2., jenž ovšem ještě celý jest věnován opicím. Srdce v těle skáče uspokojením, že v mateřčině své můžeme uvítati knihu, jež už po léta poutala nás bohatým ba romantickým obsahem svým ve vydání německém. Málo kdy stane se člověku, aby vzav do ruky knihu, nemohl se utrhnouti od čtení a vybaviti okouzlujícímu její obsahu, jak se nám to děje opět a opět s „Životem zvířat“ od Brehma. Ale není také nákladnějšího díla vedle „Slovníka naučného“ nad Brehmův „Život zvířat“, v jehož vydávání by se byl u nás uvázal — jednotlivec!

Jednotlivcem tímto jest podnikavý knihkupec J. Otto v Praze a vůči takovéto podnikavosti nastává všemu národu českému na Moravě i v Čechách, aby část veliké této starosti převzal na ramena svá, totiž aby houfně odbíral Brehmův „Život zvířat“. Pisatel těchto řádkův má už spis tento z dob, kdy na české jeho vydání ani pomyšlení nebylo, odbíral po sešitech a ani nepocítil útratu tuto, ač již vydal na knihu tu 65 zl. České vydání bude ale mnohem levnější a těch pár krejcarů měsíčně ani nikdo neucítí. Co to udělá předsedovi místní školní rady, představenému obce nebo i učitelskému sboru v místě, čtenářské jednotě, ochotníkům nebo i studentům z jedné dědiny, umíní-li sobě, že po sobě zanechá nesmrtelnou památku škole nebo obci a po sešitech kupovat bude pro ni Brehmův „Život zvířat“? Divadelní ochotníci mohou letos dát jedno divadelní představení na zakoupení Brehmova „Života zvířat“ pro školu neb obec rodnou a byť jen 12 zl. čistý výnos obnášel, je to do budoucích prázdnin dost a může na přesrok dávati se podobné divadelní představení. Jest pak to kniha, jejíž obrázky nejen výtečnou podobností vyobrazených zvířat vynikají, ale vůbec opravdovou ozdobou a mistrovskými díly v samé knize jsou. Papír pak jest takový, že sama kniha potrvat musí věky, aniž by se při sebe hustším používání umícela neb potrhala. A takž přemýšlej každý, jak bys co nejvíc odběratelů památného tohoto díla získal. Sešit stojí pouze 60 kr. a lze se také předplattti na pět sešitů obnosem 2 zl. 80 kr. u nejbližšího knihkupectví.

„Mor.“ č. 177.

Nové skvostné dílo české. Proslulé dílo dra. Brehma „Život zvířat“, okrasa literatury německé, vydáno bude v jazyku českém; odhodlal se k tomu obětavý nakladatel J. Otto. Podnik ten zdá se nám, že jest na poměry naše dosti odvážný a nemáme ani dosti slov, abychom dílo toto neobyčejně krásné a skvostně illustrované, jedno z nejvzácnějších děl přírodovědeckých našim vzdělaným kruhům vřele odporučili. Přejeme hojného zdaru!

„Hosp. Listy“ č. 12.

Proslulého díla **„Život zvířat“** od A. E. Brehma vyšel nákladem knihkupectví J. Otto v Praze sešit 1. Směle můžeme říci, že jsme byli skvělou úpravou příjemně překvapeni — vyrovná se úplně původnímu dílu německému! Nemáme ani dosti slov, abychom dílo toto, jež bude pravou ozdobou literatury naší, dosti vřele odporučili; kdo můžeš, odebírej je a podporuj čilého nakladatele, aby snad nebyl nucen ve vydávání ustáti. Přejeme krásnému podniku tomuto z plna srdce hojného zdaru. „Hosp. L.“ č. 17.

Skvostného díla **„Život zvířat“** A. E. Brehma, této okrasy literatury naší, vyšel sešit 3. Upozorňujeme opětně na věhlasný spis tento a kdo můžeš odbírej jej, aby podnikavému nakladateli vydání celého díla bylo umožněno. Jednotlivé sešity stojí, jak známo, 60 kr. „Hosp. L.“ č. 1.

Nákladného díla **„Život zvířat“** od A. E. Brehma, této okrasy literatury naší, vyšel již nákladem knihkupectví J. Otty sešit 2. Upozorňujeme opětně

naše vzdělané čtenářstvo na krásné dílo toto, kdo můžeš, odbírej je. Úprava jest zrovna tak skvělá, jako nádherného originálu německého.

Chrudimský „Hosp. L.“ č. 23.

Die Verlags- und Buchhandlung J. Otto tritt mit dem bereits an dieser Stelle angezeigten Werke, dem bald in alle Kultursprachen der Welt übersetzten „Thierleben“ von Dr. A. E. Brehm mit dem ersten Hefte in böhmischer Sprache in die Oeffentlichkeit: „**Život zvířat**“. Sepsal dr. A. E. Brehm. Díl první: Ssavci. Přeložil prof. dr. Č. Kotal. Die Vorzüge und Vortrefflichkeit dieses naturhistorischen Werkes sind bekannt und finden sich nicht bloss in Bezug auf den Inhalt und der gediegenen Form der Sprache in der vorliegenden böhmischen Ausgabe, auch die Ausstattung, die beigegebenen Illustrationen stehen keiner der verschiedenen Ausgaben im Geringsten nach. Es ist zu erwarten, dass Jedermann, dem halbwegs die Möglichkeit gegeben ist, dieses Prachtwerk in seinen Besitz zu bringen trachten wird.

„Epoche“ č. 163.

Brehmovo dílo „**Život zvířat**“, česky zpracováno, počalo již vycházeti, a sice byl právě vydán dílu I. sešit 1. Illustrace a vůbec celou úpravu nazvati dlužno v pravdě skvostným dílem. Knihkupec pan J. Otto vydáváním českého Brehma získal si všeobecného uznání a zbývá nyní toliko, aby naše obecenstvo, jednotlivci i různé spolky hojným odebíráním tohoto znamenitého díla, jež na jazyk český převádí osvědčeny spisovatel p. prof. dr. Kotal, usnadnilo a umožnilo rychlé provedení celého podniku. „Ohlas od Nežárky“ č. 26.

Od kolika roků osvědčené knihkupectví J. Otto v Praze počalo překladem dra. Č. Kotala vydávati velenákladné a vzácné dílo Brehmovo, „**Život zvířat**“. O díle tom většina časopisů všech řečí co nejpříznivěji se vyslovila a my majíce poutavý a pro zábavu i poučení se hodící spis ten před sebou, s dobrým vědomím můžeme jej nejen školám a jednotlivcům, ale i rodinám co nejvřeleji odporučiti. „Lev“ č. 1.

„**Život zvířat**“ A. E. Brehma. Nákladem J. Otty v Praze. Výborného díla tohoto vyšel s četnými věrnými vyobrazeními právě sešit III. Měli jsme již příležitost upozorniti na dílo to a skvělé jeho přednosti jak co do stránky vědecké, slohové tak i obrázkové, a dnes jen můžem znova dotvrditi, že výborné vlastnosti světového díla toho čím dále vystupují. Bylo by si přáti, aby dílo to vzhledem obětí, kterých vyžaduje, nalezlo co nejvíce odběratelstva.

„Svornost“ č. 80.

Brehmův „**Život zvířat**“ v českém překladu nákladem J. Otty v Praze vycházející dospěl už k sešitu 3. Obětavý a podnikavý knihkupec p. J. Otto zasluhuje za veliké to dílo, jímž honosí se německá a i jiná literatura, všeho uznání a co možná nejhojnější hmotné podpory. Čest všech českých vzdělanců to vyžaduje, aby dílo tak nákladné mohlo býti slušně dokončeno. Těžko jest vyličiti laikům, co to znamená, vydávati spis Brehmův, protkaný tolika illustracemi, těžko jest vysvětliti jim, jakého takové dílo vyžaduje nákladu! Myslíme, že postačí tu, když řekneme, že ohromného, a že tedy nakladatel musí být podporován ze všech stran. V krátké době, co díla tohoto vyšel sešit 1., vyšel už nyní sešit třetí možno-li ještě bohatší než oba sešity jej předcházející. Brehmův „Život zvířat“ v českém rouše nesmí chyběti v knihovně žádného českého opravdového vzdělance! „Kol. Noviny“ č. 74.

Právě vyšel sešit druhý znamenitého a překrásného díla „**Život zvířat**“ od Dr. A. E. Brehma v českém překladu prof. Dr. Č. Kotala. Pakliže nás již prvý sešit velmi příjemně překvapil, tož musíme přiznati, že měli jsme při přehlížení druhého sešitu radost ještě větší; jest to dílo v každém ohledu velkolepé a mistrné. Čísti zajímavé a na nejvýše poutavé líčení života zvířat v pěkném, plynném spracování českém, jest pravou rozkoší, obrázky pak, o nichž již přírodovědecký časopis „Vesmír“ přinesl úvahu, že jsou ideálně krásné,

činí z díla toho bohatý skvost pro literaturu naši. Provedení jest nad míru pečlivé, illustrace tištěny vzorně a činí knihtiskárně Ottově všechnu čest. Vůbec jest úprava až překvapujíc krásná. Veliké a bohaté dílo jest velice nákladné; nevyšlotˇ u nás mimo Slovník naučný nákladem jednotlivce žádné tak nákladné dílo ještě. Že pak podnik takový vyžaduje podpory všestranné, nemusíme připomínat, a není zajisté žádnou velkou obětí, uváže-li se kdo odebírati za měsíčních 60 kr. dílo tak velkolepé a krásné. Zvenáhla po sešitech jest i méně zámožnému přístupným. Druhý sešit obsahuje úhrnem 18 obrázků, mezi tím tři velké tabulky obrázkové po celé stránce, co přílohy. Konáme jen svoji povinnost, pakliže záslužný podnik nakladatele J. Otty čtenářům našim vřele doporučujeme. „Říp“ č. 16.

Brehmův výtečný **„Život zvířat“**, počal konečně i jazykem českým po sešitech vycházeti. Úprava díla jest nakladateli J. Ottovi k nemalé cti, neboť podává českému čtenáři tytéž výborné illustrace, kterými originál jest ozdoben. Překlad prof. dra. Kotala jest správný a plynný. Brehmův „Život zvířat“ neměl by scházeti v žádné zámožnější rodině české, tím méně v knihovnách spolků. „Říp“ č. 12.

Měli jsme často příležitost přesvědčiti se, že lid náš čte zvláště rád přírodopisné líčení a popisy; v novější naší literatuře ovšem dosti jest spisů toho druhu, které snaží se této oblibě vyhověti, přece však spisu velkého, který by zevrubněji dosavadní vymoženosti a vědomosti přírodní popisoval a všem i méně vzdělanějším kruhům přiměřeným slohovým a věcným uspořádáním přístupen byl, posud v literatuře české nemáme. Jiní národové, zejmena Němci, této potřebě dávno již vyhověli. Jest proto chvalitebno, že i u nás ujal se velečinný nakladatel p. J. Otto myšlénky, zjednati aspoň překladem z jiné literatury podobné dílo naší literatuře. S všeobecným účastenstvím časopisův i intelligence české setkalo se, že k tomu zvolil na prvním místě slavný **Brehmův „Život zvířat“**, spis to, který u nás znám jest v originálu jenom některým učencům, professorům, lékarníkům a podob. Jelikož překlad obstarává osvědčený na poli přírodovědy spisovatel dr. Kotal a obrázky pak vyňaty jsou z původního díla, můžeme směle říci, že se obecenstvu našemu dostane díla vnitřním i zevnitřním uspořádáním krásného. Aspoň první právě vydaný sešit očekávání naše plnou měrou uspokojil. Záleží teď na našem uvědomělém obecenstvu, aby co nejhojnějším odbíráním nákladný a krásný tento podnik literatuře naši celý zachovalo.

„Plzeňské Listy“ č. 17.

Značného obohacení dostane se utěšeně rozmáhající se literatuře naší podnikem, jejž velečinný nakladatel J. Otto právě chystá. Nejednáť se o nic menšího než o české vydání proslulého Brehmova díla **„Život zvířat“** a to v téže úpravě jako vydává je právě lipský bibliografický ústav. Jsme přesvědčeni, že velenákladný podnik ten dojde obecného uznání; nemáť na ten čas rovného v literatuře naší a bude nejen jí ale i české typografii na velikou čest. O potřebě díla toho nemusíme se šířiti; studium přírodních věd zobecnělo v posledních letech v míře netušené a řady těch, kdož se zalíbením se obírají knihami přírodopisnými, jsou dnes i u nás velmi četné, a všichni ti byli až dosud odkázáni na stravu ponejvíce zcela jednoduchou, mnohdy i nezáživnou. Mimo školní knihy nemáme skorem většího spisu, jenž by se obšírně obíral výjevy přírodními a poutavé líčení pěkným obrazem doplňoval. Tomu odpomůže aspoň v jednom oboru, a to právě v nejzajímavějším, úplné Brehmovo dílo, jemuž aby se dostalo rozšíření co největšího upřímně si přejeme — neníť zajímavější, poutavější a poučnější čítanky domácí nad knihu tuto. Nezbývá nám než vysloviti tuto vroucí přání, aby i typografická úprava tak krásného díla byla i do těch nejmenších podrobností důstojnou a zvláště tisku mistrných obrázků věnována byla všemožná péče, tak aby se české vydání této svého způsobu jediné knihy v literatuře naší původnímu vyrovnalo. „Veleslavín“ č. 3.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Světoznámého spisu tohoto vyšel v českém rouše od prof. Č. Kotala a nákladem J. Otty v Praze právě sešit 1. Brehmův „Život zvířat“ v českém překladu bude skutečným obohacením naší literatury nejen pro svou vědeckou cenu, ale hlavně tím, že slovy prostými a slohem prostonárodním vzbuzuje v čtenáři lásku k zvířatům a seznamuje ho s celým jich životem. Nakladatel J. Otto nešetřil také ničeho, aby dílo to co nejvíce vyšňořil a obsah jeho znázornil. Pokud z prvního sešitu vysvítá, bude celé dílo opatřeno hojnými obrázky, které budou věrně tlumočiti zajímavý a nad míru poutavý obsah celého díla. Kdo chceš obohatiti sebe důkladnými vědomostmi z říše zvířat a knihovnu svou dílem světovým, nemeškej si knihu Brehmovu opatřiti. Cena je velmi levná a lze knihu dostati v každém knihkupectví. „Svornost“ 14. června.

Literatura naše česká v novém svěžím ruchu svém připočtla za poslední doby mnohé krásné dílo k pokladům svým, jež i v hluku bojů politických zasluhuje pozornost naši u veliké míře. Na předním místě stojí mezi utěšenými těmito zjevy „**Život zvířat**“ od A. E. Brehma v českém upravení od professora dra. Č. Kotala nákladem knihkupce J. Otty v Praze. Dílo to můžeme co nejvřeleji odporučiti, ne snad pouze proto, že jím obohacena jest literatura naše, která podobného díla postrádala, což, když se kniha nečte, málo platí, ale že jest populární a že poutá k sobě čtenáře obsahem a illustracemi i vkusnou úpravou. Byla to šťastná myšlénka, myšlénka to pravých přátel osvěty lidu, učiniti vědu populární, obecně přístupnou, a Brehm vyhledal zvířata v jich životě přirozeném a společenském, a zobrazil i vylíčil nám je spůsobem takovým, že nás pravdivě líčený jich život poutá jako zajímavý román sociální. Skvostné illustrace pak, jimiž dílo to jest ozdobeno, nemají v oboru tom sobě rovných, a právem vyslovují se o díle tom odborní učenci naši, že dílo to, jehož první sešit právě vyšel, bude sice státi o něco více, než zač u nás zvyklí jsme knihy kupovati, ale není nikterak drahé, než spíše velmi laciné. „Posel z vých. Čech“ č. 12.

„**Život zvířat**“. Sepsal dr. A. E. Brehm. Díl I. Svavci. Přeložil professor dr. Č. Kotal. Svazek první. Není snad druhého díla, které by bylo po celém vzdělaném světě tak rozšířeno a které by takového rozšíření tak opravdově zasluhovalo jako dra. A. E. Brema „Život zvířat“. Konečně dočkala se i literatura česká, že dílem tím obohacena jest, za něž povděčni býti musíme podnikavému a obětavému nakladateli J. Ottovi v Praze, klerý vynaložil všechnu péči, aby české vydání důstojno bylo slavného díla Brehmova. Především získal spracování českému učence na slovo vzatého, opatřil pro dílo to illustrace, o nichž jest pouze jeden hlas, že jsou ozdobou přírodopisné literatury a nejvěrnějšími obrazci zvířat, jaké posud dřevorytci shotoveny byly; postaral se i o úpravu, která dojista vyrovná se dílu původnímu a podá snad mnohému důkaz, že naše české knihtiskárny jsou s to konkurovati i s nejpřednějšími závody cizozemskými. Učinil tedy pan nakladatel vše, co bylo důležité k důstojnému provedení díla tak velkolepého, a právem tedy smí nyní očekávati, že snaha jeho dojde uznání nejen naší žurnalistiky, ale i veškerého československého obecenstva. „Šumavan“ č. 25.

Brehmův „**Život zvířat**“ v českém překladě, počal již (nákladem Ottovým) vycházeti. Sešit prvý leží před námi. Výprava díla toho jest na poměry naše přímo nádherná, takže vyrovná se úplně vydání původnímu, ač-li je nepředčí. O díle samém zmíníme se obšírněji. „Kor. Č.“ č. 45.

Dra. Brehma „**Život zvířat**“ v českém vydání J. Otty dospěl k sešitu třetímu. — Velký, nákladný tento podnik zasluhuje býti co nejvydatněji podporován, aby podán byl důkaz, že máme obecenstvo pro díla veliká, jimiž chlubiti se mohou i menší na počet národové, než je národ český.

„Kor. Č.“ č. 81.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Redaktor českého vydání professor dr. Č. Kotal. Právě vyšel dílu I. sešit 1. Bude to dílo velmi nákladné, ale také krásné; zasluhuje podpory všeobecné. Sešit tento obsahuje mnohé krásné illustrace. „Hlasy ze Siona“ č. 11.

Brehmův **„Život zvířat“** v překladě prof. Kotala začal nákladem J. Otty v Praze již vycházeti. Odporučujeme opět dílo toto přízni obecenstva jako skutečnou ozdobu českých knihoven. „Ženské Listy“ č. 7.

České vydání vzácného, skvostně illustrovaného díla Brehmova **„Život zvířat“** dochází se všech stran nejpříznivějšího uznání. Velkolepý podnik tento zaslouží též podpory všestranné a lze očekávati, že přihlásí se veliký počet odběratelův. Z ukázek nás došlých lze souditi, že úprava bude velmi skvělá. Na obecenstvu českém, na intelligenci naší záleží nyní, aby podnik nakladatele J. Otty co nejvíce podporovalo, o čemž ostatně nijak nechceme pochybovati. My pak přejeme krásnému podniku tomuto nejlepšího zdaru a odporučujeme jej vlasteneckému obecenstvu našemu co nejvřeleji. První sešit tohoto díla již vyšel, a ač předcházela dílo pověst jen pochvalná, skutečně nádherou každého překvapil. Překlad jest bezvadný a názvosloví vyhovuje všude. Vypravování i v jazyku českém, zcela dle originálu, jest lehké a plynné, že úplně zapomínáme, že čteme překlad nějaký, ale myslíme, že dílo to je zcela původní. Illustrace, vzaty z díla původního, zdobí celé dílo nevýslovně. Nyní, kdy dílo toto již vidíme, cítíme že skutečně nám scházelo, ba divíme se, že dosud nebylo u nás vydáváno. Vydavateli Ottovi bude mnohý přítel přírody velmi povděčen. „Stráž na Vých.“ č. 24.

První sešit proslulého díla Brehmova **„Život zvířat“** leží před námi. Nemajíce v literatuře své dosud podobného díla původního, vítáme podnik nakladatele J. Otty v Praze s radostí nelíčenou. České vydání pochází z péra na slovo vzatého učence prof. dra. Č. Kotala, i tvrdíme s plným vědomím, že zpracování co do jazykové i vědecké části správností svou až překvapuje. První sešit je ozdoben četnými obrazy, vůbec lze úpravu tohoto díla nazvati skvělou. Přejeme snaživému nakladateli trvalou oporu v čtenářích. Dílo tak veliké není psáno pouze pro Němce, nýbrž pro veškeré literatury národů vzdělaných. Cena sešitu 60 kr. je poměrně malá. Nakladatel ovšem očekává s právem, že bude moci nákladné dílo Brehmovo vydávati ve větším, než obvyklém počtu výtisků. „Paleček“ č. 24.

„Život zvířat“ od A. E. Brehma. Světoznámého díla toho, které v českém rouše vydává nakladatel J. Otto v Praze, vyšel sešit druhý. Jako sešit první oplývá i sešit druhý četnými krásnými illustracemi, taktéž české spracování z pera professora Kotala je tak formálně i v podstatě úplně bezvadné a lahodné, že v ničem nezadá dílu původnímu. Doporučujeme dílo to co nejvřeleji. „Svornost“ č. 71.

„Života zvířat“ od A. E. Brehma, v českém překladu prof. dra. Čeňka Kotala, vyšel právě sešit 3. Jest to dílo naskrze mistrné, kteréž veškerého odporučení zasluhuje. Vypravování jest tak plynné, tak lahodné, že čtenář ani nemyslí, že nečte originál, illustrace pak jsou vesměs velmi čisté a věnována tisku jich péče největší, což zajisté jen k velké cti slouží panu vydavateli Ottovi. „Stráž na Vých.“ č. 19.

Výtečného diela Brehmovho **„Život zvířat“** som práve druhý sešit obdržal. Vďaka Vám srdečná, že Ste ráčili na seba prevziať tak utešené, ale zároveň i velmi nákladné dielo. Neidem dielo to vychvalovať; učinili to povolanejší jednotlivci, ale nemožno mi predcaj zamlčať to, že som ešte nikdy v živote so žiadnym dielom sa tak nezabavil, jako s tymato dvoma sešity „Života zvířat“. Mnoho zdaru teda! Lud. Rigner.

Brehmův „Život zvířat“. Dvě skvrny pozorujeme na stránce humanitní národa českého, srovnáváme-li jej s některými národy jinými: Nedostatečnou péči o vychování dětí a nedostatek lásky k zvířectvu. Dalo by se mnoho napsati o stejném prameni a totožnosti obou vad, avšak není tuto místa k podobným pozorováním. Kterak by se první vadě pomohlo, k tomu by se nalezla cesta, kdyby předcházelo poznání. Že v druhém ohledu spis, jejž právě pan Otto prací důkladného pana Dra. Č. Kotala v českém jazyku vydává, velice poslouží, o tom jsme přesvědčeni.

Avšak nehledě ani k humanitní stránce, jest podnik páně Ottův i tím záslužný, že se jím podává rozkošná potrava mladým i dospělým pro duši i pro oko. Nosili bychom dříví do lesa, kdyby nám mělo jen z pozdálí napadnouti, svou chválou vyznačovati všecky skvělé stránky spisu slavného Brehma.

Co se týče našeho vydání českého, tu zajisté závodil pan překladatel se spisovatelem, líče všude živě, pravdivě, rozmanitými výrazy a mluvou co nejčistší.

Avšak i úprava tisková, pokud se dá s galvanických otisků vyvoditi, vyniká velice velmi, i papír jest krásný a k takovému dílu obrázkovému co nejpříhodnější. V tom ohledu se německé vydání částečně i předstihlo.

Přejeme nakladatelské firmě, kteráž zároveň s touto úpravou velmi nízkou cenu (60 kr. za veliký sešit) spojila, aby nalezla odbytu co největšího.

„Listy Prům.“

„Česká Rodina“ přinášejíc ukázku českého vydání díla Brehmova připojuje následující poznámku:

Líčení toto podáváme jakožto ukázku z **Brehmova „Života zvířat“**, kteréžto proslulé dílo se nyní zásluhou knihkupectví J. Otty v Praze v českém rouše čtenářstvu našemu podává. Brehm jest pozorovatel přírody nepřekonaný a zároveň i mistr v líčení pestrého života v ní. Že se české nakladatelstvo k vydání díla tak nádherného odhodlati mohlo, jest samo v sobě zjevem potěšitelným a bude jím tím více, jestliže v obecenstvu našem se nalezne pro podobné důležité podniky dostatek porozumění a obětavosti. Doložíme-li, že také obrázek „Gorilla“ jest z téhož díla vyňat a že obrázků téže živé pravdivosti a umělecké dokonalosti se v „Životě zvířat“ nachází veliké množství, netřeba již dalšího ujišťování, že dílo toto bude starším i mladším čtenářům pramenem zábavy přebohatým. Nakladatelství páně Ottovo známo jest už ode dávna svou solidností a nový tento podnik, jak vzhledem k úpravě tak i k ceně, jest toho opětným dokladem. „Č. Rod.“ č. 9.

České vydání vzácného, skvostně illustrovaného díla Brehmova **„Život zvířat“** dochází se všech stran nejpříznivějšího uznání. Velkolepý podnik tento zaslouží též podpory všestranné a lze očekávati, že přihlásí se velký počet odběratelův. Na obecenstvu českém, na intelligenci naší záleží nyní, aby podnik nakladatele J. Otty co nejvíce podporovalo, o čemž ostatně nijak nechceme pochybovati. Přejeme krásnému podniku tomuto nejlepšího zdaru a odporučujeme české vydání Brehma veškerému vlasteneckému obecenstvu našemu co nejvřeleji. „Lucerna“ č. 12.

Knihtiskárna J. Otto v Praze.

